

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДМИТРІЄНКО ЮЛІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 343.9: 343.85(477)(043)

ДИСЕРТАЦІЯ

**КРИМІНОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ
ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ
ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ**

262 – Правоохоронна діяльність

26 – Цивільна безпека

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Ю.С. Дмитрієнко

Науковий керівник Конопельський Віктор Ярославович доктор юридичних наук, професор

Одеса– 2026

АНОТАЦІЯ

Дмитрієнко Ю. С. Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 – Правоохоронна діяльність. – Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2026.

Дану дисертаційну роботу присвячено з'ясуванню сутності та змісту кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України. На цій підставі визначено її роль у кримінально-виконавчій діяльності, проблеми реалізації у зазначеній галузі суспільних відносин та запропоновані науково обґрунтовані заходи, спрямовані на їх вирішення та удосконалення у цілому правового механізму з цього питання.

Зокрема, встановлено, що у низці норм кримінально-виконавчого законодавства України закріплено конкретні положення, що безпосередньо стосуються використання у процесі виправлення та ресоціалізації засуджених кримінологічної інформації (при формуванні індивідуальних програм соціально-виховної роботи з цими особами, розробці спеціальних індивідуальних програм виховного, психотерапевтичного та корегуючого характеру; складанні індивідуальних програм підготовки засуджених до звільнення; т. ін.).

Крім цього, акцентовано увагу на тих проблемах, які детермінують неповнотою, формальністю та односторонністю підходів персоналу органів та установ виконання покарань до використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань, що у свою чергу, сприяє вчиненню кримінальних та інших правопорушень з боку засуджених, а також знижує рівень ефективності кримінально-виконавчої діяльності.

Встановлено, зокрема, що саме через зазначені прогалини щорічно суб'єктами вчинення злочинів у сфері виконання покарань стають особи, що не перебували на профілактичних обліках установ виконання покарань, тобто такі із

них, щодо яких була відсутня кримінологічно значуща інформація про їх протиправні наміри і поведінку, а також їх реалізацію у певному місці, часі та обстановці.

З'ясовано також сутність і зміст поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», яке містить у собі елементи не тільки теоретичного, але й прикладного характеру, що можуть слугувати основою для удосконалення законодавчих та інших нормативно-правових підходів, які пов'язані з предметом даного наукового дослідження.

Зокрема, теоретичне значення виведеного у цьому підрозділі дисертації поняття полягає у тому, що таким чином розширені межі науково-прикладних знань про потенційні можливості кримінологічної інформації у змісті діяльності, пов'язаної із запобіганням злочинності у цілому та вчиненню конкретних кримінальних правопорушень, зокрема, а також щодо місця та ролі даного виду відомостей у правовому механізмі з означених напрямів соціальної профілактики.

Натомість, практична цінність сформульованої кримінологічної категорії виражається у тому, що з урахуванням отриманих результатів аналізу її системоутворюючих ознак можна здійснювати відповідні заходи щодо удосконалення на законодавчому рівні в Україні існуючих правових засад і підстав використання кримінологічної діяльності у запобіжній діяльності у сфері виконання покарань.

З'ясовано сучасний стан використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, а також визначені у зв'язку з цим негативні тенденції, які впливають на вказаний вид діяльності, а саме:

а) тільки у 33% у загальній структурі злочинності, яка щорічно реєструється у сфері виконання покарань, припадає на засуджених, які перебували на профілактичних обліках УВП;

б) все частіше у структурі злочинів, які вчиняються персоналом ДКВС України у зазначеній галузі суспільних відносин, суб'єктами є середній та

старший начальницький склад (ст. 14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України») – відповідно, 35% та 20%;

в) у сучасних законодавчих актах та науковій літературі нерідко замість терміну «запобігання» вживається слово «протидія», що, у свою чергу, знижує роль кримінологічної інформації у запобіжній діяльності, включаючи й сферу виконання покарань;

г) не дивлячись на те, що в умовах воєнного стану в Україні з'явилися нові категорії засуджених (колаборанти (ст. 111-1 КК); особи, які здійснювали пособництво державі-агресору (ст. 111-2 цього ж Кодексу); суб'єкти, які перешкоджають законній діяльності Збройних Сил України та військових формувань (ст. 114-1 вказаного Кодексу) тощо), досі вони не тільки не стали потенційними об'єктами профілактичних обліків УВП (розділ XXIII ПВР УВП) за формальними ознаками (у силу їх підвищеної суспільної небезпеки, але й відносяться до об'єктів адміністративного нагляду, який встановлюється за засудженими, що звільняються з місць позбавлення волі;

г) через зазначені та інші обставини фактично незмінним на протязі досліджуваного у цій роботі періоду є рівень рецидивної злочинності в нашій державі (24% у структурі всіх зареєстрованих кримінальних правопорушень), суб'єктами вчинення яких є раніше судимі особи.

Встановлено, крім цього, особливості реалізації кримінологічної інформації у галузі кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності та доведено у зв'язку з цим їх взаємообумовленість і взаємозв'язок зі специфікою кримінально-виконавчих правовідносин, які виникають у процесі виконання – відбування покарань.

Визначено сутність і зміст принципів реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань та сформульовано авторський варіант даного поняття, під яким запропоновано розуміти визначені на законодавчому рівні та діалектично обумовлені інформаційною діяльністю основоположні, загальні, міжгалузеві та галузеві засади, що пов'язані з використанням у змісті даного виду соціальної

профілактики і контролю вказаного типу відомостей про злочинність, особу кримінального правопорушника, причини і умови, які сприяють вчиненню цієї категорії злочинів, а також про заходи, спрямовані на нейтралізацію, усунення, блокування тощо детермінант, що їх породжують і обумовлюють у процесі виконання – відбування покарань.

Вдосконалено нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань шляхом встановлення існуючих у зв'язку з цим правових прогалин і колізій та розробки науково обгрунтованих заходів, спрямованих на їх усунення, а також пропозицій щодо автентичного тлумачення у нормах кримінально-виконавчого законодавства України (у виді приміток до статей КВК), які мають пряме відношення до предмета даного наукового дослідження, а також змістовні елементи та напрями сучасної державної політики у сфері виконання покарань України з метою підвищення її впливу на ефективність використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у процесі виконання – відбування покарань.

Отримали подальший розвиток теоретико-прикладні позиції учених, що стосуються міжнародно-правових підходів з питань застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань, що дало можливість обгрунтувати необхідність більш активного використання у національному кримінально-виконавчому законодавстві та в процесі виконання – відбування покарань позитивного зарубіжного досвіду.

Доведено, що в умовах сьогоденного реформування сфери виконання покарань і пробації України вивчення та використання позитивного зарубіжного досвіду з питань, пов'язаних з кримінологічною інформацією, є об'єктивно обумовленою необхідністю та умовою успішної реалізації у кримінально-виконавчій діяльності визначених на законодавчому рівні завдань, а також системним засобом запобігання і протидії рецидивній злочинності.

Крім цього, констатовано, що практично у всіх країнах світу на законодавчому рівні відсутнє поняття кримінологічної інформації, хоча у наукових працях зарубіжних учених та у відповідних національних програмах цей термін вживається досить часто.

Обґрунтована теоретико-прикладна цінність Конгресів ООН з питань запобігання злочинності та поведження із засудженими (1955-2020 р. р.), рішення яких виступають для цивілізованих держав світу як доктринальна модель для удосконалення національних правових механізмів, включаючи й Україну, запобігання кримінальним правопорушенням, а також більш ефективного використання кримінологічної інформації у цій галузі суспільної діяльності та активізації у зв'язку з цим наукових пошуків з означеного предмета дослідження.

Відмічено, що прорахунки і недоліки у формуванні сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України та реалізації її на всіх рівнях (законодавчому, правоохоронному, правозастосовному тощо) суттєвим чином впливають на рівень запобіжної діяльності у вказаній галузі суспільної діяльності та на ефективність з використання при цьому кримінологічно значущої інформації, що обумовлює необхідність активізації наукових пошуків з означеної проблематики та здійснення у зв'язку з цим комплексних заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення детермінант, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань з боку засуджених та інших осіб.

Розроблені конкретні науково обґрунтовані заходи щодо вирішення зазначеної проблематики, які передбачають видозміну чинного кримінально-виконавчого законодавства України у частині реалізації визначених у ньому завдань, спрямованих на запобігання злочинам з боку засуджених та інших осіб.

Ключові слова: кримінологічна інформація; процес виконання – відбування покарань; запобігання кримінальним правопорушенням; засуджений; персонал органів і установ виконання покарань; кримінологічна профілактика; кримінально-виконавче законодавство.

SUMMARY

Dmytrienko Yu. S. Criminological information in the legal mechanism of preventing criminal offenses in the field of execution of sentences in Ukraine – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 262 – Law enforcement activities. – Odessa State University of Internal Affairs, Odesa, 2026.

This dissertation work is devoted to clarifying the essence and content of criminological information in the legal mechanism of preventing criminal offenses in the field of execution of sentences in Ukraine. On this basis, its role in criminal enforcement activities, problems of implementation in the specified field of social relations and scientifically substantiated measures aimed at their solution and improvement of the legal mechanism on this issue as a whole are determined.

In particular, it was established that a number of norms of the penal legislation of Ukraine enshrine specific provisions that directly relate to the use of criminological information in the process of correction and resocialization of convicts (when forming individual programs of social and educational work with these persons, developing special individual programs of an educational, psychotherapeutic and corrective nature; drawing up individual programs for preparing convicts for release; etc.).

In addition, attention is focused on those problems that determine the incompleteness, formality and one-sidedness of the approaches of the personnel of the bodies and institutions of execution of sentences to the use of criminological information in the process of execution - serving sentences, which in turn contributes to the commission of criminal and other offenses by convicts, and also reduces the level of effectiveness of penal activity.

It was established, in particular, that it is precisely because of the aforementioned gaps that annually the subjects of crimes in the field of execution of sentences become persons who were not on preventive records of institutions for the execution of sentences, that is, those of them for whom there was no criminologically significant information about their illegal intentions and behavior, as well as their implementation in a certain place, time and situation.

The essence and content of the concept of “criminological information in the legal mechanism for the prevention of criminal offenses in the field of execution of sentences” was also clarified, which contains elements of not only theoretical but also applied nature, which can serve as the basis for improving legislative and other regulatory and legal approaches related to the subject of this scientific research.

In particular, the theoretical significance of the concept derived in this subsection of the dissertation is that in this way the boundaries of scientific and applied knowledge about the potential possibilities of criminological information in the content of activities related to the prevention of crime in general and the commission of specific criminal offenses in particular, as well as about the place and role of this type of information in the legal mechanism in the specified areas of social prevention, are expanded.

In turn, the practical value of the formulated criminological category is expressed in the fact that, taking into account the results of the analysis of its system-forming features, it is possible to take appropriate measures to improve the existing legal principles and grounds for the use of criminological activity in preventive activities in the field of execution of sentences at the legislative level in Ukraine.

The current state of the use of criminological information in the legal mechanism for preventing criminal offenses in the field of execution of sentences in Ukraine has been clarified, and in this regard, negative trends that affect this type of activity have been identified, namely:

a) only 33% of the total crime structure, which is annually registered in the field of execution of sentences, falls on convicts who were on preventive registration of the State Penitentiary Service;

b) increasingly, in the structure of crimes committed by the personnel of the State Penitentiary Service of Ukraine in the specified field of public relations, the subjects are middle and senior management (Article 14 of the Law of Ukraine “On the State Penitentiary Service of Ukraine”) - 35% and 20%, respectively;

c) in modern legislative acts and scientific literature, the word "counteraction" is often used instead of the term "prevention", which, in turn, reduces the role of

criminological information in preventive activities, including the sphere of execution of sentences;

d) despite the fact that under martial law in Ukraine new categories of convicts have appeared (collaborators (Article 111-1 of the Criminal Code); persons who have aided the aggressor state (Article 111-2 of the same Code); subjects who obstruct the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and military formations (Article 114-1 of the said Code), etc.), so far they have not only not become potential objects of preventive registration of the Criminal Procedure Code (Chapter XXIII of the Criminal Procedure Code of the Criminal Procedure Code) on formal grounds (due to their increased public danger, but also belong to the objects of administrative supervision, which is established for convicts released from places of deprivation of liberty;

e) due to the above and other circumstances, the level of recidivism in our country (24% in the structure of all registered criminal offenses), the subjects of which are previously convicted person.

In addition, the features of the implementation of criminological information in the field of criminal enforcement and preventive activities have been established and, in this regard, their interdependence and relationship with the specifics of criminal enforcement legal relations that arise in the process of execution - serving sentences have been proven.

The essence and content of the principles of implementing criminological information in the legal mechanism for preventing criminal offenses in the field of punishment execution are determined and the author's version of this concept is formulated, under which it is proposed to understand the fundamental, general, inter-sectoral and sectoral principles defined at the legislative level and dialectically conditioned by information activities, which are associated with the use in the content of this type of social prevention and control of the specified type of information about crime, the identity of the criminal offender, the causes and conditions that contribute to the commission of this category of crimes, as well as measures aimed at neutralizing, eliminating, blocking, etc. determinants that generate and condition them in the process of execution - serving sentences.

The regulatory and legal bases for the use of criminological information in the legal mechanism for preventing criminal offenses in the field of execution of sentences have been improved by establishing the legal gaps and conflicts that exist in this regard and developing scientifically based measures aimed at eliminating them, as well as proposals for authentic interpretation in the norms of the criminal-executive legislation of Ukraine (in the form of notes to the articles of the Criminal Code), which are directly related to the subject of this scientific research, as well as substantive elements and directions of modern state policy in the field of execution of sentences in Ukraine in order to increase its impact on the effectiveness of the use of criminological information in the legal mechanism for preventing criminal offenses in the process of execution - serving sentences.

The theoretical and applied positions of scientists related to international legal approaches to the application of criminological information in the legal mechanism for preventing criminal offenses in the field of punishment enforcement have received further development, which made it possible to substantiate the need for more active use of positive foreign experience in national criminal-executive legislation and in the process of execution - serving sentences.

It has been proven that in the conditions of the current reform of the sphere of punishment enforcement and probation in Ukraine, the study and use of positive foreign experience on issues related to criminological information is an objectively determined necessity and condition for the successful implementation of tasks defined at the legislative level in criminal-executive activities, as well as a systemic means of preventing and counteracting recidivism.

In addition, it was stated that in almost all countries of the world at the legislative level there is no concept of criminological information, although this term is used quite often in scientific works of foreign scientists and in relevant national programs.

The theoretical and applied value of the UN Congresses on the Prevention of Crime and the Treatment of Convicts (1955-2020) is substantiated, the decisions of which serve as a doctrinal model for civilized states of the world for improving national legal mechanisms, including Ukraine, preventing criminal offenses, as well as more

effective use of criminological information in this area of social activity and intensification of scientific research on the specified subject of research in this regard.

It is noted that miscalculations and shortcomings in the formation of modern state policy in the field of execution of criminal sentences and probation of Ukraine and its implementation at all levels (legislative, law enforcement, law enforcement, etc.) significantly affect the level of preventive activity in the specified field of social activity and the effectiveness of using criminologically significant information, which necessitates the intensification of scientific research on the specified issues and the implementation in this regard of comprehensive measures aimed at neutralizing, blocking, eliminating determinants that contribute to the commission of criminal offenses in the process of execution - serving sentences by convicts and other persons.

Specific scientifically substantiated measures have been developed to address the specified issues, which provide for the modification of the current criminal-executive legislation of Ukraine in terms of the implementation of the tasks defined therein, aimed at preventing crimes by convicts and other persons.

Key words: criminological information; execution process – serving sentences; prevention of criminal offenses; convict; personnel of bodies and institutions for the execution of sentences; criminological prevention; criminal-executive legislation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Конопельський В. Я., Дмитрієнко Ю. С. Роль кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024 р. №1. С.527-529.;
2. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація у системі основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. *Юридичний бюлетень*. 2024. Випуск 32. С.94-99.
3. Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація – необхідний елемент забезпечення процесу виконання – відбування покарань. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. №1. С.43-47. <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.1.7>
4. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України. *Аналітичне порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 3. С.446-449- DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.77>
5. Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на ефективність запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 3. С.50-54.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на забезпечення правопорядку в установах виконання покарань України. *Кримінологічна теорія і практика : досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідомчого науково-практичного круглого столу, 2 листопада 2023 р. Київ :НАВС, 2023.С.43-44.
7. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у запобіганні злочинам у сфері виконання покарань. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі*: Матеріали III Міжнародного

- пенітенціарного форуму, м. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С.177-178.
8. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у запобіганні злочинам у сфері виконання покарань. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі*: Матеріали III Міжнародного пенітенціарного форуму, м. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С.177-178.
  9. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у змісті основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. *Наука і вища освіта* : тези доповідей XXXII Міжнар. наук. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Запоріжжя, 8 листопада 2023 р. Класичний приватний університет. Запоріжжя : КПУ, 2023. Т. 2. С. 79-80.
  10. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація у механізмі запобіжної діяльності установ виконання покарань. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 листопада 2023 року. Одеса : ОДУВС. 2023. С.93-95;
  11. Дмитрієнко Ю.С. Підвищення ролі кримінологічної інформації в умовах воєнного стану в Україні – необхідна умова реформування сфери виконання покарань. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2024 року) / упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С.288-291.
  12. Дмитрієнко Ю.С. Шляхи підвищення ефективності використання кримінологічної інформації правоохоронними органами України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану*: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 14 березня 2024). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ. 2024 С.256-258.

- 13.Дмитрієнко Ю. С. Роль кримінологічної інформації у запобіганні протиправній поведінці злочинних авторитетів у місцях позбавлення волі. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали XVI міжнар. наук.-практ. Інтернет конф., м. Одеса, 29 березня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. С.221-223.
- 14.Дмитрієнко Ю.С. Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України у контексті існуючих проблем, пов'язаних з колабораціонізмом. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. С. 39-41.
- 15.Дмитрієнко Ю. С. Кримінологічна інформація у системі заходів запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації України. *Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє* : матеріали наукових читань пам'яті генерал-полковника внутрішньої служби Штанька Івана Васильовича (м. Чернігів, 13 вересня 2024 р.) / голов. ред. В. Ф. Пузирний ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. С.135-137.
- 16.Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобіжної діяльності правоохоронних органів. *Кримінологічна теорія і практика: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 7 листоп. 2024 р.) Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 102-104.
- 17.Дмитрієнко Ю. С. Рецидив злочинів: кримінально-правові та кримінологічні проблеми запобігання. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XV Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 28 листоп. 2024 р.) / Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С.104-106.
- 18.Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на ефективність запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації в умовах воєнного стану. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності в період воєнного стану*:

матеріали Всеукраїнської наук.-прак. конф. 29 лист. 2024 р.- Одеса : ОДУВС, 2024. С.98-100.

- 19.Дмитрієнко Ю.С. Інформаційно-кримінологічні аспекти кримінально-виконавчої діяльності в Україні. *Деліктологія*: монографія. за загальною редакцією І.М. Копотуна, С.В. Петкова, Р/ Роліан. Куновіце: Академія ГУСПОЛ : 2024. Т.10. 274с. Р. VI С.152 – 171.

ЗМІСТ

ВСТУП	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ	29
1.1. Стан і методологія дослідження з питань, що пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України	29
1.2. Зміст поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України»	45
1.3. Міжнародно-правові підходи щодо застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань	62
Висновки до розділу 1	83
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ПРИРОДА, ПРИНЦИПИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ	88
2.1. Нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України	88
2.2. Принципи реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань	105
2.3. Сучасний стан використання кримінологічної інформації у правовому	

механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань	122
Висновки до розділу 2	140
РОЗДІЛ 3. ГОЛОВНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ	145
3.1. Зміст сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації та її вплив на практику застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням	145
3.2. Підвищення рівня взаємодії органів і установ виконання покарань – один із напрямів удосконалення запобіжної діяльності та ефективного використання при цьому кримінологічної інформації	164
3.3. Прогнозування розвитку злочинності та планування заходів запобіжної діяльності – один із напрямів більш ефективного використання кримінологічної інформації у колоніях	181
Висновки до розділу 3	197
ВИСНОВКИ	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	217
ДОДАТКИ	247

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БК – Бюджетний кодекс

ВТК – Виправно-трудоий кодекс

ГК – Господарський кодекс

ГУВП – Головне управління виконання покарань

ДДУПВП – Державний департамент України з питань виконання покарань

ДІЗО – дисциплінарний ізолятор

ДПтС – Державна пенітенціарна служба

ДКВС – Державна кримінально-виконавча служба

ЄПП – Європейські пенітенціарні правила

ЄКПТ – Європейський комітет по запобіганню тортурам

КВК – Кримінально-виконавчий кодекс

КК – Кримінальний кодекс

КПК – Кримінально процесуальний кодекс

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МВС – Міністерство внутрішніх справ

ОРД – оперативно-розшукова діяльність

ПКТ – приміщення камерного типу

ПВР УВП – Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань

УВП – установи виконання покарань

п. – пункт

ст. – стаття

ч. – частина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Як показує практика, однією з ключових проблем, що знижує ефективність процесу виконання – відбування покарань, а також рівень реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України, які визначені у ст. 1 КВК, є неналежна організація запобіжної діяльності, у зв'язку з чим щорічно у сфері виконання покарань і пробації вчиняються кримінальні правопорушення як з боку засуджених [1, с. 140-159], так й інших осіб, зокрема персоналу ДКВС України [2, с. 69-81]. При цьому, як зазначається у сучасних державних програмах, що стосуються реформування органів та УВП [3], а також встановлено на науковому рівні [4, с. 72-86] серед низки детермінант, які сприяють зростанню злочинності у галузі кримінально-виконавчої діяльності, особливе місце займає кримінологічна інформація, незадовільне використання якої спричинює і обумовлює наявність вказаного суспільно небезпечного явища та розвиток негативних тенденцій практично на протязі всього періоду функціонування сфери виконання покарань і пробації у часи незалежності України (1991-2025 р. р.).

Так, у 1991 році засудженими до позбавлення волі було вчинено 370 злочинів, а рівень злочинності у розрахунку на 1 тис. осіб склав 3,9 випадки [5, с. 1-2].

У свою чергу, з боку персоналу органів і УВП у зазначеному звітному періоді було зареєстровано 19 таких суспільно небезпечних та карних діянь (ст. 11 КК) (рівень злочинності склав менше 0,001%) [5, с. 22].

Натомість, у 2006 році (початку проведення активних реформ у сфері виконання покарань і пробації України [16]) засудженими, які відбували покарання у кримінально-виконавчих установах закритого типу (ст. 11 КВК), було вчинено 298 кримінальних правопорушень, а рівень злочинності склав 4,91 випадки [7, с. 1-6], що у 1,3 більше ніж у 1991 році, тобто ріст склав 20%.

Аналогічні тенденції впродовж 1991-2025 р.р. склались і серед персоналу ДКВС України, який лише у 2016 році вчинив 102 кримінальні правопорушення

[7, с. 12-15], або ріст становив по зрівнянню з 1991 роком 5,3 рази (тобто на 83%) [5, с. 1-2].

При цьому, як свідчать результати вивчення архівних кримінальних справ (проваджень), у детермінаційному комплексі причин і умов, які сприяли вчиненню злочинів засудженими і персоналом органів та УВП, особливу роль відігравали ті із них, що були пов'язані з неефективним використанням у запобіжній діяльності кримінологічної інформації, яка стосувалась характеристики потенційних суб'єктів кримінальних проваджень, а також відображала змістовні елементи процесу виконання – відбування покарань в Україні.

З огляду цього, слід визнати, що в наявності складне теоретико-прикладна проблема, яка має бути вирішена й на доктринальному рівні. При цьому варто зазначити, що в науці зазначена тематика дослідження є не новою. Зокрема, концептуальні засади з даного питання у свій час розробив А. П. Закалюк, які виклав у спеціальному навчально-науковому виданні «Практична кримінологія» [8, с. 6-54].

Загальні положення, що стосуються змісту та сутності кримінологічної інформації, а також більш активного її використання у правоохоронній, включаючи запобіжну та кримінально-виконавчу, діяльності, сформулювали у своїх працях такі учені, як: Ю. В. Александров, Л. В. Багрій-Шахматов, О. М. Бандурка, В. С. Батиргареева, І. Г. Богатирьов, В. І. Борисов, М. В. Вербенський, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, О. А. Гритенко, Л. М. Давиденко, І. М. Даньшин, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, О. О. Дудров, В. П. Ємельянов, О. Г. Кальман, О. Г. Колб, В. Я. Конопельський, І. М. Копотун, М. В. Корнієнко, О. Є. Користін, О. М. Костенко, І. П. Лановенко, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, В. А. Мисливий, А. А. Музика, А. Х. Степанюк, Є. Л. Стрельцов, В. М. Трубников, В. О. Туляков, П. Л. Фріс, В. В. Шаблистий, В. І. Шакур, О. О. Юхно, О. Н. Ярмиш, ін.

Поряд з цим, варто зазначити, що у контексті змісту об'єкта та предмета даної дисертації, комплексні наукові дослідження з означеної проблематики в

Україні та за кордоном не проводились, що обумовлює необхідність їх активізації, а також визначає актуальність, теоретичне та практичне значення цієї роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Національної стратегії з прав людини (яка затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021 [9]; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273 [10]; Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 654-р [11]; Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 року № 1153-р [3], а також відповідних інших державних програм, що стосуються питань використання у правоохоронній діяльності кримінологічної інформації.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 2 від 26.09.2023).

Мета і задачі дослідження. *Метою* даного дослідження є розробка науково обґрунтованих заходів, спрямованих на вдосконалення доктринальних, нормативно-правових і прикладних кримінально-виконавчих та кримінологічних засад використання кримінологічної інформації у механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Для досягнення вказаної мети поставлено такі *завдання*:

- визначити стан і методологію досліджень з питань, що пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України;

- з'ясувати зміст та сформулювати авторське поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань»;

- вивчити та узагальнити міжнародно-правові підходи щодо застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань;

- здійснити аналіз нормативно-правових підстав застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань;

- визначити та обґрунтувати принципи реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань;

- встановити сучасний стан використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань;

- з'ясувати зміст сучасної державної політики у сфері виконання покарань України та її вплив на ефективність застосування на практиці кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням;

- визначити особливості реалізації кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань та запобіганні кримінальним правопорушенням;

- вивести основні напрями удосконалення правового механізму та практики збору і обробки кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку з використанням кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Предмет дослідження – кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Методи дослідження. Методи дослідження репрезентовано системою загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які було обрано відповідно до теми цієї наукової розробки. При цьому методологічну основу даної дисертації становить *діалектичний метод*, за допомогою якого визначено зміст, сутність, місце і роль кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання

кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України (усі розділи цієї наукової роботи).

У свою чергу, *методи аналізу та синтезу* дали можливість визначити стан і методологію досліджень з питань, що пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України (підрозділ 1.1.).

Натомість, за допомогою *формально-логічного та догматичного методів* з'ясовано зміст і сформульовано авторське поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань» (підрозділ 1.2.), а *порівняльно-правовий метод* – для вивчення міжнародно-правових підходів з означеної тематики дослідження (підрозділ 1.3.); *системно-структурний метод* – для аналізу змісту нормативно-правових підстав застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України (підрозділ 2.1.); *метод сходження від абстрактного до конкретного* – для обґрунтування принципів реалізації вказаної інформації у процесі виконання – відбування покарань (підрозділ 2.2.); *методи індукції та дедукції* – для визначення сучасного стану використання кримінологічної інформації у сфері виконання покарань (підрозділ 2.3.); *метод екстраполяції* – для з'ясування змісту сучасної державної політики у сфері виконання покарань та встановлення її впливу на практику застосування кримінологічної інформації (підрозділ 3.1.); *метод соціального натуралізму* – для визначення та обґрунтування особливостей реалізації вказаної інформації у процесі виконання – відбування покарань (підрозділ 3.2.); *метод моделювання* – для розробки основних напрямів удосконалення правового механізму та практики збору і обробки кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України (підрозділ 3.3.); *історико-правовий* – для виведення періодів виникнення та розвитку такої наукової категорії, як «кримінологічна інформація» (підрозділ 1.1.).

Крім цього, за допомогою *статистичних методів* доведена актуальність, теоретична та практична цінність даної дисертації, а також необхідність

активізації наукових розробок та проведення комплексних досліджень з означеної проблематики (вступ та підрозділи 1.1., 2.3.), а *соціологічні методи* застосовані з метою вивчення думок різних категорій респондентів, що стосуються змісту предмета цієї роботи, а також для здійснення узагальнення інших зібраних емпіричних та статистичних відомостей (усі розділи роботи).

Емпіричну базу даного дослідження становлять дані офіційної державної статистики; Єдиного реєстру досудових розслідувань; офіційні відомості Міністерства юстиції та МВС України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, архівні матеріали ДКВС України за 1991-2025 р. р. про сучасний стан використання кримінологічної інформації у кримінально-виконавчій та запобіжній діяльності, а також результати анонімного опитування 697 осіб з числа персоналу органів і УВП, 697 працівників Національної поліції України та 697 студентів і курсантів вищих навчальних закладів юридичного профілю, яке було проведено у 2024 році у Вінницькій, Волинській, Запорізькій, Житомирській, Київській, Львівській, Рівненській, Черкаській та Харківській областях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні сучасних проблем, що стосуються місця і ролі кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, та розробці у зв'язку з цим науково обґрунтованих концептуальних заходів, спрямованих на удосконалення нормативно-правових підходів і підвищення рівня ефективності практичної діяльності органів і УВП з означених питань.

У роботі сформульовано низку положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

- з'ясовано сутність і зміст поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», яке містить у собі елементи не тільки теоретичного, але й прикладного характеру, що можуть слугувати основою для удосконалення

законодавчих та інших нормативно-правових підходів, які пов'язані з предметом даного наукового дослідження;

- встановлено сучасний стан, тенденції та інші основні показники, що стосуються ролі, місця та впливу кримінологічної інформації на ефективність реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства, а також діяльності пов'язаної із запобіганням кримінальним правопорушенням у процесі виконання – відбування покарань;

- визначено особливості реалізації кримінологічної інформації у галузі кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності та доведено у зв'язку з цим їх взаємообумовленість і взаємозв'язок зі специфікою кримінально-виконавчих правовідносин, які виникають у процесі виконання – відбування покарань;

- розроблені науково обґрунтовані основні напрями удосконалення правового механізму та практики збору і обробки кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України, а також у галузі запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, які в узагальненому виді (у формі порівняльної таблиці та порівняльної записки до неї) спрямовані у відповідний Комітет Верховної Ради України для використання в законодавчій діяльності (вих. № __);

удосконалено:

- нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань шляхом встановлення існуючих у зв'язку з цим правових прогалин і колізій та розробки науково обґрунтованих заходів, спрямованих на їх усунення, а також пропозицій щодо автентичного тлумачення у нормах кримінально-виконавчого законодавства України (у виді приміток до статей КВК), які мають пряме відношення до предмета даного наукового дослідження;

- принципи реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України з урахуванням аналогічних загальноновизнаних керівних засад, що закріплені в нормах міжнародного права, а також в інших галузях кримінально-правового

характеру (КК, КПК, законодавчих актах, які регулюють процес виконання – відбування покарань);

- змістовні елементи та напрями сучасної державної політики у сфері виконання покарань України з метою підвищення її впливу на ефективність використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у процесі виконання – відбування покарань;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні підходи щодо стану і методології досліджень з питань, що пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, що дозволило обґрунтувати актуальність, теоретичну та практичну цінність даної дисертації;

- теоретико-прикладні позиції учених, що стосуються міжнародно-правових підходів з питань застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань, що дало можливість обґрунтувати необхідність більш активного використання у національному кримінально-виконавчому законодавстві та в процесі виконання – відбування покарань позитивного зарубіжного досвіду.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що положення дисертації мають як теоретичне, так і практичне значення, і використовуються у різних сферах суспільної діяльності, а саме – у:

- *законодавчій діяльності* – з метою удосконалення діяльності, пов'язаній з використанням кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України (листи – впровадження від Комітету Верховної Ради України з питань забезпечення правоохоронної діяльності (вих. № 2205-1 від 16.07.2024; № 04-27/12-2024/170608 від 01.08.2024; № 04-27/12-2024/252836 від 14.11.2024; № 04-27/12-2024/252839 від 14.11.2024));

- *практичній діяльності* – для підвищення рівня ефективності використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань і

запобігання кримінальним правопорушенням (акт впровадження в практичну діяльність органів Управління СБ України в Одеській області від 19.03.2026);

- *науковій діяльності* – при проведенні наукових досліджень щодо ролі кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України (акт впровадження в наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 02 лютого 2026 року);

- *освітній процес* – для забезпечення викладання навчальних дисциплін «Кримінологія» та «Кримінально-виконавче право» (акт впровадження в освітній процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 02 лютого 2026 року).

Особистий внесок здобувачки. Викладені в дисертації положення, що становлять наукову новизну, розроблено автором особисто.

Наукові ідеї та розробки, які зазначено в списку опублікованих праць і виконано у співавторстві, в цій дисертації не використовувались. При цьому авторський доробок у них становить 70 відсотків, а особистим внеском здобувачки у них власні теоретико-прикладні розробки, що стосуються: сутності і змісту поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань»; сучасний стан її використання у запобіжній діяльності в процесі виконання – відбування покарань; особливості реалізації даного виду інформації у кримінально-виконавчій та запобіжній діяльності; розроблених та обґрунтованих у цій роботі науково обґрунтованих напрямів удосконалення правового механізму з означеної проблематики.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднені на наукових і науково-практичних, включаючи міжнародні, конференціях та круглих столах, основними з яких є такі: «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (Київ, 2 листоп. 2023 р.); «Пенітенціарна система у глобальному вимірі» (Київ, 3 листопада 2023 р.); «Наука і вища освіта» (Запоріжжя, 8 листопада 2023 р.); «Актуальні проблеми кримінального права» (Київ, 23 листоп. 2023 р.);

«Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності» (Одеса, 24 листоп 2023 р.); «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (Львів, 22–23 лютого 2024 р.); «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану» (Хмельницький, 14 березня 2024 р.); «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (Одеса, 29 березня 2024 р.); «Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану» (Одеса, 09 серпня 2024 р.); «Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє» (м. Чернігів, 13 вересня 2024 р.); «Кримінологічна теорія і практика: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (Київ, 7 листопада 2024); «Актуальні проблеми кримінального права» (Київ, 28 листопада 2024); «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності в період воєнного стану» (Одеса, 29 листоп. 2024 р.).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 19 публікаціях, з яких: 5 - це статті у наукових фахових виданнях України; розділ в колективній монографії; 13 - тези матеріалів Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій і круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (310 найменувань на 29 сторінках) та 13 додатків. При цьому повний обсяг дисертації становить 342 сторінки, з них основний текст 198 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ

1.1. Стан і методологія досліджень з питань, що пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України

Результати, що були отримані у ході даного наукового пошуку, ґрунтуються на наступних джерелах, які були досліджені у цій роботі, а саме – на:

- 1) довідковій літературі, що стосувалась аналізу дисертацій, які у тій чи іншій мірі були дотичними до змісту предмета даної наукової розробки [12, с. 344-356];
- 2) спеціальних монографічних дослідженнях, присвячених обґрунтуванню місця та ролі кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання злочинам [13, с. 358-364];
- 3) матеріалах підручників з курсу «Кримінологія» [14, с. 37-46];
- 4) відомостях, що викладені у навчальних посібниках [15, с. 90-95] та навчально-практичних виданнях [16, с. 187-232];
- 5) інформації, опублікованих у наукових статтях [17, с. 206-212];
- 6) інших наукових джерелах [18].

При цьому варто зазначити, що досі на дисертаційному рівні питання про роль та місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України не досліджувались, хоча серед низки проблем, які супроводжують процес виконання – відбування покарань, злочинність займає пріоритетне місце.

Отже, в наявності конкретне прикладне завдання наукового характеру, що має пряме відношення до досліджуваної у цій роботі проблематики.

Про наявність на практиці зазначеної проблеми свідчать також результати анонімного опитування деяких категорій респондентів, які на визначене у спеціальній анкеті питання «Чи впливає кримінологічна інформація на рішення, пов'язані з формуванням і реалізацією у сфері виконання покарань і пробації України відповідних державних програм її реформування?», дали наступні відповіді:

а) опитаний з цього приводу персонал ДКВС України в анкеті зробив такі відмітки:

- «так» – 233 з 697 зазначених респондентів або 34% у їх загальній кількості;
- «ні» – 77 осіб (11%);
- «частково» – 387 осіб (55%) (додатки Є, Ж);

б) у свою чергу, відповіді працівників Національної поліції України мали такий вигляд:

- «так» – з 349 з 697 вказаних осіб (50% у їх загальній структурі);
- «ні» – 78 цих респондентів (11%);
- «частково» – 270 респондентів (39%) (додатки Д, Е);

в) натомість здобувачі вищої освіти вищих навчальних закладів юридичного профілю на вказане питання дали наступні відповіді:

- «так» – 323 з 697 цих респондентів (46% у їх загальній кількості);
- «ні» – 87 цих осіб (13%);
- «частково» – 287 осіб (41%) (додатки В, Г).

Якщо ж у цілому виходити з результатів, що отримані у ході даного наукового дослідження при аналізі зазначених вище джерел наукової інформації, то можна вивести три періоди формування та розвитку доктринальних положень про роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, а саме:

1. 1991-2003 р. р., на протязі яких процес виконання – відбування покарань регулювався виправно-трудовим законодавством, основу якого склав ВТК 1970 року [19].

Вивчення його норм показало, що у жодній у ній не велась мова про кримінологічну інформацію, хоча серед завдань зазначеної галузі законодавства було закріплено таке із них, як: відвернення вчинення нових злочинів як засудженими, так й іншими особами, а також сприяння викоріненню злочинності (ст. 1 ВТК). При цьому, не дивлячись на те, що таке завдання й передбачало збір, обробку та використання у сфері виконання покарань різноманітної інформації (як от: про особу засудженого, обставини вчинення ним злочину, характер і ступінь суспільно небезпечного діяння тощо (ст. 7 вказаного Кодексу)) та носило за змістом елементи запобіжної діяльності [20, с. 114-119], з формальної точки зору вважати, що такий вид відомостей відноситься до кримінологічної інформації, підстав не було.

Проте, варто у зв'язку з цим зазначити, що на науковому рівні теоретико-прикладні положення з питань запобігання злочинам, включаючи й у сфері виконання покарань, в Україні були розроблені такими ученими, як: В. Б. Василець (зокрема, у дисертації «Правові та кримінологічні проблеми попередження втеч з виправно-трудових установ» (1996 р.) [21]); І. Г. Богатирьов (у дисертації «Правове і організаційне забезпечення виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт» (1996 р.) [22]; О. Г. Колб (дисертація «Профілактика правопорушень серед неповнолітніх у слідчих ізоляторах МВС України» (1997 р.) [23]; ін. [24].

У цілому ж кримінологічні засади запобіжної діяльності в Україні були розроблені у той період у доктринальних дисертаціях такими ученими, як: В. В. Голіна («Спеціально-кримінологічне попередження злочинів: теорія і практика» (1994 р.)) [25]; О. М. Джужа («Запобігання поширенню СНІДУ: кримінологічні та кримінально-правові проблеми» (1996 р.)) [26]; О. М. Костенко («Воля і свідомість злочинця (дослідження із застосуванням принципу натуралізму)» (1995 р.)) [27]; В. Г. Лихолоб («Проблеми ефективності правозастосовної діяльності

органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю (кримінологічні і теоретико-правовий аспекти) (1992 р.) [28]; О. Є. Михайлов («Кримінологічні проблеми боротьби з некорисливою насильницькою злочинністю серед молоді» (1996 р.) [29]; В. І. Шакур («Урбанізація і злочинність в Україні» (1996 р.) [30] та інші фахівці-кримінологи [12, с. 344-345].

В аналогічному контексті у той час були сформульовані й кримінологічно значущі положення, які стосувались і змісту запобіжної діяльності у сфері виконання покарань, у кандидатських дисертаціях [12, с. 345-256]. Зокрема, лише у загальних рисах про кримінологічну інформацію мову у своїх наукових розробках вели такі учені, як: Л. І. Бутенко («Попередження розкрадань та інших корисливих зловживань, що скоюються суб'єктами господарювання при розрахунках за експортно-імпорتنі операції» (1998 р.) [31]; В. В. Василевич («Боротьба з озброєними формами організованої злочинності корисливо-насильницького спрямування» (1998 р.) [32]; В. М. Всеволодов («Індивідуальна кримінологічна профілактика відносно організованих злочинних груп» (1998 р.) [33]; Д. І. Голосніченко («Кримінологічні проблеми боротьби з порушеннями податкового законодавства України» (1998 р.) [34]; В. М. Гринчак («Кримінологічний аналіз злочинів, що вчиняються у сфері кооперативної діяльності та їх попередження органами внутрішніх справ» (1994 р.) [35]; О. М. Гумін («Проблеми боротьби з наркотизмом серед засуджених у виправно-трудових колоніях» (1997 р.) [36]; О. П. Клименко («Кримінологічні наслідки саморуйнівної поведінки молоді» (1996 р.) [37]; І. І. Лановенко («Концепція ранньої профілактики статевих злочинів» (1995 р.) [38]; О. М. Литвак («Злочинність в Україні: стан, тенденції, заходи протидії (1992-1995 роки) (1997 р.) [39]; О. Є. Маноха («Системний аналіз в кримінології» (1996 р.) [40]; О. А. Мартиненко («Кримінологічні проблеми мотивів та мотивації хуліганства» (1997 р.) [41]; В. В. Матвійчук («Попередження умисних вбивств апаратами карного розшуку» (1998 р.) [42]; А. С. Мацко («Теоретичні і практичні аспекти діяльності дільничного інспектора міліції органів внутрішніх справ по попередженню рецидиву злочинів серед осіб, засуджених умовно і тих, до кого застосована

відстрочка виконання вироку» (1995 р.) [43]; В. І. Скрибець («Корислива злочинність в сільській місцевості та її попередження органами внутрішніх справ» (1998 р.) [44]; О. М. Тарасенко («Ефективність попередження злочинності органами внутрішніх справ» (1996 р.) [45]; О. В. Філонов («Теоретичні та методологічні основи вчинення і розвитку кримінологічної науки» (1998 р.) [46]; О. Ю. Шостка («Теоретичні передумови й практика розробки та реалізації програм попередження злочинності неповнолітніх у США» (1997 р.) [47]; та інші учені-кримінологи [12, с. 345-356].

Без сумніву, і перша, і друга група науковців враховувала доктринально-концептуальні розробки національних кримінологів часів так званої радянської доби, а саме роботи: Л. В. Багрій-Шахматова, О. М. Бандурки, Л. М. Давиденка, І. М. Даньшина, А. П. Закалюка, В. П. Ємельянова, О. Г. Кальмана, І. П. Лановенка, П. П. Михайленка, Є. Л. Стрельцова, ін., які, по суті, сформулювали основи науки кримінології в умовах незалежності України [48].

Разом з тим, виходячи з результатів аналізу наукових розробок за 1991-2003 р. р., слід констатувати, що у цей період сформувалась та діє донині негативна тенденція, яка обумовлена відсутністю дисертаційних досліджень з питань використання кримінологічної інформації та її місця і ролі у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням саме у сфері виконання покарань України, що виступає у сьогоденні однією з ключових детермінант, які сприяють вчиненню злочинів у зазначеній галузі суспільної діяльності.

2. 2004-2016 р. р., на протязі яких був прийнятий новий КВК [49], а також низка законодавчих актів, які регулюють процес виконання – відбування покарань в Україні, з урахуванням при цьому норм кримінологічного спрямування.

Зокрема, низка норм чинного КВК зорієнтовані не лише на організацію запобіжної діяльності у сфері виконання покарань (ст. 1, 106; ін.), але й безпосередньо стосується питань, пов'язаних з використанням кримінологічної інформації (ст. ст. 95-99 вказаного Кодексу). Так, вперше у кримінально-виконавчому законодавстві України з'явилась така правова категорія, як «кримінологічна характеристика», основу якої складає відповідна кримінологічна

інформація. Більш того, у цей період все частіше у державних програмах, які стосувались процесу виконання – відбування покарань, вживались й інші кримінологічні терміни, поняття тощо [50].

Логічним завершенням таких нормативно-правових підходів стала організаційно-структурна реформа (у формі ліквідації) управлінських структур у системі органів та УВП та створення у зв'язку з цим територіальних органів Міністерства юстиції України [6].

Враховуючи зазначену правову ситуацію, активізувались у зв'язку з цим й наукові пошуки з означеної у даній дисертації проблематики. Зокрема, у цьому сенсі теоретико-прикладні засади з питань більш предметного та ефективного використання кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України створили у докторських дисертаціях вказаний досліджуваний період такі учені, як: Є. Ю. Бараш («Адміністративно-правові засади управління Державною кримінально-виконавчою службою України» (2012 р.)) [51]; В. С. Батиргареева («Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні» (2010 р.)) [52]; І. Г. Богатирьов («Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією» (2006 р.)) [53]; О. Г. Колб («Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам» (2007 р.)) [54]; В. Я. Конопельський («Кримінально-виконавчі засади диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні» (2015 р.)) [55]; І. М. Копотун («Теоретико-прикладні та правові засади запобігання злочинам, що зумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій у виправних колоніях України» (2014 р.)) [56]; А. Х. Степанюк («Актуальні проблеми виконання покарань (сутність та принципи кримінально-виконавчої діяльності: теоретико-правове дослідження» (2002 р.)) [27]; І. С. Яковець («Теоретичні та прикладні засади оптимізації процесу виконання покарань» (2013 р.)) [58], а також фахівці-кримінологи [12, с. 344-356].

Відповідне теоретико-методологічне підґрунтя для більш ефективного використання кримінологічної інформації у правовому механізмі забезпечення кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України у

зазначений період (2004-2016 р. р.) створили й учені, що захистили кандидатські дисертації, до яких можна віднести таких із них, як: В. А. Бадира [59]; Є. М. Бодюл [60]; О. В. Романенко [61]; Ю. А. Чеботарьова [62]; Т. А. Шулежко [63] та інші науковці [12, с. 344-356].

Значну роль і вклад у розробку кримінально-правових у кримінологічних заходів, спрямованих на запобігання злочинності у сфері виконання покарань України відіграли у той період Г. А. Денисова («Кримінальні покарання та реалізація його функцій» (2022 р.) [64]; В. А. Меркулова («Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності» (2003 р.) [65]; О. П. Рябчинська («Система покарань в Україні: поняття, значення та принципи побудови» (2013 р.) [66]; П. Л. Фріс («Кримінально-правова політика України» (2005 р.) [67]; М. І. Хавронюк («Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації» (2007 р.) [68] та інші учені [12, с. 312-343].

Та, попри все, фундаментальні підходи кримінологічного характеру з означеної у цій дисертації тематики дослідження створив А. П. Закалюк, який опублікував 3-х томне видання «Курс сучасної української кримінології», другий том якого «Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів» присвятив запобіжній діяльності у сфері виконання покарань [69, с. 594-610].

Як показали результати даного наукового пошуку досить активно та продуктивно у цьому напрямі працювали також й інші відомі в кримінології учені, а саме: О. М. Бандурка [70, с. 110-126]; В. В. Голіна [15, с. 90-95]; О. Г. Кальман [14, с. 35-62]; Л. М. Давиденко [70, с. 119-126] ін.

У той самий час, варто зазначити, що як і в попередньому періоді дослідження (1991-2003 р. р.), на протязі 2004-2016 р. р. у наукових розробках вітчизняних учених мали місце наступні кримінологічно значущі явища, до яких слід віднести:

а) ті тенденції, що були сформовані на науковому рівні з питань з'ясування сутності, змісту, ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі

запобігання злочинам у сфері виконання покарань України (зокрема, у період з 1991-2016 р. р. не було захищено жодної докторської чи кандидатської дисертації, хоча необхідність у цьому була реальною та очевидною [7, с. 1-15]);

б) постійне вживання у наукових публікаціях (підручниках, навчальних посібниках, методичних рекомендаціях тощо) замість такої категорії, як «кримінологічна інформація», словосполучення, типу: «інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності» [71, с. 301-319]; «інформаційне забезпечення запобігання злочинам» [72, с. 71-72]; «кримінологічна характеристика» [73, с. 288-292] тощо.

Такий науковий підхід, з одного боку, свідчить не тільки про відсутність на той час зацікавленості учених до питань, що стосувались кримінологічної інформації, а з іншого боку, відтворював на доктринальному рівні відношення до застосування у конкретних роботах кримінологічно значущих явищ і процесів, до яких, без сумніву, й відноситься зазначений вид відомостей.

Більш того, як показало вивчення архівних кримінальних проваджень, саме вказана наукова прогалина виступала у досліджуваному в цій дисертації періоді (1991-2016 р. р.) однією з детермінант, яка корелювала (була пов'язана, але не спричинювала та не обумовлювала, з кількісно-якісними змінами показників злочинності у сфері виконання покарань України) вчинення кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань [13, с. 189-190].

3. 2017-2024 р. р., на протязі яких у сфері виконання покарань та у цілому в галузі правоохоронної діяльності в Україні була прийнята низка законодавчих актів і державних програм, спрямованих на посилення зусиль щодо запобігання рецидивній злочинності (ст. 34 КК), включаючи й з боку осіб, які відбували покарання у кримінально-виконавчих установах закритого типу (ч. 3 ст. 11 КВК), а також з участю персоналу ДКВС України [11].

Ще однією кримінологічно значущою обставиною, у контексті змісту предмета даної дисертації, можна вважати закріплення у цей період на державному рівні програм так званої «діджиталізації» [74] усіх, без винятку, суспільних процесів в Україні [75].

У таких умовах, як встановлено в ході даного наукового пошуку, з метою забезпечення нормативно-правових підходів набули нових форм і підходів дослідження учених з означеної проблематики, а також питання щодо підвищення рівня ефективності використання у запобіжній діяльності кримінологічної інформації.

Зокрема, у цьому сенсі звертають на себе увагу наукові дослідження О. І. Бучери, яка у своїх працях доводить необхідність більш активно у запобіганні кримінальним правопорушенням використовувати Інтернет-картографування кримінологічної інформації [76, с. 45-48], а також пропонує у зв'язку з цим здійснювати відповідні кримінологічні дослідження з тим, щоб підвищити на практиці ефективність реалізації на практиці Закону України «Про Національну програму інформатизації» [77].

У свою чергу, Д. Кондратов акцентує увагу учених на різноманітних джерелах кримінологічної інформації, яку варто у повній мірі використовувати в процесі інформаційно-аналітичного (організаційно-правового) забезпечення запобіжної діяльності [78].

Натомість, О. В. Федоров переконаний, що у розробці та використанні інформаційних методик вивчення злочинності слід застосовувати системний підхід, що дасть можливість на практиці виявляти тенденції розвитку тих чи інших кримінальних правопорушень та формулювати науково обґрунтовані заходи щодо їх запобігання, у тому числі й шляхом моделювання кримінологічно значущих процесів та здійснення так званого кримінологічного прогнозування [79, с. 428].

Інші науковці, зокрема В. М. Безчастний, наполягають на тому, що варто в процесі забезпечення запобіжної діяльності удосконалювати методи збору та обробки інформації про злочинність, а також розширювати їх перелік з урахуванням новітніх інформаційних технологій, способів і засобів використання при цьому кримінологічної інформації [17, с. 211].

Як показали результати даного дослідження, у науковій літературі можна зустріти й інші підходи учених, що мають дотичне відношення до предмета цієї дисертації, а саме – мова про них ведеться про:

- 1) необхідність і сутність цифровізації кримінологічних досліджень [80, с. 46-52];
- 2) системний аналіз та необхідність моделювання системи запобігання кримінальним правопорушенням [81];
- 3) сучасні функції кримінології, у тому числі – інформаційне забезпечення запобіжної діяльності [82, с. 238-241];
- 4) використання соціальних Інтернет-мереж у діяльності, пов'язаній із запобіганням та протидією злочинності [83, с. 238-241];
- 5) взаємозв'язок кримінологічних досліджень та кримінологічної інформації [84, с. 109-120];
- 6) перспективи застосування цифрових технологій при вивченні детермінант криміналізації особистості [85, с. 34-39];
- 7) інші напрями, використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням [86, с. 168-184].

Проте, як і у попередніх, виведених у цій дисертації, періодах (1991-2016 р. р.), комплексних, включаючи монографічного та дисертаційного характеру, наукових досліджень з питань, що стосуються змісту, сутності, ролі та місця кримінологічної інформації у запобіжній діяльності у сфері виконання покарань України, до сьогодні не здійснено.

Більш того, як встановлено у ході вивчення наукових джерел, з цього приводу відсутні й публікації різного характеру, які були б прямо пов'язані зі змістом предмета цієї доктринальної розробки, що виступає додатковим аргументом щодо її актуальності та теоретичної і практичної значущості.

Такий висновок, крім цього, ґрунтується й на результатах застосування під час вказаного дослідження інших загальнонаукових та спеціально-наукових методів [87, с. 112-159].

Зокрема, застосування діалектичного методу пізнання соціально-правових явищ і процесів показало об'єктивний взаємозв'язок кримінологічної інформації з правовим механізмом запобігання кримінальним правопорушенням, а також з визначеними у законі засобами виправлення і ресоціалізації засуджених (ст. 6 КВК) та організацією ОРД у сфері виконання покарань України (ст. 104 вказаного Кодексу). А, це, у свою чергу, дозволило довести у даній дисертації необхідність здійснення системних і цілеспрямованих зусиль щодо реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства (ст. 1 КВК), пріоритетним з яких є запобігання вчиненню злочинів як з боку засуджених, так й інших осіб. При цьому встановлено, що ключовим засобом у запобіжній діяльності має стати кримінологічна інформація, що й визначає у зв'язку з цим сутність, зміст, роль і місце останнього як у змісті процесу виконання – відбування покарань, так і в галузі запобігання і протидії злочинності в нашій державі.

У свою чергу, за допомогою використання у цій дисертації методів аналізу та синтезу, а також формально-логічного та догматичного методів з'ясовано соціально-правову природу такої кримінологічно значущої категорії, як «кримінологічна інформація», що в подальшому дозволило сформулювати авторське визначення поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», а також його теоретичне та практичне значення.

Крім цього, за результатами застосування зазначених методів дослідження дозволило розробити низку науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення та підвищення рівня ефективності використання у запобіжній діяльності кримінологічної інформації.

Свою роль і значення у цій дисертації відіграли й інші методи дослідження, які були використані в даній науковій розробці (порівняльно-правовий; системно-структурний; сходження від абстрактного до конкретного; індукції та дедукції; екстраполяції; соціального натуралізму; моделювання; історико-правовий; ін.) [88, с. 614-725], за допомогою яких не тільки реалізовані всі визначені у ній завдання, але й досягнута мета цього доктринального пошуку. При цьому варто зазначити,

що перелік методів дослідження та межі їх використання були обумовлені як особливостями кримінально-виконавчих правовідносин, що визначені на науковому рівні [89, с. 228-229], так і організацією процесу виконання – відбування покарань, яка закріплена у відповідних нормах КВК (ст. ст. 11, 24, 102, 103, т. ін.) [90, с. 784-798].

Свій вплив на вибір методів даного наукового пошуку малий відомчі нормативно правові акти Міністерства юстиції України, як центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання покарань і пробації (ч. 1 ст. 11 КВК), які регулюють порядок і умови використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань (ПВР УВП [92]; Методика визначення ступеня виправлення засудженого [92]; Порядок визначення засудженому виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі та їх переведення [93]; ін.).

Немаловажне значення, роль і вплив на результати даного дослідження мали й соціологічні та статистичні методи.

Зокрема, для з'ясування сутності та змісту предмета цієї дисертації була розроблена спеціальна анкета анонімного опитування, яка передбачала 34 питання, що були дотичними до змісту завдань даного наукового пошуку, а також три варіанти відповідей респондентів на них («так»; «ні»; «частково») (додатки В-Ж). При цьому до проведення зазначеного виду наукового дослідження були залучені на добровільних засадах три групи респондентів, що мали у тій чи іншій мірі відношення до кримінологічної діяльності (персонал ДКВС України, працівники Національної поліції та здобувачі вищої освіти вищих навчальних закладів юридичного профілю) (додатки В-Ж). При цьому, для забезпечення презентабельності отриманих результатів анонімного опитування була обрана однакова кількість (по 697 осіб від кожної групи) респондентів.

Саме з урахуванням позиції вказаних вище респондентів й формулювались у цій дисертації ті положення та пропозиції, що склали її наукову новизну, а також авторські позиції, які відображені у порівняльній таблиці та пояснювальній

записці до неї, яка спрямована у відповідний Комітет Верховної Ради України (додатки А, Б).

Іншим джерелом такого ж характеру стали узагальнені результати вивчення архівних кримінальних проваджень, які мали місце у сфері виконання покарань України у 2013-2023 р. р. (додаток 3). При цьому предметом аналізу стали 237 таких кримінологічно значущих матеріалів, а місцем вивчення – 9 областей України, які обирались з урахуванням особливостей регіональної злочинності (Вінницька, Волинська, Запорізька, Житомирська, Київська, Львівська, Рівненська, Черкаська і Харківська) [94].

Застосування зазначеного методу дало можливість встановити, що лише у 82 з 327 досліджених у цій роботі кримінальних проваджень (34,6% у їх загальній структурі) у повній мірі було використано потенціал кримінологічної інформації, а також констатувати той факт, що цей засіб забезпечення запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України у 2013-2023 р. р. було застосовано лише до 208 з 237 суб'єктів вчинення кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань або до 87,8% у загальній структурі особи злочинця (додаток 3).

Важливим джерелом та доказом презентабельності отриманих у ході даного дослідження результатів виступили офіційні статистичні дані [95], які публікуються у відповідних виданнях. Так, у системі ДКВС України, розпочинаючи з 1991 до 2016 року, щорічно (а, в деякі періоди – щоквартально та щопіврічно) видавались інформаційні бюлетені про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність відповідних підрозділів органів і УВП [7], які давали можливість встановлювати ті чи інші кримінологічно значущі показники і тенденції розвитку злочинності у сфері виконання покарань, а також розробляти на науковому рівні адекватні обґрунтовані заходи, спрямовані на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінант, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень як з боку засуджених, так і персоналу ДКВС України.

Проте, розпочинаючи з 2017 року і до сьогодні, як встановлено в ході даного дослідження, такі відкриті офіційні відомості Міністерством юстиції не

публікуються, що не тільки суперечить ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», у якій закріплено принцип відкритості для демократичного цивільного контролю [96], але й логіці речей, які склались у цій галузі діяльності та виражаються у низці хронічних проблем та негативних тенденцій, що супроводжують процес виконання-відбування покарань з 1991 року по теперішній час.

У такій ситуації офіційні відомості про стан злочинності у сфері виконання покарань України у ході даного дослідження були отримані від відповідних органів і УВП на підставі таких законодавчих актів, як: Закони України «Про доступ до публічної інформації» [97]; «Про інформацію» [98]; «Про звернення громадян» [99]; а також можливостей системи ЄРДР [100] та інших нормативно-правових актів, які регулюють питання інформаційного забезпечення в нашій державі, включаючи й ті, що відображають особливості його здійснення у галузі кримінально-виконавчої діяльності [101, с. 110-114].

Особливим джерелом інформації, що мала безпосереднє відношення до досліджуваної у цій дисертації проблематики, стали підручники, навчальні посібники, методичні та інші тому подібні видання науково-навчального характеру, включаючи й зарубіжні їх аналоги. Так, в ході даного наукового пошуку предметом вивчення стали сучасні видання по курсу «Кримінологія», у яких мова велася про кримінологічну інформацію, а саме – у:

1) підручнику «Кримінологія», опублікований у 2020 році за науковою редакцією професора О. М. Джужи, у главі 8 якої розглянуто питання щодо джерел та способів збору первинної кримінологічної інформації [102, с. 147-173];

2) підручнику «Кримінологія», видний у 2020 році за загальною редакцією професора Б. М. Головкина, у якому в розділі 6 «Запобігання і протидія злочинності» практично у всіх підрозділах зазначається про роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання злочинності [103, с. 153-180];

3) монографія «Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України», яка вийшла у

науковий світ у 2023 році за загальною редакцією професора В. В. Топчія, у підрозділі 3.2. якої «Заходи спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом установ виконання покарань» значна частина його змісту сфокусована саме на кримінологічній інформації [2, с. 126-144];

4) інших науково-навчальних виданнях [104].

Проте, не дивлячись на наявність у зазначених джерелах відповідної інформації, яка має пряме відношення до змісту даної дисертації, варто у зв'язку з цим констатувати, що і у них належної уваги до виконання зазначеного виду відомостей у запобіжній діяльності у сфері виконання покарань України не приділено, що вкотре підтверджує необхідність активізації доктринальних пошуків з означеної проблематики на рівні комплексних (монографічних і дисертаційних) досліджень.

Разом з тим, слід також декілька слів сказати й про деякі фонові явища, які є дотичними до предмета цієї наукової розробки та у певній мірі впливають на рівень їх ефективності у діяльності кримінологів, а саме:

1. Затверджуючи у липні 2022 року стандарти юридичної освіти, Міністерство освіти і науки України виключило з переліку обов'язкових для вивчення здобувачами вищої освіти таку навчальну дисципліну, як «Кримінологія» [105].

Такий підхід привів не тільки до ліквідації кафедр кримінології у провідних вузах України, але й знизив рівень цікавості майбутніх аспірантів і докторантів до найбільш складних, актуальних і системних проблем, до яких, без сумніву, слід віднести й кримінологічну інформацію;

2. Все частіше на законодавчому рівні замість «терміну» запобігання вживається словосполучення «протидія злочинності» (зокрема, у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» [106]; ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» [107]; ін., хоча, як це доведено А. П. Закалюком, не тотожні поняття, а такі, де перше є за об'ємом і спрямованістю та рівнем профілактики більш предметне і ефективне, ніж друге [13, с. 321-322].

Як наслідок, якщо у 2013 році (І звітному періоді після прийняття нового КПК [108]) рівень особливо тяжких кримінальних правопорушень (ч. 6 ст. 12 КК [109]) у розрахунку на 10 тис. населення склав 2,4 випадки [110], то у 2021 році (останньому передвоєнному [111]) 4,0 випадки [112], тобто за 9-річний період ріст склав в 1,6 рази або на 40% у загальній структурі злочинності в Україні.

Аналогічне збільшення відбулось за вказаний часовий відрізок й по інших (за критерієм тяжкості) кримінальних правопорушеннях, а саме: у 2013 році питома вага тяжких злочинів склала 27,7%, а у 2021 році – 32,8% випадки [112].

3. Відсутність у чинному КПК правового інституту «причин і умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення», а також обов'язку у сторони обвинувачення (ст. ст. 36-41 вказаного Кодексу) щодо їх виявлення та усунення [4, с. 72-86], не тільки виступає однією з детермінант, яка сприяє злочинності у сфері виконання покарань України, але й не дозволяє нейтралізувати детермінаційний комплекс рецидивних суспільно небезпечних діянь у цілому у нашій державі (ст. 34 КК).

Зокрема, якщо у 2013 році рецидив у загальній структурі злочинності склав 29,3%, то у 2021 р. 28,9%, тобто залишився на тому самому рівні [112].

Отже, якщо узагальнити у цілому отримані у ході даного дослідження результати, то можна зробити висновок про те, що не дивлячись на періодичні публікації у фахових та інших наукових виданнях, а також на відображення відомостей про кримінологічну інформацію у навчально-методичній літературі та, частково, – у деяких дисертаціях, що стосувались кримінологічної діяльності та запобігання злочинам, сучасний стан доктринальних і комплексних пошуків з питань, пов'язаних з визначенням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, є таким, що не відповідає практичним потребам відповідних суб'єктів профілактики, а отже завданням, які визначені у державних програмах реформування даної галузі суспільних відносин.

Логічним у зв'язку з цим можна вважати й інший висновок по суті досліджуваної проблематики, а саме: допоки на науковому рівні у повній мірі не

буде з'ясовано сутність і зміст кримінологічної інформації, доти у нормативно-правових актах, зокрема, у Законі України «Про інформацію» [98], серед видів інформації буде відсутній даний вид відомостей – і, як наслідок, підвищення рівня ефективності запобіжної діяльності як в Україні, так і у сфері виконання покарань буде вкрай ускладнено та не забезпечено відповідними соціально-правовими гарантіями та ресурсами.

1.2. Зміст поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України»

Як показали результати спеціальних наукових досліджень, з'ясування сутності та змісту предмета будь-якого дослідження є одним з необхідних його завдань, від вирішення якого залежить ефективність і рівень теоретичної та практичної значущості відповідної доктринальної розробки [113, с. 7-8]. При цьому, як вірно з цього приводу зробили висновок деякі учені, науковий пошук передбачає значну підготовчу діяльність, а його метою є розробка відповідних понять, правових категорій та інститутів права, що мають пряме відношення до обраного предмета доктринальної розвідки [114, с. 9].

Важливим у зв'язку з цим є й такий факт, а саме: в умовах гармонізації національного законодавства до вимог загальновизнаних норм міжнародного права, зокрема до положень законодавства Європейського Союзу, слід дотримуватись як тих правових підходів і традицій, що склались на всіх рівнях (законодавчому, науковому, правозастосовному тощо) в Україні, так і враховувати позитивний зарубіжний досвід, пов'язаний з формуванням дефініцій, визначень, понять, т. ін., на протязі історичного періоду виникнення і розвитку правових систем конкретно взятих держав світу [115, с. 218]. При цьому варто мати на увазі, що на відміну від теорії права, у якій мова ведеться про фундаментальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування як національної системи права, так і його галузей, інститутів і норм, у нормотворчій діяльності необхідною

умовою її ефективності є дотримання юридичної техніки, яка, у свою чергу, ґрунтується на емпіричних закономірностях [116, с. 639].

Більш того, як доведено на доктринальному рівні, будь-який науковий пошук реалізується у конкретних діях та базується на отриманих результатах дослідження, у тому числі тих, що пов'язані зі встановленням (формулюванням, обґрунтуванням, доведенням тощо) нових даних, категорій і термінів [117, с. 26]. При цьому вибір предмета тієї чи іншої розробки завжди об'єктивно обумовлений відповідними методами, які будуть застосовуватись для забезпечення мети і завдань конкретного наукового дослідження [88, с. 25].

Саме зазначені та інші, відомі в науці, підходи й стали методологічним підґрунтям для з'ясування змісту та сутності, ролі і місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України. Крім цього, зазначений доктринальний інструментарій дозволив сформулювати у цій дисертації авторське визначення з цього приводу, враховуючи, зокрема, що в науковій літературі виведено лише загальне поняття «кримінологічна інформація».

У той самий час, сучасний стан правопорядку та запобіжної діяльності, яка здійснюється у процесі виконання – відбування покарань в Україні, а також наукові прогалини з предмета цієї роботи об'єктивно детермінують вирішення даного питання практично на всіх рівнях (законодавчому, правоохоронному, доктринальному, т. ін.), пов'язаних зі змістом кримінально-виконавчої діяльності.

Про необхідність активізації наукових зусиль у цьому напрямі свідчать також і отримані результати анонімного опитування деяких категорій респондентів, які на визначене в анкеті питання «Чи зрозумілим для Вас є зміст поняття «кримінологічна інформація»? відповіли наступним чином:

а) персонал ДКВС України:

- «так» – 161 з 697 цих осіб, які взяли участь у даному дослідженні, або 23% у загальній їх кількості;

- «ні» – 287 осіб (41%);

- «частково» – 249 осіб (36%) (додатки Є, Ж);

б) працівники Національної поліції:

- «так» – 199 з 697 зазначених респондентів (28% у їх загальній структурі);
- «ні» – 181 респондент (27%);
- «частково» – 317 респондентів (45%) (додатки Д, Е);

в) здобувачі вищої освіти вищих навчальних закладів юридичного профілю (спеціальність 081 Право):

- «так» – 388 з 697 опитаних осіб або 55% у їх загальній кількості;
- «ні» – 40 осіб (7%);
- «частково» – 269 осіб (38%) (додатки В, Г).

Цікавими, у контексті змісту предмета даної дисертації, є й результати вивчення архівних кримінологічних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України, які мали місце у 2013-2023 р. р., а саме – поза межами запобіжної діяльності щорічно знаходиться більше 12,2% суб'єктів злочинів, що свідчить про, з одного боку, неефективне використання у процесі виконання–відбування покарань кримінологічної інформації, а з іншого боку, про поверхові знання суб'єктів правозастосування щодо даного виду відомостей (додаток З).

Щодо оцінки інших, зібраних у ході даного дослідження, матеріалів, які стосувались змісту предмета цієї дисертації, то вони також підтвердили наявність конкретної теоретико-прикладної проблеми, пов'язаної зі з'ясуванням змісту і сутності кримінологічної інформації як у загальному, так і в сенсі її місця та ролі у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Зокрема, за результатами вивчення навчально-наукових джерел встановлено, що термін «кримінологічна інформація» у деяких із них вживається без пояснення його змісту та соціально-правової природи. Так, використавши у ст. 3 це словосполучення у його назві (розділ 2 підручника «Кримінологія»), за редакцією професора Б. М. Головкина, його автори жодним словом не пояснили, що воно означає [117, с. 37-38].

Поряд з цим, варто констатувати, що у даному підручнику звернута увага на тому, що узагальнення кримінологічної інформації дає можливість встановити закономірності розвитку того чи іншого кримінально-правового явища, які, у свою чергу, його авторами поділені на: 1) кількісні; 2) якісні; 3) розвитку; 4) взаємозв'язку [117, с. 37-38], що досить важливо у контексті змісту предмета цієї дисертації та використано у ній при формулюванні авторського поняття кримінологічної інформації.

На жаль, ще більш формалізовано та поверхнево підійшли ці ж науковці до з'ясування вказаного виду інформації й при підготовці підручника «Кримінологія» у 2020 році, не використавши навіть у назвах розділів і підрозділів словосполучення «кримінологічна інформація» [103].

Проте, слід у зв'язку з цим зазначити, що в цьому підручнику вжито словосполучення «кримінологічна характеристика злочинців», основу якої, як доводять його автори, складає кримінологічна інформація [103, с. 174-175]. При цьому, знову ж таки, у цьому підручнику його автори дають роз'яснення, що вони розуміють під «кримінологічною характеристикою злочинців», не дали, що тільки ускладнює для суб'єктів освітнього процесу розуміння обох вказаних кримінологічних понять.

Дещо інший підхід було застосовано при підготовці підручника «Кримінологія» його авторським колективом на чолі з О. М. Джужою, які не тільки дали визначення кримінологічної інформації, але й обґрунтували вимоги, які мають пред'являтися до такого виду відомостей (повнота, точність, достовірність, корисність, оптимальність, своєчасність) [102, с. 152]. Щодо системоутворюючих ознак, що складають зміст даного поняття, то до них автори підручника віднесли сукупність відомостей про: а) злочинність; б) її причини та умови; в) особу злочинця; г) шляхи і заходи запобігання кримінальним правопорушенням; г) діяльність правоохоронних органів; д) діяльність інших суб'єктів запобіжної діяльності [102, с. 152].

Без сумніву, не дивлячись на те, що у сформульованому визначенні «кримінологічна інформація» відсутня ремарка про особливості видової,

регіональної, територіальної тощо злочинності, а також про детермінаційний комплекс причин і умов вказаного суспільно небезпечного явища, його теоретико-прикладна цінність є очевидною, що й було використано у цій дисертації при виведенні авторського поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань».

Аналогічну позицію у свій час зайняв А. П. Закалюк, поклавши в основу поняття, що досліджується у цій роботі, предмет науки кримінології, зазначивши при цьому такий вид відомостей про злочинність, особу злочинця тощо має мати кримінологічну значущість [8, с. 17].

Крім цього, вказаний учений акцентував також увагу на загальних вимогах, які пред'являються до будь-якого виду інформації, а саме – на тому, що вона має бути: а) мінімальною; б) достатньою; в) репрезентативною [8, с. 14-15].

Як встановлено в ході даного дослідження, зазначені вище дві групи підходів є у цілому характерними для більшості учених. При цьому, одні із них зводять зміст і сутність кримінологічної інформації до більш об'ємної наукової категорії – кримінологічної характеристики злочинів [118, с. 144-287], а інші зводять її до змісту такої узагальненої науково-прикладної категорії, як «інформаційне забезпечення профілактики злочинності» [119, с. 147-155].

Є й третя група учених, які ввели в науковий обіг нові, дотичні до змісту кримінологічної інформації, категорії, типу: «кримінологічний аналіз» [120]; «характеристика криміногенних ситуацій» [121, с. 138-163]; «кримінологічна прогностика» [122, с. 276]; т. ін., що тільки ускладнює розуміння соціально-правової природи, сутності, ролі та місця даного виду відомостей у запобіжній діяльності як у цілому, так і у сфері виконання покарань, зокрема.

Та, попри все, і вказані наукові позиції були враховані у цій дисертації при виведенні авторського поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань».

Немаловажне значення у цьому процесі відіграли також і результати вивчення змісту Конституції України, законодавчих актів, що регулюють

інформаційну діяльність, а також інших нормативно-правових джерел. Базовими нормами при цьому стали норми Основного закону України, відповідно до якого збирання та поширення конфіденційної інформації про особу, включаючи й засудженого, має здійснюватись тільки на підставі закону.

У цьому сенсі, серед законодавчих актів, які стосуються даної проблематики особливе місце займає Закон України «Про інформацію», у ст. 10 якого закріплені види таких відомостей, за винятком кримінологічної інформації [98]. Поряд з цим варто зазначити, що серед їх переліку є такі відомості, які при розширеному тлумаченні відповідних норм цього Закону [123, с. 288] можна віднести до однорідних (однокореневих) та близьких за змістом з кримінологічною інформацією, а саме – це:

- а) інформація про фізичну особу (ст. 11);
- б) інформація довідково-енциклопедичного характеру (ст. 12);
- в) науково-технічна інформація (ст. 15);
- г) правова інформація (ст. 17);
- г) статистична інформація (ст. 18);
- д) соціологічна інформація (ст. 19) [98].

У той самий час, у контексті змісту предмета даної дисертації, можна вести мову й про законодавче закріплення деяких елементів кримінологічної інформації у чинному КВК (ст. ст. 95-99).

У цілому ж, якщо узагальнити отримані в ході даного наукового пошуку результати аналізу наукової літератури та нормативно-правових джерел, то можна сформулювати наступне визначення поняття *«кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань»*, а саме – *це такий вид відомостей, що ґрунтується на нормативно-правових і науково обґрунтованих засадах, та за сутністю і спрямованістю покликаний відображати дані про кримінологічно значущі показники злочинності, що офіційно реєструються у зазначеній галузі суспільної діяльності, а також забезпечувати ефективну реалізацію заходів, спрямованих на недопущення вчинення суспільно небезпечних діянь та нейтралізацію,*

блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяють їх вчиненню, при дотриманні при цьому визначених на законодавчому рівні принципів і критеріїв.

Таким чином, до системоутворюючих ознак, що складають зміст сформульованого поняття, слід віднести наступні із них:

1. *Кримінологічна інформація – це один із видів відомостей (публічних даних тощо).*

У наукових джерелах під відомостями розуміють відповідну інформацію, повідомлення, вісті про відповідні явища, процеси тощо або про певну особу [124].

На законодавчому рівні, зокрема, у ст. 10 Закону України «Про інформацію» закріплено такий перелік видів інформації:

а) про фізичну особу (ст. ст. 10, 11), яку в контексті предмета кримінології та кримінологічної характеристики особи засудженого, мова про яку ведеться в ст. 95 КВК, можна віднести до одного з змістовних елементів кримінологічної інформації.

Зазначений висновок ґрунтується на відомих у науці положеннях про те, що структура особи злочинця складається з 9-ти блоків ознак, які є кримінологічно значущими та потребують доведення на правозастосовному рівні, включаючи кримінально-виконавчу діяльність [13, с. 257-262].

Виходячи з цього та з метою усунення правової прогалини з означеного питання, логічно було б, як видається, ст. 95 КВК доповнити приміткою наступного змісту:

«Під кримінологічною характеристикою слід розуміти таку кримінологічну інформацію, яка містить сукупність практично значущих показників про явища злочинності та особу кримінального правопорушника, а також про заходи запобіжного характеру, що спрямовані на недопущення вчинення засудженими нових кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань».

Вказана пропозиція витікає зі змісту поняття «кримінологічна характеристика», яке сформульоване у наукових джерелах [125];

б) інформація довідково-енциклопедичного характеру (ст. ст. 10, 12 зазначеного Закону).

Її поняття та джерела визначені у ст. 12 Закону України «Про інформацію». Без сумніву, що її теж слід віднести до одних із змістовних елементів кримінологічної інформації при умові видозміни зазначеної вище норми права.

Зокрема, як видається, логічно було б ч. 1 ст. 12 вказаного законодавчого акту доповнити словосполученням «науково обґрунтовані» та викласти її у новій редакції, а саме:

«Інформація довідково-енциклопедичного характеру – це систематизовані, науково обґрунтовані, документовані...» – і далі за текстом існуючої норми права;

в) інформація про стан довкілля (екологічна інформація) (ст. ст. 10, 13 Закону).

Її відношення до предмета даної дисертації хоча і є дотичним, але відноситься до кримінологічно значущих, враховуючи, що у сфері виконання покарань функціонує низка спеціалізованих УВП-лікарень (ст. 116 КВК та Порядок організації медичної допомоги засудженим до позбавлення волі [126]), а також підприємств зі шкідливим виробництвом (ст. ст. 118-122 КВК та розділ XVII ПВР УВП [91]).

Отже, і в даному випадку, а також виходячи з положень розділу VIII Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти довкілля», можна стверджувати, що і в структурі інформації про стан довкілля своє місце і відповідну роль відіграють відомості й кримінологічного характеру;

г) інформація про товар (роботу, послугу) (ст. ст. 10, 14 Закону).

Здавалось би, що у даному випадку зазначений вид інформації не має ніякого відношення до відомостей кримінологічного характеру, але, якщо виходити з положень ст. ст. 118-122 КВК, що регулюють порядок залучення засуджених до позбавлення волі до роботи у процесі виконання – відбування покарань, а також з офіційних даних про стан злочинності у сфері виконання покарань України [2, с. 69-112], то слід констатувати, що вказаний вид інформації

також є одним із елементів кримінологічних даних, які характеризують товар (роботу, послугу), якщо це пов'язано з протиправною діяльністю [127];

г) науково-технічна інформація (ст. ст. 10, 15 Закону).

Як видається, одним із змістовних елементів таких відомостей є й кримінологічна інформація.

Проте, для забезпечення такої позиції логічно було б ч. 1 ст. 15 Закону України «Про інформацію» доповнити словосполученням «у тому числі кримінологічного характеру» та викласти її у новій редакції:

«Науково-технічна інформація – будь-які відомості, у тому числі кримінологічного характеру», – і далі за текстом цієї правової норми;

д) податкова інформація (ст. ст. 10, 16 вказаного Закону).

Як видається, якщо виходити з положень Податкового кодексу України [128], а також з відповідних норм розділу VII Особливої частини КК, у яких мова ведеться про заходи юридичного реагування на вказані порушення податкового законодавства, то варто визнати, що і в податковій інформації певну роль і місце займають відомості кримінологічного характеру.

е) правова інформація (ст. ст. 10, 17 Закону).

Мабуть, зазначений вид відомостей за змістом є найбільш наближеним до кримінологічної інформації.

Проте, з огляду положень Закону України «Про офіційну статистику» [95], навряд чи можна стверджувати, що кримінологічні відомості у даному випадку є одним з видів правової інформації.

Для ліквідації вказаної правової прогалини логічно було б ч. 2 ст. 17 Закону України доповнити у кінці речення словосполученням *«у тому числі кримінологічного характеру та змісту»* та викласти цю норму в новій редакції;

є) статистична інформація (ст. ст. 10, 18 Закону).

Знову ж таки, враховуючи нормативно-правові засади, принципи та гарантії, що стосуються надання відповідними суб'єктами офіційних статистичних даних, які визначені у Законі України «Про офіційну статистику», навряд чи можна віднести кримінологічну інформацію до статистичних відомостей.

Разом з тим, якщо керуватись методологіями, що вироблені на науковому рівні з питань латентної злочинності [129], а також положеннями ст. ст. 1, 4, 6, 9 Закону України «Про офіційну статистику», то можна констатувати, що при визначенні відповідними суб'єктами статистичної методології (ст. 9) в обов'язковому порядку мають враховуватись і латентні явища і процеси, що стосуються об'єктів статистики, а такий підхід у статистиці називається «статистичною похибкою» [130, с. 72-74], тобто і в даному випадку можна вести мову про дотичність кримінологічної інформації до статистичних відомостей;

ж) соціологічна інформація (ст. ст. 10, 19 Закону).

Як видається, цей вид відомостей є найбільш наближеним до кримінологічної інформації, особливо, якщо виходити зі змісту ст. 95 КВК та ч. 1 ст. 19 Закону України «Про інформацію», у яких визначено правові засади застосування як соціологічної, так і кримінологічної інформації.

Додатковим аргументом з цього приводу можуть виступати відповідні положення Указу Президента України від 25 квітня 2001 року № 275/2001 «Про розвиток соціологічної науки в Україні» [131];

з) критична технологічна інформація (ст. ст. 10, 19-1 Закону).

Як показує практика, як у мирний час, так і в умовах сьогоденного воєнного стану [111], одним із стратегічних завдань, які визначені в Законі України «Про критичну інфраструктуру» [132], є запобігання правопорушенням та іншим протиправним посяганням на її об'єкти, тобто і в даному випадку використання у критичній технологічній інформації кримінологічно значущих відомостей, є очевидним та об'єктивно обумовленим.

Отже, якщо узагальнити всі види інформації, що визначені у вказаному вище Законі, а також існуючі у зв'язку з цим правові прогалини, то слід констатувати, що хоча у них у загальних рисах або в завуальованій формі [132] й ведеться мова про виконання у їх змісті кримінологічних відомостей, проте, як видається, це є недостатньо, з огляду тих проблем, що мають місце у запобіганні кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, на чому

акцентується увага суб'єктів профілактики у відповідних державних програмах, спрямованих на реформування процесу виконання – відбування покарань [11].

Разом з тим, навіть при видозміні законодавчо визначених видів інформації, у тому числі за алгоритмами, які запропоновані у цій дисертації, цього буде недостатньо, якщо у Законі України «Про інформацію» не закріпити кримінологічні відомості як ще один вид інформації. При цьому для реалізації вказаної ідеї варто здійснити наступні об'єктивно обумовлені заходи, а саме:

1) доповнити ч. 1 ст. 10 зазначеного Закону абзацом такого змісту:

«До видів інформації відноситься також кримінологічна інформація»;

2) доповнити вказаний законодавчий акт ст. 19-2 «Кримінологічна інформація» та викласти її у такій редакції:

«Кримінологічна інформація – відомості, що стосуються загальної та видової злочинності; особи кримінального правопорушника; причини та умови, що сприяють вчиненню суспільно небезпечних і карних діянь; заходи запобігання злочинності, а також інші кримінологічно значущі показники злочинності (стан, рівень, коефіцієнти тощо)».

2. Кримінологічна інформація – це такий вид відомостей, що передбачені на законодавчому та іншому нормативно-правовому рівнях.

Зокрема, до нормативно-правових актів, які прямо або опосередковано регулюють питання використання даного виду інформації у сфері виконання покарань України, можна віднести наступні із них:

а) Конституцію України;

б) Закони України: «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян»; КВК; Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [133]; КПК; ін.

в) підзаконні нормативно-правові джерела (ПВР УВП; Методика визначення ступеня виправлення засудженого; Порядок визначення засудженому до позбавлення волі установи виконання покарань; ін.).

При цьому варто зазначити, що у даному випадку про кримінологічну інформацію мова ведеться лише у прикладному (такому, що ґрунтується на

правових засадах, підставах і завданнях діяльності щодо запобігання злочинам у процесі виконання – відбування покарань (зокрема, у контексті положень ст. ст. 95-99 КВК).

Та це, без сумніву, не позбавляє права суб'єктів запобіжної діяльності використовувати у ході застосування на практиці інформації кримінологічного характеру послуговуватись новітніми розробками та підходами, які сформулювались на науковому рівні.

3. Кримінологічна інформація – це науково обґрунтовані відомості, які знайшли своє відображення у доктринальних джерелах.

До таких можна віднести наступні із них: дисертації; монографії; підручники; навчальні посібники; методичні видання тощо, які оприлюднені в установленому порядку [134].

При цьому варто мати на увазі, що зазначені видання мають у повній мірі стосуватись науковій спеціальності 081 Право [135], 262 Правоохоронна діяльність та мати безпосереднє відношення до предмета «Кримінології» [136, с. 10-11].

4. Кримінологічна інформація – це такий вид відомостей, що має на меті відобразити кримінологічно значущі показники злочинності.

Враховуючи нормативно-правові вимоги, що пред'являються до будь-якого виду інформації (зокрема, у ст. 2 Закону України «Про інформацію»), а також практичні потреби, що пов'язані з реалізацією завдань запобіжної діяльності у сфері виконання покарань (ст. ст. 1, 95-99, 102, 104; ін. КВК), а також наукові підходи з означеної проблематики, до таких можна віднести наступні вказані вище оціночні показники злочинності у зазначеній галузі суспільної діяльності: а) рівень злочинності; б) рівень судимості; в) коефіцієнт злочинності; г) коефіцієнт злочинної інтенсивності; ґ) коефіцієнт злочинної активності; д) структура злочинності; е) динаміка злочинності; є) характер злочинності; ж) географія злочинності; з) топографія злочинності; к) ціна злочинності; л) рівень латентної злочинності [117, с. 56-65].

5. Кримінологічна інформація – це такі відомості, що офіційно зареєстровані у відповідних облікових документах.

Зокрема, відповідно до положень ст. 214 КПК та Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення [100], всі повідомлення, включаючи заяви, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, слідчим та прокурором невідкладно, але не пізніше 24 годин після їх надходження, в обов'язковому порядку мають вноситись до ЄРДР.

Це у повній мірі відноситься й до сфери виконання покарань України, досудове розслідування кримінальних проваджень у якій на законодавчому рівні покладено на територіальні органи Національної поліції (ст. 216 КПК), слідчі які діють на підставі відповідного наказу МВС України [136], а процесуальне керівництво, як це витікає зі змісту ст. 36 КПК та наказу Офісу Генерального прокурора від 30 вересня 2021 року № 309, здійснюють прокурори відповідного рівня [137].

Поряд з цим варто мати на увазі, що кримінальні провадження за фактами вчинення злочинів у процесі виконання – відбування покарань персоналом ДКВС України здійснюють працівники Державного бюро розслідувань (ст. 216 КПК; Закон України «Про Державне бюро розслідувань» [138] та Інструкція про порядок розгляду звернень громадян та організацій особистого прийому громадян у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань [139]).

Як свідчить практика, поряд з іншими визначеними у законі відомостями підрозділи та слідчі ДБР у своїй діяльності досить активно використовують й кримінологічну інформацію.

6. Кримінологічна інформація – це відомості про злочинність та інші її кількісно-якісні показники, які мають місце у сфері виконання покарань України.

У наукових джерелах під сферою виконання покарань розуміють таку галузь суспільної діяльності, на яку покладено повноваження щодо виконання обвинувальних вироків судів, які вступили у законну силу [140].

Відповідно до вимог ст. ст. 532-535 КПК, судові рішення, що набрало законної сили, звертається до виконання не пізніше як через три дні з дня набрання ним законної сили. Саме цей юридичний факт і є підставою для виконання і відбування визначеного судом покарання (ст. 4 КВК). При цьому в кримінально-виконавчому законодавстві України чітко визначені суб'єкти та учасники процесу виконання – відбування покарань, а саме:

а) до суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин відноситься персонал органів та УВП, а також засуджені особи до відповідних покарань;

б) до учасників зазначених правовідносин – ті фізичні та юридичні особи, громадські об'єднання, органи місцевого самоврядування, т. ін., які залучені до кримінально-виконавчої діяльності як суб'єкти, що створюють сприятливі умови для ефективної реалізації визначених у законі звернень, що стосуються сфери виконання покарань [141, с. 15-32].

Варто у зв'язку з цим також зазначити, що процес виконання – відбування покарань в Україні здійснюється лише у чітко визначених у законі органах і УВП, перелік яких є вичерпним (ст. 11 КВК) та розширеному тлумаченню не підлягає. При цьому виконання покарань полягає у реалізації органами та УВП тих прав обмежень для засуджених, які витікають з їх правового статусу (ч. 3 ст. 63 Конституції України, ст. 7 КВК), закону та рішень суду [142, с. 15].

Натомість, відбування покарань полягає у підпорядкуванні поведінки засудженого та сприйнятті ними тих негативних наслідків притягнення до кримінальної відповідальності, які витікають зі змісту його правового статусу [142, с. 15].

Важливим з цього приводу є такий факт: і суб'єкти, і учасники кримінально-виконавчих правовідносин при організації виконання покарань об'єктивно вимушені використовувати у своїй діяльності кримінологічну інформацію з тим, щоб успішно досягти мети та реалізовувати визначені на законодавчому рівні завдання, включаючи й запобіжного характеру (ст. 1 КВК; Закони України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»; «Про оперативно-розшукову діяльність»; т. ін.).

7. *Кримінологічна інформація – це засіб забезпечення та підвищення ефективності діяльності, що стосується запобігання злочинам, а також нейтралізації, блокування, усунення, тощо детермінант злочинності у сфері виконання покарань України.*

Загально визнаним у кримінології є підхід, відповідно до якого запобігання кримінальним правопорушенням – це такий вид суспільно-правової діяльності, метою якої є встановлення осіб, з боку яких можна очікувати вчинення злочинів, а також нейтралізація, блокування, усунення тощо детермінант, які їх спричинюють та обумовлюють [13, с. 324]. При цьому серед різноманітних напрямів, форм і засобів реалізації завдань щодо запобігання кримінальним правопорушенням, у тому числі в процесі виконання – відбування покарань, учені виокремлюють такі із них, як: а) заходи загальносоціального запобігання злочинам; б) спеціально-кримінологічного; в) індивідуального, включаючи віктимологічне, недопущення вчинення суспільно небезпечних діянь [15, С. 19-41].

Крім цього, в кримінології є й інші класифікаційні групи запобіжних заходів [102, с. 198-204], які у повній мірі застосовуються у сфері виконання покарань, активно використовуючи у зв'язку з цим потенційні можливості кримінологічної інформації (ст. ст. 1, 6, 95-99, 104, ін.).

У цілому ж основу та теоретико-прикладні засади запобігання кримінальним правопорушенням в Україні учені розробляють у межах так званої кримінологічної політики, яка, зокрема, враховує при цьому особливості злочинності у галузі кримінально-виконавчої діяльності [143, с. 367-389].

Як показали результати даного дослідження, у сучасних наукових джерелах встановлено як детермінаційний комплекс причин і умов [13, с. 191-192], які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень засудженими у процесі виконання відбування покарань [1, с. 159-181], так і персоналом ДКВС України [2, с. 81-94], що й використано у даній дисертації при формулюванні відповідних науково обґрунтованих положень, включаючи й досліджуване у даній ній поняття «кримінологічна інформація».

8. Кримінологічна інформація – це такий засіб запобіжної діяльності, який ґрунтується на законодавчо визначених принципах і критеріях.

У даному випадку, у першу чергу, мова ведеться про ст. 2 Закону України «Про інформацію», у якому закріплені загальні основні принципи інформаційних відносин, а саме: а) гарантованість права на інформацію; б) свободи обміну, відкритість та доступність інформації; в) повнота і достовірність інформації; г) свобода вираження поглядів і переконань; ґ) поширення, використання, правомірність одержання, захисту та збереження інформації; д) захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [98].

Крім цього, принципи та вимоги до організації інформаційної діяльності, включаючи й сферу виконання покарань, визначені в ст. 4 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [97], а також у ст. ст. 4, 20, 31 Закону України «Про державну таємницю» [144] та ст. ст. 1, 4, 5, 7-10 Закону України «Про звернення громадян» [99].

Поряд з цим, враховуючи зміст предмета даного дослідження, слід зазначити, що при використанні кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань необхідно дотримуватись і тих принципів, що визначені в ст. 5 КВК та ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [96], що, як видається, варто віднести до особливостей інформаційної діяльності у сфері виконання покарань, які мають братись до уваги у ході запобігання кримінальних правопорушень у вказаній галузі суспільних відносин.

9. Кримінологічна інформація – це невід’ємний елемент правового механізму запобігання злочинам у сфері виконання покарань.

У науковій літературі під правовим методом вчинення кримінального правопорушення розуміють (у контексті індивідуальної злочинної поведінки) таку теоретико-прикладну модель взаємодії особи кримінального правопорушника та зовнішнього середовища на всіх рівнях (мікро і макро), яка реалізується у вчиненні конкретно взятого злочину (при цьому, як у формі готування чи замаху на його здійснення, так і закінченого зазначеного суспільно небезпечного діяння (ст. ст. 13-15 КК) [121, с. 14].

У свою чергу, правовий механізм запобігання кримінальним правопорушенням учені тлумачать як закріплені у законі та в інших нормативно-правових актах форми, засоби, стратегія та інші кримінологічно значущі напрями діяльності, спрямовані на недопущення вчинення злочинів та усунення, нейтралізацію, блокування, тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяють їх здійснення винними особами [13, с. 362-364]. При цьому основу такого підходу в кримінології становить наукове визначення поняття «механізм правового регулювання», яке виведено на доктринальному рівні [145, с. 756].

Саме у такому сенсі й слід, як видається, розуміти роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України при умові наявності у його структурі всіх, без винятку, системоутворюючих ознак сформульованого у цій роботі поняття з означеного питання, а також їх взаємодії та взаємообумовленості в ході реалізації на практиці, зокрема в процесі виконання – відбування покарань.

Теоретичне значення виведеного у цьому підрозділі дисертації поняття полягає у тому, що таким чином розширені межі науково-прикладних знань про потенційні можливості кримінологічної інформації у змісті діяльності, пов'язаної із запобіганням злочинності у цілому та вчиненню конкретних кримінальних правопорушень, зокрема, а також щодо місця та ролі даного виду відомостей у правовому механізмі з означених напрямів соціальної профілактики.

Натомість, практична цінність сформульованої кримінологічної категорії виражається у тому, що з урахуванням отриманих результатів аналізу її системоутворюючих ознак можна здійснювати відповідні заходи щодо удосконалення на законодавчому рівні в Україні існуючих правових засад і підстав використання кримінологічної діяльності у запобіжній діяльності у сфері виконання покарань (а, саме це здійснено у даній дисертації у виді науково обґрунтованих авторських пропозицій, спрямованих на якісну видозміну чинних нормативно-правових актів, які регулюють інформаційну діяльність), що, в кінцевому підсумку, дасть можливість знизити рівень та інші кримінологічно значущі оціночні показники злочинності, яка має місце у процесі виконання – відбування покарань, а

також зменшити питому вагу рецидиву (ст. 34 КК) у структурі загальної злочинності в нашій державі.

1.3. Міжнародно-правові підходи щодо застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань

Євроінтеграційні процеси та наміри України вступити у НАТО обумовлюють у всіх галузях суспільної діяльності здійснювати системні та комплексні заходи, спрямовані на гармонізацію національного законодавства та практики його реалізації, особливо з питань, що стосуються захисту основоположних прав, законних інтересів які визначені в розділі II Конституції України та відповідних міжнародно-правових актів [146], до вимог і концептуальних положень міжнародного права та ЄС.

Зазначений підхід у повній мірі стосується і сфери виконання покарань України, який знайшов своє законодавче закріплення у сучасних державних програмах, які пов'язані з реформуванням вказаної галузі суспільних відносин за алгоритмами та з урахуванням кращих кримінально-виконавчих (пенітенціарних) практик, що сформувались у цивілізованих країнах світу [146, с. 4-5].

З огляду цього, пріоритетними у сьогоднішній серед наукових досліджень має стати порівняльно-правовий метод пізнання явищ і процесів, які мають місце у галузі кримінально-виконавчої (пенітенціарної) діяльності [147, с. 57].

Саме на цьому аспекті наукових пошуків акцентують увагу й опитані при проведенні даної розробки деякі категорії респондентів, які на питання, що було визначено в спеціальній анкеті «Чи відомими для Вас є зарубіжна практика застосування кримінологічної інформації у законодавстві та у правоохоронній діяльності?», відповіли наступним чином:

- а) особи з числа персоналу ДКВС України (697 респондентів):
  - «так» – 164 респонденти (24% у їх загальній кількості);
  - «ні» – 244 особи (35%);
  - «частково» – 289 осіб (41%) (додатки Є, Ж);

б) працівники Національної поліції (697 респондентів):

- «так» – 245 осіб (35% у структурі цих респондентів);

- «ні» – 119 осіб (18%);

- «частково» – 333 особи (47%) (додатки Д, Е);

в) здобувачі вищої освіти Звищих навчальних закладів юридичного профілю (697 респондентів):

- «так» – 375 осіб (53% у загальній кількості респондентів);

- «ні» – 23 особи (6%);

- «частково» – 299 особи (43%) (додатки В, Г).

Як встановлено в ході даного дослідження, у більшій мірі про роль і місце кримінологічної інформації у змісті правового механізму запобігання кримінальним правопорушенням за кордоном мову ведуть у контексті діяльності правоохоронних органів [148, с. 279-283].

Показовим у цьому сенсі можна назвати той підхід, який склався у Республіці Польща, а саме: запобігання кримінальним правопорушенням вважають усю превентивну діяльність, якою займаються силові структури зазначеної держави з метою забезпечення громадської безпеки і життєвих благ та стандартів громадян [149]. При цьому, не маючи єдиного законодавчого акта або державної програми у галузі запобіжної діяльності, поляки такі заходи реалізують через низку різноманітних проектів з означеного питання, основу яких становлять письмові постанови щодо недопущення тих чи інших видів кримінальних правопорушень [148, с. 281-282].

Проте, варто у зв'язку з цим мати на увазі, що у нормативно-правових актах (програмах, проектах тощо) поняття «кримінологічна інформація» відсутня, хоча в наукових джерелах вона використовується [150, с. 105-123].

Як показали результати даного дослідження, найбільш наближеними до предмета даної дисертації, зокрема з питань кримінологічно інформації, є доктринальні розробки німецьких кримінологів, що обумовлено класичною науковою школою у цій країні, яка має свою тривалу та показову (у сенсі

позитивних результатів) історію виникнення та подальшого розвитку [151, с. 65-86].

У цьому контексті можна вести мову та адаптувати до потреб діяльності, пов'язаної із запобіганням злочинам у сфері виконання покарань України, наступні науково-прикладні підходи, які сформувались на науковому рівні у Німеччині, а саме:

а) обґрунтовується та доведена на сьогодні необхідність участі кримінологів у підготовці та експертизі нормативно-правових актів з питань запобігання злочинам [151, с. 376-378];

б) на практиці адаптовано постійне використання кримінологічної інформації при розробці федеральних і земельних (регіональних) програм запобігання злочинності [151, с. 378];

в) за допомогою кримінологічної інформації здійснюється на практиці диференціація виконання покарань [151, с. 399];

г) використання кримінологічної інформації дає можливість ефективно здійснювати класифікацію засуджених у процесі виконання – відбування покарань [151, с. 399-400];

г) застосування у пенітенціарній діяльності Німеччини дозволяє при класифікації засуджених використовувати кримінологічну інформацію при розробці програм виховного впливу на засуджених [151, с. 402-405];

д) за допомогою кримінологічної інформації вирішуються й інші завдання, включаючи запобіжного характеру, що визначені у законі та стосуються пенітенціарної діяльності [151, с. 406-432].

Проте, як і у випадку з Республікою Польщею, у Німеччині на нормативно-правовому рівні у більшій мірі вживається словосполучення «інформація про особу правопорушника» [151, с. 344-345].

Як показали результати даного наукового пошуку, з означеної проблематики дослідження у зарубіжних державах також є свої особливості та позитивні моменти, які, як видається варто було б використати на всіх рівнях (законодавчому, правозастосовному, науковому, ін.) для удосконалення правового

механізму запобігання злочинам, які вчиняються у процесі виконання – відбування покарань [152]. Так, у США на законодавчому рівні жорстко регулюється питання, пов'язані із запобіганням організований злочинності, а інші, менш суспільно небезпечні діяння, запобігаються на рівні законодавчих актів відповідних штатів [143, с. 193].

Натомість, в Японії організація запобіжної діяльності у більшій мірі покладена на місцеві органи влади та громадян [143, с. 193]. При цьому, і в США, і в Японії на нормативно-правовому рівні вживається тільки термін «інформація» у тих чи інших словосполученнях, типу: «важлива інформація», «практично значуща криміногенна інформація», «оперативна інформація» тощо [152].

Як видається, цінним у практичному аспекті для України є досвід Франції, яка ще у 1983 році створила Національну раду з питань запобігання злочинам на чолі з Прем'єр-міністром. При цьому до її складу входять як члени парламенту, так і громадськості, включаючи осіб, які представляють бізнесові структури [143, с. 193]. Проте і в практичному обігу зазначеного органу, і в законодавстві Франції термін «кримінологічна інформація» не вживається [152].

Практично значимим для України є й позитивний досвід з питань запобігання злочинам у Чеській Республіці, особливість якого полягає у тому, що основними суб'єктами його реалізації виступають територіальні органи поліції та громади, що, без сумніву, важливо у контексті положень ч. 1 ст. 93 КВК України, відповідно до яких засуджений, якому судом призначено покарання у виді позбавлення волі на певний строк, має право відбувати його по місцю його проживання або проживання його родичів, перелік яких визначений у ч. 1 ст. 110 вказаного вище Кодексу [148, с. 280]. При цьому слід констатувати, що як і в інших європейських країнах у відповідних нормативно-правових актах та рішеннях зазначених вище суб'єктів запобіжної діяльності термін «кримінологічна інформація» не вживається, а використовуються закріплені в законодавчих джерелах з питань інформаційного забезпечення поняття і категорії (інформація; інформація з обмеженим доступом; публічна інформація тощо) [152].

Такі ж оціночні судження можна застосовувати до з'ясування сутності та змісту запобіжної діяльності, яка сформувалась на всіх рівнях (законодавчому, правозастосовному, організаційному, т. ін.) в Англії, основним суб'єктом якої є Міністерство внутрішніх справ [148, с. 282].

Поряд з цим (і це, без сумніву, варто взяти до уваги суб'єктам законодавчої ініціативи в нашій державі (ст. 93 Конституції України)), важливим у цьому сенсі є той факт, що у зазначеному королівстві створені також:

- а) міністерська група із запобігання злочинності;
- б) Національна агенція запобігання злочинності [148, с. 282].

Як показали результати даного дослідження, до повноважень вказаної Англії віднесені наступні із них:

1) залучення до запобіжної діяльності максимальної кількості суб'єктів і учасників даного виду соціальної профілактики;

2) координація їх діяльності поміж собою та з іншими суб'єктами державно-політичного і суспільного життя;

3) створення умов та розвиток взаємодії суб'єктів і учасників запобігання злочинам поміж собою;

4) ініціювання наукових досліджень у галузі запобіжної діяльності та впровадження новітніх технологій з означених питань у практику та нормативно-правове регулювання;

5) узагальнення існуючої практики запобігання злочинам та розробка науково обґрунтованих заходів, спрямованих на підвищення її результатів та ефективності;

6) взаємодія з правоохоронними та іншими державними органами влади і органами місцевого самоврядування з означених питань [148, с. 282].

Як видається, враховуючи відсутність єдиного законодавчого акта, що регулює сферу запобігання та протидії злочинності Україні, про що постійно наголошують у своїх працях вітчизняні науковці [114, с. 182-193], а також існуючий на сьогодні рівень злочинності в нашій державі, особливо її рецидивної

складової [153], логічно було б внести зміни у чинні нормативно-правові джерела, які стосуються вказаної галузі суспільної діяльності.

У першу чергу, мова ведеться про ст. 25 Закону України «Про прокуратуру», у якій на цей державний орган покладено функцію координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності.

Зокрема, виходячи з того, що у даному законодавчому акті не створено реальних правових гарантій з цього приводу, а також беручи до уваги позитивний зарубіжний досвід з означених питань, логічно було б перше речення ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» виключити та викласти у новій редакції:

«Генеральний прокурор, керівники відповідних прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків координують діяльність правоохоронних органів, а також інших органів державної влади та учасників запобіжної діяльності, які в установленому законом порядку залучаються до реалізації заходів, спрямованих на недопущення кримінальних правопорушень».

Крім цього, за досвідом провідних європейських країн (Великобританії, ФРН, Франції, т. ін.) [152], варто було б на рівні Кабінету Міністрів України створити Державну агенцію з питань запобігання злочинам, внісши відповідні зміни у Закон України «Про Кабінет Міністрів України» [154], а саме – у п. 3 ч. 1 ст. 20, доповнивши його пунктом 3-1 наступного змісту:

«Для створення реальних правових гарантій та забезпечення контролю за діяльністю визначених у законі суб'єктів і учасників діяльності, пов'язаної із запобіганням кримінальних правопорушень, у складі Кабінету Міністрів України створюється Державна агенція з питань запобігання злочинам, яка діє на підставі ст. 116 Конституції України, вказаного Закону та відповідного Положення, затвердженого Урядом».

Про необхідність удосконалення правового механізму з питань запобіжної діяльності в Україні за алгоритмами зарубіжної практики повідомила й низка респондентів анонімного опитування, які на визначене в спеціальній анкеті

питання «Чи передбачають міжнародно-правові акти норми, які ґрунтуються на кримінологічній інформації?», відповіли наступним чином:

а) особи з числа персоналу ДКВС України (всього у даному виді дослідження на добровільних засадах взяли участь 697 вказаних респондентів):

- «так» – 164 респонденти (24% у структурі цих респондентів);
- «ні» – 244 особи (35%);
- «частково» – 289 осіб (41%) (додатки Є, Ж);

б) працівники Національної поліції України (697 респондентів):

- «так» – 228 осіб (33% у загальній кількості цих респондентів);
- «ні» – 81 особа (12%);
- «частково» – 388 осіб (55%) (додатки Д, Е);

в) здобувачі вищої освіти вищих навчальних закладів юридичного профілю (697 респондентів):

- «так» – 276 осіб (39% у загальній структурі цих респондентів);
- «ні» – 4 особи (2%);
- «частково» – 417 осіб (59%) (додатки В, Г).

Як показали результати аналізу міжнародно-правових актів, які регулюють запобіжну діяльність, у тому числі й у сфері виконання покарань, вони не відрізняються суттєво від тих, що дали у ході анонімного опитування зазначених респондентів з питань міжнародного досвіду у зазначеній галузі суспільних відносин.

Як вірно з цього приводу зробили висновок деякі учені, пріоритетне значення серед зазначених міжнародно-правових актів займає Статут ООН [155], одним із завдань якого є запобігання транснаціональній злочинності [143, с. 180].

Крім цього, окремі елементи запобіжної діяльності, включаючи й питань використання при цьому різних видів (у тому числі кримінологічної) інформації закріплені й у Конвенції ООН про запобігання геноциду та покарання за нього [156], що, без сумніву, важливо в умовах сьогоденної відкритої військової агресії Росії проти України, особливо у сенсі щодо військовополонених та інших наших

співвітчизників, які перебувають у місцях позбавлення волі зазначеної країни [157].

Та, попри все, особлива роль у забезпеченні норм міжнародного права належить Конгресам ООН, що стосуються запобігання злочинності та поведження з правопорушниками, включаючи засуджених [158].

Зокрема, у контексті предмета даної дисертації, серед їх рішень можна виокремити наступні із них:

а) I Конгрес ООН (1955 р.), на якому були затверджені Мінімальні стандартні правила поведження із засудженими, а також важливі у сенсі організації запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України документи, а саме: «Запобігання ювенальним правопорушенням»; «Праця в тюрмі, технічна допомога у запобіганні злочинності та поведження з правопорушниками»; «Відбір і навчання персоналу для пенітенціарних установ»; ін. [158, с. 23-26];

б) II Конгрес ООН, у ході якого були прийняті такі кримінологічно значущі рішення, що стосувались: «Нових форм злочинності неповнолітніх: їх походження та запобігання»; «Запобігання різним видам злочинності, що походять від соціальних змін і супроводжують економічний розвиток у менш розвинутих країнах»; «Поведження із засудженими і звільненими особами (професійне керівництво, навчання та розміщення)»; «Поведження, догляд і допомога матеріально залежним засудженим»; ін. [159];

в) III Конгрес ООН, який був присвячений такому важливому питанню, як: «Заходи боротьби з рецидивом» [160];

г) IV Конгрес ООН, на якому були прийняті рішення щодо удосконалення Стандартних правил поведження із засудженими, що були затверджені ще у 1955 році [161];

г) V Конгрес ООН, що затвердив такі рішення: «Кримінальне законодавство, юридичні процедури та інші форми соціальної боротьби щодо запобігання злочинності»; «Поведження із засудженими правопорушниками, які знаходяться на волі, з особливим наголосом на дотримання прийнятих ООН мінімальних стандартних правил поведження із засудженими»; «Нова роль поліції та інших

органів забезпечення правопорядку з особливим наголосом на змінювану обстановку й мінімальні норми ефективності»; ін. [161];

д) інші Конгреси ООН з питань запобігання злочинності та поведження із засудженими, які відбувались через кожні п'ять років після проведення попередніх [143, с. 184-193].

У контексті вирішення завдань даної дисертації, без сумніву, важливе значення мають рішення й 14-го Конгресу ООН, який відбувся у Кіото у березні 2021 року, тобто напередодні відкритої агресії росії щодо України [111].

Зокрема, було прийнято Кіотську декларацію «Активізація заходів щодо запобігання злочинності, кримінального правосуддя і забезпечення верховенства права: назустріч здійсненню Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року», серед пріоритетних питань в якій була приділена увага та висвітлена стурбованість тими суспільно небезпечними явищами, які обумовлюються триманням засуджених у тюрмах та інших пенітенціарних установах закритого типу, внаслідок чого знижується рівень їх безпеки і захищеності, натомість, зростає рівень захворюваності та смертності, т. ін. [162].

Якщо у цілому узагальнити всі прийняті на протязі 1955-2021 р. р. рішення Конгресу ООН, що стосувались запобігання злочинам і поведженню із засудженими, то слід констатувати, що саме у цих нормах міжнародного права вперше з'явилося, а в подальшому вживалось у різних варіантах (важлива; цінна; практично значуща тощо) словосполучення «кримінологічна інформація», яке й застосовано у чинному кримінально-виконавчому законодавстві України (наприклад, у ст. 95 КВК).

Проте, виходячи з положень ч. 1 ст. 19 Конституції України та ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори» [163], відповідно до яких ті міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства, варто зауважити, що у тих положеннях діючого на сьогодні КВК, які стосуються кримінологічної інформації, не в повній мірі застосовані положення вказаних вище норм міжнародного права, що виступає

однією з детермінант, яка сприяє вчиненню кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань.

Саме тому та з метою усунення вказаної правової прогалини [123, с. 271-275], логічно було б ст. 95 КВК України доповнити приміткою 2 такого змісту:

«При складанні індивідуальної програми соціально-виховної програми засудженого використовуються як національні, так і міжнародно-правові положення, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України».

Додатковим аргументом з цього приводу виступають такі джерела міжнародного права, що є частиною законодавства України, а саме:

1) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [164, с. 219-234];

2) Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання [164, с. 63-69];

3) Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі [164, с. 98-117];

4) Конвенція про передачу засуджених осіб [164, 253-262];

5) Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покарання [164, с. 267-273];

6) Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах [164, с. 417-421];

7) Конвенція про передачу осіб, які страждають психічними розладами для проведення примусового лікування [164, с. 428-432];

8) інші міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною (ст. ст. 2, 9 Закону України «Про міжнародні договори») [164].

Про необхідність якісної видозміни кримінально-виконавчого законодавства України та змісту запобіжної діяльності у сфері виконання покарань свідчать й інші результати вивчення зарубіжної практики з означеної тематики дослідження.

Зокрема, у підручнику «Кримінологія» (2008 р.) казахські учені присвятили кримінологічній інформації одне з питань, що визначені в главі VI «Організація і

методика вивчення злочинності» [165, с. 115-119]. На думку його авторів, кримінологічна інформація – це відомості про злочинність та заходи щодо її запобігання [165, с. 116].

Крім цього, казахські кримінологи й обґрунтували у зв'язку з цим й три методологічні вимоги, які мають пред'являтися до даного виду інформації (її повнота, своєчасність і достовірність) [165, с. 116], що відображено у ст. 2 Закону України у більш розширеному виді [98].

Як видається, кримінологічно значущим, з огляду оцінки отриманих у ході даного дослідження результатів є й висновок казахських учених про те, що для того, щоб робити судження про закономірності формування і розвитку того чи іншого виду злочину та протиправної поведінки особи кримінального правопорушника, детермінанти, які спричинюють та обумовлюють злочинність, офіційних статистичних відомостей недостатньо, а тому використання кримінологічної інформації у запобіжній діяльності є об'єктивно необхідним засобом для будь-якого суб'єкта її реалізації [165, с. 119].

Натомість, у сучасних європейських країнах (а, саме такий шлях у сьогоденні обрала й Україна) у законодавстві вживаються близькі за змістом і значенням поняттю «кримінологічна інформація», але які мають інше словесне вираження (публічна інформація; поліцейська інформація; інформація слідчих органів, т. ін.). Так, у Законі Італійської Республіки «Про нову систему адміністрації публічної безпеки», мова хоча й ведеться про необхідність здійснення запобіжних заходів щодо забезпечення дотримання і захисту прав і свобод громадян, правопорядку і безпеки у цілому в державі, але термін «кримінологічна інформація» не вживається [148, с. 279-280].

У цілому, якщо узагальнити підходи, які склались у країнах Європи, у тому числі з питань використання кримінологічної інформації (в основному, у ході аналізу злочинності через їх оціночні показники (стан, рівень, динаміка, коефіцієнти)), то слід констатувати, що, як встановлено ученими, у більшості цих держав запобіжна діяльність ґрунтується на наступних загальних принципах, а саме:

а) злочинність є об'єктом соціального контролю і планування, а також предметом роботи для відповідних суб'єктів профілактики;

б) запобігання злочинам здійснюється як на загальносоціальному, так і спеціально-кримінологічному рівнях (а, це вкрай важливо й для сфери виконання покарань України, яка на сьогодні знаходиться у вкрай скрутному становищі [3]);

в) суб'єктами і учасниками запобіжної діяльності є як держава, у першу чергу правоохоронні органи, так і громадські організації та окремі громадяни;

г) система запобігання злочинам у кожній європейській країні ґрунтується на науково обґрунтованих заходах, кримінологічних прогнозах та інших теоретико-прикладних моделях, пов'язаних з профілактичною діяльністю [114, с. 23].

Щодо наукових установ, у яких проводяться кримінологічні дослідження, то у зв'язку з цим у сенсі їх теперішнього скорочення в Україні [105], можна назвати такі зарубіжні інституції, позитивний досвід функціонування яких можна було б використати у нашій державі, а саме:

1. У Болгарії для доктринально-прикладного забезпечення діяльності щодо запобігання злочинам створено міжнародний державно-громадський орган «Рада з кримінологічних досліджень при Головній прокуратурі» [114, с. 25].

2. У Румунії створено Інститут правових проблем молоді, який координує кримінологічну діяльність дослідницьких підрозділів системи МВС, Генеральної прокуратури та кафедр університетів [114, с. 26].

3. В Угорщині функціонує Державний інститут кримінології і криміналістики при Генеральній прокуратурі, який також здійснює координаційну діяльність криміналістичних підрозділів МВС, Інституту держави і права Угорської академії наук та кафедр університетів відповідного профілю [114, с. 26].

4. Інші міжрегіональні кримінологічні установи та органи (Інтерпол; Європол; Європейський центр (Швейцарія); Інститут вивчення злочинності в Європі (Рим); Інститут вивчення злочинності в Азії (Токіо); Міжнародна асоціація кримінологічного права; Міжнародна асоціація юридичних наук; Міжнародна

асоціація суддів у справі неповнолітніх; Міжнародна асоціація соціального прогресу; ін.) [114, с. 27].

Натомість, в Україні координаційна роль у сфері протидії злочинності покладена на відповідних прокурорів (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»), і лише відносно правоохоронних органів, що, без сумніву, суперечить як логіці запобіжної діяльності, так і позитивній зарубіжній практиці з означеної проблематики.

Ще більш складною з цього приводу є ситуація, яка склалась зі вказаних напрямів і питань у сфері виконання покарань України, а саме:

а) у її системі діє лише один спеціалізований вищий навчальний заклад (Академія Державної пенітенціарної служби) [166], можливості якої у доктринальному супроводі реформ та запобіжної діяльності у процесі виконання – відбування покарань є мінімальними, позаяк до цієї роботи не залучені потенційні ресурси інших наукових установ і вищих навчальних закладів;

б) з 2014 р. у системі ДКВС України безпідставно ліквідовані Наукова та Навчально-методичні ради [167], які сприяли підвищенню рівня кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності у сфері виконання покарань;

в) у Міністерстві юстиції України, як центрального органу виконавчої влади, яка реалізує державну політику у сфері виконання покарань (ч. 1 ст. 11 КВК), відсутня як функція [168], так і відповідні підрозділи, які б координували діяльність суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у даній галузі суспільних відносин, а також учасників, які залучаються до цього процесу, зокрема учених і наукових установ;

г) не дивлячись на спеціальний наказ Офісу Генерального прокурора, що регулює координаційну діяльність відповідних прокурорів у сфері протидії злочинності [169], спеціальних рішень з цього приводу, які б стосувались запобігання злочинності у галузі кримінально-виконавчої діяльності, досі не прийнято [170, с. 346-371].

Такий підхід, як встановлено в ході даного дослідження, виступає однією з детермінант, яка корелює вчинення злочинів у процесі виконання – відбування покарань.

У той самий час, як доведено на науковому рівні, у зарубіжних пенітенціарних системах є низка позитивних аспектів, які адаптовані у змісті процедури діяльності відповідних УВП (як правило, тюрем), у тому числі ті, що пов'язані з використанням інформації у процесі виконання – відбування покарань (при цьому не стільки у сенсі запобіжної, а кримінально-виконавчої (пенітенціарної) діяльності) [171].

У першу чергу, мова ведеться про пенітенціарну систему Норвегії, яка, на переконання зарубіжних учених, визнана однією з зразкових у світі [172, с. 1].

Аналогічну оцінку з цього приводу висловлюють у науковій літературі й вітчизняні учені [171, с. 304].

Як показали результати даного дослідження, найбільш наближеними до предмета цієї дисертації можна визнати наступні законодавчі та практичні підходи, які склались у Норвегії, а саме:

1. Основою для використання у пенітенціарній системі тих чи інших видів інформації, у тому числі кримінологічного характеру, є Закон «Про виконання покарань» [173] та Правила «Про виконання покарань» [174], які, як довів у своїх працях М. С. Пузирьов, є досить схожими з відповідними положеннями КВК України [171, с. 304]. При цьому зазначені нормативно-правові акти Норвегії регулюють як порядок виконання покарань, так і пробації, а також тримання ув'язнених під варту, що, як видається, створює належні правові умови і гарантії для системного збору, накопичення і використання будь-якої (у межах закону) інформації про особу правопорушника.

На жаль, на сьогодні такий системний підхід з питань інформаційного забезпечення процесу виконання – відбування покарань та, в цілому, у сфері виконання покарань і пробації України відсутній.

Для усунення зазначеної правової прогалини логічно було б ст. 95 КВК України доповнити приміткою з наступного змісту:

«Для забезпечення об'єктивної та всебічної характеристики особи засудженого адміністрація установи виконання покарань вправі використовувати інформаційні бази відомостей, які сформовані та функціонують в інших правоохоронних органах».

2. Головною метою покарання у виді позбавлення волі в Норвегії є соціальна адаптація засуджених та їх інтеграція у суспільство після звільнення від цього покарання на законних підставах [175, с. 14].

З огляду цього, для її реалізації використовується різноманітна інформація про засудженого, у тому числі з муніципальних органів, на території яких дислокується пенітенціарна установа та з урахуванням права особи, що відбуває покарання, де засуджений тримається, виходячи з останнього місця його постійного мешкання [171, с. 305]. При цьому варто зазначити, що для досягнення мети покарання витребовуються також й відомості від інших правоохоронних органів, у першу чергу, поліції, яка в Норвегії є основним координаційним органом запобіжної діяльності у сфері протидії злочинності [152].

3. Пріоритетною засадою пенітенціарної діяльності в Норвегії, поряд із законністю та гуманізмом, є принцип нормалізації відбування покарання засудженим, який передбачає максимальне наближення умов його життєдіяльності у пенітенціарній установі до соціально важливих засад його функціонування, що існують на волі [171, с. 303], що у повній мірі відповідає аналогічному підходу, який закріплений у Європейських пенітенціарних правилах (п. 5 ч. 1 «Основні принципи») [176]. При цьому варто також мати на увазі, що ефективним засобом його забезпечення на практиці є інформація різноманітного характеру, у тому числі кримінологічного змісту (відомості про злочинність у муніципальній громаді та державі в цілому; офіційна статистика з означених питань; всебічні дані про особу засудженого; рішення координуючих суб'єктів у сфері протидії злочинності, т. ін.).

Такий підхід, як видається, має бути впроваджений й в Україні при умові, зокрема, доповнення ст. 6 КВК частиною 5 наступного змісту:

«Для забезпечення виправно-ресоціалізаційного впливу на особу засудженого органи та установи виконання покарань вправі використовувати будь-які відомості про нього, з урахуванням принципів і критеріїв, що визначені на законодавчому рівні у сфері інформаційної діяльності України».

4. Одним із завдань, які визначають соціально-правову природу пенітенціарної діяльності в Норвегії, є здійснення комплексу заходів, спрямованих на запобігання рецидиву.

Як показують результати даного дослідження, саме у цьому напрямі найбільш предметно та цілеспрямовано використовується у пенітенціарних установах, службах пробації та інших правоохоронних і відповідних державних органах цієї країни використовується кримінологічна інформація, яка на практиці виражається у таких формах, як: правова статистика; практично значуща інформація про особу правопорушника; персональні дані засудженого, ін. [152].

Цікавим у зв'язку з цим є такий юридично значущий факт, який знайшов своє відображення у чинному законодавстві України, а саме: як у КК (ч. 1 ст. 1, ч. 2 ст. 50), так і в КВК (ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 104) мова ведеться про запобігання вчиненню нових злочинів з боку засуджених (тобто, і з необережності (ст. 25 КК)), і умисно (ст. 24 вказаного Кодексу). При цьому у ст. 34 КК закріплено поняття «рецидиву» кримінальних правопорушень, правовий механізм реалізації якого у КВК відсутній – і це при тому, що організація запобіжних заходів з урахуванням вказаних форм вини (ст. 23 КК) є дещо відмінною та має свої особливості [102, с. 546-599].

Як видається, в даному випадку варто було б ст. 1 КК доповнити приміткою наступного змісту, яка має пряме відношення до застосування на законодавчому і правозастосовному рівнях кримінологічної інформації, що пов'язана із забезпеченням запобігання злочинам, які вчиняються як умисно, так і з необережності, враховуючи особливості та специфіку таких видів діяльності, а саме:

«У даній статті Кодексу мова ведеться про запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються як умисно, так і з необережності».

Знову ж таки, якщо запропонований підхід співставити з відповідними положеннями законодавства Норвегії, то слід визнати, що повністю відображає його сутність і змістовні елементи, які пов'язані з інформаційним забезпеченням процесу виконання – відбування покарань, зокрема прогресивної системи, що застосовується до засуджених з урахуванням ступеня їх виправлення та готовності до життя на волі, а тому головним лейтмотивом діяльності персоналу пенітенціарних установ цієї країни є розвиток в осіб, які тримаються в умовах ізоляції від суспільства, бажання стати правослухняною людиною, пояснюючи при цьому це тим, що якщо до засудженого не проявляється повага з боку персоналу зазначених державних органів, то він не може виявляти повагу як до цих суб'єктів пенітенціарної діяльності, так і до інших осіб [171, с. 309].

Саме тому, як показали результати даного дослідження, основу даного виду суспільного процесу та прогресивної системи відбування покарання засудженими в Норвегії складає повна, точна і об'єктивна інформація, включаючи кримінологічного характеру, щодо цих осіб, яка отримується практично з усіх можливих джерел (від муніципалітету, поліції та інших правоохоронних органів, громадськості, т. ін.).

Як видається, теоретично та практично значущим, у контексті предмета цієї дисертації, є й позитивний досвід використання кримінологічної та інших видів інформації у запобіжній діяльності пенітенціарних установ Швеції. Зокрема, серед зазначених елементів правового механізму запобігання злочинам у пенітенціарній сфері цієї країни звертають на себе увагу наступні:

а) у пенітенціарному законодавстві метою процесу виконання – відбування покарань є не запобігання кримінальним правопорушенням, як це, зокрема, передбачено в Україні (ч. 1 ст. 1, ч. 2 ст. 50 КК; ч. 1 ст. 1 КВК), а – сприяння соціальній адаптації засуджених та нейтралізацію несприятливих наслідків їх ізоляції від суспільства [173], що без сумніву, не практиці розширює перелік та межі використання інформаційних ресурсів для вивчення цих об'єктів пенітенціарного впливу, а також збільшує кількість суб'єктів і джерел, з яких можна отримати відповідні відомості про особу злочинця, та скласти у зв'язку з

цим певну індивідуальну програму соціально-виховної роботи на окремо взятого засудженого (за аналогом тієї, що закріплена в ч. 1 ст. 95 КВК);

б) хоча пенітенціарна система й входить у систему Міністерства юстиції України, яке при цьому є її суб'єктом формування пенітенціарної політики, але воно немає ніяких повноважень та права на втручання у діяльність пенітенціарних установ, що, з одного боку, вирішує таку проблему, як належність тих чи інших суб'єктів до правоохоронних органів, яка сьогодні створена в Україні (зокрема, Мінюст до правоохоронних органів, на відміну від системи ДКВС України, не відноситься [177]), а з іншого боку, спрощує та пришвидшує процедури запитів і отримання інформації від різноманітних джерел інформаційної діяльності на особу засудженого [171, с. 329];

в) в основу класифікації пенітенціарних установ, на відміну від України, покладено не критерій суспільної небезпеки особи засудженого [178, с. 16-17], а ризик вчинення ним нового злочину [171, с. 331], який ґрунтується, у першу чергу, на зібраній на цій суб'єкт пенітенціарних правовідносин кримінологічної інформації.

Більш того, вказаний вид відомостей є пріоритетним при прийнятті рішення про визначення для засудженого пенітенціарної установи відповідного рівня безпеки, чого, зокрема, не закріплено в кримінально-виконавчому законодавстві України.

Як видається, для усунення зазначеної правової прогалини, логічно було б (а, це кореспондувалось би з положеннями ч. 2 ст. 95 КВК) ч. 1 ст. 94 вказаного Кодексу доповнити реченням наступного змісту:

«В основу поділу колоній на структурні дільниці покладено критерій суспільної небезпеки засудженого та ризик вчинення ним кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань».

Результати даного дослідження показують також, що і в інших країнах світу є позитивний досвід пенітенціарної діяльності, що ґрунтується на активному використанні у ній можливості інформаційних систем і технологій, включаючи й відомості кримінологічного змісту [171].

Зокрема, у цьому сенсі можна вести мову про пенітенціарну систему Швейцарії, яку теж можна вважати зразковою для удосконалення правового механізму запобігання кримінальним правопорушенням з боку засуджених та інших осіб у сфері виконання покарань і пробації України [179, с. 653-675].

До позитивних аспектів вказаної пенітенціарної системи можна віднести наступні:

1). У Швейцарії тільки до 2% засуджених застосовується покарання у виді позбавлення волі при тому, що 50% таких осіб суди призначають умовне засудження [179, с. 653], що дає можливість адміністрації пенітенціарних установ досить тісно та плідно співпрацювати зі Службою пробації, як у випадках вчинення їх підопічними рецидивних злочинів, так і підготовці засуджених до звільнення із зазначених установ, у тому числі й шляхом обміну кримінологічно значущою інформацією про вказаних суб'єктів пенітенціарних відносин.

2). Пенітенціарна система Швейцарії має подвійне підпорядкування – Федеральному департаменту юстиції та поліції, що дає можливість за рахунок останньої постійно володіти оперативно-розшуковою інформацією, включаючи кримінологічну її складову, та запобігати на цій підставі вчиненню рецидиву з боку засуджених [180].

3). Пенітенціарні установи Швейцарії за чисельністю засуджених до позбавлення волі є невелика, що дає можливість для їх адміністрацій більш ефективно та предметно забезпечувати процес виконання – відбування покарань різноманітною інформацією про засуджених і персонал, у тому числі з питань, які мають безпосереднє відношення до запобіжної діяльності [181, с. 8].

Крім цього, як доводять учені, такий підхід до формування пенітенціарних установ робить їх більш керованими, контрольованими та забезпеченими усіма необхідними матеріально-технічними та іншими ресурсами функціонування і життєдіяльності суб'єктів пенітенціарних правовідносин (персоналу цих установ і засуджених) [182, с. 172].

4). Згідно положень Федеральної Конституції Швейцарії (ст. 123), відповідальність за виконання покарань покладається на кантони, які зобов'язані

виконувати рішення своїх судів, а також будувати нові та управляти пенітенціарними установами, що дає можливість залучати й інших учасників до процесу виконання – відбування покарань, включаючи громадськість, та використовувати їх інформаційні системи для реалізації завдань пенітенціарної діяльності [171, с. 173].

Враховуючи, що у кримінально-виконавчому законодавстві України такі повноваження та обов'язки не покладені на державні місцеві органи, логічно було б ч. 1 ст. 93 КВК доповнити абзацом другим наступного змісту:

«У визначених у законі випадках органи державної місцевої влади залучаються відповідними управлінськими структурами у сфері виконання покарань і пробації України до реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства, контролю за діяльністю органів і установ виконання покарань, а також до матеріально-технічного та іншого ресурсного забезпечення їх нормального та безперебійного функціонування».

Як встановлено в ході цієї наукової розробки, чимало позитивних моментів є й в пенітенціарній системі Канади [171, с. 267-302].

До таких, зокрема, можна віднести наступні із них:

а) одним із системних елементів мети покарання, що визначена на законодавчому рівні в Канаді, є створення умов для засуджених щодо відшкодування збитків, завданих їх злочинними діяннями, як окремо взятому потерпілому, так і суспільству в цілому [183, 121-122], що дає можливість адміністрації пенітенціарних установ тісно співпрацювати з відповідними правоохоронними органами (типу «АРМА» в Україні [184] для пошуку коштів та інших джерел незаконних доходів, майна, т. ін. останніми, які відбувають покарання;

б) серед принципів діяльності Виправної служби Канади особливе місце займає той, який ґрунтується на повноті інформації про особу та інших кримінологічно значущих відомостях, які є необхідними елементами ефективного виконання покарання, а також процесу виправлення засудженого;

в) важливим, у сенсі реалізації завдань пенітенціарної діяльності в Канаді, є й той факт, що пенітенціарні установи постійно та своєчасно обмінюються інформацією з жертвами злочинів та іншими учасниками, залученими до процесу виконання – відбування покарань [171, с. 272-273].

Результати, що отримані в ході даного наукового пошуку, свідчать про те, що й в інших цивілізованих країнах світу є позитивні надбання з питань інформаційного забезпечення сфери виконання покарань та запобігання і протидії злочинності, що використано у цій дисертації для науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення правового механізму з означеної проблематики в Україні. У цілому ж, якщо узагальнити всі законодавчі, правозастосовні та доктринальні підходи, які стосуються змісту предмета цієї дисертації, що сформувались за кордоном, то можна здійснити наступну класифікацію вказаних джерел:

1. У ряді країн світу створені на державному рівні спеціальні органи, які організують та координують запобіжну діяльність (Франція; Англія; Болгарія; Румунія; Угорщина, ін.). При цьому основу запобігання кримінальним правопорушенням складає кримінологічна інформація, яка використовується у сфері виконання покарань у різних формах (правова інформація; статистична інформація; інформація про особу злочинця, т. ін.).

2. У низці зарубіжних держав (Норвегія; Швеція; Швейцарія, ін.) використання різноманітних видів інформації у процесі виконання – відбування покарань, а також її обміну та учасниками пенітенціарної діяльності закріплено на законодавчому рівні.

3. У переважній більшості цивілізованих країн світу одним із системних елементів мети покарання та його виконання є створення умов для відшкодування засудженими завданої ними шкоди для потерпілих, а також запобігання рецидиву (Канада; ФРН; Японія, ін.).

4. У багатьох державах світу для визначення засудженими пенітенціарної установи відповідного рівня безпеки застосовується такий критерій як ризик

вчинення цими особами нового злочину в процесі виконання – відбування покарань (Швейцарія, Швеція, Норвегія, ін.), тобто суто кримінологічна інформація.

5. У деяких зарубіжних країнах до процесу виконання – відбування покарань на законодавчому рівні залучені місцеві громади, на території яких функціонують пенітенціарні установи і які знаходяться у постійному інформаційному забезпеченні даного виду діяльності, у тому числі з родинами засуджених і законними представниками потерпілих від злочину (Канада, Швейцарія, Італія, Японія).

Отже, в умовах сьогоденного реформування сфери виконання покарань і пробації України [3] вивчення та використання позитивного зарубіжного досвіду з питань, пов'язаних з кримінологічною інформацією, є об'єктивно обумовленою необхідністю та умовою успішної реалізації у кримінально-виконавчій діяльності визначених на законодавчому рівні завдань, а також системним засобом запобігання і протидії рецидивній злочинності.

Висновки до розділу 1

1. Визначено стан і методологію досліджень з питань, які пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, та доведено, що вони обумовлені як особливостями кримінально-виконавчих правовідносин, так і процедурою забезпечення допуску тих чи інших осіб на об'єкти установ виконання покарань закритого типу, яка закріплена на законодавчому рівні.

Встановлено також три періоди формування та розвитку доктринальних положень про роль та місце кримінологічної інформації у зазначеній галузі суспільної діяльності, до яких віднесені наступні із них:

а) 1991-2003 р. р., на протязі яких процес виконання – відбування покарань в Україні регулювався ВТК 1970 року, норми якого не передбачали використання кримінологічної інформації;

б) 2004-2016 р. р., коли був прийнятий новий КВК та низка законодавчих актів, у яких мова велась як про правову та енциклопедично-довідкову інформацію, так і про кримінологічну характеристику особи, основу якої складає однойменні відомості;

в) 2017-2024 р. р., період реформ у сфері виконання покарань на державному рівні, у програмних нормативно-правових актах, що забезпечували цей процес, акцентувалась увага на необхідності розширення меж, засобів і ресурсів інформаційної діяльності в означеному напрямі.

Встановлено також, що, не дивлячись на розробку в кримінології загальних положень щодо сутності, змісту та ролі кримінологічної інформації у запобіганні кримінальним правопорушенням, досі на доктринальному рівні комплексних монографічних, включаючи й дисертаційні, досліджень у сфері виконання покарань не здійснено, що, у свою чергу, виступає однією з детермінант, яка корелює кримінологічно значущі показники злочинності у цій галузі суспільної діяльності.

Враховуючи зазначені та інші отримані результати дослідження, доведено, що обрана тема даного дисертаційного пошуку є актуальною та такою, що має теоретичне і практичне значення, та потребує у зв'язку з цим активізації наукових зусиль у вказаному напрямі.

2. З'ясовано сутність і зміст та сформульовано авторське поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань», під якими запропоновано розуміти такий вид відомостей, що ґрунтується на нормативно-правових і науково обґрунтованих засадах, та за сутністю і спрямованістю покликаний відображати дані про кримінологічно значущі показники злочинності, що офіційно реєструються у зазначеній галузі суспільної діяльності, а також забезпечувати ефективну реалізацію заходів, спрямованих на недопущення вчинення суспільно небезпечних діянь та нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяють їх вчиненню, при дотриманні при цьому визначених на законодавчому рівні принципів і критеріїв.

Доведено також теоретичне та практичне значення виведеної у ході даного дослідження кримінологічної категорії.

Зокрема, теоретичне значення виведеного у цьому підрозділі дисертації поняття полягає у тому, що таким чином розширені межі науково-прикладних знань про потенційні можливості кримінологічної інформації у змісті діяльності, пов'язаної із запобіганням злочинності у цілому та вчиненню конкретних кримінальних правопорушень, зокрема, а також щодо місця та ролі даного виду відомостей у правовому механізмі з означених напрямів соціальної профілактики.

Натомість, практична цінність сформульованої кримінологічної категорії виражається у тому, що з урахуванням отриманих результатів аналізу її системоутворюючих ознак можна здійснювати відповідні заходи щодо удосконалення на законодавчому рівні в Україні існуючих правових засад і підстав використання кримінологічної діяльності у запобіжній діяльності у сфері виконання покарань (а, саме це здійснено у даній дисертації у виді науково обґрунтованих авторських пропозицій, спрямованих на якісну видозміну чинних нормативно-правових актів, які регулюють інформаційну діяльність), що, в кінцевому підсумку, дасть можливість знизити рівень та інші кримінологічно значущі оціночні показники злочинності, яка має місце у процесі виконання – відбування покарань, а також зменшити питому вагу рециду (ст. 34 КК) у структурі загальної злочинності в нашій державі.

3. З'ясовано зміст, сутність і прикладну цінність міжнародно-правових підходів щодо застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань та розроблені відповідні науково обґрунтовані заходи, спрямовані на удосконалення зазначених видів діяльності.

Здійснена також класифікація вказаного досвіду за кордоном, а саме:

1. У ряді країн світу створені на державному рівні спеціальні органи, які організовують та координують запобіжну діяльність (Франція; Англія; Болгарія; Румунія; Угорщина, ін.). При цьому основу запобігання кримінальним правопорушенням складає кримінологічна інформація, яка використовується у

сфері виконання покарань у різних формах (правова інформація; статистична інформація; інформація про особу злочинця, т. ін.).

2. У низці зарубіжних держав (Норвегія; Швеція; Швейцарія, ін.) використання різноманітних видів інформації у процесі виконання – відбування покарань, а також її обміну та учасниками пенітенціарної діяльності закріплено на законодавчому рівні.

3. У переважній більшості цивілізованих країн світу одним із системних елементів мети покарання та його виконання є створення умов для відшкодування засудженими завданої ними шкоди для потерпілих, а також запобігання рецидиву (Канада; ФРН; Японія, ін.).

4. У багатьох державах світу для визначення засудженими пенітенціарної установи відповідного рівня безпеки застосовується такий критерій як ризик вчинення цими особами нового злочину в процесі виконання – відбування покарань (Швейцарія, Швеція, Норвегія, ін.), тобто суто кримінологічна інформація.

5. У деяких зарубіжних країнах до процесу виконання – відбування покарань на законодавчому рівні залучені місцеві громади, на території яких функціонують пенітенціарні установи і які знаходяться у постійному інформаційному забезпеченні даного виду діяльності, у тому числі з родинами засуджених і законними представниками потерпілих від злочину (Канада, Швейцарія, Італія, Японія).

Отже, в умовах сьогоденного реформування сфери виконання покарань і пробації України вивчення та використання позитивного зарубіжного досвіду з питань, пов'язаних з кримінологічною інформацією, є об'єктивно обумовленою необхідністю та умовою успішної реалізації у кримінально-виконавчій діяльності визначених на законодавчому рівні завдань, а також системним засобом запобігання і протидії рецидивній злочинності.

Крім цього, констатовано, що практично у всіх країнах світу на законодавчому рівні відсутнє поняття кримінологічної інформації, хоча у

наукових працях зарубіжних учених та у відповідних національних програмах цей термін вживається досить часто.

Доведена теоретико-прикладна цінність Конгресів ООН з питань запобігання злочинності та поводження із засудженими (1955-2020 р. р.), рішення яких виступають для цивілізованих держав світу як доктринальна модель для удосконалення національних правових механізмів, включаючи й Україну, запобігання кримінальним правопорушенням, а також більш ефективного використання кримінологічної інформації у цій галузі суспільної діяльності та активізації у зв'язку з цим наукових пошуків з означеного предмета дослідження.

РОЗДІЛ 2

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ПРИРОДА, ПРИНЦИПИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ

2.1. Нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України

Як показує практика, однією з детермінант, яка знижує рівень ефективності запобігання кримінальним правопорушенням в Україні, є неналежне нормативно-правове забезпечення даного виду соціальної профілактики. Саме на цьому аспекті запобіжної діяльності з часів незалежності нашої держави [13, с. 334-345] та у сьогоденні [143, с. 67-98] акцентують увагу вітчизняні та зарубіжні учені [151, с. 376-378].

Зокрема, як з даного приводу слушно зауважив В. В. Голіна, правові джерела та існуючі у зв'язку з цим підходи, що стосуються запобігання злочинності в Україні, не мають системного характеру, що викликає різноманітні перешкоди, ускладнення та дискусії у їх використанні на практиці [15, с. 93-94]. При цьому основу вказаної проблематики складає неналежне правове забезпечення використання у сфері запобігання і протидії злочинності кримінологічної інформації, включаючи й галузь кримінально-виконавчої діяльності.

Про наявність зазначеної проблематики повідомили у ході даного дослідження й відповідні респонденти анонімного опитування, які на визначене у спеціальній анкеті питання «Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність законодавчого процесу виконання – відбування покарань?», дали наступні відповіді:

а) респонденти з числа персоналу ДКВС України (697 осіб), які на добровільних засадах взяли участь у даному опитуванні):

- «так» – 176 осіб (26% у структурі цих респондентів);
- «ні» – 222 особи (32%);
- «частково» – 299 осіб (42%) (додатки Є, Ж);

б) респонденти з числа працівників Національної поліції України (697 осіб):

- «так» – 292 особи (41% у загальній кількості цих респондентів);
- «ні» – 139 осіб (21%);
- «частково» – 266 осіб (38%) (додатки Д, Е);

в) респонденти з числа здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів юридичного профілю (697 осіб):

- «так» – 294 особи (42% у загальній структурі цих респондентів);
- «ні» – 89 осіб (13%);
- «частково» – 314 осіб (45%) (додатки В, Г).

У свою чергу, як встановлено в ході даного наукового пошуку, у науковій літературі, що пов'язана з відображенням та використанням кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань України, звертається увага також і на особливостях такого інформаційного забезпечення у сфері виконання покарань, які детерміновані специфікою кримінально-виконавчих правовідносин та правовими прогалинами і колізіями з означеної проблематики [101, с. 264-272].

Таким чином, можна констатувати, що в наявності складана теоретико-прикладна проблема, яка обумовлює необхідність як активізації комплексних наукових досліджень, так і актуальність, теоретичне та практичне значення обраного предмета цієї дисертації.

Якщо узагальнити існуючі на доктринальному, законодавчому та правозастосовному рівнях позиції щодо змісту поняття *«нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань»*, то під ними слід розуміти визначені в Конституції України, інших законодавчих джерелах та нормативно-правових актах з питань інформаційної діяльності

порядок і умови використання у процесі виконання – відбування покарань кримінологічно значущих відомостей про явище злочинності, які мають місце у вказаній галузі суспільних відносин, а також про особу кримінального правопорушника, детермінаційний комплекс причин і умов, які сприяють вчиненню зазначених суспільно небезпечних діянь, та про заходи запобіжного характеру, що спрямовуються на нейтралізацію, блокування, усунення детермінант цього виду кримінальних правопорушень і недопущення їх вчиненню з боку окремо взятих засуджених і персоналу ДКВС України.

Таким чином, до системоутворюючих ознак, що складають зміст сформульованого поняття, можна віднести наступні із них:

1. Нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації – це те, на чому ґрунтується інформаційна діяльність у сфері виконання покарань, з урахуванням визначеного у відповідних правових документах порядку [185, с. 515]. При цьому, відображаючи загальні юридичні властивості нормативно-правових актів [145, с. 470], інформаційно-правові джерела, що стосуються процесу виконання – відбування покарань, місять у собі правила використання кримінологічної інформації у зазначеній галузі суспільних відносин.

До нормативно-правових актів, які регулюють застосування кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України, варто віднести такі із них, як:

1). Конституція України, у відповідних статтях якої закріплено правові гарантії інформаційної діяльності.

Зокрема, у ст. 31 Основного закону України зазначено, що кожному гарантується таємниця використання інформації, за винятком випадків, які передбачені законом і встановлюються на цій підставі судом.

У свою чергу у ст. 32 Конституції України закріплено положення про те, що не допускається збирання, збереження, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, які визначені у законі.

Поняття конфіденційної інформації дано в ч. 1 ст. 7 закону України «Про доступ до публічної інформації», основу якої складають відомості, доступ до яких обмежено [97].

Отже, якщо зазначені конституційні положення застосувати до забезпечення інформаційної діяльності у сфері виконання покарань, а також врахувати зміст ч. 3 ст. 63 Основного закону України, відповідно до якого засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, що встановлені судом на підставі закону, то слід констатувати, що використання кримінологічних та інших відомостей про вказану особу має свої особливості.

Як встановлено в ході даного дослідження, до таких відмінностей застосування інформації у процесі виконання – відбування покарань, варто віднести наступні із них:

а) правообмеження для засуджених визначаються не тільки у кримінально-виконавчому законодавстві (ст. 2 КВК), але й в інших галузях права (наприклад, у Законі України «Про Національну поліцію» (ст. 61), де заборонено прийом на службу у цей правоохоронний орган тих осіб, які раніше притягались до кримінальної відповідальності та судимість з яких не знята і не погашена в установленому законом порядку (ст. ст. 89-91 КК) [106];

б) правообмеження для засуджених обумовлені й особливостями кримінально-виконавчих правовідносин, основує яких складає метод імперативного (владного) регулювання зазначених суспільних відносин [186, с. 6];

в) правообмеження для засуджених витікають також і зі змісту того порядку, який регулює порядок обліку, зберігання та використання особових справ засуджених, що визначений у відомчих нормативно-правових актах центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання покарань і пробації України (ч. 1 ст. 11 КВК) [187].

Поряд з цим варто у зв'язку з цим зауважити, що попри зазначені особливості інформаційної діяльності в процесі виконання – відбування покарань, конституційний принцип верховенства права є у даному випадку базовим, тобто

норми Основного закону України, які стосуються інформаційного забезпечення в нашій державі, мають найвищу юридичну силу.

Як у зв'язку з цим вірно зробив висновок А. П. Закалюк, що не дивлячись на те, що у Конституції України встановлено низку правообмежень, включаючи й інформаційну сферу, це здійснено лише з метою запобігання вчиненню кримінальних правопорушень – і це є достатньою підставою для здійснення такого виду нормотворчої діяльності [13, с. 357].

Натомість В. В. Голіна з цього приводу зазначив, що різні аспекти запобіжної діяльності на індивідуальному рівні врегульовані нормами права неоднаково, а також мають при цьому низку правових прогалин і колізій. Саме тому в цій галузі суспільних відносин розроблена та функціонує низка підзаконних нормативно-правових актів, які або їх усувають, або дають розширене тлумачення змісту тих чи інших законодавчих актів [15, с. 93-94].

Важливою, у сенсі предмета цієї дисертації, є й позиція Верховного Суду, який у своїх роз'ясненнях і постановах акцентує увагу на тому, що норми Конституції мають найвищу юридичну силу [188, с. 136].

Зокрема, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 11 липня 2024 року в справі № 990/11/24 з даного приводу зазначено, що доступ до публічної інформації не має використовуватись як спосіб для створення нової інформації, а так само для з'ясування чи встановлення певних обставин [189].

2). Відповідні законодавчі акти України, які регулюють сферу інформаційної діяльності та стосуються як процесу виконання – відбування покарань, так і сфери запобігання і протидії злочинності.

У першу чергу, мово ведеться про Закон України «Про захист персональних даних» [189], який, як показали результати даного наукового пошуку, у сфері виконання покарань має свої особливості реалізації.

Зокрема, на процедуру отримання інформації про особу засудженого впливають деякі положення КВК України (наприклад, ч. 1 ст. 8 КВК, у якій зазначено право цих суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин на отримання копій документів з їхніх особових справ та інших, пов'язаних з

реалізацією прав, документів ч. 1 ст. 107 даного Кодексу, у якому закріплено право засуджених до позбавлення волі на отримання інформації про порядок і умови виконання даного покарання; ч. 4 ст. 107 цього ж Кодексу, де визначені заборони для вказаних осіб з питань надсилання та отримання кореспонденції всупереч встановленому порядку; т. ін.).

У підзаконних нормативно-правових актах також є положення, що стосується особливостей реалізації норм вказаного вище законодавчого акту у процесі виконання – відбування покарань (відповідні Інструкції Міністерства юстиції України [187]; ПВР УВП [91]; ін.).

Проте, у цьому контексті звертають на себе увагу й деякі правові прогалини, що мають місце в Законі України «Про захист персональних даних», які також обумовлюють особливості використання будь-яких визначених на законодавчому рівні видів інформації у сфері виконання покарань, а саме – це:

а) у ст. 3 цього нормативно-правового акта до законодавства про захист персональних даних віднесені й підзаконні правові джерела, що не тільки суперечить вимогам ст. ст. 31, 32 Конституції України, але й рішення Конституційного Суду України від 09.07.1998 № 12-пр/98 (справа про тлумачення терміну «законодавство»), у якому до переліку законодавчих підзаконні акти не віднесені [190];

б) у ч. 3 ст. 5 вказаного правового джерела зазначено, що законом може бути заборонено віднесення інших персональних відомостей про особу до інформації з обмеженим доступом, що у свою чергу, має унеможливити такі випадки на рівні відомчих нормативно-правових актів в системі ДКВС України;

в) у ч. 8 ст. 6 даного Закону, у якій закріплені положення про те, що обробка персональних даних в наукових цілях теж підлягають їх захисту;

г) п. 7 ч. 2 ст. 7 цього законодавчого акта, де зазначено, що положення ч. 1 цієї статті Закону про заборону обробки персональних даних про особу не стосуються вироків судів та виконання завдань ОРД, що є ключовим підходом для сфери виконання покарань України;

г) ст. 8 зазначеного нормативно-правового акта, у якій визначено права суб'єкта персональних даних, включаючи й засуджених, у тому числі права на отримання інформації про умови надання доступу до персональних даних, включаючи до своїх, на захист своїх персональних даних від незаконної обробки тощо;

д) інші норми зазначеного Закону, що стосуються й захисту персональних даних у процесі виконання – відбування покарань [179].

Як видається, для усунення вказаних правових прогалин та удосконалення в цілому правового механізму з питань, пов'язаних із захистом персональних даних у сфері виконання покарань, логічно було б здійснити комплекс системних заходів, а саме:

1) виключити зі ст. 3 Закону України «Про захист персональних даних» словосполучення «підзаконні нормативно-правові акти» та викласти цю норму права в новій редакції.

2) доповнити ч. 1 ст. 8 КВК України абзацом такого змісту:

«Засуджені мають право на захист їх персональних даних у порядку, визначеному в законі».

Такий підхід дозволить не тільки нейтралізувати, блокувати, усунути тощо детермінанти, які сприяють порушенням прав суб'єктів (засуджених і персоналу органів та установ виконання покарань) і учасників кримінально-виконавчих правовідносин (близьких родичів засуджених; представників громадськості; прокурорів, які здійснюють нагляд у сфері виконання покарань і пробації; т. ін.), але й дасть можливість гармонізувати поміж собою усіх інших законодавчих актів, які регулюють інформаційну діяльність в Україні (Закони України «Про інформацію»; «Про доступ до публічної інформації»; «Про оперативно-розшукову діяльність»; ін.), з урахуванням особливостей процесу виконання – відбування покарань.

Знову ж таки, виходячи з отриманих результатів даного наукового пошуку, логічно було б КВК України доповнити *статтею 6-2 «Особливості*

інформаційного забезпечення процесу виконання – відбування покарань» та викласти її у наступній редакції:

«Суб'єкти та учасники процесу виконання – відбування покарань реалізують свої права у сфері інформаційної діяльності на підставі законодавчих актів, які регулюють цей вид суспільних відносин, з урахуванням вимог режиму та інших правообмежень, що визначені у кримінально-виконавчому законодавстві України».

Такий законодавчий підхід дасть можливість на практиці створити реальний правовий механізм, спрямований на реалізацію положень ст. ст. 95-99 КВК, що стосуються використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань.

3) міжнародні нормативно-правові акти, які стосуються досліджуваної у цій дисертації проблематики.

Їх роль і місце визначені у ст. 9 Конституції України та ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори», відповідно до яких чинні міжнародно-правові акти, згода на обов'язковість яких надана Парламентом України, є не тільки частиною національного законодавства нашої держави, але й мають пріоритет при регулюванні однорідних суспільних відносин.

До таких можна віднести як зазначені правові джерела загального спрямування, так і спеціальні акти, які мають пряме відношення до сфери виконання покарань, а саме:

а) до першої групи входять: Директиви Парламенту Європейського Парламенту і Ради ЄС «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення баз даних» від 24.10.1995 [191]; Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС «Про правовий захист баз даних» від 11.03.1996 [192]; Директива Ради ЄС «Про правову охорону комп'ютерних програм» від 14.05.1991 [193]; ін.;

б) до другої групи входять: Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28.05.1970 [194]; Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людства і воєнних злочинів від

25.01.1974 [195]; Резолюція Економічної і Соціальної Ради ООН «Основні принципи відновлювального правосуддя в кримінальних справах» від 24.07.2002 [196]; ін. [197].

У цілому, якщо узагальнити всі змістовні елементи зазначених міжнародно-правових актів, які у тій чи іншій мірі стосуються використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань, то слід зазначити, що основні напрями і форми їх застосування на території України визначені у спеціальній Угоді про Партнерство і Співробітництво між Європейськими співтовариствами й Україною від 14.06.1994 [198], а також у Статуті міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол [199] та Договору про ЄС, відповідно до якого у його складі в 1994 році був створений Європол [200, с. 137-138].

4). Відомчі нормативно-правові акти, які регулюють порядок використання персональних даних у сфері виконання покарань України.

Виходячи з отриманих результатів даного дослідження, можна констатувати, що основним із зазначених правових джерел є Інструкція про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за використанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів [187].

Як видається, у контексті змісту предмета цього наукового дослідження, до положень, які безпосередньо мають відношення до кримінологічної інформації, можна віднести наступні положення зазначеної Інструкції:

а) пункт 4 розділу I, у якому визначені завдання, включаючи кримінологічного (запобіжного) характеру, для підрозділів, що є виконавцями вказаного відомчого правового джерела (наприклад, ведуть облік, формують та зберігають особові справи засуджених та ув'язнених під варту осіб (підпункт 4); беруть участь в оформленні на засуджених матеріалів про умовно-дострокове звільнення (ст. 81 КК); заміну покарання більш м'яким (ст. 82); встановлення щодо засуджених адміністративного нагляду (ст. ст. 158, 159 КВК); ін. (п.п. 6));

б) розділ IV, де закріплено порядок ведення особових справ засуджених на осіб, взятих під варту (зокрема, у другій їх частині мають розміщатися документи,

які відображають процес тримання зазначених суб'єктів кримінально-виконавчих правовідношень у СІЗО та УВП).

Поряд з цим, варто звернути увагу на той факт, що в першій частині вказаної особової справи у переліку документів відсутня досудова доповідь, яка складається уповноваженим органом пробації для суду та містить у собі низку відомостей, що мають важливе кримінологічне значення (ч. 1 ст. 6 Закону України «Про пробацію» [201]).

Зокрема, як це витікає зі змісту ст. 9 вказаного законодавчого акту, досудова пробація – це така систематизована та упорядкована інформація про особу обвинуваченого, яка отримана від різноманітних підприємств, установ та організацій різних форм власності та спрямованості діяльності, яка містить не лише соціально-психологічну характеристику про даного учасника кримінального провадження, але й висновок про можливість його виправлення без застосування таких покарань, як обмеження волі чи позбавлення волі на певний строк, а також оцінку ризику вчинення ними повторного злочину [92] (а, саме останні відомості за своєю соціально-правовою природою відносяться до кримінологічної інформації).

Враховуючи зазначене, та з метою усунення вказаної вище правової прогалини, ватро було б пункт 2 розділу IV Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконання судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів доповнити абзацом такого змісту:

«До першої частини особової справи засудженого (особи, взятої під варту) долучається й досудова доповідь, яка відповідно до закону складається на особу обвинуваченого».

З огляду цього, логічно було б ч. 4 ст. 6 КВК доповнити у кінці речення словосполученням:

«...а також іншої кримінологічно значущої інформації, яка отримується у процесі виконання – відбування покарань від інших правоохоронних органів, підприємств, установ і організацій різних форм власності».

Такий підхід не тільки дозволить привести у відповідність закону положення зазначеної вище Інструкції, але й забезпечить дотримання у сфері виконання покарань конституційних вимог, що стосуються інформаційного забезпечення сфери виконання покарань (ст. ст. 19, 31, 32, 92, ін. Основного закону України);

в) інші положення вказаної Інструкції, що стосуються досліджуваної у цій роботі проблематики.

Зокрема, цікавими у зв'язку з цим є вимоги п. 8 розділу IV цього нормативно-правового акту, відповідно до яких медична картка засудженого (ув'язненого під варту) тільки у закритій формі (запечатаному конверті) передається до медичної частини УВП, забезпечуючи таким чином захист персональних даних вказаних осіб.

Аналогічні вимоги пред'являються й для відповідних посадових осіб УВП, які тимчасово користуються особовими справами засуджених або ув'язнених під варту (п. 10 р. IV Інструкції).

Важливими, у сенсі вирішення завдань щодо захисту персональних даних вказаних суб'єктів кримінально-виконавчої діяльності, є положення п. 11 IV зазначеної Інструкції, у яких визначено, що спецвідділи тощо УВП можуть надсилати особові справи цих осіб тільки за письмовими запитами суду та органів прокуратури, а щодо інших заявників – з письмового дозволу начальників міжрегіональних управлінь виконання покарань [6], які виконують їх обов'язки.

Знову ж таки, враховуючи вимоги Конституції України (ст. ст. 19, 31, 32, 92, ін.) та Законів України «Про захист персональних даних» [189] та «Про доступ до публічної інформації» [97], логічно було б ст. 91 КВК доповнити частиною 4 наступного змісту:

«Адміністрація установи виконання покарань зобов'язана забезпечити захист персональних даних засуджених та ув'язнених під варту, як це передбачено відповідними законодавчими актами України з означених питань».

Як показує практика та встановлено в ході спеціальних наукових досліджень [202], особливо актуальною є вказана проблема в сенсі створення

реальних механізмів забезпечення права засуджених на особисту безпеку (ст. 10 КВК), позаяк розголошення відомостей про засудженого, якого з цією метою перевели в іншу УВП, нівелює фактично застосування передбачених законом заходів безпеки щодо нього.

Саме з цих міркувань, як видається, так важливо якісно видозмінити зміст нормативно-правових актів, які регулюють питання, пов'язані з інформаційною діяльністю у сфері виконання покарань України.

2. Слідуючою системоутворюючою ознакою поняття, яке сформульовано у цій дисертації, є кримінологічно значуща інформація про злочинність, особу злочинця, причини і умови злочинності та заходи, щодо її запобігання і протидії.

Якщо виходити з результатів аналізу наукової літератури з означених питань [15, с. 90-95], то до кримінологічно значущої інформації у сфері виконання покарань можна віднести наступні:

а) про середовище засуджених, у якому функціонує та чи інша особа, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, у тому числі про рівень безпеки відповідної колонії та вид ділянки у якій вона тримається (ст. ст. 94-99 КВК).

Так, на сьогодні найбільше засуджених відбуває покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки для осіб, які неодноразово притягались до кримінальної відповідальності (ч. 2 ст. 18 КВК) – 11 тис. 100 або 25% у структурі всіх засуджених і ув'язнених, які тримаються в УВП і СІЗО (43 тис. 640 осіб) [203].

Більш того, майже 10% засуджених, які відбували покарання у виді позбавлення волі (4095 з 43 тис. 640 осіб), суди визначили строк цього покарання понад 10 років [203];

б) про конкретно взяту особу засудженого.

Зокрема, у 2023 році у виправних колоніях середнього рівня безпеки відбували покарання 8 тис. 240 осіб або 30% у структурі всіх засуджених, які тримались в 61 УВП України (27 тис. 215 осіб) [203].

Крім цього, у місцях позбавлення волі (в колоніях) трималась 1 тис. 145 жінок та 54 неповнолітні особи, а також 1 тис. 545 засуджених до довічного позбавлення волі [203];

в) про детермінаційний комплекс причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України.

Так, у сучасних державних програмах, пов'язаних з реформуванням процесу виконання – відбування покарань, до таких детермінант віднесені: об'єкти житлового, комунального, побутового, виробничого та іншого характеру [11], які підвищують рівень ризиків вчинення кримінальних правопорушень засудженими та персоналом ДКВС України, а також віктимності [204, с. 167-206] та латентності злочинності [129];

г) заходи, що стосуються запобігання та протидії злочинності у сфері виконання покарань.

Знову ж таки, на державному рівні до таких віднесені наступні: 1) створення належних умов тримання засуджених та ув'язнених під варту; 2) створення ефективної системи запобігання та протидії катуванням, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; 3) удосконалення методів та інструментаріїв виправлення і ресоціалізації засуджених та їх подальше впровадження; 4) забезпечення належного рівня безпеки та правопорядку в УВП і СІЗО; 5) інші тому подібні заходи [3];

г) заходи щодо зниження рівня віктимності (здатності стати жертвою) у процесі виконання – відбування покарань (як от: реальне забезпечення реалізації засудженими права на особисту безпеку (ст. 10 КВК); ізоляція в окремих дільницях колоній віктимно вразливих категорій цих осіб (схильних до гомосексуалізму; психічно хворих; хронічно хворих на наркоманію; т. ін.)) [101, с. 200-249].

3. Наступною системоутворюючою ознакою є заходи запобіжного характеру, що пов'язані з інформаційним забезпеченням кримінально-виконавчої діяльності, які спрямовуються на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінант злочинності у сфері виконання покарань України.

Як встановлено в ході даного дослідження, не дивлячись на низку державних програм, які були на протязі 1991-2022 років прийняті в Україні та мали на меті вирішити вказане завдання, досі зусилля в сфері виконання покарань їх ефективність є вкрай низькою, що в першу чергу, обумовлено їх безсистемністю, незадовільним фінансуванням та байдужістю суспільства (у формі громадського контролю, зокрема) до існуючих у цій галузі суспільної діяльності проблем [205, с. 94-157].

Як приклад, можна навести ситуацію, яка склалась із роллю та місцем серед суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері виконання покарань і пробації з участю Верховної Ради України, а саме – останній раз Парламент був причетний до вирішення проблем кримінально-виконавчої діяльності ще у далекому 1993 році, коли була прийнята спеціальна постанова «Про тимчасові слідчі ізолятори на території виправно-трудоих колоній» [206]. При цьому, самоусунення Верховної Ради України від здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України (п. 13 ст. 85 Конституції України) з питань фінансового, матеріально-технічного та іншого ресурсного забезпечення нормального функціонування сфери виконання покарань, а також від здійснення парламентського контролю за діяльністю органів і УВП (п. 33 ст. 85 Основного закону України), особливо в умовах парламентсько-президентського політичного режиму в нашій державі, не дає можливості у сьогоденні суттєвим чином підвищити рівень ефективності процесу виконання – відбування покарань, включаючи й з питань інформаційного забезпечення даного виду суспільних відносин, шляхом, зокрема, усунення, блокування, нейтралізації детермінаційного комплексу причин і умов які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень як з боку засуджених, так і з участю персоналу ДКВС України [2, с. 81-94].

4. До системоутворюючих ознак сформульованого у цій науковій розробці поняття відносяться також й та, що стосується здійснення заходів, спрямованих на недопущення вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України з боку основних суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин – засуджених і персоналу органів та УВП.

Як доведено на науковому рівні, основу цієї діяльності складає так зване спеціально-кримінологічне запобігання у трьох напрямках: а) шляхом реалізації заходів кримінологічної профілактики; б) здійснення заходів щодо відвернення кримінальних правопорушень; в) у виді припинення злочинів [15, с. 22]. При цьому у структурі інформації, яка використовується суб'єктами даного виду соціальної профілактики [13, с. 323-324], пріоритетне місце займають відомості кримінологічного змісту [15, с. 90-91].

Якщо ж більш детально розглянути цей вид інформаційного забезпечення запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України, то можна звернути увагу на наступні особливості й елементи його реалізації у процесі виконання – відбування покарань, а саме – це:

1). Специфічні джерела кримінологічної інформації, які формуються при здійсненні кримінально-виконавчої діяльності (ведення особових справ засуджених і персоналу ДКВС України, у яких концентруються максимально наближені до об'єктивної характеристики цих осіб відомості; здійснення ОРД, яка у тому числі базується на відповідній кримінологічно значущій інформації; організація прокурорського нагляду (ст. 22 КВК), відомчого контролю (ст. 23) та громадського моніторингу (ст. ст. 24-25 зазначеного Кодексу)).

2). Особливі засоби отримання кримінологічної інформації, у тому числі її пошуку, обробки та систематизації, які обумовлені змістом процесу виконання – відбування покарань (ст. ст. 24, 102, 103, ін. КВК).

До таких, зокрема, можна віднести:

а) візуальне спостереження за суб'єктами кримінально-виконавчої діяльності та застосування вербальних методів спілкування з ними у ході відвідування УВП (ст. 24 КВК);

б) постійний нагляд та контроль за поведінкою засудженого, який забезпечується режимом виконання – відбування покарань (ч. 3 ст. 6 та ст. 102 вказаного Кодексу);

в) застосування аудіовізуальних, електронних та інших засобів нагляду і контролю за засудженими (ст. 103 цього ж Кодексу);

г) безперервний пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність у сфері виконання покарань силами і засобами ОРД (ст. 104 даного Кодексу). При цьому здійснення зазначених заходів передбачає отримання й інформації кримінологічного змісту про: причини і умови, що сприяють вчиненню злочинів та інших правопорушень; стан забезпечення безпеки засуджених, персоналу УВП та інших осіб; запобігання й виявлення кримінальних правопорушень, які можуть вчинятися у сфері виконання покарань; взаємодію суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам; ін.;

г) проведення моніторингу дотримання прав, законних інтересів і свобод засуджених з боку міжнародних неурядових організацій [207]; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [208]; національного превентивного механізму (ч. 7 ст. 24 КВК); ін.

д) здійснення наукових досліджень у сфері виконання покарань, у тому числі й шляхом застосування соціологічних методів пошуку кримінологічно значущої інформації (анкетування, анонімне опитування; вивчення архівних документів, т. ін.);

е) інші, відомі в науці засоби отримання кримінологічної інформації [15, с. 91-92].

Отже, якщо узагальнити всі отримані результати в ході аналізу системоутворюючих ознак, що складають зміст поняття «Нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», то варто констатувати, що сформульовано у цій дисертації доктринально-прикладна модель має як теоретичне, так і практичне значення, за допомогою якої можна суттєвим чином та якісно видозмінити вказаний вид суспільної діяльності, а також процес виконання – відбування покарань у цілому.

Зокрема, теоретична цінність даної наукової категорії полягає у тому, що таким чином розширені межі знань про нормативно-правове забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у будь-якій галузі суспільних відносин, а також використовувати її системоутворюючі ознаки у ході

кримінологічного прогнозування та планування і розробки науково обґрунтованих заходів, спрямованих на удосконалення правового механізму запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України.

У той самий час, практичне значення виведеного у цій роботі поняття у тому, що через всебічний аналіз системоутворюючих ознак можна встановити існуючі правові прогалини і колізії, що стосуються процедури пошуку, одержання, обробки та систематизації кримінологічної інформації, яка є важливою для ефективного забезпечення процесу виконання – відбування покарань, та визначати пріоритетні напрями та дійові засоби щодо їх усунення, а також запобіжної діяльності з означеної проблематики, включаючи й ті її аспекти, що стосуються захисту персональних даних як суб'єктів (засуджених і персоналу ДКВС України), так і учасників кримінально-виконавчих правовідносин (близьких родичів осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі; прокурорів, які здійснюють нагляд за дотриманням законів в органах і УВП; членів Спостережних комісій т. ін.).

У цілому, оцінюючи об'єктивну необхідність та потенційні можливості нормативно-правових підстав застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань, слід визнати, що вони обумовлені як відповідними нормами Конституції України, так і міжнародно-правовими актами, що стосуються забезпечення інформаційної діяльності, а також спрямовані на захист прав, законних інтересів і свобод усіх суб'єктів і учасників процесу виконання – відбування покарань. Особливо актуальним є це питання в умовах воєнного стану в Україні [111], поява нового для сфери виконання покарань об'єкта правової охорони (як от, військовополонених [209]) та приведення порядку тримання засуджених в кримінально-виконавчих установах закритого типу до Європейських стандартів. При цьому варто зазначити, що важливе та невід'ємне місце у зазначеному правовому механізмі мають зайняти принципи інформаційної діяльності у сфері виконання покарань України.

2.2. Принципи реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань

Як показали результати даного наукового дослідження, на сьогодні у сфері виконання покарань України діє три групи принципів, що покликані забезпечувати процес виконання – відбування покарань, а саме:

а) кримінально-виконавче законодавство, виконання і відбування покарань (ст. 5 КВК);

г) діяльність ДКВС України (ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»);

в) пробації (ст. 5 Закону України «Про пробацію»).

При цьому, якщо узагальнити всі види принципів, які визначені на законодавчому рівні в Україні та мають безпосереднє відношення до досліджуваної у цій роботі проблематики, то слід констатувати, що серед них відсутні такі загально визнані в теорії права, як: принципи застосування норм права (справедливості, пропорційності, правової визначеності, т. ін.) [123, с. 268-269], нормотворчості (принципи, що характеризують діяльність державного апарату з цих питань; принципи, що ґрунтуються на основоположних і загальних принципах; спеціальні принципи права) [123, с. 212-214]; юридичної відповідальності (обґрунтованості, доцільності, ін.) [123, с. 261-262]; принципи права (основоположні, загальні, міжгалузеві, ін.) [123, с. 124], так і принципи, які пов'язані з інформаційним забезпеченням кримінально-виконавчої діяльності.

Як встановлено в ході зазначеного наукового пошуку, саме вказані обставини детермінують (спричиняють, обумовлюють і корелюють) низький рівень реалізації мети і завдань кримінально-виконавчого законодавства, особливо з питань, що стосуються запобігання кримінальних правопорушень як з боку засуджених, так і персоналу ДКВС України у сфері виконання покарань.

Як з цього приводу слушно зауважив С. П. Погребняк, держава не створює принципів права, а тільки відображає (визначає, закріплює, затверджує тощо) їх у текстах відповідних законів [210, с. 397]. При цьому, на його переконання (і варто з цим погодитись), розуміння тих чи інших принципів йде не від будь-якого державного органу, у першу чергу, законодавчого, а від почуття справедливості (правомірності), яке виникає та формується у юриспруденції та у відповідних суб'єктів права та правозастосування [210, с. 397].

Виходячи з цього, можна визнати, що удосконалення вказаних вище принципів кримінально-виконавчого законодавства України (усіх, без винятку, виведених у цій дисертації груп принципів) є об'єктивно обумовленою та необхідною діяльністю суб'єктів законодавчої ініціативи (ст. 93 Конституції України), позаяк від цього залежить ефективність і результативність даного виду суспільної діяльності та приведення її до кращих міжнародних практик [3].

Саме на цій проблемі акцентують увагу деякі респонденти анонімного опитування, проведеного у ході даного наукового дослідження, які на питання «Чи слід в умовах воєнного стану удосконалювати законодавство України з питань, пов'язаних з використанням кримінологічної інформації у правоохоронній діяльності?» дали наступні відповіді:

1) особи з числа персоналу органів і УВП:

- «так» – 369 з 697 цих респондентів або 53% у їх загальній структурі;
- «ні» – 49 респондентів (7%);
- «частково» – 279 респондентів (40%) (додатки Є, Ж);

2) працівники поліції:

- «так» – 413 з 697 зазначених респондентів (59% у загальній їх кількості);
- «ні» – 19 респондентів (3%);
- «частково» – 265 респондентів (38%) (додатки Д, Е);

3) здобувачі вищої освіти ВНЗ юридичного профілю:

- «так» – 476 з 697 вказаних респондентів або 68% у їх загальній структурі;
- «ні» – 44 респондентів (2%);
- «частково» – 217 респондентів (30%) (додатки В, Г).

Як видається, одним із системних заходів у даному напрямі мало б стати доповнення ст. 5 КВК України такими положеннями, як:

1. Частину 1 зазначеної норми доповнити словосполученням наступного змісту:

«...а також на принципах інформаційного забезпечення кримінально-виконавчої діяльності, визначених на законодавчому рівні».

2. Доповнити частиною другою такого змісту:

«Змістовну сутність зазначених у цій статті Кодексу принципів мають складати основоположні, загальні та міжгалузеві принципи діяльності органів та установ виконання покарань, які закріплені в Конституції України та міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також в інших законах України».

Як з цього приводу правильно зробив висновок А. Х. Степанюк, принципи кримінально-виконавчого права, одним із системних елементів якого є однойменна галузь законодавства, – це особливе вираження загальних принципів, які мають реалізовуватись у процесі виконання – відбування покарань [211, с. 276]. При такому підході на законодавчому та правозастосовному рівнях у сфері виконання покарань України мають домінувати найбільш загальні та стабільні принципи, які забезпечували утвердження та охорону пов'язаних у зв'язку з цим кримінально-виконавчих правовідносин, а також визначати характер даної галузі права та головні напрями його розвитку і удосконалення [210, с. 415].

Це також обумовлено й самим змістом процесу виконання – відбування покарань, який забезпечується визначеною у кримінально-виконавчому законодавстві України процедурною формою його реалізації, а також такими принципами вказаної галузі законодавства, як: справедливість, повага до прав людини, гуманізм, законність і невідворотність виконання кари, що витікає зі змісту виду покарання, закону та вироку суду [90, с. 796].

Як показали результати вивчення наукової літератури, в теорії права принцип справедливості, який закріплений, зокрема, й в ст. 5 КВК, розглядають у 3-х площинах: формальній, змістовній та процедурній [123, с. 125], що, без

сумніву, досить важливо в контексті з'ясування ролі, місця та рівня впливу кримінологічної інформації на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань.

Сутність формальної справедливості, як роз'яснив з цього приводу Конституційний Суд України, полягає у тому, що вказаний принцип є такою властивістю права, відповідно до якої він виражається у рівному юридичному масштабі поведінки [212].

У контексті з'ясування змісту предмета даної дисертації, сутність зазначеної проблематики полягає в наступному.

Відповідно до положень розділу XXIII ПВР УВП, в кожній кримінально-виконавчій установі закритого типу ведуться профілактичні обліки на засуджених, які схильні до вчинення різноманітних, включаючи кримінальні, правопорушення [91], основу яких складає кримінологічна інформація на вказаних осіб.

Проте, ні в КВК (ст. 104), ні в зазначених Правилах, ні в інших нормативно-правових актах, що стосуються даного питання, не зазначається про те, що про вчинення таких дій адміністрація УВП зобов'язана письмово повідомити засудженого – об'єкта профілактичного обліку, копію якого долучити до особової справи останнього. Зазначений підхід ґрунтується на таких вимогах:

а) ст. 103 КВК, відповідно до яких адміністрація УВП зобов'язана повідомити засудженого про застосування до нього технічних засобів нагляду і контролю (за аналогією, це має здійснюватись і щодо інших заходів запобіжного характеру);

б) ст. 104 цього ж Кодексу, який передбачає здійснення заходів ОРД, спрямованих на запобігання вчиненню злочинів та вирішення інших завдань кримінологічного характеру у сфері виконання покарань;

в) ст. ст. 246, 253, 255, 257 КПК, згідно яких особи, відносно яких здійснюються негласні слідчі (розшукові) дії (а, такими є й заходи профілактичного змісту і спрямування, мова про які ведеться в розділі XXIII ПВР УВП (за аналогією, як і в попередніх вказаних вище випадках));

г) ст. 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність, у якій закріплені дотичні до предмета цієї дисертації принципи здійснення даного виду діяльності (верховенство права, законності, дотримання праві свобод людини (знову ж таки, за аналогією)), також ст. 9 вказаного законодавчого акта, де визначено обов'язки підрозділів, які здійснюють ОРД, одним із яких є вчинення тих дій, що визначені з цього приводу у КПК (включаючи й повідомлення об'єктів профілактичного обліку, які ведуться оперативними підгрупами органів і УВП (ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», про проведення щодо них відповідних запобіжних заходів)).

Отже, враховуючи зазначені правові прогалини, що характерні для суб'єктів ОРД, у тому числі у частині законності використання кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України та запобігання (протидії) злочинності, для їх усунення та удосконалення в цілому процедури виявлення, збирання, фіксування та використання у процесі виконання – відбування покарань даного виду відомостей, логічно було б ст. 104 КВК доповнити частиною третьою наступного змісту:

«Для забезпечення належного правопорядку, а також процесу виконання – відбування покарань оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань ведуть профілактичні обліки засуджених, з боку яких можна очікувати вчинення нових кримінальних правопорушень.

Про постановку особи на профілактичний облік адміністрація установи виконання покарань у випадках, визначених у законі, письмово повідомляє засудженого, а копію рішення з цього питання долучає до особової справи останнього.

Аналогічні дії з цього приводу вчиняються відносно персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України та інших осіб відповідні оперативні підрозділи, що визначені в оперативно-розшуковому законодавстві».

Як видається, видозміна чинного кримінально-виконавчого законодавства України з питань інформаційного забезпечення процесу виконання – відбування покарань та реалізації принципу формальної справедливості дасть можливість

більш ефективно використовувати кримінологічні відомості щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань й інших аспектів даного принципу – змістовного та процедурного [123, с. 125-126]. Такий висновок, зокрема, ґрунтується на рішенні Конституційного Суду України від 20.06.2007 № 5-рп/2007, яке стосується визначення сутності принципу змістовної справедливості, а саме: одним із елементів даного принципу є закладена пропорційність ідеї права та ідеології справедливості [213]. За влучним висловленням учених, символом пропорційності можуть бути «терези Феміди», які відображають точність певних вимірювань [123, с. 126].

У кримінально-виконавчому законодавстві України принцип змістовної справедливості у контексті використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань знайшов своє відображення у багатьох нормах, а саме – у:

а) ч. 4 ст. 6 КВК, у якій зазначено, що засоби виправлення і ресоціалізації до засуджених застосовуються з урахуванням різних обставин (виду призначеного судом покарання; ступеня суспільної небезпеки особи, поведінки її у процесі виконання – відбування покарань, т. ін.), тобто пропорційно від отриманої при цьому кримінологічно значущої інформації;

б) ч. 5 ст. 7 цього ж Кодексу, де вказано, що дискримінація засуджених за різними ознаками (політичними, релігійними, соціального походження тощо) забороняється, що теж можна віднести до елементів пропорційності, які застосовуються для визначення основ правового статусу цих осіб;

в) ч. 5 ст. 8 вказаного Кодексу, відповідно до якої примусове переривання сну засуджених у нічний час, крім вчинення ними втечі та інших злочинів і надзвичайних пригод, забороняється, що теж можна вважати пропорційним елементом у правовому механізмі застосування у сфері виконання покарань принципу змістовної справедливості [214, с. 20];

г) інших статтях КВК [215, с. 171-181].

Як встановлено в ході даного дослідження, практично неможливо уявити діяльність щодо виправлення та ресоціалізації засуджених без процедурної справедливості, основу якої також складає кримінологічна інформація.

Зокрема, цей аспект принципу справедливості у процесі виконання – відбування покарань проявляється у таких процедурних моментах, як:

1) роздільне тримання засуджених у колоніях (ст. 92 КВК). При цьому розміщення цих осіб у приміщеннях разом з неодноразово засудженими забороняється (ст. 6 цього Кодексу);

2) переміщення засуджених до позбавлення волі, яке в обов'язковому порядку забезпечується кримінологічно значущою інформацією (ст. 88 КВК);

3) залишення засуджених у СІЗО для роботи з господарського обслуговування, критеріями якого виступають кримінологічні відомості про цю особу (вчинення злочину вперше, не вчинення кримінального правопорушення особливої тяжкості (ч. 5 ст. 12 КК); призначення покарання у виді позбавлення волі не більше як на 5-ть років; ін. (ст. 89 КВК);

4) інші норми КВК [214, с. 259-304].

Проте, на законодавчому рівні існує низка правових прогалин з цього приводу, які у свою чергу, детермінують зниження ефективності кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності у сфері виконання покарань, серед яких пріоритетне місце займають ті із них, що пов'язані з відсутністю у чинному кримінально-виконавчому законодавстві України процедури застосування у їх змісті кримінологічно важливої інформації.

Як видається, для їх усунення варто здійснити наступні системні заходи:

1. *У примітці до ст. 1 КВК необхідно зазначити, що основу кримінально-виконавчої діяльності, спрямованої на досягнення визначеної у цій статті мети та реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України, складає кримінологічна та інші види інформації, які визначені на законодавчому рівні.*

Такий підхід дозволить логічно пояснити також доповнення ст. 5 зазначеного Кодексу принципом інформаційного забезпечення процесу виконання – відбування покарань, а також інших, запропонованих у цій дисертації видозмін

чинного кримінально-виконавчого законодавства з означених питань, основу яких складає так звана доктрина соціального натуралізму в кримінології.

Як слушно з цього приводу зауважив О. М. Костенко, особливе призначення (місія) кримінології, заснованої на соціально-натуралістичній доктрині (а, її невід'ємним елементом є й кримінологічна інформація), полягає у тому, що вона сприятиме розвитку тих концепцій, що спрямовуватимуть практику запобігання злочинності (у даному випадку – у сфері виконання покарань) у напрямі узгодження поведінки людини (засудженого) із законами соціальної природи (відповідно до ч. 1 ст. 6 КВК – до створення готовності у засудженого до самокерованої поведінки) [216, с. 512].

2. У розділі III Особливої частини КВК, який присвячений порядку виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк, ключовим словосполученням у всіх його нормах (ст. ст. 86-101) має стати «кримінологічна інформація про особу засудженого», що доведено у цій дисертації у виді науково обґрунтованих авторських змін і доповнень до чинного законодавства України, включаючи й до нормативно-правових актів, які регулюють сферу інформаційної діяльності в Україні, тобто встановлюють певний режим використання інформації.

Як з цього приводу правильно зробив висновок В. Я. Настюк, адміністративно-правові режими (у сенсі процесу виконання – відбування покарань вони визначені у ст. 102 КВК), мають своєрідну дуальну (подвійну) соціально-правову природу, а саме:

а) з одного боку, вони надають можливість органам державної влади (у даному випадку – органам і УВП (ст. 11 КВК) результативно діяти у різних кризових ситуаціях (наприклад, в умовах режиму особливих умов в УВП (ст. 105 КВК) або при застосуванні заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених (ст. 106 зазначеного Кодексу)), а також забезпечувати ефективне виконання ними своїх повноважень (ст. 18 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»));

б) з іншого боку, відповідні режими (зокрема, виконання – відбування покарань) є необхідним і вкрай важливим правовим засобом забезпечення належної дієздатності громадян (засуджених у тому числі) та організацій (у галузі кримінально-виконавчої діяльності – це визначені у законі органи і УВП (ст. 11 КВК)) [217, с. 326-327].

Враховуючи цей теоретико-прикладний підхід, а також існуючі у зв'язку з цим правові прогалини і колізії, пов'язані зі змістом і об'ємом використання у запобіжній діяльності у сфері виконання покарань України кримінологічної інформації, як видається, цілком логічно було б ст. 102 КВК доповнити приміткою наступного змісту:

«Режим у виправних і виховних колоніях забезпечується всіма, визначеними у цьому Кодексі, видами кримінально-виконавчої діяльності, включаючи й інформаційно-кримінологічного змісту».

Додатковим аргументом щодо запропонованої видозміни ст. 102 зазначеного Кодексу виступають ті доктринальні моделі, що розроблені вітчизняними ученими та стосуються системного впорядкування суспільних відносин в інформаційній сфері України [217, 755-779], а також пов'язані з необхідністю удосконалення правових засад розвитку інформаційних технологій та забезпеченням інформаційної безпеки [218, с. 806-831].

3. При формуванні сучасних державних програм у сфері виконання покарань [3] та у галузі запобігання і протидії злочинності [10] все частіше акцент робиться на більш ефективному використанні новітніх інформаційних технологій [77], стимулювання розвитку цифрової інформації [75] та діджиталізацію в Україні [74], а також про приведення зазначеної діяльності до кращих міжнародних практик [191].

Виходячи з цього, слід визнати, що удосконалення процесу інформаційно-кримінологічного забезпечення кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України є необхідною та невід'ємною умовою успішного проведення реформ у даній галузі суспільних відносин.

Зазначений висновок ґрунтується також на результатах аналізу змісту та сутності інших, визначених у КВК та у цілому у кримінально-виконавчому законодавстві принципах діяльності органів і УВП, включаючи й загального характеру.

Зокрема, у цьому сенсі звертає на себе увагу загальний принцип правової визначеності, під яким у науці [123, с. 128] та у рішеннях Конституційного Суду України розуміють як вимоги, що мають пред'являтися до нормативно-правових актів (зокрема, щодо їх зрозумілості і несуперечливості, а також відносно їх публічності (оприлюдненості), так і вимоги щодо їх застосування на практиці (наприклад, відносно того, що рішення повинні бути остаточними та обов'язковими для виконання) [219].

Якщо цей підхід застосувати до змісту предмета даної наукової розробки, то прикладом порушення принципу правової визначеності можна назвати ті норми КВК, які стосуються запобігання кримінальним правопорушенням, де зазначений вид суспільної діяльності виражений різними за об'ємом та силою запобіжного впливу на явища і процеси злочинності поняття, що мають місце у сфері виконання покарань, а саме:

а) у ч. 1 ст. 1 вказаного Кодексу вжито термін «запобігання», а в ч. 2 – «профілактика», де перший є загальним для всіх норм матеріального права (ч. 1 ст. 1 та ч. 2 ст. 50 КК), а другий – одиничним (похідним) від нього [13, с. 319-322];

б) у ч. 1 ст. 104 цього ж Кодексу законодавець застосував термін «попередження» який також за змістовним навантаженням є вужчим, ніж термін «запобігання» [15, с. 14-18];

в) у сучасних державних програмах, що стосуються реформування процесу виконання – відбування покарань України, у яких застосовується словосполучення «пенітенціарна політика» [3], у той самий час, коли в ч. 1 ст. 11 КВК ведеться мова про «державну політику у сфері виконання покарань і пробації» – і, це при тому, що на доктринальному рівні доведено їх нетотожність [220, с. 12-16];

г) інші правові невизначеності, які мають місце у кримінально-виконавчому законодавстві України та пов'язані з використанням у сфері виконання покарань кримінологічної інформації [221, с. 138-169].

Як видається, для упорядкування термінологічного апарату у зазначеній галузі суспільних відносин та підвищення рівня ефективності запобіжної діяльності в процесі виконання – відбування покарань, необхідно у *всіх нормах КВК* слова «профілактика», «попередження», «протидія» *замінити на термін «запобігання»*, який за своєю сутністю та змістом включає у себе як структурні елементи та відповідні напрями запобігання кримінальним правопорушенням всі зазначені вище терміни [13, с. 322-324].

Як показали результати даного наукового пошуку, значну роль і місце у правовому механізмі запобігання злочинам у сфері виконання покарань відіграє й така загальна правова засада, як принцип пропорційності (розмірності) [123, с. 129-130].

Знову ж таки, на теоретичному рівні доведено, що цей принцип є одним із елементів принципу верховенства права [212], а також зроблено висновок, що будь-які юридичні дії та рішення органів державної влади мають проходити своєрідний тест на «пропорційність», який, у свою чергу, включає у себе наступні критерії:

1) доречність, тобто визначений у нормативно-правовому акті засіб для досягнення мети суб'єкта нормотворчості має підходити для досягнення зазначеної мети [123, с. 129].

Зокрема, у цьому сенсі звертає на себе увагу той факт, що публічно заявляючи у державних програмах про створення пенітенціарної системи України [11], їх автори досі не вчинили відповідних дій у цьому напрямі (так, досі в нашій державі не прийнято Закон України «Про пенітенціарну систему» [222]; функціонують кримінально-виконавчі, а не пенітенціарні установи (ст. 11 КВК); кримінально-виконавчу діяльність забезпечує персонал ДКВС України, а не пенітенціарний персонал (ст. ст. 14-17 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»; т. ін.). При цьому важливість

вирішення цієї проблеми є очевидною та об'єктивно обумовленою, позаяк від цього залежить інтенсивність та ефективність використання кримінологічної інформації як у процесі виконання – відбування покарань так і у ході запобігання кримінологічним правопорушенням у даній галузі суспільних відносин.

Посудіть самі: як можна реформувати та розвивати те, що відсутнє в реальності, а саме так у 2017 році суб'єкти нормотворчості назвали Концепцію реформування (розвитку) пенітенціарної системи України [11], а в 2022 році продовжили це у виді такої ж недоречності (непропорційності та нерозмірності з іншими нормативно-правовими актами, які на сьогодні регулюють сферу виконання покарань і пробації України) у відповідній Стратегії [3];

2) необхідність, тобто з усіх існуючих на момент прийняття нормативно-правового акту засобів, що стосуються встановлення правообмежень для особи, має бути обраний мінімальний [123, с. 129].

У сенсі змісту предмета даної дисертації, це означає, що правообмеження для засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, та притягаються до дисциплінарної відповідальності за порушення встановленого режиму відбування даного покарання, до осіб, які вперше допустили такий проступок, мають застосовуватись лише ті стягнення, що не пов'язані з ізоляцією правопорушника у ДІЗО (карцер) чи ПКТ (ст. ст. 131-1; 132-135 КВК).

Так, як показали результати даного дослідження, розпочинаючи з 1991 року [5, с. 12-13] до сьогодні [223, с. 4] у сфері виконання покарань України сформувалась стійка негативна тенденція, яка полягає у тому, що у структурі всіх дисциплінарних стягнень, які застосовуються до засуджених у кримінально-виконавчих установах закритого типу (ст. 11 КВК), більш 50% складають такі із них, як поміщення правопорушників у ДІЗО (карцер, одиночну камеру) та переведення у ПКТ. При цьому серед детермінант, які сприяли зазначеній діяльності та не були обумовлені критерієм необхідності, особливе місце займає низькоякісна, негативна та неточна кримінологічна інформація як про вчинений дисциплінарний проступок, так і особу правопорушника [224, с. 178-204].

Враховуючи зазначені обставини та з метою удосконалення правового механізму запобігання злочинам у сфері виконання покарань, логічно було б ст. 135 КВК України доповнити частиною восьмою наступного змісту:

«Рішення про застосування до засудженого заходів стягнення у виді поміщення у дисциплінарний ізолятор, приміщення камерного типу, карцер або одиночну камеру має прийматись у випадках, коли до правопорушника застосовувались передбачені цим Кодексом заходи дисциплінарного впливу, або, коли іншими стягненнями не можна запобігти з її боку вчинення кримінальних та інших правопорушень. При цьому дисциплінарна комісія має враховувати всі кримінологічно значущі відомості про особу правопорушника».

Додатковим аргументом з цього приводу можуть слугувати (за аналогією) положення п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003 № 7, у якому зазначено, що у разі обрання судом покарання у виді позбавлення волі на певний строк це рішення має бути вмотивовано у вирокі, а у всіх інших випадках до засудженого мають застосовуватись більш м'які покарання [225, с. 232]. Аналогічний підхід рекомендує судам Верховний Суд України застосовувати і тоді, коли санкція статті КК передбачає покарання у виді довічного позбавлення волі (п. 28 зазначеної постанови) [225, с. 245];

3) критерії балансування інтересів, тобто застосування такої пропорційності правообмежень для правопорушника, яка є вигідною з огляду відшкодування завданої ним шкоди (збитків тощо) (так звана пропорційність у вузькому розумінні цього слова [123, с. 129]).

Показовою у цьому сенсі можна назвати ст. 106 КВК, у якій визначені підстави та умови застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів вгамування, які передбачають пропорційність (балансування) їх використання як з огляду вибору виду спеціальних та інших таких засобів (фізичної сили, гумових кийків, гамівної сорочки тощо) [226, с. 181-214], так і їх межі застосування – до припинення (запобігання) правопорушенню (ч. 4 ст. 106 вказаного Кодексу). І, знову ж таки, в основі рішення, яке приймає персонал ДКВС України у такій ситуації, лежать кримінологічно значущі відомості про особу засудженого та про

інші явища і процеси злочинного характеру, які мають місце у конкретно взятій УВП [226, с. 214-256].

Враховуючи зазначене та з метою підвищення рівня ефективності використання у запобіжній діяльності з означених питань кримінологічної інформації, варто ч. 6 ст. 106 КВК України доповнити у кінці речення словосполученням *«...із застосуванням при цьому кримінологічно значущих відомостей про особу правопорушника та про склад інших засуджених, які тримаються у даній установі виконання покарань»* та викласти цю норму права у новій редакції.

Як встановлено у ході даного дослідження, немаловажне значення у правовому механізмі запобігання злочинам у процесі виконання – відбування покарань відіграє й такий загальний принцип права, як принцип добросовісності [123, с. 130].

Сутність його, у контексті змісту предмета цієї дисертації, полягає у тому, що при виконання своїх повноважень і засуджені (ст. ст. 9, 107 КВК), і персонал органів і УВП (ст. 18 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України») мають діяти сумлінно та чесно. Проте, як свідчить практика, і перші, і другі суб'єкти кримінально-виконавчих правовідносин не завжди в процесі виконання – відбування покарань дотримуються принципу добросовісності. Так, персонал ДКВС України, крім вчинення щорічно тих чи інших злочинів [7, с. 12-15], нерідко на службі допускають різноманітні правопорушення, які завдають шкоди авторитету та діловій репутації адміністрації відповідних УВП (сон на посту; неприбуття на службу; вживання спиртних напоїв на робочому (службовому) місці, т. ін.) [7, с. 16-31].

У свою чергу, у середовищі засуджених постійно мають місце такі правопорушення, як виготовлення браги, колючо-ріжучих предметів, злісні проступки (ст. 133 КВК) [7, с. 17-19]. При цьому, і в першому, і в другому випадках, однією з ключових детермінант, яка сприяла вчиненню зазначених проступків, стала відсутність або неналежна кримінологічна поінформованість як

адміністрації, так і оперативних підрозділів (ст. 104 КВК) УВП про протиправні наміри цих суб'єктів правопорушень.

Саме з цих міркувань у даній дисертації запропоновано доповнення чинного КВК положенням про профілактичні обліки і засуджених, і персоналу ДКВС України, тим більше, що на теоретичному рівні доведено, що принцип добросовісності має два аспекти вираження у нормативно-правових джерелах, а саме:

а) його реалізація при наявності прав і повноважень у суб'єкта правозастосування (для засуджених вони визначені у ст. ст. 8, 197 КВК, а персоналу органів і УВП – у ст. 18 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України») [123, с. 130];

б) при виконанні своїх обов'язків (ст. ст. 9, 107 КВК та ст. 18 вказаного Закону відповідно).

Свою роль у використанні кримінологічної інформації у сфері виконання покарань з питань запобігання злочинам відіграє й принцип розумності [123, с. 130-131].

Його сутність, у сенсі змісту предмета даної дисертації, полягає у тому, що при прийнятті рішення суб'єкт має діяти розсудливо, обґрунтовано та послідовно [227], а також таким чином, щоб передбачити, які від його дій чи бездіяльності можуть настати наслідки [123, с. 130-131].

Як приклад, можна назвати положення ст. 10 КВК України, які закріплюють системні елементи правових гарантій, що стосуються забезпечення права засудженого на особисту безпеку.

Зокрема, якщо адміністрація УВП підійде до вирішення даного питання формально та нерозсудливо і це приведе до підвищення рівня віктимності (вірогідності стати жертвою злочину) [15, с. 43], або до реального посягання на особу, її життя, здоров'я, недоторканість і безпеку (ст. 3 Конституції України), то буде нести юридичну відповідальність відповідно до закону (наприклад, за ст. 367 КК – за службову недбалість) [227, с. 237-263].

Саме тому, враховуючи існуючий з даної проблематики стан та з метою підвищення рівня використання кримінологічної інформації для забезпечення права засуджених на особисту безпеку, логічно було б ст. 10 КВК доповнити частиною шостою наступного змісту:

«Адміністрація установи виконання покарань, у яку в порядку, визначеному в частині 4 цієї статті Кодексу, переведений засуджений з іншої кримінально-виконавчої установи, зобов'язана захистити його персональні дані та мають право у зв'язку з цим витребувати всю кримінологічно значущу інформацію про вказану особу з попередньої установи».

Додатковим аргументом з цього приводу виступає рішення Конституційного Суду України від 29.08.2012, у якому дано офіційне тлумачення принципу розумності, який є пріоритетним у правозастосовній практиці [228].

Як встановлено в ході даного дослідження, свою роль у правовому механізмі застосування кримінологічної інформації у запобіжній діяльності, що здійснюється в процесі виконання – відбування покарань, відіграють й інші принципи (міжгалузеві та галузеві) [123, с. 131], мова про які частково велась у цій роботі.

Проте, враховуючи, що аналіз їх змістовних системоутворюючих ознак досить детально здійснений практично у всіх навчальних виданнях з курсу «Кримінально-виконавче право» [89, с. 153-171], а також у коментарях до чинного КВК [124] та відповідних інших наукових виданнях [215], їх розгляд у даній дисертації проведений лише у контексті реалізації завдань, що стосувались принципів реалізації кримінологічно значущих відомостей у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у галузі кримінально-виконавчої діяльності.

У цілому, якщо узагальнити отримані у ході зазначеного наукового пошуку результати, то можна вивести наступне визначення поняття *«Принципи реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань»*, а саме – це визначені на законодавчому рівні та діалектично обумовлені інформаційною діяльністю

основоположні, загальні, міжгалузеві та галузеві засади, що пов'язані з використанням у змісті даного виду соціальної профілактики і контролю вказаного типу відомостей про злочинність, особу кримінального правопорушника, причини і умови, які сприяють вчиненню цієї категорії злочинів, а також про заходи, спрямовані на нейтралізацію, усунення, блокування тощо детермінант, що їх породжують і обумовлюють у процесі виконання – відбування покарань.

Таким чином, до системоутворюючих ознак сформульованого поняття можна віднести наступні із них:

1. Це визначені у відповідних законах України принципи реалізації кримінологічної інформації (зокрема, до таких належать: Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних»; КВК, ін.).

2. Це принципи, які носять основоположний, загальний, міжгалузевий та галузевий характер (Конституція України, Конвенція про захист прав і основоположних свобод [229]; Закон України «Про державну таємницю»; ін.).

3. Це принципи, пов'язані з використанням у сфері виконання покарань кримінологічної інформації для недопущення на різних стадіях вчинення злочинів (ст. ст. 13-15 КК), а також спеціальна випереджальна практика профілактики їх реалізації у процесі виконання – відбування покарань.

4. Це принципи, що спрямовані на локалізацію детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань.

5. Це принципи, які діалектично обумовлені сутністю і змістом інформаційного забезпечення процесу виконання – відбування покарань.

Отже, виходячи з проведеного аналізу, можна констатувати, що принципи реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, мають теоретико-прикладне значення, що, без сумніву, слід враховувати при розробці відповідних державних програм (концепцій, стратегій, т. ін.) з означених питань

та при удосконаленні змістовних елементів кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності у вказаній галузі суспільних відносин.

2.3. Сучасний стан використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань

Як показали результати даного дослідження, на протязі 1991-2024 р. р. у галузі кримінально-виконавчої діяльності в Україні сформувались і набули подальшого розвитку наступні негативні тенденції з питань, які стосуються ефективності використання кримінологічної інформації у запобіганні кримінальним правопорушенням, а саме:

а) тільки у 33% у загальній структурі злочинності, яка щорічно реєструється у сфері виконання покарань, припадає на засуджених, які перебували на профілактичних обліках УВП [230, с. 13];

б) все частіше у структурі злочинів, які вчиняються персоналом ДКВС України у зазначеній галузі суспільних відносин, суб'єктами є середній та старший начальницький склад (ст. 14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України») – відповідно, 35% та 20% [231, с. 60];

в) у сучасних законодавчих актах та науковій літературі нерідко замість терміну «запобігання» вживається слово «протидія», що, у свою чергу, знижує роль кримінологічної інформації у запобіжній діяльності, включаючи й сферу виконання покарань [232];

г) не дивлячись на те, що в умовах воєнного стану в Україні [111] з'явилися нові категорії засуджених (колаборанти (ст. 111-1 КК); особи, які здійснювали пособництво державі-агресору (ст. 111-2 цього ж Кодексу); суб'єкти, які перешкоджають законній діяльності Збройних Сил України та військових формувань (ст. 114-1 вказаного Кодексу) тощо), досі вони не тільки не стали потенційними об'єктами профілактичних обліків УВП (розділ XXIII ПВР УВП) за формальними ознаками (у силу їх підвищеної суспільної небезпеки [233, с. 18],

але й відносяться до об'єктів адміністративного нагляду, який встановлюється за засудженими, що звільняються з місць позбавлення волі [234];

г) через зазначені та інші обставини фактично незмінним на протязі досліджуваного у цій роботі періоду є рівень рецидивної злочинності в нашій державі (24% у структурі всіх зареєстрованих кримінальних правопорушень), суб'єктами вчинення яких є раніше судимі особи [112].

Отже, слід констатувати, що в наявності складна проблема, яка пов'язана з використанням кримінологічної інформації при запобіганні злочинам у сфері виконання покарань та потребує розв'язання в якості окремого питання у зазначеній дисертації.

Про її наявність підтвердили й деякі категорії респондентів, які на добровільних засадах прийняли участь в анонімному опитуванні, що було проведено в ході даного наукового пошуку. Зокрема, на визначене в спеціальній анкеті питання «Чи слід більш активно використовувати кримінологічну інформацію у процесі виконання – відбування покарань?» дали наступні відповіді:

а) персонал ДКВС України:

- «так» – 213 з 697 вказаних респондентів або 30% у їх загальній структурі;
- «ні» – 109 осіб (17%);
- «частково» – 375 (53%) (додатки Є, Ж);

б) працівники Національної поліції:

- «так» – 238 з 697 цих респондентів (34% у загальній їх кількості);
- «ні» – 103 особи (15%);
- «частково» – 356 осіб (51%) (додатки Д, Е);

в) здобувачі вищої освіти

вищих навчальних закладів юридичного профілю:

- «так» – 468 з 697 зазначених респондентів або 67% у їх загальній структурі;
- «ні» – 16 осіб (3%);

- «частково» – 213 осіб (30%) (додатки В, Г).

Як видається, цікавими з зв'язку з цим є й отримані в ході даного дослідження результати вивчення архівних кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України у 2013-2023 р. р., а саме – із 237 таких об'єктів аналізу найбільша кількість відносилась до злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (розділ XIII Особливої частини КК) (додаток 3), що відображає структуру злочинності у цій галузі суспільної діяльності, яка публічно повідомлена в офіційних статистичних джерелах інформації [7, с. 2-13] (додаток 3).

Отримані відомості свідчать, з одного боку, про неналежний кримінологічний супровід запобіжної діяльності, яка здійснюється в процесі виконання – відбування покарань, а з іншого, доводить необхідність активізації роботи відповідних суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, включаючи оперативні підрозділи органів і УВП (ст. 104 КВК та ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»), з питань що пов'язані з використанням кримінологічної інформації відносно осіб (засуджених і персоналу ДКВС України), схильних до вчинення даної категорії кримінальних правопорушень, на індивідуально-запобіжному рівні.

У контексті змісту предмета даної дисертації, без сумніву, важливе теоретико-прикладне значення мають й ті результати аналізу зазначених вище кримінальних проваджень, що стосуються суб'єктів вчинення злочинів у сфері виконання покарань України, а саме – у загальній кількості цих осіб 48,6% (115 з 237 архівних проваджень) склали злісні порушники встановленого порядку відбування покарання (ст. 133 КВК), що, знову ж таки, підтверджує висновок про неефективне використання кримінологічної інформації відносно вказаної категорії засуджених (додаток 3).

Додатковим аргументом, що підтверджує такий висновок, виступають й ті результати аналізу архівних кримінальних проваджень, що пов'язані у цілому з використанням даного виду відомостей у запобіжній діяльності, яка здійснюється

в процесі виконання – відбування покарань. Зокрема, лише у 82 з 267 таких об'єктів вивчення (34,6% у структурі всіх вказаних проваджень) встановлено такий зв'язок між зазначеними суспільно небезпечними явищами та заходами запобіжного реагування на них у виді нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів у сфері виконання покарань України (додаток 3).

Важливим у цьому сенсі є й той факт, що поза межами запобіжної діяльності в процесі виконання – відбування покарань України, а отже, без відповідного її забезпечення кримінологічно значущою інформацією, щорічно знаходиться більше 12% потенційних кримінальних правопорушників, які в подальшому вчиняють «неочікувані», з огляду адміністрації УВП, злочини, як у період перебування у місцях позбавлення волі, так і після звільнення з колоній за підставами, вказаними в ст. 152 КВК України. При цьому, як показали результати вказаного наукового пошуку, так званими «фоновими явищами» [73, с. 68-75] та детермінантами корелюючого спрямування, що сприяють злочинності у сфері виконання покарань [13, с. 189-190], є показники, включаючи й тенденції їх росту, які пов'язані зі вчиненням кримінальних правопорушень проти правосуддя (розділ XVIII Особливої частини КК). Так, тільки у 2023 році їх питома вага у структурі загальної злочинності склала 1,1% (на рівні 2022 року) [153]. У той самий час, цей вид злочинності у 2013 році (першому звітному періоді після прийняття нового КПК у 2012 році [108]) у структурі кримінальних правопорушень склав 1,8% [110], а у 2021 році (останньому довоєнному періоді [111]) – 1,3% [112], тобто суттєвим чином вони не змінилися і мали постійний вплив на кримінологічно-значущі показники злочинності у сфері виконання покарань України.

Знову ж таки, у контексті отриманих результатів дослідження, пов'язаних з аналізом стану і рівня вчинення кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань та використанням при цьому кримінологічної інформації, особливу увагу серед злочинів проти правосуддя складають ті із них, що стосуються злісної непокори засуджених адміністрації УВП (ст. 391 КК), які у структурі пенітенціарної злочинності щорічно складають більше 40% [224, с. 153].

Зокрема, на доктринальному рівні доведено у зв'язку з цим, що однією з детермінант, яка сприяє вчиненню вказаних злочинів у сфері виконання покарань, є неналежне кримінологічно-інформаційне забезпечення запобіжної діяльності з означених питань [224, с. 178-204].

І, що цікаво, зазначена тенденція, яка сформувалась ще у 1991 році (72 випадки злісної непокори при 370 зареєстрованих у цілому в колоніях злочинах або 19,5% у їх структурі [5, с. 1-8], не дивлячись на якісно-кількісні зміни у чисельності засуджених (кількість яких щорічно зменшується (зокрема, якщо у 1991 році в колоніях утримувались 96 тис. 677 осіб [1, с. 5-6], то у 2023 році число засуджених знизилось до 27 тис. 215 осіб [203]), у подальші роки (аж до 2016 року постійно зростала (у вказаному році було зареєстровано 95 фактів злісної непокори (ст. 391 КК), що у загальній структурі (298 злочинів) склало 31% [7, с. 2])).

Вивчення в ході даного дослідження архівних кримінальних проваджень з означеної категорії злочинів (додаток 3) показало, що замість того, щоб належним чином, з урахуванням існуючих тенденцій попередніх років, підвищувати рівень індивідуального запобігання злісній непокорі засуджених адміністрації УВП, у тому числі більш ефективно, цілеспрямовано та предметного проводити з потенційними злочинцями індивідуальне запобігання цьому кримінальному правопорушенню (а, саме так сформульована диспозиція ст. 391 КК, що тільки після неодноразового притягнення засудженого за допущення дисциплінарних правопорушень, за вчинення яких він був переведений в ПКТ (одиначну камеру), і після цього знову вчинив на протязі року будь-який дисциплінарний проступок (ст. 131-1 КВК), він притягається до кримінальної відповідальності), як адміністрація УВП у цілому, так і їх оперативні підрозділи, як суб'єкти спеціально-кримінологічного запобігання, йдуть по найменш легшому «шляху» – «вичікують» вчинення з боку потенційних суб'єктів ст. 391 КК декількох правопорушень некримінального характеру, створюючи таким чином формальну видимість протидії злочинності у сфері виконання покарань та ігноруючи при

цьому соціально-правові можливості кримінологічної інформації у запобіганні даному виду кримінальних правопорушень [224, с. 205-226].

Аналогічні прорахунки з означеної тематики дослідження, як показали результати цієї наукової розробки, мають місце і щодо інших суб'єктів запобіжної діяльності у вказаній галузі суспільних відносин.

Мова у даному випадку ведеться про тих засуджених, які на протязі 1991-2023 р. р. вчиняли злочини в процесі виконання – відбування покарань в Україні. У цілому це кримінологічно значуща інформація мала наступний вигляд:

1. У 1991 році в колоніях різних видів (ст. 13 ВТК України 1970 року [19]) було зареєстровано 370 злочинів (на 8,4% менше, ніж у 1990 році (404 таких суспільно небезпечні діяння). При цьому знизився також і рівень злочинності у розрахунку на 1 тис. засуджених – з 4,44 у 1990 р. до 3,9 випадків у 1991 р. (на 12,2%) [5, с. 1].

У структурі злочинів злісні порушники встановленого режиму відбування покарання у 1991 році склали 50% (214 засуджених), 24 особи з яких перебували на профілактичних обліках (11% від загальної кількості злісних порушників та 6% у структурі суб'єктів злочинів) [5, с. 3].

Саме тому, як видається, на офіційному рівні (ГУВП МВС України) було констатовано, що органи та УВП (як суб'єкти спеціально-кримінологічного запобігання кримінологічним правопорушенням) неефективно здійснюються профілактичні заходи щодо недопущення вчинення злочинів з боку засуджених, які відбували покарання у виді позбавлення волі [5, с. 3].

Отже, у 1991 році сформувалась чітка тенденція, пов'язана з незадовільним використанням кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань, яка, як встановлено в ході даного наукового пошуку, набула свого негативного розвитку у подальші роки незалежності України.

2. У 1992 році в колоніях мали місце 756 злочинів, які вчинили засуджені, або у 2 рази більше, ніж у 1991 році [235, с. 5-6]. При цьому рівень злочинності

збільшився з 3,9 у 1991 році до 7,4 у 1992 році та, як офіційно визнало ГУВП МВС України, досяг свого «піку» за останні 10 років [235, с. 6].

У структурі злочинності найбільшу питому вагу, крім злісної непокори (ріст склав 34,3%), мали злочини, що стосувались незаконного виготовлення та носіння зброї (ріст – на 91,6%) та порушення встановленого порядку обігу наркотичних засобів (ріст на 81,2%) [235, с. 6].

Як висновок, ГУВП МВС України констатувало, що наявність прорахунків у ОРД та запобіжній діяльності в колоніях обумовили недооцінкою, та в окремих випадках, самоусунення керівництва всіх рівнів у сфері виконання покарань від організацій спеціально-кримінологічного запобігання злочинам з боку засуджених [235, с. 9-10].

І це можна, як видається, віднести ще до однієї тенденції з означеної тематики дослідження, яка сформувалась у той період та діє у сьогоднішніх умовах.

3. У 1993 році у колоніях всіх видів засудженими було вчинено 784 злочини, що на 3,7% більше, ніж у 1992 році (756 таких суспільно небезпечних діянь [236, с. 3]. При цьому, 70% вбивств та 80% тяжких тілесних ушкоджень вчинені зазначеними суб'єктами з використанням заборонених у місцях позбавлення волі колючо-ріжучих предметів, які були виготовлені на підприємствах УВП [236, с. 4].

Таким чином, у зазначеному періоді набула нового розвитку та вираження у змісті кримінально-виконавчої діяльності ще одна негативна тенденція, що була пов'язана з незадовільним використанням у ході запобіжної діяльності кримінологічна інформації. Як наслідок, у 1993 році рівень злочинності у розрахунку на 1 тис. засуджених досяг 1032 випадків [236, с. 4].

4. У 1994-1995 роках у колоніях було зареєстровано – відповідно 616 та 517 злочинів, вчинених засудженими, тобто відбулось їх кількісне зменшення на 16% [237, с. 15]. При цьому відбулось і зниження рівня злочинності з 4,6 до 3,3 випадків у розрахунку на 1 тис. осіб (на 28,3%) [237, с. 15].

Проте, у 1995 році відбулось збільшення на 100% кількості злочинів, пов'язаних з діями засуджених, які дезорганізують роботу УВП [237, с. 12], що також сформувалось у подальшому в окрему негативну тенденцію, яка знижує ефективність кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України.

Серед інших детермінант, які сприяли вчиненню злочинів у колоніях, ГУВП МВС України виокремив наступні:

а) тільки щодо 50% зареєстрованих зазначених суспільно небезпечних діянь оперативні підрозділи УВП (ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»), як, одночасно, і суб'єкти спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, володіли відповідною оперативно-розшуковою, включаючи кримінологічну, інформацію про наміри та готування засуджених до вчинення того чи іншого кримінального правопорушення [237, с. 13];

б) більшість зареєстрованих злочинів у колоніях вчинялись на протязі робочого дня, коли в цих УВП знаходилась максимальна кількість персоналу зазначених установ [237, с. 13];

в) інші причини і установи, що детермінували вчинення злочинів, а саме:

- незадовільна організація нагляду та контролю за поведінкою засуджених, у тому числі у силу формального забезпечення даного виду діяльності кримінологічною інформацією, у житловій і промисловій зонах;

- відсутність інформації запобіжного характеру про негативні явища, включаючи протиправного змісту, які відбуваються у середовищі засуджених;

- несвоєчасна реалізація на практиці наявної кримінологічно значущої інформації про злочинні наміри та готування до їх реалізації засудженими;

- низька якість проведення обшуків в колоніях, що обумовлено у тому числі відсутність відповідних кримінологічно значущих відомостей з означених питань запобіжної діяльності у цих УВП;

- поверхове та не досить змістовне встановлення у ході досудового розслідування тих детермінант, які спричинили та обумовили вчинення злочинів у колоніях, а також неповна їх нейтралізація, блокування, усунення тощо;

- неналежне виконання службових обов'язків, пов'язаних з організацією ОРД, запобіжної діяльності в колоніях, з боку запобіжної діяльності в колоніях, з боку керівників цих УВП [237, с. 14].

5. У 1996-1997 р. р. у колоніях всіх видів засудженими було вчинено відповідно 560 та 525 злочинів, що на 6,3% менше, ніж у попередньому періоді [238, с. 22]. При цьому рівень злочинності також знизився з 3,4 до 3,2 випадків у розрахунку на 1 тис. осіб або на 5,9% [238, с. 22].

У структурі злочинності, як у 1996 році (289 кримінальних справ), так і в 1997 році (285 таких проваджень) майже 55% складала ті кримінальні правопорушення, що стосувались злісної непокори засуджених адміністрації УВП.

У 142 випадках вчинення злочинів у 1997 році їх суб'єктами були засуджені, які перебували на профілактичних обліках колоній (27% у структурі злочинності), що, з одного боку, свідчить про неналежне кримінологічне забезпечення запобіжної діяльності у цих УВП, а з іншого, – про наявність ще однієї негативної тенденції, яка сформувалась і набула розвитку у подальших роках, з питань використання кримінологічно значущих відомостей у запобіганні злочинам у сфері виконання покарань України [238, с. 25].

Серед інших детермінант, які сприяли вчиненню зазначених суспільно небезпечних діянь, ГУВП МВС України публічно оприлюднило наступні:

а) слабкий контроль за засудженими, особливо за тими із них, які перебували на профілактичних обліках УВП;

б) низький рівень вимогливості керівників колоній до підлеглих за стан запобіжної діяльності;

в) наявність у засуджених спритних напоїв і наркотичних речовин, після вживання яких останніми було вчинено 21 злочин (4% у структурі загальної кількості зареєстрованих у колоніях кримінальних правопорушень) [238, с. 25].

Саме останню з перерахованих детермінант злочинності у сфері використання покарань, як видається, можна також віднести до однієї із

тенденцій, які сформувались у той період та негативно впливали на кримінологічно значущі показники з означених питань у колоніях.

6. У 1998 році (останньому звітному періоді перебування органів і УВП у складі системи МВС України у зв'язку з утворенням ДДУПВП [239]) засудженими у колоніях було вчинено 405 злочинів, що на 22% (525 таких випадків) менше, ніж у 1997 році [240, с. 16]. Зменшився також і рівень злочинності у розрахунку на 1 тис. осіб – з 3,2 випадки у 1997 році до 2,6 (зниження на 19%) у 1998 році [240, с. 16].

Цікавим з цього приводу був і той факт, що майже 31% у структурі всіх злочинів, які мали місце у зазначених УВП (124 з 405 кримінальних справ), були зареєстровані у колоніях посиленого режиму (за аналогією КВК 2003 р. – у колоніях середнього рівня безпеки (ч. 2 ст. 18)), що теж можна віднести до негативних тенденцій, які сформувались у період перебування органів і УВП у підпорядкуванні МВС України (1991-1998 р. р.) та набули свого розвитку у подальші роки. Характерним з цього приводу був і той факт, що загальній кількості вчинених у колоніях злочинів 65,9% (267 з 405 кримінальних справ) припадало на ті із них, які були пов'язані зі злісною непокорю адміністрації цих УВП [240, с. 17].

Серед інших кримінологічно значущих показників пенітенціарної злочинності того періоду звертають на себе увагу й такі із них, як:

а) 68,1% злочинів (276 з 405 кримінальних справ) було вчинено у житлових зонах колоній;

б) 82,7% злочинів (335 з 405) – у період з 6.00 до 18 год., тобто у часи максимального перебування персоналу органів і УВП на робочих місцях;

в) 94,1% злочинів (381 з 405) – у робочі дні функціонування УВП; ін. [240, с. 19].

Саме вказані детермінанти, які сформувались у 1991-1998 р. р., теж можна віднести до тих негативних тенденцій, які знижують рівень запобіжної діяльності у сфері виконання покарань та свідчать про неефективне використання при цьому

кримінологічної інформації, що офіційно було визнано ДДУПВР у 1998 році [240, с. 19].

У 1999 році (першому звітному періоді після повного виведення органів і УВП з підпорядкування МВС України [241]) з участю засуджених було вчинено 429 злочинів, або на 5,93% більше у порівнянні у 1998 роком [230, с. 11]. При цьому, як і в попередні роки, 33,3% вказаних суспільно небезпечних діянь було вчинено у колоніях посиленого режиму, а ще 38,9% – колоніях суворого режиму, де коефіцієнт злочинності у розрахунку на 1 тис. засуджених склав 2,42 випадки [230, с. 11].

Кримінологічно значущим у вказаний період був і той факт, що із 258 кримінальних справ, що стосувались злісної непокори засуджених адміністрації УВП (60% у структурі пенітенціарної злочинності), 107 із них (41,5%) припадали на колонії посиленого режиму, що таким чином вкотре проявило вплив негативних тенденцій на ефективність використання кримінологічної інформації у запобіганні кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України [230, с. 12].

Серед інших аналогічних тенденцій, що мали місце у 1999 році, звертали на себе увагу наступні:

- а) у 17 випадках злочини були вчинені у складі групи засуджених (4% у структурі всіх зареєстрованих у колоніях кримінальних правопорушень);
- б) у 4-х – після вживання спиртних напоїв;
- г) в 1-му – за попередньою згодою групи осіб [230, с. 13].

Щодо кримінологічної характеристики детермінант, які сприяли вчиненню злочинів засудженими у 1999 році, то вони мали такий самий зміст і спрямованість, як і у попередні роки (1991-1998 р. р.), що, знову ж таки, підтверджує вплив негативних тенденцій на ефективність запобіжної діяльності у колоніях.

Поряд з цим, варто зазначити, що розпочинаючи з 1999 року і включно до 2010 року [242], коли ДДУПВП функціонував як окремо взятий центральний орган виконавчої влади, який реалізував державну політику у сфері виконання

покарань України, а в 2011 році ліквідований та ці завдання були покладені на ДПтС України [243], всупереч вимог ст. 2 Закону України «Про Державну кримінальну виконавчу службу» та положень постанови Кабінету Міністрів України від 11.07.1991 № 88 «Про основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи Української РСР» [244], інформаційні бюлетені щодо стану оперативно-службової діяльності органів УВП стали видаватись з режимом конфіденційності («для службового користування»), що, у свою чергу, не тільки створювало відповідні перешкоди для здійснення громадського контролю з означених питань [140], але й не дозволяє слідкувати за виникнення і розвитком тих чи інших тенденцій, що мають місце у змісті процесу виконання – відбування покарань України.

Таким чином, на протязі 1999-2010 р. р. сформувалась, а в подальші роки, за винятком 2016 року [7], у системі ДКВС України, а з 2012 року – Міністерства юстиції України [245] набули подальшого розвитку негативні тенденції, пов'язані із закритістю вказаних суб'єктів кримінально-виконавчої діяльності від суспільства та громадських організацій, що до сьогодні детермінує низький рівень ефективності запобігання злочинам у сфері виконання покарань та вкрай низький рівень використання при цьому кримінологічної інформації.

Додатковим аргументом з цього приводу виступають кримінологічно значущі показники злочинності, які знайшли своє відображення у змісті запобіжної діяльності органів і УВП у 2006 році (першому звітному періоді з часу прийняття Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу» [96]), а саме:

1) всього за вказаний період було зареєстровано 411 злочинів, вчинених засудженими у колоніях;

2) 220 злочинів були пов'язані зі вчиненням злісної непокори засудженими адміністрації УВП;

3) до детермінант, які сприяли вчиненню злочинів у колоніях, ДДУПВП, як і у попередні роки, віднесені наступні із них:

- низький рівень ОРД та запобіжної діяльності у колоніях;

- неналежна взаємодія між підрозділами вказаних УВП та обмін відповідною, у тому числі кримінологічною, інформацією;
- орієнтування адміністрацій колоній не на запобіжні (вербальні, комунікативно-психологічні та т. п. методи вирішення проблем у спілкуванні із засудженими), а на репресивних способах впливу на правопорушників, як правило, шляхом їх поміщення у ДІЗО (карцер) та переведення у ПКТ;
- відсутність дієвого контролю керівників УВП за підлеглими з питань запобігання злочинам та іншим правопорушенням, а також їх самоусунення від організації даного виду оперативно-службової діяльності в колоніях;
- неналежний контроль і вимогливість керівників територіальних управлінь ДДУПВП до керівництва вказаних УВП; ін. [246, с. 4].

Отже, ні прийняття у 2003 році КВК України [49], замість діючого на той час ВТК [19], ні прийняття Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [96], ні затвердження відповідних державних програм, спрямованих на реформування кримінально-виконавчої системи [247], з часу самостійного функціонування ДДУПВП як центрального органу виконавчої влади (1999 р.) [241], суттєво не змінило, а саме – ті негативні тенденції, що сформувались у 1991 році та стосувались незадовільного використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання злочинам у сфері виконання покарань України, були характерні для діяльності органів і УВП і в часи їх своєрідної «незалежності» у системі правоохоронних органів.

Додатковим аргументом з цього приводу виступають кримінологічно значущі показники злочинності у сфері виконання покарань з 2007 [246]; 2008 [248]; 2009 [249] та 2010 роки [250].

Як встановлено в ході даного дослідження, суттєво не змінилась ситуація й у 2011-2012 р. р., коли центральним органом виконавчої влади у сфері виконання покарань була ДПтС України [243] та у 2012-2016 р. р., коли у цій галузі формально існувало у виді своєрідного «двовладдя» два таких управлінських органи – і ДПтС і Міністерство юстиції України, яке у 2012 році на законодавчому рівні було визнано центральним органом виконавчої влади у сфері виконання

покарань (ч. 1 ст. 11 КВК) [245]. Так, у 2011 році кримінологічна характеристика злочинів, які вчинялись засудженими у процесі виконання – відбування покарань, мала наступний вигляд:

1) всього в УВП і СІЗО було зареєстровано 465 кримінальних справ проти 424 у 2010 році. При цьому рівень злочинності у розрахунку на 1 тис. засуджених також збільшився і становив 3,02 випадки (у 2010 році – 2,75), тобто виріс на 9,7% [251, с. 2];

2) у структурі злочинності 48% (223 з 465 кримінальних справ) припадало на виправні колонії середнього рівня безпеки;

3) у житлових зонах було вчинено 73,5% (342 випадки) злочинів у загальній їх кількості, що було зареєстровано у колоніях, а в робочих зонах – 17,6%;

4) у структурі всіх злочинів найбільшу кількість мали ті із них, що були пов'язані зі сферою обігу наркотичних засобів (34% (159 випадків)) та зі злісною непокорю засуджених адміністрації УВП (34% (157 злочинів));

5) не дивлячись на щорічну тенденцію, пов'язану зі зменшенням кількості засуджених, які відбували покарання у виправних колоніях, значно ускладнювався кримінологічний склад цих осіб, серед яких 9 тис. були засуджені за вчинення умисних вбивств при обтяжуючих обставинах (ч. 2 ст. 115 КК); 275 осіб – за бандитизм (ст. 257 вказаного Кодексу); 29,5 тис. – за розбій (ст. 187 цього Кодексу) та грабїж (ст. 186 КК); ін.;

б) на профілактичних обліках колоній перебувало 4 тис. 132 засуджених (більше 10% від загальної їх кількості), які тримались у цих УВП. При цьому їх структура, як і в попередні роки (1991-2010 р. р.) була наступною, а саме – це:

а) схильні до вчинення втечі – 829 засуджених або 20% від структури всіх осіб, які перебували на профілактичних обліках;

б) схильні до нападу на адміністрацію УВП – 344 особи (8,3%);

в) схильні до злісної непокори адміністрації УВП – 772 особи (18,7%);

г) схильні до самогубства або членоушкоджень – 3218 (77,9%);

г) схильні до виготовлення зброї або вибухових пристроїв – 124 (3%);

д) схильні до розповсюдження і вживання наркотичних речовин – 2 тис. 599 (62,9%);

е) схильні до організації азартних ігор під матеріальну зацікавленість – 742 (18%) [251, с. 4].

У 2011 році продовжилась тенденція застосування до засуджених у колоніях крайніх заходів дисциплінарного реагування – поміщення правопорушників у ДІЗО (карцер) та переведення у ПКТ (одиначну камеру) (зокрема, ці показники збільшились, відповідно, на 5% та 10%) [251, с. 4].

На офіційному рівні (дані оприлюднила ДПтС України) до детермінант, які сприяли вчиненню злочинів засудженими у виправних колоніях у 2011 році були віднесені наступні із них:

1) відсутність дієвого контролю за керівниками цих УВП з боку вищестоящих, у першу чергу, територіальних органів управління системи ДКВС України;

2) самоусунення керівників колоній від організації у цих УВП належної ОРД та запобіжної діяльності;

3) створення керівництвом колоній для засуджених різних пільг, переваг, преференцій тощо, які були не передбачені чинним кримінально-виконавчим законодавством України (саме таким чином сформувалась ще одна негативна тенденція, яка знижує рівень процесу виконання – відбування покарань, а також запобігання злочинам, що набула свого розвитку у подальші роки та є характерною для сьогоденного функціонування сфери виконання покарань;

4) недостатній рівень індивідуального запобігання злочинам з боку засуджених, які перебували не профілактичних обліках;

5) слабка оперативна, включаючи й кримінологічна, обізнаність адміністрації колоній про кримінологічно значущі явища і процеси, які відбувались у середовищі засуджених;

6) незадовільна організація взаємодії відповідних підрозділів цих УВП з питань запобіжної діяльності;

7) неефективне реагування адміністрації колонії на ті фонові явища, які сприяли вчиненню злочинів засудженими у зазначених УВП (наявність у них заборонених ПВР УВП (додаток № 3) предметів і речовин; неякісне проведення обшуків; прорахунки з питань організації нагляду і контролю за засудженими; ін.) [251, с. 5].

Отже, і в так звану «епоху двовладдя» (наявність одночасно у сфері виконання покарань двох центральних органів виконавчої влади, які реалізовували державну політику (ДПтС та Міністерство юстиції України) ситуація, що стосувалась ефективності використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання злочинам у вказаній галузі суспільних відносин суттєво не змінилась, тобто зміна доданків, як це доведено в математиці [252], не привело до зміни якості діяльності, що була пов'язана з недопущенням реалізації протиправних намірів засуджених у процесі виконання – відбування покарань.

Як показали результати даного дослідження, практично не змінились зазначені кримінологічно значущі показники й у подальші роки (2012-2013 [253]; 2014-2015 [254]).

Цікавим у зв'язку з цим є й такий факт: у 2017 році (після прийняття відповідної Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України [11]), а також ліквідації територіальних органів управління ДПтС України [6]) Міністерство юстиції вчинило спробу повернутись до опублікування відкритих інформаційних бюлетенів з питань оперативно-службової діяльності органів і УВП [7], яка, проте, виявилась останньою і до тепер зазначені джерела носять конфіденційний характер, а в останні роки (2022-2024 р. р.) – взагалі не видаються.

Щодо показників, які стосувались використання кримінологічної інформації у запобіжній діяльності у сфері виконання покарань України, то вони мали у 2016 році наступний вигляд:

1. Як і в попередні роки (1991-2015), у структурі злочинності найбільшу питому вагу мали злочини, пов'язані з посяганням на сферу обігу наркотичних речовин тощо та зі злісною непокорою засуджених адміністрації УВП [7, с. 2].

2. У зв'язку зі зменшенням кількості засуджених, які відбували покарання у виді позбавлення волі, на 13% у порівнянні з 2015 роком, коефіцієнт злочинності знизився на 24% (з 6,54 до 4,91), але перевищив показники 1991 року (коефіцієнт у той час складав 3,9 випадки у розрахунку на 1 тис. засуджених [7, с. 6].

3. Із загальної кількості зареєстрованих у колоніях злочинів (298 випадків) 55% (163) мали місце у виправних колоніях середнього рівня безпеки [7, с. 2-3].

4. На профілактичних обліках цих УВП знаходилось 3 тис. 304 злісних порушників встановленого режиму відбування покарання (ст. 133 КВК), а на інших таких обліках: 514 осіб, схильних до втечі; 232 – до нападу на адміністрацію колоній та захоплення заручників; 583 – до злісної непокори; 2 тис. 62 – до самогубства або членушкодження; 46 – до виготовлення зброї або вибухових пристроїв; 1 тис. 335 – до вживання і розповсюдження наркотичних речовин та 391 – організатори ігор під матеріальну зацікавленість [7, с. 16].

5. Ігнорування можливостей кримінологічної інформації у запобіганні злочинам, а також вкрай незадовільна організація ОРД в УВП, які як негативні тенденції сформувались та діяли на протязі 1991-2015 р. р., привели до того, що у 2016 році у майже 20 колоніях і СІЗО, як офіційно визнало Міністерство юстиції України (на той час центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання покарань і пробації (ч. 1 ст. 11 КВК)), фактично управляли цими УВП засуджені негативної спрямованості (особи, які здійснюють злочинний вплив, або тими, що перебували у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, або у статусі «вора в законі» (ч. 4 ст. 255 КК)).

Як свідчать інші офіційні джерела, практично незмінною залишилась ситуація з означеної тематики дослідження й у 2017-2024 р. р. [255].

Для усунення вказаних явищ прорахунків та удосконалення правового механізму запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання

покарань і пробації України, логічно було ст. 104 КВК доповнити частиною четвертою наступного змісту:

«Керівники установ виконання покарань несуть персональну відповідальність за реалізацію завдань оперативно-розшукової діяльності, визначених у ч. 1 ст. 104 вказаного закону з іншими підрозділами установ з питань запобіжної діяльності».

Крім цього, для недопущення злісних правопорушень і злісної непокори засуджених адміністрації УВП, ватро було б ст. 133 КВК доповнити частиною другою такого змісту:

«Адміністрація установи виконання покарань зобов'язана вживати необхідні запобіжні заходи, спрямовані на недопущення випадків злісного порушення встановленого порядку відбування покарань та злісної непокори засуджених. При цьому пріоритетними мають бути заходи соціально-виховного і психологічного впливу на правопорушників».

Як встановлено, в ході даного наукового пошуку, особливою негативною тенденцією та, одночасно, детермінантою, що знижує ефективність застосування кримінологічної інформації у запобігання злочинам з боку засуджених у колоніях, є постійний ріст злочинності серед персоналу ДКВС України (зокрема, з 19 випадків у 1991 році [5, с. 22] до 102 кримінальних правопорушень у 2016 році (ріст у 5,4 рази) [7, с. 12-14]).

Як видається, логічно було б Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» доповнити ст. 23-1 «Правові наслідки судимості для персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України» наступного змісту:

«У випадку вчинення особою з числа персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України кримінального правопорушення, безпосередньо пов'язаного з процесом виконання – відбування покарань, а також засудження у зв'язку з цим, суд може позбавити її соціального захисту, передбаченого у ст. 23 даного закону».

Такий законодавчий підхід не тільки дасть можливість підвищити рівень запобігання злочинності у сфері виконання покарань і пробації України, але й посилить юридичну відповідальність персоналу ДКВС України за реалізацію заходів даного виду оперативно-службової діяльності в УВП.

Отже, виходячи з отриманих результатів проведеного аналізу ефективності використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у галузі кримінально-виконавчої діяльності, то слід констатувати, що сучасний стан з означених питань є вкрай низьким і проблемним, що детерміновано сформульованими у 1991 році та розвинутими у подальші роки (1992-2024) негативними тенденціями, блокування, нейтралізація, усунення тощо впливу яких на процес виконання – відбування покарань лежить у площині законодавчих, організаційно-управлінських та контрольних видозмін у цьому напрямі.

Висновки до розділу 2

1. З'ясовано сутність, зміст та виведено авторське поняття *«нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань»*, під яким запропоновано розуміти *визначені в Конституції України, інших законодавчих джерелах та нормативно-правових актах з питань інформаційної діяльності порядок і умови використання у процесі виконання – відбування покарань кримінологічно значущих відомостей про явище злочинності, які мають місце у вказаній галузі суспільних відносин, а також про особу кримінального правопорушника, детермінаційний комплекс причин і умов, які сприяють вчиненню зазначених суспільно небезпечних діянь, та про заходи запобіжного характеру, що спрямовуються на нейтралізацію, блокування, усунення детермінант цього виду кримінальних правопорушень і недопущення їх вчиненню з боку окремо взятих засуджених і персоналу ДКВС України.*

Здійснено аналіз системоутворюючих ознак, які складають зміст сформульованого поняття, а також доведено його теоретичне та практичне

значення. Якщо узагальнити всі отримані результати в ході аналізу системоутворюючих ознак, що складають зміст поняття «Нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», то варто констатувати, що сформульована у цій дисертації доктринально-прикладна модель має як теоретичне, так і практичне значення, за допомогою якої можна суттєвим чином та якісно видозмінити вказаний вид суспільної діяльності, а також процес виконання – відбування покарань у цілому.

Зазначено, що теоретична цінність даної наукової категорії полягає у тому, що таким чином розширені межі знань про нормативно-правове забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у будь-якій галузі суспільних відносин, а також використовувати її системо утворюючі ознаки у ході кримінологічного прогнозування та планування і розробки науково обґрунтованих заходів, спрямованих на удосконалення правового механізму запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України.

У той самий час, практичне значення виведеного у цій роботі поняття у тому, що через всебічний аналіз системоутворюючих ознак можна встановити існуючі правові прогалини і колізії, що стосуються процедури пошуку, одержання, обробки та систематизації кримінологічної інформації, яка є важливою для ефективного забезпечення процесу виконання – відбування покарань, та визначати пріоритетні напрями та дійові засоби щодо їх усунення, а також запобіжної діяльності з означеної проблематики, включаючи й ті її аспекти, що стосуються захисту персональних даних як суб'єктів (засуджених і персоналу ДКВС України), так і учасників кримінально-виконавчих правовідносин (близьких родичів осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі; прокурорів, які здійснюють нагляд за дотриманням законів в органах і УВП; членів Спостережних комісій т. ін.).

У цілому, оцінюючи об'єктивну необхідність та потенційні можливості нормативно-правових підстав застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері

виконання покарань, визнано, що вони обумовлені як відповідними нормами Конституції України, так і міжнародно-правовими актами, що стосуються забезпечення інформаційної діяльності, а також спрямовані на захист прав, законних інтересів і свобод усіх суб'єктів і учасників процесу виконання – відбування покарань. Особливо актуальним є це питання в умовах воєнного стану в Україні, поява нового для сфери виконання покарань об'єкта правової охорони (як от, військовополонених) та приведення порядку тримання засуджених в кримінально-виконавчих установах закритого типу до Європейських стандартів. При цьому варто зазначити, що важливе та невід'ємне місце у зазначеному правовому механізмі мають зайняти принципи інформаційної діяльності у сфері виконання покарань України.

2. Визначено сутність і зміст *принципів реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань* та сформульовано авторський варіант даного поняття, під яким запропоновано розуміти *визначені на законодавчому рівні та діалектично обумовлені інформаційною діяльністю основоположні, загальні, міжгалузеві та галузеві засади, що пов'язані з використанням у змісті даного виду соціальної профілактики і контролю вказаного типу відомостей про злочинність, особу кримінального правопорушника, причини і умови, які сприяють вчиненню цієї категорії злочинів, а також про заходи, спрямовані на нейтралізацію, усунення, блокування тощо детермінант, що їх породжують і обумовлюють у процесі виконання – відбування покарань.*

Крім цього, виведено три групи принципів, що покликані забезпечувати процес виконання – відбування покарань, до яких віднесені:

а) кримінально-виконавче законодавство, виконання і відбування покарань (ст. 5 КВК);

г) діяльність ДКВС України (ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»);

в) пробації (ст. 5 Закону України «Про пробацію»).

При цьому, узагальнення всіх видів принципів, які визначені на законодавчому рівні в Україні та мають безпосереднє відношення до досліджуваної у цій роботі проблематики, дало змогу констатувати, що серед них відсутні такі загальноновизнані в теорії права, як: принципи застосування норм права (справедливості, пропорційності, правової визначеності, т. ін.), нормотворчості (принципи, що характеризують діяльність державного апарату з цих питань; принципи, що ґрунтуються на основоположних і загальних принципах; спеціальні принципи права); юридичної відповідальності (обґрунтованості, доцільності, ін.); принципи права (основоположні, загальні, міжгалузеві, ін.), так і принципи, які пов'язані з інформаційним забезпеченням кримінально-виконавчої діяльності.

3. Встановлено сучасний стан використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, а також визначені у зв'язку з цим негативні тенденції, які впливають на вказаний вид діяльності, а саме:

а) тільки у 33% у загальній структурі злочинності, яка щорічно реєструється у сфері виконання покарань, припадає на засуджених, які перебували на профілактичних обліках УВП;

б) все частіше у структурі злочинів, які вчиняються персоналом ДКВС України у зазначеній галузі суспільних відносин, суб'єктами є середній та старший начальницький склад (ст. 14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України») – відповідно, 35% та 20%;

в) у сучасних законодавчих актах та науковій літературі нерідко замість терміну «запобігання» вживається слово «протидія», що, у свою чергу, знижує роль кримінологічної інформації у запобіжній діяльності, включаючи й сферу виконання покарань;

г) не дивлячись на те, що в умовах воєнного стану в Україні з'явилися нові категорії засуджених (колаборанти (ст. 111-1 КК); особи, які здійснювали пособництво державі-агресору (ст. 111-2 цього ж Кодексу); суб'єкти, які перешкоджають законній діяльності Збройних Сил України та військових

формувань (ст. 114-1 вказаного Кодексу) тощо), досі вони не тільки не стали потенційними об'єктами профілактичних обліків УВП (розділ XXIII ПВР УВП) за формальними ознаками (у силу їх підвищеної суспільної небезпеки, але й відносяться до об'єктів адміністративного нагляду, який встановлюється за засудженими, що звільняються з місць позбавлення волі;

г) через зазначені та інші обставини фактично незмінним на протязі досліджуваного у цій роботі періоду є рівень рецидивної злочинності в нашій державі (24% у структурі всіх зареєстрованих кримінальних правопорушень), суб'єктами вчинення яких є раніше судимі особи.

Отже, виходячи з отриманих результатів проведеного аналізу ефективності використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у галузі кримінально-виконавчої діяльності, то слід констатувати, що сучасний стан з означених питань є вкрай низьким і проблемним, що детерміновано сформульованими у 1991 році та розвинутими у подальші роки (1992-2024) негативними тенденціями, блокування, нейтралізація, усунення тощо впливу яких на процес виконання – відбування покарань лежить у площині законодавчих, організаційно-управлінських та контрольних видозмін у цьому напрямі.

РОЗДІЛ 3. ГОЛОВНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ

3.1. Зміст сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації та її вплив на практику застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням

У наукових джерелах державну політику у сфері виконання кримінальних покарань України, яка знайшла своє відображення у ч. 1 ст. 11 КВК та ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» називають по-різному:

- а) кримінально-виконавча політика [256, с. 25];
- б) пенітенціарна політика [257, с. 99-122];
- в) політика у сфері виконання покарань [142, с. 13];
- г) державна політика у сфері виконання покарань [89, с. 40-63].

Як показали результати даного наукового пошуку аналогічна колізаційна оцінка даного виду внутрішньої державної політики відображена й в законодавчих актах, які регулюють кримінально-виконавчу діяльність, а саме:

- 1) у ч. 1 ст. 11 КВК мова ведеться про державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації [49];
- 2) у ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» – про державну політику у сфері виконання кримінальних покарань [96];
- 3) у ч. 2 ст. 10 Закону України «Про пробацію» – про державну політику у сфері пробації [258].

Звичайно, що така різноманітність доктринальних і законодавчих підходів щодо визначення сутності та змісту зазначеного виду політики не могла (і це підтверджено результатами даної дисертації) не вплинути й на ефективність

використання у процесі виконання – відбування покарань кримінологічної інформації.

Отже, в наявності складна прикладна проблема, яка, у свою чергу, обумовила необхідність її розгляду як окремого завдання цього наукового дослідження. Про її існування та потребу розв'язання повідомили також і деякі категорії респондентів, які на добровільних засадах прийняли участь в анонімному опитуванні з даного питання, яке було проведено в ході вказаного наукового пошуку.

Зокрема, на визначене в спеціальній авторській анкеті питання: «Чи впливає кримінологічна інформація на зміст сучасної державної політики у сфері виконання покарань і пробації України» респонденти з числа персоналу органів і УВП (всього 697 осіб) дали такі відповіді (вибрали запропонований в анкеті варіант):

- а) «так» – 184 особи (27% у структурі всіх цих респондентів);
- б) «ні» – 197 осіб (28%);
- в) «частково» – 316 осіб (45%) (додатки Є, Ж).

У свою чергу, опитані з цього приводу працівники поліції (697 респондентів) відповіли на вказане питання наступним чином:

- «так» – 231 особа (33% у загальній кількості цих респондентів);
- «ні» – 177 осіб (26%);
- «частково» – 289 осіб (41%) (додатки Д, Е).

Натомість, респонденти з числа здобувачів вищої освіти ВНЗ юридичного профілю на зазначене питання дали такі відповіді:

- 1) «так» – 282 особи (41% у структурі зазначених респондентів);
- 2) «ні» – 91 особа (13%);
- 3) «частково» – 324 особи (46%) (додатки В, Г).

Без сумніву, для того, щоб визначити взаємозв'язок і взаємодію даного виду державної політики України та кримінологічної інформації слід детально та всебічно дослідити зміст сучасних державних програм, що стосуються сфери виконання кримінальних покарань і пробації, а також взаємообумовленість даного

виду суспільної діяльності іншою сферою – запобігання та протидії злочинності, яка має у сьогоднішні (2013-2023 р. р.) своє вираження у наступних кримінологічно значущих показниках, а саме:

1. У 2013 році (першому звітному періоді після прийняття у 2012 році нового КПК [108]), в нашій державі було обліковано 563 тис. 560 кримінальних правопорушень, при цьому рівень злочинності у розрахунку на 10 тис. населення склав 123,7 випадки [110].

У структурі злочинності кримінальні правопорушення проти правосуддя (безпосереднім об'єктом яких виступає встановлений порядок виконання – відбування покарань [178, с. 981]), склали 1,8% (10 тис. 270 таких суспільно небезпечних діянь) [110].

Серед усіх притягнутих до кримінальної відповідальності суб'єктів злочинів питома вага раніше судимих осіб склала 29,3% (62 тис. 625 кримінальних проваджень) [110], а ще – 6,1% злочинів було вчинено у складі різноманітних груп (групою осіб; групою осіб за попередньою змовою; організованою групою та злочинною організацією (ст. 28 КК)) (всього 13 тис. 150 кримінальних проваджень) [110].

Крім цього, у стані алкогольного сп'яніння було вчинено 30 тис. 018 кримінальних правопорушень або 14% у загальній структурі злочинності [110].

2. У 2021 році (останньому передвоєнному році) в Україні мали місце 189 тис. 962 кримінальних правопорушення (рівень злочинності склав 45,7 випадків, тобто по зрівнянню з 2013 роком знизився у 2,7 рази (на 73%)) [111].

Питома вага злочинів проти правосуддя у структурі всіх облікованих кримінальних правопорушень склала 2,4% (4 тис. 587 кримінальних проваджень) (ріст їх кількості по зрівнянню з 2013 роком склав 1,3 рази (на 25%)) [111].

У структурі особи кримінального правопорушника 28,8% склали раніше судимі суб'єкти вчинення злочинів (28 тис. 488 осіб) (ріст по зрівнянню з 2013 роком – в один раз або на 2%) [111].

У складі відповідних груп (ст. 28 КК) було вчинено 7 тис. 718 кримінальних правопорушень (7,8% у структурі злочинності) (ріст у 1,2 рази по зрівнянню з

2013 роком або на 22%), а у стані алкогольного сп'яніння – 5 тис. 122 кримінальні правопорушення (5,2% у структурі злочинності) (зменшення у 2,7 рази або на 63%) [111].

Отже, проведений аналіз злочинності, яка мала місце у 2013-2021 р. р. в Україні [153], дозволяє констатувати, що не дивлячись на кількісне у цілому зниження кримінальних правопорушень, за цей період відбувся ріст тих із них, що мають безпосереднє відношення до середовища засуджених, які тримаються у кримінально-виконавчих установах закритого типу (ч. 3 ст. 11 КВК), а також детермінують злочинність у сфері виконання покарань, а саме – це:

- а) кримінальні правопорушення проти правосуддя;
- б) злочинів, вчинених у складі різноманітних груп (ст. 28 КК);
- в) суспільно небезпечних діянь, суб'єктами вчинення яких були раніше судимі особи.

При цьому, серед детермінант, які сприяли такій ситуації, науковці називають й неефективне використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням, що можна віднести до однієї з негативних тенденцій загального характеру, які сформувались та набули свого розвитку у досліджуваному в цій роботі періоді (2013-2021 р. р.) [259, с. 216-224].

Важливим у зв'язку з цим є й інший висновок з цього приводу: аналогічні тенденції, предметом впливу яких є кримінологічно значущі відомості, характерні й для сфери виконання покарань України, що свідчить про діалектичний взаємозв'язок і взаємодію загальної (у цілому в державі), особливої (кримінальні правопорушення проти правосуддя) та конкретної (безпосередньої) (суспільно небезпечні посягання, які мають місце в процесі виконання – відбування покарань) видової злочинності один з одним – у цьому власне, й полягає зміст детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у вказаній галузі суспільних відносин.

Як показали результати даного дослідження, суттєво не змінились вказані вище показники злочинності (загальної – особливої – безпосередньої (видової)) й

у 2022-2024 р. р. – період відкритої воєнної агресії російської федерації проти України [260], підтверджуючи таким чином висновок про те, що без усунення, нейтралізації, блокування тощо детермінант, які сприяють розвитку негативних тенденцій з питань, що стосуються використання кримінологічної інформації у запобіганні кримінальним правопорушенням, досить складно та проблемно вирішити їх на особливому та безпосередньому (у даному випадку – у сфері виконання покарань) рівнях [261].

Як з цього приводу слушно зауважив М. І. Фіалка, кримінологічна інформація є прямо пов'язана з будь-яким кримінологічним явищем, процесом, дослідженням тощо та передбачає взаємозалежність з ними [262, с. 119].

Важливим у зв'язку з цим є й такий висновок учених щодо змісту досліджуваної проблематики, а саме – досі в нашій державі не розроблена науково обґрунтована теоретична модель кримінологічної діяльності ДКВС України, що виступає однією з детермінант корелюючого характеру, яка знижує ефективність як у цілому процесу виконання – відбування покарань, так і, зокрема, запобігання злочинам у вказаній галузі суспільних відносин [263, с. 94-95].

Проте, як встановлено в ході цього наукового пошуку, на шляху вирішення кримінологічних проблем у сфері виконання покарань виступають деякі суттєві прорахунки з питань, що стосуються формування на всіх рівнях (доктринальному, політико-правовому, нормотворчому, ін.) та вираження у законодавчих актах та інших джерелах права (підзаконних і відомчих нормах) державної політики України у зазначеній галузі суспільної діяльності.

З огляду цього, без сумніву, необхідним є аналіз окремих державних сучасних програм, які пов'язані з реформуванням процесу виконання – відбування покарань України та удосконалення правового механізму запобігання злочинності.

У першу чергу, звертає на себе увагу прийнята у 2017 році після ліквідації територіальних управлінь ДПтС України [6] Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи, яка є дотепер діючою [11].

Її вивчення показало, що не дивлячись на використання у тексті цієї Концепції таких кримінологічно значущих понять, як: кримінальне правопорушення; кримінальний склад засуджених; заходи оперативно-профілактичного характеру; протиправна поведінка; оперативна обстановка (п. 2 р. III «Проблеми, що потребують розв'язання»), у її змісті жодним словом не сказано про важливість використання у процесі реформування кримінально-виконавчої системи інформації, яка має безпосереднє відношення до вирішення такого завдання кримінально-виконавчого законодавства України, як запобігання кримінальним правопорушенням з боку засуджених та інших осіб.

Такий підхід, як видається, свідчить про низький рівень правової культури [123, с. 154-157] суб'єктів нормотворчості, які підготували та затверджували остаточний варіант зазначеної Концепції.

Додатковим аргументом з цього приводу виступають ті положення вказаної Концепції, що безпосередньо стосуються шляхів і способів розв'язання існуючих у сфері виконання покарань України проблем (р. IV), у яких теж не має жодних відомостей про кримінологічне забезпечення, у тому числі відповідною інформацією, процесу реформ у вказаній галузі суспільної діяльності. При цьому декларативними та такими, що досі не вирішеними залишались у зв'язку з цим наступні завдання, які мали на меті нейтралізувати, блокувати, усунути тощо детермінаційний комплекс причин і умов, які знижують рівень ефективності кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності, а саме:

- 1) дотепер не прийнято проект Закону України «Про пенітенціарну систему» [222], що досить важливо з огляду якісної видозміни змісту діяльності органів і УВП, як суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам [54];

- 2) позбавлення апарату Міністерства юстиції України правоохоронних функцій [264] та надання цьому відомству права на затвердження нормативно-правових актів з питань ОРД і запобігання злочинам [168], створило своєрідну правову колізію [123, с. 275-278], яка, у свою чергу, детермінує відсутність як у

цій Концепції, так і в інших нормативно-правових актах відомостей про кримінологічну інформацію;

3) формальний підхід до переформування діяльності уповноважених органів пробації як суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, які суттєвим чином досі не налагодили взаємодії з УВП та іншими правоохоронними органами [177];

4) досить інертне відношення відповідальних посадових осіб ДКВС України до впровадження в діяльність органів, УВП і СІЗО сучасних інформаційних технологій з питань взаємодії ОРД та запобіжної діяльності, зокрема й щодо більш ефективного використання при цьому кримінологічної інформації [13, с. 322];

5) орієнтування персоналу ДКВС України та інших суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам на протидію (дію на дію) [13, с. 322] цим суспільно небезпечним діянням, а не на їх запобігання (недопущення, припинення на стадії готування чи замаху (ст. ст. 13-15 КК)), як це передбачено нормами матеріального права (ст. ст. 1, 50 КК та ст. 1 КВК);

6) примітивна забезпеченість участі органів і УВП у процесі взаємодії з правоохоронними органами, суб'єктами ОРД та стороною обвинувачення (ст. ст. 36-41 КПК (прокурором, слідчим, дізнавачем)) з питань запобіжної діяльності та у розслідуванні кримінальних проваджень, враховуючи, що у зазначених видах оперативно-службової діяльності відсутній термін «кримінологічна інформація»;

7) декларативні наміри щодо підвищення рівня функціонування оперативних підрозділів органів і УВП (ст. 104 КВК і ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [133]) щодо запобігання злочинам, особливо тих, які пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин, враховуючи ті негативні тенденції, що супроводжують цю діяльність і процес виконання – відбування покарань у сьогоденні [7, с. 1-14];

8) інші заходи, які у більшій мірі носять формальну сутність і спрямування, позаяк не містять у собі жодних відомостей, які пов'язані з використанням кримінологічної інформації на правовий механізм запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України [11].

Отже, проведений аналіз зазначеної Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України дозволяє стверджувати про те, що вона, як форма реалізації державної політики у цій галузі суспільних відносин, у своїй правовій природі є недосконалою та такою, що не дозволяє на сьогодні усунути, блокувати, нейтралізувати тощо вплив негативних тенденцій, які сформувались та діяли на протязі 1991-2016 р. р., на ефективність використання кримінологічної інформації у запобіжній та кримінально-виконавчій діяльності, виступаючи одночасно однією з детермінант корелюючого характеру, що сприяють вчиненню злочинів як засудженими [1, с. 159-181], так і персоналом ДКВС України [2, с. 81-94].

Як встановлено в ході даного дослідження, аналогічні «вади» та правові прорахунки, що стосуються предмета цієї дисертації, мають місце і в Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року [3]. Зокрема, до таких, як видається, можна віднести наступні із них:

а) у розділі I «Аналіз поточного стану справ, тенденції та обґрунтування щодо необхідності розв'язання виявлених проблем» серед основних цілей зазначеної Стратегії жодним словом не сказано про запобігання кримінальним правопорушенням (крім, запобігання і протидії катуванням тощо), яке є одним із системних елементів мети кримінально-виконавчого законодавства України (ч. 1 ст. 1 КВК) та мети покарання (ч. 3 ст. 50 КК), що свідчить, знову ж таки, про низький рівень правової культури суб'єктів нормотворчості, особливо в частині кримінологічної інформації забезпечення процесу виконання-відбування покарань, а також про удосконалення методів та інструментаріїв виправлення і ресоціалізації засуджених за рахунок більш ефективного та активного використання при цьому кримінологічно значущої інформації; про формування нової моделі підготовки та діяльності персоналу ДКВС на основі стійких і базових знань кримінологічного спрямування та у сфері інформаційної діяльності; гарантії про забезпечення реалізації на практиці принципів інклюзивності та широкого залучення до моніторингу та оцінки процесу реалізації цієї Стратегії зацікавлених осіб з урахуванням факту правообмежень з цього приводу, що зазначені в ст. 64 Конституції України, та умов воєнного стану [11]; ін.;

б) у розділі II «Опис проблем, які обумовили прийняття Стратегії», у якому зазначені такі положення, що є дотичними до змісту кримінологічної інформації, як:

- відсутність 100% паспортизації засуджених та ув'язнених під варту, що важливо з огляду формування банку кримінологічно значущих відомостей про особу засудженого [13, с. 257-262];

- формальний підхід до процесу виправлення та ресоціалізації засуджених, у тому числі пов'язаний з неналежним використанням кримінологічної інформації;

- малоефективні та непослідовні інструменти вивчення особи засудженого, включаючи й засоби кримінологічного характеру, що не гарантує на сьогодні реалізацію у повній мірі завдань щодо запобігання злочинам у сфері виконання покарань України;

- регламентація процесу виконання – відбування покарань і запобіжної діяльності не в повній мірі враховує новітні підходи з означених питань, що не дозволяє нейтралізувати вплив негативних тенденцій на вказані напрями оперативно-службової діяльності у зазначеній галузі суспільної діяльності, одним із змістовних елементів якої має стати ефективне використання при цьому кримінологічної інформації;

- кримінально-виконавча система потребує залучення до складу персоналу ДКВС України (ст. 14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України») осіб, здатних виконувати свої обов'язки з застосуванням сучасних підходів і методів роботи, що вкрай важливо з урахуванням кримінологічної «неграмотності» деяких суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам;

- високий рівень цифровізації суспільства [77], а також необхідність аналізу значного обсягу відомостей потребують у персоналу органів і УВП більш активного впровадження нових методів та інструментів кримінально-виконавчої діяльності шляхом підвищення у цих суб'єктів рівня цифрової та комп'ютерної грамотності, а також активного впровадження інформаційних технологій та інновацій, що, знову ж таки, як видається, дозволить нейтралізувати, блокувати,

усунути тощо вплив негативних тенденцій та детермінант на результативність використання при цьому кримінологічно значущих даних як про злочинність у сфері виконання покарань, так і про осіб, які її продукують на практиці;

в) розділ III «Нормативно-правові акти, що діють у відповідній сфері» до правових прогалин, що стосуються досліджуваної у даній дисертації проблематики, можна віднести те, що в стратегії нічого не сказано про законодавчі акти, які регулюють сфери запобігання та протидії злочинності, що має прикладне значення у контексті підвищення ефективності запобіжної діяльності в процесі виконання – відбування покарань та використання при цьому кримінологічно значущої інформації, тим більше, що у вказаному розділі Стратегії більшість названих у переліку міжнародно-правових джерел мають тісний зв'язок і взаємообумовленість з процедурою запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як з боку засуджених, так й інших осіб;

г) розділ IV «Стратегічні цілі, завдання та очікувані результати» у змісті стратегічної цілі не передбачає підвищення рівня запобігання злочинам у сфері виконання покарань та ефективності використання при цьому кримінологічно значущих відомостей, а серед основних завдань її реалізації – удосконалення правового механізму запобіжної діяльності у сфері виконання покарань України.

У свою чергу, присвятивши підрозділу 2 цього розділу питанням запобігання та протидії катуванням, жорстокому, нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, автори зазначеної Стратегії жодним словом не визначили у ній ті заходи, що стосуються запобігання інших правопорушенням і злочинам у сфері виконання покарань, що, знову ж таки, виглядає нелогічно з огляду закріплених у кримінально-виконавчому законодавстві України мети і завдань (ст. 1 КВК).

Виключенням із зазначеного підходу можна назвати той пункт у розділі IV Стратегії, відповідно до якого заплановано здійснювати протидію негативному впливу злочинної субкультури та неформальній тюремній ієрархії, основу якої має скласти кримінологічно значуща інформація про цих осіб [264];

У підрозділі 5 розділу IV вказаної Стратегії наближеними до предмета даної дисертації є затверджені у ній заходи, що стосуються удосконалення механізму взаємодії УВП, органів пробації та суб'єктів соціального патронажу, при умові, звичайно, більш активного та ефективного використання кримінологічно значущої інформації.

Формально орієнтованим також можна назвати й той нормативно-правовий підхід, який закріплений у підрозділі 6 р. IV Стратегії та присвячений питанням забезпечення належного рівня безпеки та правопорядку в УВП і СІЗО, а саме: у ньому жодним словом не сказано про здійснення у зв'язку з цим запобіжної діяльності та заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [133].

Аналогічним чином сформульовані й положення п. 7 «Формування ефективної моделі підготовки та діяльності персоналу органів і УВП» р. IV даної Стратегії, у якому не знайшли свого відображення ті заходи, що стосуються, зокрема, підвищення рівня правової свідомості та правової культури з питань інформаційного, включаючи кримінологічного, забезпечення процесу виконання – відбування покарань, ОРД, діяльності щодо запобігання правопорушенням і злочинам, що дало б можливість нейтралізувати, блокувати, усунути тощо як розвиток негативних тенденцій, так і детермінант, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України.

Як видається, досить перспективним та таким, що має велике практичне значення, можна назвати затверджений у п. 8 р. IV Стратегії напрям реформування кримінально-виконавчої системи, який стосується розширення можливостей цифровізації [77].

Поряд з цим, варто у зв'язку з цим зауважити, що і в даному випадку жодним словом про інформацію кримінологічного характеру не сказано, що, без сумніву, логічно було б більш ефективно та цілеспрямовано усувати, нейтралізувати, блокувати тощо відповідні детермінанти злочинності у сфері виконання покарань України.

Аналогічні прогалини допущені й в р. V досліджуваної у цій роботі Стратегії, а саме: при оцінці прогресу її реалізації не тільки не зазначені всі види відомостей, що визначені в Законі України «Про інформацію» [98] (зокрема, про правову інформацію; інформацію про фізичну особу, довідково-енциклопедичного характеру, науково-технічну та критично технологічну інформацію), але й не вказано про офіційно оприлюднені дані про результати ОРД, проведення слідчих негласних (розшукових) дій (ст. 246 КПК), а також про ефективність використання у процесі реформ у сфері виконання покарань України кримінологічно значущої інформації [3].

Як показали результати даного наукового пошуку, такі ж підходи та правові прогалини і колізії характерні й для інших нормативно-правових актів, включаючи й проекти, що стосуються процесу виконання – відбування покарань [222], що, у свою чергу, дає своєрідне «друге дихання» [265] для тих негативних тенденцій, що сформувались з досліджуваних у цій науковій розробці питань, а також занижує у зв'язку з цим ефективність здійснення запобіжних заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінант, які спричинюють, обумовлюють і корелюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань [1, с. 321-345].

Як видається, у такій ситуації та з метою удосконалення змісту сучасної державної політики України у сфері виконання покарань і пробації логічно було частину 1 статті 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» доповнити у кінці речення словосполученням «а також політики у сфері запобігання та протидії пенітенціарній злочинності» та викласти вказану норму в новій редакції.

З цих самих міркувань, необхідно ч. 1 ст. 11 КВК України доповнити абзацом 2 наступного змісту:

«На органи виконання покарань, що визначені в частині першій цієї статті Кодексу, покладається організація заходів, спрямованих на досягнення мети і реалізацію завдань кримінально-виконавчого законодавства України».

Додатковим аргументом щодо видозміни змісту сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України виступають отримані в ході даного наукового пошуку результати анонімного опитування та відповіді деяких категорій респондентів з означеної проблематики.

Зокрема, на визначене в спеціальній анкеті опитування питання «Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності, спрямованої на досягнення мети покарання?» респонденти з числа персоналу ДКВС України дали такі відповіді:

- а) «так» – 419 з 697 опитаних осіб (60% у структурі всіх цих респондентів);
- б) «ні» – 101 особа (15%);
- в) «частково» – 177 осіб (25%) (додатки Є, Ж).

Натомість, опитані з цього приводу працівники Національної поліції України (всього 697 респондентів) на вказане вище питання відповіли наступним чином:

- «так» – 410 осіб (58% у загальній кількості зазначених респондентів);
- «ні» – 88 осіб (14%);
- «частково» – 199 осіб (28%) (додатки Д, Е).

У свою чергу, відповіді здобувачів вищої освіти ВНЗ юридичного профілю мали такий вигляд:

- 1) «так» – 357 з 697 цих респондентів (51% у їх структурі);
- 2) «ні» – 41 особа (7%);
- 3) «частково» – 299 осіб (42%) (додатки В, Г).

У такому ж контексті можна оцінити відповіді зазначених вище респондентів на такі визначені в анкеті анонімного опитування питання щодо впливу кримінологічної інформації на:

- ефективність реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України;
- процес виконання – відбування покарань;
- процедуру розподілу засуджених у кримінально-виконавчі установи закритого типу;

- забезпечення права засуджених на особисту безпеку;
- переміщення засуджених до позбавлення волі з однієї колонії в іншу;
- переведення засуджених в іншу УВП;
- якість складання індивідуальної програми соціально-виховної роботи, спеціальної індивідуальної програми засудженого, у тому числі з питань підготовки цієї особи до звільнення з колонії;
- зміну умов тримання засуджених у колоніях;
- застосування індивідуальних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених;
- вибір і розстановку в колонії технічних засобів нагляду і контролю;
- ефективність ОРД в колоніях;
- встановлення режиму особливих умов у колоніях;
- застосування до засуджених сили та спеціальних засобів;
- рішення про короткострокові виїзди засуджених до позбавлення волі за межі колоній;
- вибір основних напрямів, форм і методів соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі;
- створення та членство засуджених до позбавлення волі у самодіяльних організаціях;
- вибір передбачених законом видів юридичної відповідальності, заходів заохочення та стягнення, які застосовуються до засуджених у колоніях;
- рішення про постановку засудженого на профілактичний облік колоній, встановлення щодо цих осіб адміністративного нагляду при звільненні з місць позбавлення волі, помилування, переведення засуджених з виховних до виправних колоній, надання особам, які звільняються з колонії, передбачених видів допомоги (додатки В-3).

Виходячи з отриманих з означених питань результатів опитування, можна констатувати, що у всіх вказаних напрямках оперативно-службової діяльності у сфері виконання покарань необхідним є їх забезпечення відповідною кримінологічною інформацією, що дасть можливість усунути, нейтралізувати,

блокувати тощо вплив негативних тенденцій і детермінант злочинності на процес виконання–відбування покарань і запобігання при цьому кримінальним правопорушенням з боку засуджених і персоналу ДКВС України.

Необхідність такого підходу обумовлено також і тими правовими прогалинами і колізіями, які мають місце у підзаконних і відомчих нормативно-правових актах, що регулюють сферу виконання кримінальних покарань і пробації України.

Зокрема, мова, у першу чергу, ведеться про ПВР УВП, у розділі XXIII яких закріплено порядок постановки засуджених на профілактичний облік УВП, одним із системних елементів мети здійснення такої діяльності є попередження шляхом реалізації комплексу профілактичних заходів щодо виявлення осіб схильних до вчинення правопорушень [91]. При цьому звертає на себе увагу той факт, що одночасно у зміст мети ведення профілактичних обліків автори даного нормативно-правового акту включено як діяльність щодо попередження злочинності, так і відносно її профілактики, де перша правова категорія є більш ширшою за змістом за другу та включає її у себе [13, с. 319-320], а тому такий підхід у науці називають «тавтологією» (повторення близьких за значенням термінів) [185, с. 634], що, як видається, можна також віднести до тих корелянт, які детермінують злочинність у сфері виконання покарань.

Більш того, у даному випадку має місце порушення принципу верховенства права, що закріплений у ст. 8 Конституції України та відповідно якого підзаконні нормативно-правові акти мають за своїм змістом не суперечити не тільки Основному закону, але й іншим законам.

Сутність цієї проблеми полягає у тому, що у нормах матеріального права (ч. 1 ст. 1, ч. 3 ст. 50 КК та ч. 1 ст. 1 КВК) одним із системних елементів мети кримінально-виконавчого законодавства України закріплено запобігання кримінальним правопорушенням з боку засуджених та інших осіб, яке включає у свою структуру діяльності кримінологічну профілактику (тобто зазначені поняття співвідносяться поміж собою, відповідно, як загальна та одинична правові категорії).

Для усунення зазначеної правової колізії та зниження рівня негативного впливу існуючих у сфері виконання покарань тенденцій з означеної проблематики та нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант пенітенціарної злочинності, як видається, логічно було б у розділі XXIII ПВР УВП замість слів «попередження» та «профілактика» вжити термін «запобігання правопорушенням».

У сенсі з'ясування сутності та змістовної спрямованості сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, без сумніву, важливими для аналізу є й інші відомчі нормативно-правові акти з означеної тематики дослідження.

Зокрема, важливі кримінологічні аспекти знайшли своє відображення у Методиці визначення ступеня виправлення засудженого [92], а саме:

а) цей ступінь визначається з урахуванням оцінки ризиків вчинення цією особою повторного (ст. ст. 32, 34 КК) злочину, яке здійснюється за результатами вивчення різноманітних джерел інформації (підсистеми «КАСАНДРА» [266]; Єдиного реєстру засуджених та осіб, взятих під варту [268]; індивідуальної програми соціально-виховної роботи із засудженими (ч. 2 ст. 95 КВК) та Щоденника індивідуальної роботи із засудженим неповнолітнім [267]; ін.);

б) структуру висновку з означених питань складають відомості, що є у:

- матеріалах особової справи;
- інформації отриманої УВП від уповноваженого органу пробації;
- змісті Єдиного реєстру засуджених та осіб, взятих під варту;
- дані підсистеми «КАСАНДРА»;
- результати реалізації індивідуальної програми соціально-виховної роботи із засудженими;
- інформації, яка зазначена у Щоденнику;

в) інші кримінологічно значущі критерії оцінки виправлення засудженого, які, проте, досі не знайшли свого вираження у Методиці [92].

Для удосконалення зазначеної Методики, як видається, варто у всіх її розділах та пунктах вжити словосполучення «кримінологічно значуща інформація

про особу засудженого», що обумовлено сутністю і змістом даного виду відомостей, який виведений у наукових джерелах основу яких складає предмет кримінології [8, с. 17]. Зокрема, якщо цей науковий постулат до оцінки кримінологічних ризиків, що характерні для процесу виконання – відбування покарань, а саме:

1. УВП – це середовище, у якому зосереджені суспільно небезпечні особи (засуджені), що підвищує рівень віктимності (стати жертвою злочину) та знижує, натомість, рівень безпеки та запобіжної діяльності, позаяк вказані суб'єкти відносяться до категорії раніше судимих осіб та у певній мірі адаптовані до вимог режиму відбування покарання у місцях позбавлення волі, володіючи частково знаннями з ОРД та є носіями кримінальної субкультури у кримінально-виконавчих установах закритого типу[1, с. 181-203];

2. У структурі особистості будь-якого засудженого, включаючи й осіб, які відбувають покарання у колоніях, пріоритетне місце займають кримінологічно значущі відомості (про обставини вчинення злочину, за який засуджений відбуває покарання в УВП; індивідуальні ознаки формування протиправної поведінки до засудження; ознаки соціального статусу та соціальних ролей, т. ін.) [13, с. 257-262].

3. Фактично всі державні програми, що стосуються сфери виконання кримінальних покарань і пробації України [3], містять у собі (зокрема, у фабулах) кримінологічно значущу інформацію про загальні детермінанти злочинності та заходи, спрямовані на їх усунення, блокування, нейтралізацію тощо у контексті конкретно взятої УВП (знову ж таки, у сенсі співвідношення загального та одиничних явищ і процесів).

4. Заходи, що пов'язані із запобіганням злочинам у сфері виконання кримінальних покарань і пробації, в обов'язковому порядку ґрунтуються на загально державних програмах [10], а тому використання у відомчих нормативно-правових актах кримінологічної інформації, а також відповідних понять, термінів, положень тощо є об'єктивно обумовленим процесом та обов'язком для суб'єктів нормотворчої діяльності [123, с. 210-220].

Враховуючи зазначене та з метою підвищення рівня кримінологічних знань і навиків у персоналу ДКВС України, варто внести зміни у Стандарти вищої освіти зі спеціальності 081 Право [105], закріпивши у переліку обов'язкових навчальних дисциплін курс «Кримінологія», а також у навчальні програми підготовки та підвищення професійної кваліфікації зазначених суб'єктів кримінально-виконавчої діяльності у відповідних центрах ДКВС України [269].

Необхідність зазначеної видозміни визначена також положеннями відповідного Указу Президента України, яким затверджено державну програму «Про розвиток соціологічної науки в Україні» [131], що теж вивчає особу злочинця та ґрунтується у зв'язку з цим на доктринальних висновках учених-кримінологів [270].

Як встановлено в ході даного наукового дослідження, аналогічні правові прогалини і колізії характерні й для інших відомчих нормативно-правових актів Міністерства юстиції та ДКВС України (наприклад, у Порядку визначення засудженому до позбавлення волі виду колонії [93]; Інструкції про порядок формування та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в ОВС [271]; Інструкції про організації адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі [272]; ін.).

На жаль, як показали результати даної дисертації, порушення принципів нормотворчості (ефективності, професіоналізму, науковості, системності та технічної досконалості [123, с. 212-214]) характерні й для інших учасників кримінально-виконавчих правовідносин (зокрема, прокурорів, які здійснюють нагляд за дотриманням законів у сфері виконання кримінальних покарань і пробації (ст. 22 КВК та ст. 26 Закону України «Про прокуратуру» [107]), допускаючи вживання у відомчих нормативно-правових актах таких словосполучень, як «пенітенціарна сфера», «протидія злочинності»; «пенітенціарні установи» тощо, які відсутні у нормах матеріального права (КК та КВК) та детермінують у зв'язку з цим розвиток існуючих негативних тенденцій, що стосуються використання у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у процесі виконання – відбування покарань України (як,

наприклад, можна назвати наказ Офісу Генеральної прокуратури з питань організації діяльності прокурорів у кримінальному провадженні [137]; про Порядок координаційної діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності [169]; про організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарних сферах [273]; ін.).

Отже, і в даному випадку уніфікація (приведення у відповідність нормам матеріального права [185, с. 658]) відомчих правових джерел є об'єктивно необхідною з тим, щоб зменшити вплив негативних тенденцій і детермінант пенітенціарної злочинності на ефективність використання кримінологічної інформації у запобіжній діяльності відповідних суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, а також забезпечити належну взаємодію поміж ними та зкоординованість дій у сфері запобігання і протидії злочинності в Україні.

У цілому, підводячи підсумки проведеного аналізу щодо змісту сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, слід констатувати, що прорахунки і недоліки у її формуванні та реалізації на всіх рівнях (законодавчому, правоохоронному тощо) суттєвим чином впливають на рівень запобіжної діяльності у вказаній галузі суспільної діяльності та на ефективність з використання при цьому кримінологічно значущої інформації, що обумовлює необхідність активізації наукових пошуків з означеної проблематики та здійснення у зв'язку з цим комплексних заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення детермінант, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань з боку засуджених та інших осіб.

3.2. Підвищення рівня взаємодії органів і установ виконання покарань – один із напрямів удосконалення запобіжної діяльності та ефективного використання при цьому кримінологічної інформації

Як свідчить практика, не дивлячись на те, що в кримінально-виконавчому законодавстві (зокрема, в ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [96]) закріплено принцип взаємодії органів і УВП з іншими державними, включаючи правоохоронні [177], органами та іншими учасниками процесу виконання – відбування покарань [141, с. 15-32], стан цієї діяльності не тільки не відповідає вимогам відповідних нормативно-правових актів, але й потребам і завданням, які покладені на сферу виконання кримінальних покарань і пробації.

Без сумнів, що для того, щоб розробляти відповідні корегуючі заходи з цього приводу, необхідно детально, повно та всебічно з'ясувати сутність і зміст поняття «взаємодія».

Зокрема, у наукових джерелах під взаємодією розуміють погоджену спільну діяльність двох і більше суб'єктів [185, с. 73]. При цьому взаємодія ґрунтується на певних принципах, які реалізуються на практиці, виходячи з тих правових можливостей і гарантій, що закріплені на нормативно-правовому рівні [274]. Так, у співпраці державних органів і суспільством (громадянами, громадськими об'єднаннями, т. ін.) учені виокремлюють наступні принципи:

- 1) участь громадськості у діяльності, що стосується прийняття державно-управлінських рішень;
- 2) соціальної довіри, сутність якої полягає у взаємній повазі суб'єктів спільної діяльності та гарантуванні надійності таких взаємовідносин;
- 3) підзвітності суб'єктів взаємодії один одному, відповідальності за свій предмет діяльності та прозорості при прийнятті рішень [274].

Якщо зазначену теоретичну модель застосувати до з'ясування змісту, сутності та стану взаємодії органів і УВП з питань обміну кримінологічно

значущою інформацією з іншими суб'єктами запобіжної діяльності, то можна виокремити наступні проблеми, які впливають на вказаний процес, а саме:

1. Не звертаючи уваги на те, що і в законодавчих актах, які регулюють діяльність ДКВС України (наприклад, Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [96]), а також інших правоохоронних органів [177] (зокрема, Закон України «Про Національну поліцію» [106]), досі стан їх взаємодії поміж ними є неналежним.

Прикладом такого висновку можуть слугувати ті спільні нормативно-правові акти, які були затверджені у період, коли ДДУ ПВП був центральним органом виконавчої влади, який реалізовував державну політику у сфері виконання покарань (1999-2010 р. р.) [243], до сьогодні зазначені джерела є чинними при тому, що у діюче законодавство України внесено низку суттєвих змін і доповнень, а також у системі МВС України, зокрема, створені нові правоохоронні органи (як от: Національна поліція [106]), що слід враховувати при організації їх взаємодії з питань запобігання і протидії злочинності. Так, «архаїчними» (застарілими за змістом і суттю) [185, с. 23] та такими, що знижують ефективність використання кримінологічно значущої інформації у діяльності суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням [15, с. 62, 66-70] є наступні відомчі нормативно-правові акти, а саме:

а) Інструкція про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі (2003 р.) [272];

б) Інструкція з питань формування та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку (2002 р.) [271];

в) Інструкція про роботу відділів контролю за виконанням судових рішень (2012 р.) [187];

г) Положення про відділення соціально-психологічної роботи в УВП [267];

г) інші правові джерела, увагу на які у своїх працях звертають науковці [275, с. 407-424].

Без сумніву, їх перезатвердження та якісна змістовна видозміна є об'єктивно обумовленою діяльністю в сьогодні, позаяк це суттєвим чином знизить вплив негативних тенденцій, які діють у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, на ефективність запобіжної діяльності та, одночасно, підвищить рівень використання при цьому кримінологічної інформації.

Проте, без створення відповідних правових механізмів і гарантій забезпечення взаємодії суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам на законодавчому рівні, враховуючи як положення Конституції України (ч. 2 ст. 19, п. 14 ст. 92), так і рішення Конституційного Суду України, у якому дано офіційне тлумачення терміну «законодавство» [190], це буде вкрай складно.

Взяти хоча б для прикладу ті положення Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», у яких мова ведеться про взаємодію органів і УВП з іншими учасниками кримінально-виконавчих правовідносин. Так, закріпивши у п. 4 ч. 1 ст. 2 зазначеного Закону принцип взаємодії ДКВС України з органами державної влади, до яких відповідно до ст. 6 Конституції України та законів, які регулюють їх діяльність, відносяться й правоохоронні органи [177], а також формально зазначивши це у ч. 1 ст. 5 цього ж нормативно-правового джерела, законодавець не створив у ньому жодних правових механізмів і гарантій забезпечення такої співпраці, крім ремарки (примітки, спеціальної позначки тощо) [185, с. 586], з цього приводу у ст. 30 даного Закону про сприяння суб'єктами державної влади органами і УВП у виконання їх завдань [96].

Звичайно, що при такому підході досить складно нейтралізувати вплив негативних тенденцій, що склались у процесі виконання – відбування покарань України, а також підвищити у зв'язку з цим рівень запобіжної діяльності.

Як встановлено в ході даного дослідження, такі правові прогалини мають місце й у тих законодавчих актах, що регулюють діяльність інших правоохоронних органів. Так, у Законі України «Про національну поліцію», яка найбільш активно та предметно має взаємодіяти з органами і УВП, що дислокуються на відповідних адміністративно-територіальних одиницях (зокрема, з питань ОРД [133], проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246

КПК); забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі [234]; ін.) з цього приводу, формально закріплено декілька норм (ст. ст. 5, 11, 25, 88), які, проте, ніякого правового механізму та гарантій реалізації на практиці на законодавчому рівні не мають.

Враховуючи сьогоденну криміногенну обстановку в Україні [153], існуючі правові прогалини з означеної проблематики, логічно, як це тривалий час пропонують деякі учені [13, с. 358-364], було б прийняття Закону України «Про організаційно-правові засади взаємодії та координаційної діяльності у сфері запобігання і протидії злочинності правоохоронних органів України».

Методологічним підґрунтям з цього питання може бути затверджений Офісом Генерального прокурора Порядок координаційної діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності [169] та інші відомчі нормативно-правові акти з означеної тематики дослідження [100], враховуючи, що діяльність правоохоронних органів, як це витікає зі змісту ч. 2 ст. 19 та п. 14 ст. 92 Конституції України, має регулюватись виключно на підставі законів. Тим більше, що своє рішення з цього приводу у свій час прийняв й Конституційний Суд України (справа про офіційне тлумачення терміну «законодавство») [190].

Якщо ж розглянути вказане питання у контексті змісту предмета даного наукового дослідження, то варто було б у зв'язку з цим Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» доповнити статтею 5-1 «Порядок взаємодії та участі Державної кримінально-виконавчої служби України у координаційній діяльності з іншими учасниками процесу виконання – відбування покарань, а також у сфері запобігання і протидії злочинності» та викласти її у такій редакції:

«Порядок взаємодії та участі органів і установ виконання покарань у координаційній діяльності з іншими правоохоронними органами у сфері запобігання і протидії злочинності визначається у спеціальних законодавчих актах України».

У свою чергу, виходячи з того, що КВК є кодифікованим нормативно-правовим актом (систематизованим за певними критеріями) [123, с. 226-230],

логічного було б статтю 5 цього Кодексу доповнити *«принципом взаємодії органів і установ виконання покарань з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами всіх форм власності, громадськими об'єднаннями та окремими фізичними особами»*.

Додатковим аргументом щодо запропонованої видозміни виступають положення ч. 1 ст. 93 КВК, відповідно до яких засуджений до позбавлення волі весь термін даного кримінального покарання відбував у межах тієї адміністративно-територіальної одиниці, де він проживав до притягнення до кримінальної відповідальності, що, у свою чергу, дасть можливість скласти на зазначену особу повну та об'єктивну кримінологічно значущу характеристику, отримавши в ході процесу виконання – відбування покарань, а не тільки в межах визначених у ч. 1 ст. 95 даного Кодексу термінів (14 діб), відповідні види відомостей про вказаний об'єкт кримінологічного вивчення.

Більш того, зазначений законодавчий підхід ніби «оживить» (створить реальні правові механізми та гарантії) закріплені в ст. 6 КВК основні засоби виправлення і ресоціалізації засуджених, а, отже, підвищить у зв'язку з цим рівень ефективності запобіжної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань [276].

Як показали результати даного наукового пошуку, у такому ж сенсі потребують якісної видозміни з питань, що пов'язані зі взаємодією, й відомчі нормативно-правові акти, які регулюють процес виконання – відбування покарань.

У першу чергу, мова ведеться про ПВР УВП [91], які слід доповнити спеціальним розділом XXXV *«Взаємодія органів і установ виконання покарань з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами всіх форм власності, громадськими об'єднаннями»* та викласти його одним пунктом наступного змісту:

«Взаємодія органів і установ виконання покарань з іншими учасниками кримінально-виконавчої діяльності здійснюється в порядку, визначеному у відповідних законодавчих актах України, з метою забезпечення реалізації мети і

завдань кримінально-виконавчого законодавства, шляхом отримання від них кримінологічно значущої інформації про особу засудженого та його оточення, а також для організації заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень особами, які відбувають за це покарання у тій чи іншій установі виконання покарань».

Без сумніву, потребують у зв'язку з цим і інші, дотичні до взаємодії, положення ПВР УВП. Так, у пункті 1 розділу XXIII цих Правил зазначено, що у разі переведення засудженого, який перебуває на профілактичному обліку, до іншої УВП (ст. ст. 10, 101, 147 КВК), до його особової справи додається довідка – орієнтування з цього приводу, змістовні елементи якої не визначені.

Зокрема, у ній мають бути відображені всі кримінологічно значущі відомості про такого засудженого, з урахуванням при цьому його «статусу» у середовищі інших осіб, які тримаються в УВП.

Такий підхід ґрунтується на тих нормах діючого КК (ст. ст. 255 – 255-2), які встановлюють кримінальну відповідальність за належність суб'єктів злочинів до осіб, які здійснюють злочинний вплив або є такими, що перебувають у статусі підвищеного злочинного впливу, у тому числі «вора в законі», що дозволить, у свою чергу, на практиці реалізувати системний принцип у нормотворчій діяльності [123, с. 214], а з іншого боку, дасть можливість на цілком законній підставі ставити на профілактичний облік УВП вказані категорії засуджених, а також створить належні правові умови щодо здійснення відповідних гласних заходів, що передбачені в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» та в Інструкції ДКВС України з цих питань, яка носить конфіденційний характер.

Саме на спеціалізації такого виду діяльності постійно наголошують науковці у своїх працях [277, с. 82-83], а також визначають у зв'язку з цим особливості ОРД у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України [278].

Виходячи з результатів даного дослідження, можна стверджувати, що потребують відповідної «профілактичної уваги» й деякі інші категорії засуджених,

які з'явилися у часи введення військового стану в Україні [111] (колаборанти; особи, які перешкоджають законній діяльності Збройних Сил України; пособники для держави-агресора; ін.), як потенційно небезпечні суб'єкти кримінальних посягань на об'єкти правової охорони як у цілому в Україні, так і у сфері виконання кримінальних покарань і пробації. При цьому важливою у даному сенсі є взаємодія з відповідними підрозділами СБУ [279] та інших розвідувальних [280] і контррозвідувальних правоохоронних органів [281] і забезпечення цих суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам необхідною кримінологічно-значущою інформацією про поведінку зазначених об'єктів профілактичного обліку в процесі виконання – відбування покарань і про ризики вчинення ними кримінальних правопорушень після звільнення з УВП.

І, навпаки, при прибутті таких осіб як у СІЗО, так і в УВП, зазначені вище правоохоронні органи зобов'язані надавати для оперативних підрозділів вказаних установ найбільш важливу у сенсі запобіжної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації інформацію про засуджених.

Саме з цих міркувань замість визначеної у р. XXII ПВР УВП довідки-орієнтування має надаватись оперативно-розшукова справа на осіб, які перебували на профілактичних обліках, у випадках їх переведення для подальшого відбування покарання в іншу УВП або спеціалізовану медичну колонію.

Враховуючи зазначене, логічно було б пункт 1 розділу XXII ПВР УВП доповнити абзацом такого змісту:

«При переведенні засуджених, які перебувають на профілактичних обліках УВП, в інші установи відповідні, передбачені оперативно-розшуковим законодавством України матеріали, в обов'язковому порядку передаються у ті правоохоронні органи, на території яких дислокуються відповідні установи виконання покарань».

Знову ж таки, як встановлено в ході даного наукового пошуку, удосконалення змісту діяльності, пов'язаної зі взаємодією органів і УВП з іншими

суб'єктами спеціально-кримінологічного запобігання, обумовлено й такими напрямками процесу виконання – відбування покарань, як:

- а) забезпечення режиму особливих умов у колоніях (ст. 105 КВК) [282];
- б) застосування до засуджених заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї (ст. 106 КВК) [283];
- в) переміщення засуджених до позбавлення волі (ст. 88 КВК) [284];
- г) забезпечення тимчасово залишеного в СІЗО для проведення слідчих дій у кримінальних провадженнях заходами ОРД та запобіжного характеру (ст. 90 КВК) [285];
- г) здійснення спільних (у взаємодії) заходів, спрямованих на запобігання проникненню заборонених предметів на охороняємі об'єкти УВП [286];
- д) інші аспекти кримінально-виконавчої діяльності [287].

Саме тому, так важливо на нормативно-правовому рівні створити реальний та ефективний правовий механізм і гарантії реалізації взаємодії органів та УВП з іншими правоохоронними органами з питань запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань і пробації України, основу якого має скласти кримінологічно значуща інформація, тобто вирішити таким чином проблеми зовнішньої співпраці зазначених суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам.

Такий підхід, як видається, дасть можливість суттєвим чином підвищити рівень ефективності так званої внутрішньої взаємодії (як у межах конкретно взятої УВП, так і між іншими установами та в цілому у системі ДКВС України) [275, с. 456], спрямованої, у першу чергу, на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень з боку засуджених і персоналу органів та УВП.

Як з цього приводу вірно зауважують деякі науковці, взаємодія в системі ДКВС України відноситься до однієї із управлінських функцій та полягає у забезпеченості узгоджених дій підрозділів окремо взятої УВП або декількох таких установ чи в цілому кримінально-виконавчої системи для реалізації тих чи інших завдань у сфері виконання кримінальних покарань і пробації [275, с. 363].

Якщо у цілому узагальнити отримані з цього виду взаємодії результати, що стосуються процесу виконання – відбування покарань, то можна виокремити наступні основні проблемні питання, які потребують невідкладного вирішення, а саме:

1. З часу незалежності України (1991 р.) до сьогодні (2024 р.) у сфері виконання покарань і пробації зазначені питання не врегульовані не тільки на законодавчому рівні, але й шляхом видання спеціальної Інструкції з організації взаємодії між підрозділами органів і установ виконання покарань щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень з боку засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, арешту та обмеження волі та інших осіб, що, у свою чергу, виступає однією з корелянт, яка детермінує явища злочинності у вказаній галузі суспільної діяльності.

Без сумніву, в умовах постійного зростання злочинності засуджених у розрахунку на 1 тис. осіб (зокрема, з 3,9 у 1991 році [5, с. 1] до 4,9 у 2016 році [7, с. 6], щорічної незмінності кількісно-якісних показників, що стосуються вилучення в СІЗО та УВП, а також безпосередньо – у засуджених і ув'язнених під варту осіб заборонених для них предметів і речовин (додаток № 3 до ПВР УВП) [91], що використовуються засудженими суб'єктами при вчиненні кримінальних правопорушень [286], регулювання вказаного питання на нормативно-правовому рівні є об'єктивно необхідною умовою підвищення рівня ефективності запобіжної діяльності та більш предметного і активного використання кримінологічної інформації, якою володіють всі, без винятку, підрозділи конкретно взятої УВП або колонію, в яку переведений засуджений для подальшого відбування покарання (ст. 101 КВК, п. 1 XXII ПВР УВП).

2. Застосування репресивних, але соціально-виховних заходів з боку окремих підрозділів УВП (відділів нагляду і безпеки, оперативних підрозділів, ін.) привело до щорічного вчиненню засудженими злісної непокори засуджених адміністрації колоній (ст. 391 КК), а, отже, до підвищення рівня віктимності у цих установах та зниженню ефективності впливу на інших осіб, які відбувають

покарання у місцях позбавлення волі, визначених у законі заходів виправно-ресоціалізаційного характеру.

Саме зазначена детермінанта визначається у сучасних державних програмах реформування змісту процесу виконання – відбування покарань як пріоритетна суттєва проблема та напрям якісної видозміни кримінально-виконавчої діяльності [3].

Додатковим аргументом з цього приводу виступає все більше концентрування у місцях позбавлення волі осіб, засуджених за вчинення тяжких, особливо тяжких кримінальних правопорушень (ч. ч. 5, 6 ст. 12 КК) [203], що, як вірно зазначають науковці, підвищує рівень протиправних намірів здійснення ними суспільно небезпечних діянь, а також потребують більш виваженого та комплексного (дій у взаємодії з іншими підрозділами) підходу відділів соціально-виховної роботи з питань запобіжної діяльності, з урахуванням індивідуальних кримінологічно значущих для конкретно взятого засудженого [288, с. 135-177].

Звичайно, що у такій ситуації варто застосовувати системний метод при прогнозуванні рецидивної злочинності у сфері виконання покарань і пробації, який передбачає уміле та професійно виважене відношення усіх підрозділів УВП. При цьому координатором реалізації соціально-виховних, а не репресивних, заходів впливу на особу правопорушника, особливо тих засуджених, що схильні до злісної непокори адміністрації УВП, має стати керівник цієї установи.

Тим більше, що як встановлено на науковому рівні, у структурі засуджених, які відбувають покарання за ст. 391 КК, більшість складають не особи, які вчиняють злочинний вплив на інших засуджених, або мають статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу або «вора в законі» (ч. 5 ст. 255 зазначеного Кодексу), а засуджені, які шляхом вчинення постійних протиправних дій, що підпадають під ознаки злісної непокори, вчиняють спроби уникнути негативних наслідків, які стали результатом порушення ними правил кримінальної субкультури [264], а саме: мають непогашений борг за азартну гру під матеріальну вигоду з іншими засудженими; пробують таким чином змінити відношення до них як до найбільш соціально незахищених в УВП осіб (так звані «обездолені» [289, с.

194-197]); мають проблеми на волі з представниками тих злочинних формувань, які функціонують та протидіють органам державної влади на тих адміністративно-територіальних одиницях, де розміщені колонії; ін. [290, с. 67-79].

Отже, видозміна стратегії запобіжної діяльності з означеною групою суб'єктів вчинення кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань, а також більш ефективна взаємодія всіх підрозділів УВП та інтенсивне використання кримінологічно значущих відомостей при цьому є об'єктивною реальністю і пріоритетним завданням сьогодення у сфері виконання покарань і пробації України.

3. За всю історію функціонування органів і УВП в умовах незалежності України (1991-2024 р. р.) у нашій державі не було прийнято спеціального нормативно-правового акту відомчого характеру, який би стосувався питань запобігання рецидивній злочинності у сфері виконання покарань України, що не дозволяє належним чином блокувати, усунути, нейтралізувати тощо детермінаційний комплекс причин і умов, які сприяли вчиненню даного суспільно небезпечного діяння (ст. 34 КК). При цьому однією із умов, яка детермінує цей вид кримінальних правопорушень, є неналежна взаємодія підрозділів конкретно взятої УВП та інших колоній у випадках переведення таких осіб в інші УВП (ст. 101 КВК).

Виходячи з цього та з метою запобіжної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, логічно було б ст. 11 КВК доповнити частиною 10 такого змісту:

«Начальники органів і установ виконання покарань несуть персональну відповідальність за реалізацію завдань кримінально-виконавчого законодавства України, що визначені в статті першій даного Кодексу, а також за організацію у зв'язку з цим взаємодії між відповідними підрозділами конкретної установи та між іншими установами і здійснення координаційної діяльності з означених питань».

Як видається, такий законодавчий підхід не тільки дозволить певним чином упорядкувати процес управління та контролю за діяльністю, пов'язаною із

запобіганням кримінальним правопорушенням у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, але й дасть можливість більш ефективно та цілеспрямовано здійснювати заходи, спрямовані на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінант злочинності у зазначеній галузі суспільних відносин.

У свою чергу, затвердження на рівні Кабінету Міністрів України Стратегії запобігання і протидії злочинності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації створить реальні правові механізми і гарантії, що стосуються забезпечення запропонованого у цій роботі доповнення ст. 11 КВК частиною 9 відповідного змісту.

4. Вивчення навчальних програм, що були затверджені у ВНЗ, які готували фахівців для заняття кримінально-виконавчою діяльністю [166], а також результати анонімного опитування здобувачів вищої освіти юридичного профілю (додатки В, Г), показало, що у цих документах навчальні дисципліни, що пов'язані з ОРД чи кримінологією, або виведені за межі обов'язкових базових навчальних предметів [105], або кількість виділених для їх освоєння навчальних годин є недостатньою для того, щоб зазначені учасники освітнього процесу у подальшій своїй діяльності на практиці могли ефективно виконувати свої професійні обов'язки на будь-яких посадах у системі ДКВС України.

Більш того, відсутність у цих та інших суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин сформованих у ВНЗ навиків та умінь щодо планування і прогнозування запобіжних заходів, спрямованих на недопущення вчинення кримінальних правопорушень у даній галузі суспільних відносин, тільки розширює межі впливу на цей процес тих негативних тенденцій, які сформувались ще у 1991 році та діють до сьогодення (2024 р.), а також знижує можливість УВП (як окремо взятих, так і у взаємодії з іншими підрозділами) відносно усунення, блокування, нейтралізації тощо детермінаційного комплексу причин і умов злочинності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України. При цьому варто також звернути увагу й на ті правові прогалини, які мають у зв'язку з цим місце у кримінально-виконавчому законодавстві, що вводить певне

«нерозуміння» для персоналу ДКВС України (як, власне, й для студентів і курсантів ВНЗ юридичного профілю) з ключових термінів і понять.

Зокрема, у ч. 1 ст. 11 КВК мова ведеться про державну політику у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, а всіх інших частинах цієї статті Кодексу – про органи та установи виконання покарань. Здавалось би, це проста правова прогалина (юридична неточність) [123, с. 271-275], проте історія кримінально-виконавчої (виправно-трудової) діяльності України має досить неспростовні докази того, як недотримання нормотворчої техніки детермінувало свавілля не тільки у сфері виконання покарань, але й у цілому в нашій державі у часи репресій (1933-1937 р. р.; 1947-1952 р. р.) [291, с. 60-83].

Все це, як свідчить практика, стало наслідком вкрай низької правової свідомості та культури, а також фахових знань з питань запобігання кримінальним правопорушенням та застосування при цьому кримінологічно значущої інформації.

Саме тому, логічно видається у сьогоднішній видозміна Стандартів вищої освіти зі спеціальності 081 Право, а саме – затвердження у цій державній програмі обов'язкової навчальної дисципліни «Кримінологія» для вивчення здобувачами вищої освіти ВНЗ юридичного профілю [105].

Крім цього, необхідним у зв'язку з цим є й доповнення ст. 11 КВК України частиною 11 наступного змісту:

«Перелік визначених у цій статті Кодексу органів і установ виконання покарань є вичерпним. При цьому жоден орган державної влади та інші учасники кримінально-виконавчої діяльності не вправі виконувати будь-які кримінальні покарання».

5. Інші детермінанти, які знижують ефективність рівня взаємодії підрозділів УВП у запобіжній діяльності та використання при цьому кримінологічно значущих відомостей.

Зокрема, застосування у процесі виконання – відбування покарань не вербальних методів [252, с. 127-190], а фізичної сили та спеціальних засобів, хоча й це передбачено законом (ст. 106 КВК), на практиці нівелює всі зусилля

адміністрації УВП, які побудовані на соціально-виховних заходах і спрямовані таким чином на позитивну зміну особистості засуджених та створенні у них готовності до самокерованої поведінки (власне, на їх виправлення) [293, с. 113-114].

Як показує практика, однією з проблем, яка знижує як ефективність взаємодії підрозділів УВП, так і запобіжної діяльності у процесі виконання – відбування покарань, є відомча інформаційна зашореність (закритість) [294]. У першу чергу, це стосується оперативних підрозділів колоній (ст. 104 КВК), які всупереч принципам ОРД (ст. 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [133]) та положенням Закону України «Про доступ до публічної інформації» [97], несвоєчасно, неповно та не за адресою безпосереднього підрозділу УВП спрямовують кримінологічно значущу інформацію щодо засудженого, який виношує наміри вчинити кримінальне правопорушення у процесі виконання – відбування покарань, та мають діяти у зв'язку з цим у тісній взаємодії з іншими структурними органами цієї установи.

Як видається, для нейтралізації, блокування, усунення тощо таких дій з боку оперативних підрозділів колоній, варто ст. 104 КВК доповнити частиною 5 такого змісту:

«Оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань несуть передбачену законом відповідальність за стан і рівень ефективності запобігання кримінальним правопорушенням у колоніях та взаємодію з цих питань з іншими підрозділами установ».

Як встановлено в ході даного наукового пошуку, саме з цих міркувань, розпочинаючи з 2017 року і до сьогодні (2024 р.) ДКВС України припинило випуск інформаційних бюлетенів з відкритою кримінологічно значущою інформацією про оперативно-службову діяльність органів і УВП, які були доступними для всіх зацікавлених осіб з числа персоналу установ, які за посадами займалися соціально-виховною роботою із засудженими [5].

Якщо у цілому узагальнити отримані результати вказаного дослідження, то під «взаємодією підрозділів установ виконання покарань з питань, що

стосуються обміну кримінологічно значущою інформацією використання її у запобіжній діяльності» слід розуміти таку організовану на підставі законодавчих та інших нормативно-правових актів спільну діяльність декількох (а, в окремих випадках, всього персоналу установи виконання покарань) структурних підрозділів кримінально-виконавчих установ закритого та відкритого типу для вирішення чітко визначених завдань, що стосуються запобігання кримінальними правопорушенням, з використанням таких відомостей кримінологічного характеру, які не суперечать принципам законодавства у сфері інформаційного забезпечення та не пов'язані з порушенням права на захист персональних даних про особу».

Таким чином, до системоутворюючих ознак сформульованого поняття варто віднести наступні із них, а саме:

1). Взаємодія – це організована діяльність.

Як показує практика, у сфері виконання – відбування покарань, взаємодія всередині УВП (так звана внутрішня спільна діяльність) здійснюється на таких рівнях:

а) між окремо взятими особами з числа персоналу ДКВС України (наприклад, між працівником відділу соціально-виховної роботи та оперативним уповноваженим колонії);

б) між окремо взятими підрозділами УВП (соціально-виховним та оперативним у цілому);

в) між усіма структурними підрозділами УВП (зокрема, в ситуаціях режиму особливих умов у колоніях (ст. 105 КВК));

г) між структурними підрозділами інших УВП (наприклад, між оперативними підрозділами у випадках передбачених у п. 1 р. XXIII ПВР УВП).

У свою чергу, зовнішня взаємодія (іншими правоохоронними органами і УВП) має свої особливості, а саме:

- її організатором можуть бути лише керівники відповідних підрозділів (наприклад, Міністр внутрішніх справ України та Міністр юстиції України (ст. 105

КВК – у випадках режиму особливих умов у колоніях і застосування спеціальних засобів і зброї до засуджених (ст. 106 вказаного Кодексу);

- така взаємодія завжди оформляється у виді спільного нормативно-правового акту (зокрема, питання встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, регулює спільна Інструкція МВС України та ДДУПВП [272];

- у такій взаємодії нерідко один із суб'єктів виконує координаційні функції (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» [107]);

- за результати такої взаємодії несе відповідальність суб'єкт – ініціатор; ін.

2). *Взаємодія – це діяльність, яка здійснюється на підставі законодавчих та інших нормативно-правових актів.*

Зокрема, як встановлено в ході цього наукового пошуку, до таких можна віднести як законодавчі акти, що регулюють кримінально-виконавчу діяльність (ст. ст. 2, 5, 20 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [96]), так і сферу ОРД (ст. ст. 4, 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [133]), а також закони, що стосуються інформаційної діяльності [98] та кримінальний процес [100].

3). *Взаємодія – це спільна діяльність декількох (від двох і більше) суб'єктів кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності, а в окремих випадках, визначених у законі (при стихійному лихові, епідеміях, аваріях тощо (ч. 1 ст. 105 КВК)), всього колективу УВП. При цьому координуюча роль у таких ситуаціях покладається на начальника даної установи.*

Виходячи з цього, що у чинному кримінально-виконавчому законодавстві України (ст. 2 КВК) відсутні будь-які норми з цього приводу, слід ч. 1 ст. 105 зазначеного Кодексу доповнити абзацом такого змісту:

«Для подолання стихійного лиха, епідемій та аварій на важливих для життєзабезпечення систем діяльності УВП начальник установи зобов'язаний організувати спільну діяльність усіх структурних підрозділів та забезпечити при цьому координацію їх дій».

4). *Взаємодія – це спільна діяльність відповідних підрозділів кримінально-виконавчих установ закритого (виправні колонії) та відкритого типу (виправні центри) (ч. 3 ст. 11 КВК).*

У даному випадку мова про органи виконання покарань (ч. ст. 11 зазначеного Кодексу) під зміст сформульованого у цій дисертації поняття «взаємодія» не підпадають, позаяк останні мають відмінний від УВП юридичний статус та діють на підставі іншого, ніж ДКВС України [295], Положення про уповноважені органи пробації [296].

5). *Взаємодія – це спільна діяльність відповідних підрозділів щодо реалізації завдань, пов'язаних із запобіганням кримінальних правопорушень.*

Зазначені завдання визначені в ч. 1 ст. 1 КВК та спрямовані на недопущення злочинів як з боку засуджених, так й інших осіб (у цій дисертації – тільки персоналу ДКВС України).

6). *Взаємодія – це спільна діяльність тих чи інших підрозділів УВП, предметом якої є кримінологічно значуща інформація (зокрема, про стан і рівень злочинності у сфері виконання покарань, особу кримінального правопорушника, причини і умови, що сприяють вчиненню нею злочину, а також про заходи, спрямовані на його запобігання).*

7). *Взаємодія – це спільна діяльність відповідних підрозділів УВП інформаційного характеру, яка ґрунтується на тих принципах, що визначені в законодавчих актах з означеної галузі суспільних відносин (принципи прозорості, відкритості, вільного отримання відомостей, т. ін.) [97].*

8). *Взаємодія – це спільна діяльність відповідних підрозділів УВП, яка здійснюється з дотриманням права засуджених та інших суб'єктів і учасників кримінально-виконавчих відносин на захист персональних даних [189].*

Так у цілому (як система, а не проста сукупність ознак) уявляється сформульована у цій дисертації теоретико-прикладна модель взаємодії підрозділів установ виконання покарань з питань, що стосуються обміну кримінологічно значущою інформацією та використання її у запобіжній діяльності, яка, без сумніву, має доктринальне (з огляду розширення меж пізнання та виявлення

особливостей реалізації у сфері виконання покарань і пробації поняття «взаємодія») та практичне значення (з точки зору запропонованих у цій роботі науково обґрунтованих шляхів щодо удосконалення правового механізму з даного предмета наукового дослідження).

Виходячи з отриманих результатів вказаного наукового пошуку, варто також констатувати, що без підвищення рівня взаємодії органів і УВП та ефективності використання при цьому кримінологічно значущої інформації, вкрай складно, навіть в умовах прийнятих державних програм, пов'язаних з реформуванням сфери виконання покарань і пробації України, та проблематично буде здійснювати запобіжні заходи щодо нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань.

3.3. Прогнозування розвитку злочинності та планування заходів запобіжної діяльності – один із напрямів більш ефективного використання кримінологічної інформації у колоніях

Як показали результати даного наукового дослідження, однією з ключових проблем, які суттєвим чином впливає на ефективність запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації України та використання при цьому кримінологічної інформації, є вкрай низький рівень прогнозування розвитку злочинності та планування заходів, спрямованих на недопущення вчинення кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань і нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяють реалізації протиправних намірів як для засуджених, так і для інших осіб.

У науці під прогнозуванням злочинності розуміють один із засобів діагностування та передбачення подальшого розвитку суспільно небезпечних явищ і процесів як у цілому в державі, так в окремо взятій галузі суспільних відносин [13, с. 393].

У свою чергу, в пенітенціарній кримінології прогнозуванням злочинних явищ і процесів у сфері виконання покарань і пробації вважають таку науково обґрунтовану діяльність, що спрямована на передбачення зміни кримінологічної ситуації в УВП та визначення тенденцій розвитку злочинності в межах певного часового відрізка [1, с. 260].

Як показали результати вивчення наукової літератури, у свій час деякі учені під кримінологічним прогнозуванням (процесом отримання, опрацювання та аналізу необхідної і кримінологічно значущої інформації) у сфері виконання покарань запропонували розуміти такий вид аналітичної діяльності, який покликаний забезпечити процес виконання – відбування покарань, реалізацію завдань і досягнення мети кримінально-виконавчого законодавства України [297, с. 352].

Проте, у цьому сенсі варто зазначити, що доктринальної моделі прогнозування розвитку злочинності у сфері виконання покарань і пробації в Україні досі на науковому та правозастосовному рівнях не розроблено.

Враховуючи зазначене, вказане питання й стало одним із завдань цієї наукової розробки. При цьому методологічним підґрунтям для його успішного вирішення стали як загальнонаукові підходи з даної проблематики [20, с. 159], так і доктринальні напрацювання учених пенітенціарної кримінології [297, с. 352-390].

Отже, якщо у цілому узагальнити сформульоване на науковому рівні досліджуване у даній дисертації поняття, то під *«прогнозуванням розвитку злочинності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації»* слід розуміти *процедуру отримання, обробки та використання у ході здійснення аналітичної діяльності у процесі виконання – відбування покарань та використання при цьому кримінологічно значущої інформації, спрямованої на визначення існуючих негативних тенденцій та передбачення у зв'язку з цим їх впливу на детермінаційний комплекс причин і умов, які сприяють вчиненню суспільно небезпечних і карних діянь у зазначеній галузі суспільних відносин, за певний (запланований) період функціонування вказаної системи явищ і процесів.*

Таким чином, до системоутворюючих ознак, що складають зміст і сутність виведеного поняття, можна віднести наступні із них:

1. Прогнозування – це відповідна процедура отримання, обробки та використання кримінологічно значущої інформації.

Слово «процедура» (від лат. *procedo* – проходжу, просуваюсь) означає встановлений порядок здійснення чого-небудь [185, с. 573] і в контексті кримінально-виконавчої та аналітичної діяльності використовується як закріплений на нормативно-правовому рівні певний вид робіт, які мають здійснюватися у сфері виконання покарань і пробації України. При цьому варто зауважити, що на законодавчому рівні для органів і УВП завдання відносно прогнозування розвитку злочинності не визначено, що, у свою чергу, виступає однією з детермінант, яка знижує ефективність запобіжної діяльності та результативність використання при цьому кримінологічної інформації. Так, ні в КВК (ст. 1) ні в Законі України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» серед завдань даного правоохоронного органу (ст. ст. 1, 7, 9, 11, 18) жодним словом не сказано про таке із них, як здійснення прогнозування розвитку злочинності у процесі виконання – відбування покарань.

Як видається, з метою усунення зазначеної правової прогалини та удосконалення запобіжної діяльності органів і УВП логічно було б ч. 2 ст. 1 КВК доповнити абзацом другим такого змісту:

«Для забезпечення ефективної реалізації визначених у цьому Кодексі завдань кримінально-виконавчого законодавства органи і установи виконання покарань зобов'язані здійснювати прогнозування розвитку кримінальних та інших правопорушень, що вчиняються у процесі виконання – відбування покарань».

У свою чергу, з цих самих міркувань необхідно ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» доповнити в кінці речення словосполученням «та щодо прогнозування розвитку негативних явищ і процесів та планування запобіжних заходів, спрямованих на їх нейтралізацію, блокування, усунення тощо» та викласти вказану норму права у новій редакції.

При цьому варто звернути увагу на такий юридично значущий факт з цього приводу, а саме – отримання вказаної та інших видів інформації регулюється як законодавчими актами, що стосуються сфери інформаційної діяльності, так і відомчими нормативно-правовими актами, які пов'язані зі змістом процесу виконання – відбування покарань (наприклад, відповідно до вимог Інструкції про роботу відділів контролю за виконанням судових рішень [187]).

Обробка інформації передбачає таке її узагальнення, яке обумовлено необхідністю вирішення завдань кримінально-виконавчої діяльності [185, с. 453].

Натомість, використання кримінологічно значущої інформації – це її застосування для чого-небудь (у даному випадку – для здійснення прогнозування) [298].

2. Прогнозування – це вид аналітичної діяльності, яка здійснюється у процесі виконання – відбування покарань та пов'язана з використанням кримінологічної інформації.

У широкому розумінні аналітична діяльність – це така методологія вивчення кримінологічно значущих явищ і процесів, яка передбачає їх пізнання шляхом розчленування на певні складові частини (наприклад, на злочини, що вчиняються засудженими, та злочини, суб'єктом яких є персонал ДКВС України, що у загальному вигляді складає таке явище, як «злочинність у сфері виконання покарань» і пробації) [185, с. 17].

На науковому рівні встановлено, що кримінологічне прогнозування в органах і УВП здійснюється за допомогою наступних методів [297, с. 354]:

а) екстраполяції, тобто визначення тенденцій розвитку злочинності у сфері виконання покарань і пробації, які сформувались у минулому, діють у сьогоденні та можуть мати місце у майбутньому [185, с. 209];

б) експертної оцінки – такого аналітичного узагальнення, яке базується на офіційних статистичних даних, та здійснюється відповідними фахівцями у галузі кримінально-виконавчої діяльності з питань прогнозування розвитку злочинності [20, с. 402];

в) моделювання – такого виду прогнозування (передбачення) розвитку негативних явищ і процесів кримінологічного характеру, який ґрунтується на результатах застосування математичних методів пізнання кримінологічно значущих суспільних відносин, які можуть мати місце у майбутньому у сфері виконання покарань і пробації України [299, с. 4-5].

Як показує практика, цей метод дослідження передбачає прогнозування кількісно-якісних показників злочинності у процесі виконання – відбування покарань, що відображають їх залежність від дій так званих «фонових явищ» (соціально-політичних, соціально-економічних, правових та інших явищ та процесів) [297, с. 355].

До таких, зокрема, виходячи зі змісту сучасних державних програм реформування сфери виконання покарань [3], слід віднести наступні із них:

1) фізична, технічна, психологічна, т. ін. «застарілість» (зношеність тощо) об'єктів життєзабезпечення в УВП (житлових приміщень, виробничої бази; інженерно-технічних засобів охорони і нагляду тощо);

2) зосередження у кримінально-виконавчих установах закритого типу найбільш суспільно небезпечних засуджених (осіб, які вчинили умисні вбивства, розбої, бандитів, організаторів злочинних організацій, т. ін.) [203];

3) невідповідність процесу виконання – відбування покарань європейським стандартам [182, с. 162-173] та міжнародним договорам [198]; інші.

Як встановлено в ході даного дослідження, крім цього, на процедуру прогнозування у сфері виконання покарань і пробації України впливають також особливі об'єкти кримінологічного характеру, а саме – це:

а) пенітенціарна злочинність, суб'єктами вчинення якої є засуджені, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк;

б) злочинність з боку персоналу ДКВС України, яка реєструється у процесі виконання – відбування покарань;

в) специфічна кримінологічна характеристика зазначених вище суб'єктів кримінальних правопорушень;

г) особливості детермінації (спричинення, обумовлення та кореляції) злочинності у вказаній галузі суспільної діяльності;

г) відмінні від інших видів злочинів заходи щодо запобігання злочинності у процесі кримінально-виконавчої діяльності [20, с. 403], включаючи й ті, що стосуються віктимологічної профілактики [290].

У цілому прогнозування, як особливий вид аналітичної діяльності та використання при цьому кримінологічно значущої інформації у сфері виконання покарань і пробації України, має чітко визначені мету та завдання, що у повній мірі повинні кореспондуватись з тими, які визначені на законодавчому рівні, та дати відповідь на наступні проблемні питання, а саме:

1) який вигляд будуть мати за відповідний період та з якою вірогідністю проявляються у процесі виконання – відбування покарань кількісно-якісні показники злочинності, суб'єктами вчинення якої є засуджені до позбавлення волі та персонал ДКВС України (рівень, коефіцієнти, географія, т. ін.);

2) наскільки вірогідними можуть бути зміни у тих чи інших видах злочинності у зазначеній галузі суспільних відносин (у сфері обігу наркотичних засобів і речовин; службової діяльності; правосуддя, ін.);

3) які найбільш типові причини та умови детермінують злочинність у процесі кримінально-виконавчої діяльності;

4) які категорії засуджених до позбавлення волі є найбільш криміногенно активні в колоніях;

5) яке існує реальне та детермінуюче співвідношення між завданням кримінально-виконавчого законодавства та задачами в конкретних УВП (міжрегіональних управліннях ДКВС України), а також наскільки вони можуть бути реалізовані у процесі виконання – відбування покарань [297, с. 353-354].

3. Прогнозування – це аналітична діяльність, що спрямована на визначення існуючих негативних тенденцій та передбачення у зв'язку з цим їх впливу на детермінацію злочинності у сфері виконання покарань і пробації України.

Враховуючи, що у попередніх підрозділах цієї роботи були сформульовані основні негативні тенденції, які впливають на ефективність процесу виконання –

відбування покарань, а також виведено детермінаційний комплекс причин і умов злочинності, що пов'язаний з неналежним використанням кримінологічно значущої інформації у змісті запобіжної діяльності, варто у зв'язку з цим зауважити, що досі вони не стали об'єктом кримінологічного прогнозування, а тому це має стати пріоритетним напрямом тих реформ, які у сьогоденні здійснюються у сфері виконання покарань України [3].

4. Прогнозування – це передбачення розвитку злочинності, що супроводжує процес виконання – відбування покарань, за певний проміжок часу.

У наукових джерелах кримінологічне прогнозування у кримінально-виконавчій діяльності поділяють на:

- а) короткострокове (від одного до двох років);
- б) середньострокове (від двох до п'яти років);
- в) довгострокове (від п'яти і більше років) [297, с. 354].

Якщо цей доктринальний підхід застосувати до передбачення перспектив розвитку злочинності у сфері виконання – відбування покарань і пробації, а також враховувати соціально-правову природу і сутність тих негативних тенденцій, що сформувались та діють донині (на протязі 1991-2024 р. р.), то можна вивести наступні види кримінологічного прогнозування, які мають застосовуватися на практиці, а саме:

1). Короткострокове (на один рік).

Зазначений підхід ґрунтується на тому, що у системі ДКВС України пріоритетними та такими, що найбільш об'єктивно відображають стан оперативно-службової діяльності органів і УВП є річні звіти (підсумки, результати тощо) [7].

Крім цього, про річні звіти суб'єктів статистичної звітності мова ведеться й на законодавчому рівні [95].

2). Середньострокове (від одного до п'яти років).

У даному випадку, особливо з урахуванням тих негативних тенденцій, які повторюються та відтворюються у відповідних кількісно-якісних показниках злочинності у сфері виконання покарань і пробації України, мова ведеться про те,

що практично на протязі 5-ти річного періоду у колоніях змінюється (шляхом вибуття з цієї УВП або прибуття вказаних осіб) кількісний склад засуджених до позбавлення волі, що вкрай важливо для передбачення впливу детермінаційного комплексу причин і умов на найбільш криміногенні об'єкти, явища і процеси, які характерні для змісту кримінально-виконавчої та кримінологічної діяльності [300, с. 225-257].

3). Довгострокове (від п'яти років і більше).

Знову ж таки, враховуючи, що у структурі всіх засуджених до позбавлення волі значну частину (більше 50%) складають ті із них, для яких судом визначені строки даного покарання від 5-ти до 15-ти років і більше [203], зазначений вид кримінологічного передбачення можна вважати досить перспективним і стратегічно значущим.

Проте, для реалізації вказаних видів прогнозів у системі ДКВС України у всіх УВП мають бути створені штабні підрозділи, які, на жаль, не сьогодні відповідною Інструкцією з організаційно-штабної роботи не передбачена [301].

Зокрема, у Типових штабних нормативах виправних колоній мова ведеться лише про групу (старшого інспектора (провідного інспектора)) контрольно-аналітичної роботи [301], фахівці якої ніякого відношення до кримінологічного прогнозування не мають.

Більш того, у Законі України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» також відсутні будь-які норми, які б визначали такі функції Адміністрації ДКВС України (ст. ст. 7, 8), як прогнозування та планування заходів, спрямованих на запобігання кримінальним правопорушенням.

Враховуючи вказану правову прогалину, а також наявність у сфері виконання покарань і пробації України хронічних прорахунків і тенденцій розвитку негативних явищ та процесів, які детермінують злочинність серед засуджених і персоналу органів та УВП, логічно було б частину 2 статті 7 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» доповнити в кінці речення словосполученням *«...а також здійснює комплекс заходів, спрямованих на прогнозування розвитку злочинності у зазначеній галузі*

злочинності та затверджує у зв'язку з цим стратегічні плани щодо її запобігання» та викласти дану форму у новій редакції.

Без сумніву, що таку ж видозміну здійснити й у змісті Інструкції з організаційно-штатної роботи в УВП, ввівши у штатний розпис кримінально-виконавчих установ закритого типу [301] такий підрозділ, як штаб колонії, на який покладено функції аналітично-контрольного та прогностичного характеру, що, у свою чергу, дасть можливість на практиці розробляти та ефективно реалізовувати відповідні стратегічні плани з означених видів діяльності.

Отже, як показали результати вивчення наукової літератури та кримінально-виконавчої діяльності, необхідною умовою прогнозування є планування заходів, що стосуються запобігання кримінальним та іншим правопорушенням, які мають місце у процесі виконання – відбування покарань (це, так звана «дуальна» (подвійна) [185, с. 200]) природа функціонування в УВП і діяльності, що стосується кримінального прогнозування, і діяльності пов'язаної з кримінологічним плануванням запобіжних заходів.

У науковій літературі під кримінальним плануванням розуміють такий вид діяльності (процес, процедуру, порядок тощо), який пов'язаний з розробкою цілей і завдань, що стосуються запобігання та протидії злочинності, напрямів, способів і засобів їх реалізації та забезпечення на всіх рівнях (нормативно-правовому, інформаційному, фінансовому, т. ін.) на певний, визначений суб'єктом цієї діяльності період [302, с. 59].

Інші учені такий вид планування ототожнюють з розробкою плану дій, який складається з системи взаємопогоджених і взаємодіючих заходів, спрямованих на вирішення завдань запобіжної діяльності [20, с. 165].

Крім цього, до системних ознак, що складають зміст кримінологічного планування, зокрема й в УВП, відносять і принципи, на яких ґрунтується такий вид суспільної діяльності, відносячи до них такі із них, як:

1) приклад законності, що передбачає при плануванні розробляти тільки ті заходи, що не суперечать Конституції України (ч. 2 ст. 19, ч. 3 ст. 63, п. 14 ст. 92) та кримінально-виконавчому законодавству (ст. 2 КВК).

Це означає, що жодний захід у кримінологічному плані не може вводити тих правообмежень для об'єктів профілактичного обліку (розділ XXIII ПВР УВП [91]), які не передбачені законом та не витікають з обвинувального вироку суду;

2) принцип наукової обґрунтованості, сутність якого полягає у тому, що кримінологічне планування має здійснюватись на ґрунті результатів наукового аналізу об'єктивного змісту кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності в конкретно взятій УВП.

Зокрема, на науковому [297, с. 174-211] та прикладному рівнях [230, с. 13] встановлено, що майже 70% усіх кримінальних правопорушень вчиняються тими із засуджених в УВП, які не перебували на профілактичних обліках, що, у свою чергу, зобов'язує адміністрації колоній більш предметно та цілеспрямовано складати індивідуальні плани соціально-виховної роботи з цими особами, мова про які ведеться в ч. 2 ст. 95, ч. 3 ст. 97 та ч. 1 ст. 98 КВК;

3) принцип актуальності, тобто визначення пріоритетних напрямів запобіжної діяльності в УВП.

У теперішніх державних програмах, що стосуються реформування сфери виконання покарань і пробації України, на жаль, серед таких пріоритетів планування заходів, спрямованих на запобігання рецидивній злочинності, не визначено, хоча об'єктивна реальність, яка склалась у процесі виконання – відбування покарань, обумовлює здійснення кримінологічного планування [3];

4) інші принципи планування заходів щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань і пробації України, що сформульовані в наукових джерелах [297, с. 368-370].

Таким чином, якщо узагальнити існуючі на доктринальному та правозастосовчому рівнях підходи, то під «кримінологічним плануванням заходів щодо запобігання злочинності у сфері виконання покарань і пробації» необхідно розуміти процедуру розробки та реалізації у ході кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності комплексного плану дій відповідних суб'єктів його формування, затвердження та виконання, який складається з системи взаємообумовлених, взаємозв'язаних і взаємодіючих заходів спрямованих на

недопущення вчинення кримінальних та інших правопорушень, суб'єктами яких є засуджені, а також інші особи у процесі виконання–відбування покарань за певний кримінологічно значущий та прогнозований період.

Отже, до системоутворюючих ознак, що складають зміст виведеного поняття, слід віднести наступні із них:

1. Кримінологічне планування – це процедура розробки відповідних кримінологічно значущих заходів.

Під процедурою в наукових джерелах розуміють певний важливий порядок виконання (здійснення, оформлення тощо) чогось [185, с. 573], а під розробкою – проведення підготовчої роботи, яка є придатною для використання [303].

Процедура планування кримінально-виконавчої діяльності у сфері виконання покарань і пробації регулюється відповідною Інструкцією, яка затверджена ще у 2011 році ДПтС України [304], ліквідованого у 2017 році [305].

Вивчення даного нормативно-правового акту, показало, що у процедурі планування мають місце наступні прогалини і недоліки, що стосуються досліджуваної у цій роботі проблематики, а саме:

а) у системі ДКВС України розробляються лише річні (перспективні), піврічні та кварталні (поточні) плани оперативно-службової та виробничо-господарської діяльності, що не співвідноситься як з процесом кримінологічного прогнозування (1 і 5 та більше років), а також не дозволяє усувати, блокувати, нейтралізувати тощо ті негативні тенденції, що склались у процесі виконання – відбування покарань на протязі 1991-2024 р. р. (п. 1.2. зазначеної вище Інструкції);

б) організація планування покладається на заступників Голови ДКВС України, начальників органів і УВП, а не на, власне, штаби, які функціонують у деяких підрозділах кримінально-виконавчої системи (п. 1.3. Інструкції);

в) хоча в Інструкції й зазначено про те, що моніторинг стану виконання планів здійснюється протягом усього періоду, але які підрозділи (служби, посадові особи) мають це робити не визначено.

Більш того, у п. 7 р. I ПВР УВП, який стосується здійснення безпосереднього контролю за діяльністю УВП з боку Адміністрації ДКВС

України, також нічого не сказано про перевірку при цьому стану реалізації відповідних планів оперативно-службової та виробничо-господарської діяльності, що, без сумніву, важливо з огляду дотримання у процесі виконання–відбування покарань системного підходу при формуванні нормативно-правових актів.

Для усунення вказаної правової прогалини логічно було б абзац другий пункту 7 розділу I ПВР УВП доповнити реченням такого змісту:

«При цьому обов'язковим об'єктом таких перевірок мають бути відповідні плани оперативно-службової та виробничо-господарської діяльності, які складаються в установах виконання покарань».

Звичайно, що з урахуванням існуючих у сьогоднішній у сфері виконання покарань і пробації України соціально-правових реалій [3], потребує перезатвердження Міністерством юстиції України вище вказана Інструкція з питань планування діяльності органів і УВП [304];

г) серед визначених у вказаній Інструкції видів планів відсутні плани кримінологічного прогнозування, що, знову ж таки, дає своєрідне пояснення з приводу того, чому у сфері виконання покарань і пробації України діють донині сформовані ще у 1991 році негативні тенденції та детермінанти, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень як засудженими, так і персоналом ДКВС України (розділ 2).

Враховуючи зазначене, логічно було б підрозділ 2.1. розділу 2 Інструкції про організацію планування діяльності в ДКВС України доповнити підпунктом 2.1.11 наступного змісту:

«Плани короткострокового (до одного року), середньострокового (від одного до п'яти років) та довгострокового (від п'яти до десяти років) кримінологічного прогнозування розвитку та запобігання злочинності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України».

Для удосконалення правового механізму з означених питань варто також ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» доповнити таким принципом, як *плановість діяльності органів і установ виконання покарань*, закріпивши його у пункті дев'ятому даної правової норми;

г) як показали результати вивчення вказаної Інструкції, плани кримінологічного прогнозування не передбачені також і для міжрегіональних територіальних управлінь ДКВС України [6] та для УВП, що, знову ж таки, свідчить про низький рівень усвідомлення керівниками Міністерства юстиції України, як центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань України (ч. 1 ст. 11 КВК та Положення про цей державний орган [168]), важливості кримінологічного прогнозування та планування, а також виступають додатковим аргументом щодо *видозміни стандартів вищої освіти зі спеціальності 081 Право, шляхом зокрема, переведення навчальної дисципліни «Кримінологія» до переліку обов'язкових для вивчення студентами та курсантами юридичного профілю.*

Звертає на себе увагу й той факт, що визначаючи основні вимоги до змісту і структури понять, автори вказаної Інструкції зазначили, що планування діяльності здійснюється у тому числі на основі прогнозу розвитку ситуації за відповідними напрямками діяльності УВП (п. 3.1.), але такий вид планів у розділі 2 цього нормативно-правового акту не вказали, що можна віднести до так званих правових колізій [123, с. 275-281], які потребують усунення з урахуванням розроблених у цій дисертації науково обґрунтованих пропозицій.

2. Кримінологічне планування – це один із засобів забезпечення кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності в органах і УВП.

У науковій літературі кримінально-виконавчу діяльність ототожнюють з процесом виконання – відбування покарань, який складається з двох об'єктивно обумовлених та невід'ємних системних елементів, де суб'єктом першого є персонал ДКВС України, а суб'єктом другого – засуджені до певних видів покарань особи [90, с. 784-798].

У свою чергу, під запобіганням злочинам учені розуміють такий різновид суспільної діяльності, який спрямований на усунення, блокування, нейтралізацію тощо детермінант, які сприяють вчиненню суспільно небезпечних і карних діянь, а також на виявлення потенційних суб'єктів зазначеної протиправної діяльності [13, с. 324].

При цьому варто констатувати, що кримінально-виконавчу та запобіжну діяльність у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України об'єднує мета і завдання кримінально-виконавчого законодавства (ст. 1 КВК), а тому забезпечення цих видів суспільних відносин є об'єктивно обумовленим засобом нормального функціонування органів і УВП.

У тлумачних словниках під забезпеченням розуміють діяльність, покликану задовольняти потреби кого-, що-небудь [306], що у контексті досліджуваної проблематики означає її взаємозв'язок із вказаними видами суспільних відносин, які складаються в процесі виконання – відбування покарань.

3. Кримінологічне планування – це створення та реалізація на практиці комплексного плану дій, основу яких складає кримінологічно значуща інформація.

У доктринальних джерелах слово «комплексний» тлумачиться як група явищ, які становлять єдине ціле [185, с. 305], а слово «план» – як задум, що включає у себе динаміку розвитку явищ [185, с. 519].

Саме у такому контексті, як видається, й варто підходити до кримінологічного планування у сфері виконання покарань і пробації України, де кримінологічно значущі заходи щодо запобігання злочинності мають носити системний (взаємозв'язаний і взаємообумовлений) характер та об'єднані при цьому єдиною метою і завданнями ресоціалізації (що, зокрема, закріплені у кримінально-виконавчому законодавстві (ст. 1 КВК).

4. Кримінологічне планування – це об'єктивно обумовлена діяльність відповідних суб'єктів його здійснення, затвердження та реалізації.

Перелік цих суб'єктів визначений у нормативно-правових актах, які регулюють процес виконання – відбування покарань (ч. 1 ст. 11, ст. 23 КВК; п. 7 розділу I ПВР УВП, Інструкція про організацію планування в ДКВС України [304]; ін.).

Щодо об'єктивно обумовленої необхідності планування будь-якого виду суспільної діяльності, то, як з цього приводу зробили висновок деякі учені, влада і суспільство при створенні таких програм зрозуміють, що це не вічна «лікувальна»

категорія (панацея) [307], а лише засіб для досягнення соціально корисної цілі (мети, результату, вершини тощо) [308, с. 9].

З огляду цього та з урахуванням існуючих у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України проблем, так важливо, як видається, здійснювати кримінологічне планування комплексних заходів щодо запобігання злочинності у цій галузі суспільної діяльності.

5. Кримінологічне планування – це діяльність, спрямована на запобігання кримінальним та іншим правопорушенням, які мають місце у процесі виконання – відбування покарань.

У даному випадку мова ведеться про те, що чинні законодавчі акти України, включаючи й КВК, зобов'язують (як от: Закон України «Про державні цільові програми» [309]) та одночасно, створюють відповідні правові умови (зокрема, шляхом затвердження Порядку розроблення та виконання таких програм [310]) для кримінологічного планування. Саме тому, воно має стати одним із видів планів, що визначені в Інструкції з питань планування в ДКВС України [304].

Щодо мети і завдань кримінологічного планування, то вони у цій ситуації повністю співпадають з їх аналогами, що визначені в кримінально-виконавчому законодавстві України (ст. 1 КВК).

6. Кримінологічне планування – це діяльність, що ґрунтується на методах прогнозування та кримінологічно значущій інформації, на підставі яких передбачається розвиток негативних тенденцій, що детермінують злочинність у процесі виконання – відбування покарань на протязі певного часового періоду, а також розробляються системні заходи щодо її нейтралізації, блокування, ліквідації тощо.

І, хоча в Інструкції, що регулює процес планування у сфері виконання покарань і пробації України, зазначені строки є мінімальними (до одного року) та, власне, необхідність їх розширення та приведення до науково обґрунтованих періодів короткострокового, середньострокового та довгострокового прогнозування розвитку злочинності у процесі виконання – відбування покарань є очевидним і необхідним засобом підвищення як ефективності кримінально-

виконавчої та кримінологічної діяльності, так і більш раціонального та використання при цьому кримінологічно значущої інформації.

До такої, як встановлено в ході даного дослідження, слід у процесі кримінологічного прогнозування та планування віднести наступні відомості про:

а) стан, структуру, рівень та інші важливі у сенсі запобіжної діяльності в колоніях показники злочинності (коефіцієнт судимості; ціна злочинності; динаміка вчинення кримінальних правопорушень), з урахуванням строків прогнозування та планування;

б) ті тенденції, що склались у сфері запобігання та протидії злочинності та пов'язані з розвитком даного суспільно небезпечного і карного явища у процесі виконання – відбування покарань у межах короткострокового, середньострокового та довгострокового прогнозування та планування;

в) результати запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації за певний період;

г) стан і ефективність внутрішньої (у межах системи ДКВС України) та зовнішньої взаємодії органів і УВП з питань запобіжної діяльності;

г) «типових» суб'єктів вчинення кримінальних та інших правопорушень у процесі виконання – відбування покарань, які проявляються у виді зазначеної протиправної поведінки на протязі певного періоду у межах видів прогнозування і планування;

д) постійно діючі на протязі відповідного (тривалого) часового проміжку детермінанти, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у системі ДКВС України;

е) «фонові явища» (недосконалість нормативно-правових актів; високу питому вагу серед засуджених до позбавлення волі хронічних наркоманів, алкоголіків, а також осіб, які мають психічні відхилення т. ін.), які на протязі певного періоду супроводжують процес виконання – відбування покарань та у виді корелянт детермінують злочинність у сфері виконання покарань і пробації України;

є) рівень ефективності реалізації та врахування при плануванні оперативно-службової діяльності державних і регіональних програм реформування правоохоронних органів [10] та запобігання злочинності у процесі виконання – відбування покарань [3];

ж) інші кримінологічно значущі показники, що характеризують сферу виконання покарань і пробації України (про професійну підготовленість персоналу ДКВС України; про стан контролю, включаючи громадський моніторинг [140], за процесом виконання – відбування покарань; про фінансово-матеріальне та інше ресурсне забезпечення кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності; т. ін.).

Таким чином, якщо у цілому підсумувати отримані у ході даного дослідження результати дослідження, то слід констатувати, що стан прогнозування та планування заходів запобіжної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України та ефективність використання при цьому кримінологічної інформації у сьогоденні не в повній мірі кореспондується як з сучасними державними програмами, що стосуються реформування даної галузі суспільних відносин, так і з метою та завданнями кримінально-виконавчого законодавства, що, у свою чергу, детермінує постійний розвиток негативних тенденцій та не дозволяє у зв'язку з цим нейтралізувати, блокувати, усунути тощо комплекс причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів як засудженими, так і персоналом ДКВС України.

Висновки до розділу 3

1. З'ясовано зміст сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України та встановлено її вплив на ефективність використання кримінологічної інформації у запобіжній діяльності у зазначеній галузі суспільних відносин.

Встановлено також, що злочинність, яка мала місце у 2013-2021 р. р. в Україні, дозволяє констатувати, що не дивлячись на кількісне у цілому зниження

кримінальних правопорушень, за цей період відбувся ріст тих із них, що мають безпосереднє відношення до середовища засуджених, які тримаються у кримінально-виконавчих установах закритого типу (ч. 3 ст. 11 КВК), а також детермінують злочинність у сфері виконання покарань, а саме – це:

- а) кримінальні правопорушення проти правосуддя;
- б) злочинів, вчинених у складі різноманітних груп (ст. 28 КК);
- в) суспільно небезпечних діянь, суб'єктами вчинення яких були раніше судимі особи.

Важливим у зв'язку з цим є й інший висновок з цього приводу: аналогічні тенденції, предметом впливу яких є кримінологічно значущі відомості, характерні й для сфери виконання покарань України, що свідчить про діалектичний взаємозв'язок і взаємодію загальної (у цілому в державі), особливої (кримінальні правопорушення проти правосуддя) та конкретної (безпосередньої) (суспільно небезпечні посягання, які мають місце в процесі виконання – відбування покарань) видової злочинності один з одним – у цьому власне, й полягає зміст детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у вказаній галузі суспільних відносин.

Констатовано, що через формальне відношення до реалізації державних програм у сфері виконання покарань України на практиці існують наступні детермінанти пенітенціарної злочинності, а саме:

- 1) дотепер не прийнято проект Закону України «Про пенітенціарну систему», що досить важливо з огляду якісної видозміни змісту діяльності органів і УВП, як суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам;
- 2) позбавлення апарату Міністерства юстиції України правоохоронних функцій та надання цьому відомству права на затвердження нормативно-правових актів з питань ОРД і запобігання злочинам, створило своєрідну правову колізію, яка, у свою чергу, детермінує відсутність як у цій Концепції, так і в інших нормативно-правових актах відомостей про кримінологічну інформацію;
- 3) формальний підхід до переформування діяльності уповноважених органів пробації як суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним

правопорушенням, які суттєвим чином досі не налагодили взаємодії з УВП та іншими правоохоронними органами;

4) досить інертне відношення відповідальних посадових осіб ДКВС України до впровадження в діяльність органів, УВП і СІЗО сучасних інформаційних технологій з питань взаємодії ОРД та запобіжної діяльності, зокрема й щодо більш ефективного використання при цьому кримінологічної інформації;

5) орієнтування персоналу ДКВС України та інших суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам на протидію (дію на дію) цим суспільно небезпечним діянням, а не на їх запобігання (недопущення, припинення на стадії готування чи замаху (ст. ст. 13-15 КК)), як це передбачено нормами матеріального права (ст. ст. 1, 50 КК та ст. 1 КВК);

6) примітивна забезпеченість участі органів і УВП у процесі взаємодії з правоохоронними органами, суб'єктами ОРД та стороною обвинувачення (ст. ст. 36-41 КПК (прокурором, слідчим, дізнавачем)) з питань запобіжної діяльності та у розслідуванні кримінальних проваджень, враховуючи, що у зазначених видах оперативно-службової діяльності відсутній термін «кримінологічна інформація»;

7) декларативні наміри щодо підвищення рівня функціонування оперативних підрозділів органів і УВП (ст. 104 КВК і ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» щодо запобігання злочинам, особливо тих, які пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин, враховуючи ті негативні тенденції, що супроводжують цю діяльність і процес виконання – відбування покарань у сьогоденні;

8) інші заходи, які у більшій мірі носять формальну сутність і спрямування, позаяк не містять у собі жодних відомостей, які пов'язані з використанням кримінологічної інформації на правовий механізм запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Доведено, що у цілому, підводячи підсумки проведеного аналізу щодо змісту сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, слід констатувати, що прорахунки і недоліки у її формуванні та реалізації на всіх рівнях (законодавчому, правоохоронному тощо) суттєвим чином

впливають на рівень запобіжної діяльності у вказаній галузі суспільної діяльності та на ефективність з використання при цьому кримінологічно значущої інформації, що обумовлює необхідність активізації наукових пошуків з означеної проблематики та здійснення у зв'язку з цим комплексних заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення детермінант, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань з боку засуджених та інших осіб.

2. Доведено, що підвищення рівня взаємодії органів і установ виконання покарань – це один із напрямів удосконалення запобіжної діяльності та ефективного виокремлення при цьому кримінологічної інформації.

Сформульовано також авторське визначення поняття «взаємодія підрозділів установ виконання покарань з питань, що стосуються обміну кримінологічно значущою інформацією та використанням її у запобіжній діяльності», під яким слід розуміти взаємодією підрозділів установ виконання покарань з питань, що стосуються обміну кримінологічно значущою інформацією використання її у запобіжній діяльності» слід розуміти таку організовану на підставі законодавчих та інших нормативно-правових актів спільну діяльність декількох (а, в окремих випадках, всього персоналу установи виконання покарань) структурних підрозділів кримінально-виконавчих установ закритого та відкритого типу для вирішення чітко визначених завдань, що стосуються запобігання кримінальними правопорушенням, з використанням таких відомостей кримінологічного характеру, які не суперечать принципам законодавства у сфері інформаційного забезпечення та не пов'язані з порушенням права на захист персональних даних про особу.

Здійснено аналіз системоутворюючих ознак даного поняття та констатовано, що:

- 1). Взаємодія – це організована діяльність.
- 2). Взаємодія – це діяльність, яка здійснюється на підставі законодавчих та інших нормативно-правових актів.

3) Взаємодія – це спільна діяльність декількох (від двох і більше) суб'єктів кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності, а в окремих випадках, визначених у законі (при стихійному лихові, епідеміях, аваріях тощо (ч. 1 ст. 106 КВК)), всього колективу УВП. При цьому координуюча роль у таких ситуаціях покладається на начальника даної установи.

4). Взаємодія – це спільна діяльність відповідних підрозділів кримінально-виконавчих установ закритого (виправні колонії) та відкритого типу (виправні центри) (ч. 3 ст. 11 КВК).

5). Взаємодія – це спільна діяльність відповідних підрозділів щодо реалізації завдань, пов'язаних із запобіганням кримінальних правопорушень.

6). Взаємодія – це спільна діяльність тих чи інших підрозділів УВП, предметом якої є кримінологічно значуща інформація (зокрема, про стан і рівень злочинності у сфері виконання покарань, особу кримінального правопорушника, причини і умови, що сприяють вчиненню нею злочину, а також про заходи, спрямовані на його запобігання).

7). Взаємодія – це спільна діяльність відповідних підрозділів УВП інформаційного характеру, яка ґрунтується на тих принципах, що визначені в законодавчих актах з означеної галузі суспільних відносин (принципи прозорості, відкритості, вільного отримання відомостей, т. ін.).

8). Взаємодія – це спільна діяльність відповідних підрозділів УВП, яка здійснюється з дотриманням права засуджених та інших суб'єктів і учасників кримінально-виконавчих відносин на захист персональних даних [189].

Зроблено висновок про те, що так у цілому, виходячи з отриманих результатів вказаного наукового пошуку, без підвищення рівня взаємодії органів і УВП та ефективності використання при цьому кримінологічно значущої інформації, вкрай складно, навіть в умовах прийнятих державних програм, пов'язаних з реформуванням сфери виконання покарань і пробації України, та проблематично буде здійснювати запобіжні заходи щодо нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань.

3. Визначено стан прогнозування розвитку злочинності та планування заходів запобіжної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, а також сформульовані у зв'язку з цим відповідні авторські поняття.

Зокрема, прогнозування – це відповідна процедура отримання, обробки та використання кримінологічно значущої інформації.

У свою чергу, під кримінологічним плануванням заходів щодо запобігання злочинності у сфері виконання покарань і пробації необхідно розуміти процедуру розробки та реалізації у ході кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності комплексного плану дій відповідних суб'єктів його формування, затвердження та виконання, який складається з системи взаємообумовлених, взаємозв'язаних і взаємодіючих заходів спрямованих на недопущення вчинення кримінальних та інших правопорушень, суб'єктами яких є засуджені, а також інші особи у процесі виконання – відбування покарань за певний кримінологічно значущий та зпрогнозований період.

Визначено кримінологічно значущі показники, що мають враховуватись у ході кримінологічного прогнозування та планування запобіжної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, а саме – це відомості про:

а) стан, структуру, рівень та інші важливі у сенсі запобіжної діяльності в колоніях показники злочинності (коефіцієнт судимості; ціна злочинності; динаміка вчинення кримінальних правопорушень), з урахуванням строків прогнозування та планування;

б) ті тенденції, що склались у сфері запобігання та протидії злочинності та пов'язані з розвитком даного суспільно небезпечного і карного явища у процесі виконання–відбування покарань у межах короткострокового, середньострокового та довгострокового прогнозування та планування;

в) результати запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації за певний період;

г) стан і ефективність внутрішньої (у межах системи ДКВС України) та зовнішньої взаємодії органів і УВП з питань запобіжної діяльності;

г) «типових» суб'єктів вчинення кримінальних та інших правопорушень у процесі виконання – відбування покарань, які проявляються у виді зазначеної протиправної поведінки на протязі певного періоду у межах видів прогнозування і планування;

д) постійно діючі на протязі відповідного (тривалого) часового проміжку детермінанти, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у системі ДКВС України;

е) «фонові явища» (недосконалість нормативно-правових актів; високу питому вагу серед засуджених до позбавлення волі хронічних наркоманів, алкоголіків, а також осіб, які мають психічні відхилення т. ін.), які на протязі певного періоду супроводжують процес виконання – відбування покарань та у виді корелянт детермінують злочинність у сфері виконання покарань і пробації України;

є) рівень ефективності реалізації та врахування при плануванні оперативно-службової діяльності державних і регіональних програм реформування правоохоронних органів та запобігання злочинності у процесі виконання – відбування покарань;

ж) інші кримінологічно значущі показники, що характеризують сферу виконання покарань і пробації України (про професійну підготовленість персоналу ДКВС України; про стан контролю, включаючи громадський моніторинг, за процесом виконання – відбування покарань; про фінансово-матеріальне та інше ресурсне забезпечення кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності; т. ін.).

Таким чином, якщо у цілому підсумувати отримані у ході даного дослідження результати дослідження, то слід констатувати, що стан прогнозування та планування заходів запобіжної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України та ефективність використання при цьому кримінологічної інформації у сьогоденні не в повній мірі кореспондується як з сучасними державними програмами, що стосуються реформування даної галузі суспільних відносин, так і з метою та завданнями кримінально-виконавчого

законодавства, що, у свою чергу, детермінує постійний розвиток негативних тенденцій та не дозволяє у зв'язку з цим нейтралізувати, блокувати, усунути тощо комплекс причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів як засудженими, так і персоналом ДКВС України.

ВИСНОВКИ

Встановлено стан і методологію досліджень з питань, що пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, та доведена у зв'язку з цим необхідність вивчення зазначеної проблематики на дисертаційному рівні.

Визначені також основні проблеми (так звані фонові явища), що впливають на ефективність використання у запобіжній діяльності даного виду відомостей, до яких віднесено такі із них, як:

1. Затверджуючи у липні 2022 року стандарти юридичної освіти, Міністерство освіти і науки України виключило з переліку обов'язкових для вивчення здобувачами вищої освіти таку навчальну дисципліну, як «Кримінологія».

Такий підхід привів не тільки до ліквідації кафедр кримінології у провідних вузах України, але й знизив рівень цікавості майбутніх аспірантів і докторантів до найбільш складних, актуальних і системних проблем, до яких, без сумніву, слід віднести й кримінологічну інформацію;

2. Все частіше на законодавчому рівні замість «терміну» запобігання» вживається словосполучення «протидія злочинності» (зокрема, у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію»; ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»; ін., хоча, як це доведено А. П. Закалюком, це не тотожні поняття, а такі, де перше є за об'ємом і спрямованістю та рівнем профілактики більш предметне і ефективне, ніж друге.

3. Відсутність у чинному КПК правового інституту «причин і умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення», а також обов'язку у сторони обвинувачення (ст. ст. 36-41 вказаного Кодексу) щодо їх виявлення та усунення, не тільки виступає однією з детермінант, яка сприяє злочинності у сфері виконання покарань України, але й не дозволяє нейтралізувати детермінаційний комплекс рецидивних суспільно небезпечних діянь у цілому у нашій державі (ст. 34 КК).

Зроблено висновок про те, що не дивлячись на періодичні публікації у фахових та інших наукових виданнях, а також на відображення відомостей про кримінологічну інформацію у навчально-методичній літературі та, частково, – у деяких дисертаціях, що стосувались кримінологічної діяльності та запобігання злочинам, сучасний стан доктринальних і комплексних пошуків з питань, пов'язаних з визначенням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, є таким, що не відповідає практичним потребам відповідних суб'єктів профілактики, а отже завданням, які визначені у державних програмах реформування даної галузі суспільних відносин.

Логічним у зв'язку з цим можна вважати й інший висновок по суті досліджуваної проблематики, а саме: допоки на науковому рівні у повній мірі не буде з'ясовано сутність і зміст кримінологічної інформації, доти у нормативно-правових актах, зокрема, у Законі України «Про інформацію», серед видів інформації буде відсутній даний вид відомостей – і, як наслідок, підвищення рівня ефективності запобіжної діяльності як в Україні, так і у сфері виконання покарань буде вкрай ускладнено та не забезпечено відповідними соціально-правовими гарантіями та ресурсами.

2. Встановлено теоретико-правову природу поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», а також визначено існуючі у зв'язку з цим на доктринальному та нормативно-правових рівнях проблеми.

Про наявність проблемних моментів з означеного питання дослідження повідомили в ході анонімного опитування 41% респондентів з числа персоналу ДКВС України, 27% працівники органів поліції та 7% здобувачів вищої освіти юридичного профілю.

Для їх вирішення запропоновано здійснити наступні заходи:

2.1. Ст. 98 КВК доповнити приміткою наступного змісту:

«Під кримінологічною характеристикою слід розуміти таку кримінологічну інформацію, яка містить сукупність практично значущих показників про явища

злочинності та особу кримінального правопорушника, а також про заходи запобіжного характеру, що спрямовані на недопущення вчинення засудженими нових кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань».

2.2. Доповнити ч. 1 ст. 12 Закону України «Про інформацію» словосполученням «науково обґрунтовані» та викласти її у новій редакції, а саме:

«Інформація довідково-енциклопедичного характеру – це систематизовані, науково обґрунтовані, документовані...» – і далі за текстом існуючої норми права.

2.3. Доповнити ч. 1 ст. 15 Закону України «Про інформацію» словосполученням «у тому числі кримінологічного характеру» та викласти її у новій редакції:

«Науково-технічна інформація – будь-які відомості, у тому числі кримінологічного характеру», – і далі за текстом цієї правової норми.

2.4. Доповнити ч. 2 ст. 17 цього ж Закону у кінці речення словосполученням «у тому числі кримінологічного характеру та змісту» та викласти цю норму в новій редакції.

2.5. Закон України «Про інформацію» доповнити:

1) ч. 1 ст. 10 абзацом такого змісту:

«До видів інформації відноситься також кримінологічна інформація»;

2) статтю 19-2 «Кримінологічна інформація» та викласти її у такій редакції:

«Кримінологічна інформація – відомості, що стосуються загальної та видової злочинності; особи кримінального правопорушника; причини та умови, що сприяють вчиненню суспільно небезпечних і карних діянь; заходи запобігання злочинності, а також інші кримінологічно значущі показники злочинності (стан, рівень, коефіцієнти тощо)».

6. Визначено теоретико-прикладне значення і роль міжнародно-правових підходів, що стосуються застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань, та запропоновано наступним чином усунути існуючі в Україні правові прогалини з означеної тематики дослідження, а саме:

6.1. Перше речення ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» виключити та викласти у новій редакції:

«Генеральний прокурор, керівники відповідних прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків координують діяльність правоохоронних органів, а також інших органів державної влади та учасників запобіжної діяльності, які в установленому законом порядку залучаються до реалізації заходів, спрямованих на недопущення кримінальних правопорушень».

6.2. На рівні Кабінету Міністрів України створити Державну агенцію з питань запобігання злочинам, внівши відповідні зміни у Закон України «Про Кабінет Міністрів України», а саме – у п. 3 ч. 1 ст. 20, доповнивши його пунктом 3-1 наступного змісту:

«Для створення реальних правових гарантій та забезпечення контролю за діяльністю визначених у законі суб'єктів і учасників діяльності, пов'язаної із запобіганням кримінальних правопорушень, у складі Кабінету Міністрів України створюється Державна агенція з питань запобігання злочинам, яка діє на підставі ст. 116 Конституції України, вказаного Закону та відповідного Положення, затвердженого Урядом».

6.3. Доповнити ст. 95 КВК України приміткою 2 такого змісту:

«При складанні індивідуальної програми соціально-виховної програми засудженого використовуються як національні, так і міжнародно-правові положення, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України».

6.4. Доповнити ст. 95 КВК України приміткою 3 наступного змісту:

«Для забезпечення об'єктивної та всебічної характеристики особи засудженого адміністрація установи виконання покарань вправі використовувати інформаційні бази відомостей, які сформовані та функціонують в інших правоохоронних органах».

6.5. Доповнити ст. 6 КВК частиною 5 наступного змісту:

«Для забезпечення виправно-ресоціалізаційного впливу на особу засудженого органи та установи виконання покарань вправі використовувати будь-

які відомості про нього, з урахуванням принципів і критеріїв, що визначені на законодавчому рівні у сфері інформаційної діяльності України».

6.6. Доповнити ст. 1 КК приміткою наступного змісту, а саме:

«У даній статті Кодексу мова ведеться про запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються як умисно, так і з необережності».

6.7. Доповнити ч. 1 ст. 94 КВК реченням наступного змісту:

«В основу поділу колоній на структурні дільниці покладено критерій суспільної небезпеки засудженого та ризик вчинення ним кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань».

6.8. Доповнити ч. 1 ст. 93 КВК абзацом другим наступного змісту:

«У визначених у законі випадках органи державної місцевої влади залучаються відповідними управлінськими структурами у сфері виконання покарань і пробації України до реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства, контролю за діяльністю органів і установ виконання покарань, а також до матеріально-технічного та іншого ресурсного забезпечення їх нормального та безперебійного функціонування».

Про наявність вказаної проблематики повідомили у ході анонімного опитування 35% респондентів з числа персоналу ДКВС України, 18% працівників Національної поліції та 6% здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів юридичного профілю.

4. Встановлено основні проблемні питання, що стосуються змісту нормативно-правових підстав застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, та розроблені наступні шляхи їх вирішення, а саме – запропоновано:

4.1. Здійснити комплекс системних заходів, а саме:

1) виключити зі ст. 3 Закону України «Про захист персональних даних» словосполучення «підзаконні нормативно-правові акти» та викласти цю норму права в новій редакції.

2) доповнити ч. 1 ст. 8 КВК України абзацом такого змісту:

«Засуджені мають право на захист їх персональних даних у порядку, визначеному в законі».

4.2. Доповнити КВК України статтею 6-2 «Особливості інформаційного забезпечення процесу виконання – відбування покарань» та викласти її у наступній редакції:

«Суб'єкти та учасники процесу виконання – відбування покарань реалізують свої права у сфері інформаційної діяльності на підставі законодавчих актів, які регулюють цей вид суспільних відносин, з урахуванням вимог режиму та інших правообмежень, що визначені у кримінально-виконавчому законодавстві України».

4.3. Доповнити пункт 2 розділу IV Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконання судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів абзацом такого змісту:

«До першої частини особової справи засудженого (особи, взятої під варту) долучається й досудова доповідь, яка відповідно до закону складається на особу обвинуваченого».

4.4. Доповнити ч. 4 ст. 6 КВК у кінці речення словосполученням: «а також іншої кримінологічно значущої інформації, яка отримується у процесі виконання – відбування покарань від інших правоохоронних органів, підприємств, установ і організацій різних форм власності».

4.5. Доповнити ст. 91 КВК частиною 4 наступного змісту:

«Адміністрація установи виконання покарань зобов'язана забезпечити захист персональних даних засуджених та ув'язнених під варту, як це передбачено відповідними законодавчими актами України з означених питань».

5. Встановлено основні проблеми, що пов'язані з принципами реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у процесі виконання – відбування покарань, а також розроблені шляхи їх усунення, а саме – запропоновано:

5.1. Доповнити ст. 5 КВК України таким положенням, як:

1. Словосполученням наступного змісту «а також на принципах інформаційного забезпечення кримінально-виконавчої діяльності, визначених на законодавчому рівні».

2. Частиною 2 такого змісту:

«Змістовну сутність зазначених у цій статті Кодексу принципів мають складати основоположні, загальні та міжгалузеві принципи діяльності органів та установ виконання покарань, які закріплені в Конституції України та міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також в інших законах України».

5.2. Доповнити ст. 104 КВК частиною третьою наступного змісту:

«Для забезпечення належного правопорядку, а також процесу виконання – відбування покарань оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань ведуть профілактичні обліки засуджених, з боку яких можна очікувати вчинення нових кримінальних правопорушень.

Про постановку особи на профілактичний облік адміністрація установи виконання покарань у випадках, визначених у законі, письмово повідомляє засудженого, а копію рішення з цього питання долучає до особової справи останнього.

Аналогічні дії з цього приводу вчиняються відносно персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України та інших осіб відповідними оперативними підрозділами, що визначені в оперативно-розшуковому законодавстві».

5.3. Доповнити ст. 102 КВК приміткою наступного змісту:

«Режим у виправних і виховних колоніях забезпечується всіма, визначеними у цьому Кодексі, видами кримінально-виконавчої діяльності, включаючи й інформаційно-кримінологічного змісту».

5.4. Доповнити ст. 135 КВК України частиною восьмою наступного змісту:

«Рішення про застосування до засудженого заходів стягнення у виді поміщення у дисциплінарний ізолятор, приміщення камерного типу, карцер або одиночну камеру має прийматись у випадках, коли до правопорушника застосовувались передбачені цим Кодексом заходи дисциплінарного впливу, або,

коли іншими стягненнями не можна запобігти з її боку вчинення кримінальних та інших правопорушень. При цьому дисциплінарна комісія має враховувати всі кримінологічно значущі відомості про особу правопорушника».

5.5. Доповнити ч. 6 ст. 106 КВК України у кінці речення словосполученням «із застосуванням при цьому кримінологічно значущих відомостей про особу правопорушника та про склад інших засуджених, які тримаються у даній установі виконання покарань» та викласти цю норму права у новій редакції.

5.6. Доповнити ст. 10 КВК частиною шостою наступного змісту:

«Адміністрація установи виконання покарань, у яку в порядку, визначеному в частині 4 цієї статті Кодексу, переведений засуджений з іншої кримінально-виконавчої установи, зобов'язана захистити його персональні дані та мають право у зв'язку з цим витребувати всю кримінологічно значущу інформацію про вказану особу з попередньої установи».

6. З'ясовано сучасний стан використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України та запропоновано для усунення існуючих у зв'язку з цим проблем здійснити наступні заходи:

6.1. Доповнити ст. 104 КВК частиною четвертою наступного змісту:

«Керівники установ виконання покарань несуть персональну відповідальність за реалізацію завдань оперативно-розшукової діяльності, визначених у ч. 1 ст. 104 вказаного закону з іншими підрозділами установ з питань запобіжної діяльності».

6.2. Доповнити ст. 133 КВК частиною другою такого змісту:

«Адміністрація установи виконання покарань зобов'язана вживати необхідні запобіжні заходи, спрямовані на недопущення випадків злісного порушення встановленого порядку відбування покарань та злісної непокори засуджених. При цьому пріоритетними мають бути заходи соціально-виховного і психологічного впливу на правопорушників».

6.3. Доповнити Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» ст. 23-1 «Правові наслідки судимості для персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України» наступного змісту:

«У випадку вчинення особою з числа персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України кримінального правопорушення, безпосередньо пов'язаного з процесом виконання – відбування покарань, а також засудження у зв'язку з цим, суд може позбавити її соціального захисту, передбаченого у ст. 23 даного закону».

7. Визначено зміст сучасної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України, а також встановлені проблеми, пов'язані з її впливом на ефективність використання у правовому механізмі кримінологічної інформації, для усунення яких запропоновано:

7.1. Доповнити ч. 1 ст. 11 КВК України абзацом 2 наступного змісту:

«На органи виконання покарань, що визначені в частині першій цієї статті Кодексу, покладається організація заходів, спрямованих на досягнення мети і реалізацію завдань кримінально-виконавчого законодавства України».

7.2. У розділі XXIII ПВР УВП замість слів «попередження» та «профілактика» вжити термін «запобігання правопорушенням».

7.3. Для удосконалення Методики визначення ступеня виправлення засудженого у всіх її розділах та пунктах вжити словосполучення «кримінологічно значуща інформація про особу засудженого», що обумовлено сутністю і змістом даного виду відомостей, який виведений у наукових джерелах основу яких складає предмет кримінології.

7.4. Внести зміни у Стандарти вищої освіти зі спеціальності 081 Право, закріпивши у переліку обов'язкових навчальних дисциплін курс «Кримінологія», а також у навчальні програми підготовки та підвищення професійної кваліфікації зазначених суб'єктів кримінально-виконавчої діяльності у відповідних центрах ДКВС України.

8. Встановлено сутність і зміст діяльності, пов'язаної зі взаємодією органів і УВП з питань запобігання кримінальним правопорушенням та ефективності

використання при цьому кримінологічної інформації, а також розроблені науково обґрунтовані шляхи щодо усунення існуючих у зв'язку з цим проблем, а саме – запропоновано:

8.1. Прийняти Закон України «Про організаційно-правові засади взаємодії та координаційної діяльності у сфері запобігання і протидії злочинності правоохоронних органів України».

8.2. Доповнити Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» статтею 5-1 «Порядок взаємодії та участі Державної кримінально-виконавчої служби України у координаційній діяльності з іншими учасниками процесу виконання – відбування покарань, а також у сфері запобігання і протидії злочинності» та викласти її у такій редакції:

«Порядок взаємодії та участі органів і установ виконання покарань у координаційній діяльності з іншими правоохоронними органами у сфері запобігання і протидії злочинності визначається у спеціальних законодавчих актах України».

Крім того, доповнити статтю 5 КВК «принципом взаємодії органів і установ виконання покарань з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами всіх форм власності, громадськими об'єднаннями та окремими фізичними особами».

8.3. ПВР УВП слід доповнити спеціальним розділом XXXV «Взаємодія органів і установ виконання покарань з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами всіх форм власності, громадськими об'єднаннями» та викласти його одним пунктом наступного змісту:

«Взаємодія органів і установ виконання покарань з іншими учасниками кримінально-виконавчої діяльності здійснюється в порядку, визначеному у відповідних законодавчих актах України, з метою забезпечення реалізації мети і завдань кримінально-виконавчого законодавства, шляхом отримання від них кримінологічно значущої інформації про особу засудженого та його оточення, а також для організації заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяли вчиненню

кримінальних правопорушень особами, які відбувають за це покарання у тій чи іншій установі виконання покарань».

8.4. Доповнити пункт 1 розділу XXII ПВР УВП абзацом такого змісту:

«При переведенні засуджених, які перебувають на профілактичних обліках УВП, в інші установи відповідні, передбачені оперативно-розшуковим законодавством України матеріали, в обов'язковому порядку передаються у ті правоохоронні органи, на території яких дислокуються відповідні установи виконання покарань».

8.5. Доповнити ст. 11 КВК частиною 10 такого змісту:

«Начальники органів і установ виконання покарань несуть персональну відповідальність за реалізацію завдань кримінально-виконавчого законодавства України, що визначені в статті першій даного Кодексу, а також за організацію у зв'язку з цим взаємодії між відповідними підрозділами конкретної установи та між іншими установами і здійснення координаційної діяльності з означених питань».

8.6. Доповнити ст. 11 КВК України частиною 11 наступного змісту:

«Перелік визначених у цій статті Кодексу органів і установ виконання покарань є вичерпним. При цьому жоден орган державної влади та інші учасники кримінально-виконавчої діяльності не вправі виконувати будь-які кримінальні покарання».

8.7. Доповнити ст. 104 КВК частиною 5 такого змісту:

«Оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань несуть передбачену законом відповідальність за стан і рівень ефективності запобігання кримінальним правопорушенням у колоніях та взаємодію з цих питань з іншими підрозділами установ».

8.8. Доповнити ч. 1 ст. 105 зазначеного Кодексу абзацом такого змісту:

«Для подолання стихійного лиха, епідемій та аварій на важливих для життєзабезпечення систем діяльності УВП начальник установи зобов'язаний організувати спільну діяльність усіх структурних підрозділів та забезпечити при цьому координацію їх дій».

9. Встановлено сучасний стан прогнозування розвитку злочинності та планування заходів запобіжної діяльності у процесі виконання – відбування покарань в Україні, а також розроблені науково обґрунтовані пропозиції щодо усунення існуючих у зв'язку з цим проблем, а саме – запропоновано:

9.1. Доповнити ч. 2 ст. 1 КВК абзацом другим такого змісту:

«Для забезпечення ефективної реалізації визначених у цьому Кодексі завдань кримінально-виконавчого законодавства органи і установи виконання покарань зобов'язані здійснювати прогнозування розвитку кримінальних та інших правопорушень, що вчиняються у процесі виконання – відбування покарань».

9.2. Доповнити ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» в кінці речення словосполученням «та щодо прогнозування розвитку негативних явищ і процесів та планування запобіжних заходів, спрямованих на їх нейтралізацію, блокування, усунення тощо» та викласти вказану норму права у новій редакції.

9.3. Доповнити ч. 2 ст. 7 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» в кінці речення словосполученням «а також здійснює комплекс заходів, спрямованих на прогнозування розвитку злочинності у зазначеній галузі злочинності та затверджує у зв'язку з цим стратегічні плати щодо її запобігання» та викласти дану форму у новій редакції.

9.4. Доповнити підрозділ 2.1. розділу 2 Інструкції про організацію планування діяльності в ДКВС України підпунктом 2.1.11 наступного змісту:

«Плани короткострокового (до одного року), середньострокового (від одного до п'яти років) та довгострокового (від п'яти до десяти років) кримінологічного прогнозування розвитку та запобігання злочинності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України».

9.5. Доповнити ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» таким принципом, як плановість діяльності органів і установ виконання покарань, закріпивши його у пункті дев'ятому даної правової норми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатирьов А. І. Антикриміногенний вплив на злочинність у місцях несвободи України: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 432 с.
2. Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України: монографія. Вид. 3-є, доповн. і випр. / за заг. ред. д.ю.н., проф., заслуженого юриста України В. В. Топчія. Луцьк: видавництво «Терен», 2023. 418 с.
3. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Вітвицький С. С., Ковальчук В. С., Колб О. Г., Назимко Є. С. Кримінально-процесуальні засади у правовому механізмі запобігання злочинам у сфері виконання покарань України: поняття, проблеми та шляхи удосконалення: монографія / за ред. д.ю.н., проф. С. С. Вітвицького. Кропивницький: Донецький державний університет внутрішніх справ, 2024. 284 с.
5. Деякі показники діяльності установ кримінально-виконавчої системи МВС України у 1991 році: Інформаційний бюлетень. Київ: ГУВП МВС України, 1992. 28 с.
6. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції: постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 № 348. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 році: Інформ. бюл. Київ: департамент ДКВС Міністерства юстиції України, 2017. 34 с.
8. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. Кн. 3: Практична кримінологія. 320 с.

9. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

10. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2017 роки: Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

11. Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

12. Довідник про автореферати виконаних в Україні за 1991-2008 р. р. дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата юридичних наук / укл. В. К. Гришук, Б. О. Кириш, О. Ф. Паська. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009. 472 с.

13. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

14. Проблеми протидії злочинності: підручник/ за ред. проф. О. Г. Кальмана. Харків: Вид-во ТОВ фірма «Нова софт», 2010. 352 с.

15. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навчальний посібник. Харків: «Право», 2011. 120 с.

16. Захаров В. П., Рудешко В. І. Проблеми інформаційного забезпечення правоохоронних структур: навчально-практичний посібник. Львів: Льв. ДУВС, 2007. 372 с.

17. Бесчастний В. М. Методи інформаційного забезпечення як інструментарій збору та обробки інформації про злочинність. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 206-212.

18. Кулик О. Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 288 с.

19. Про затвердження Виправно-трудового кодексу Української РСР: Закон Української РСР від 23.12.1970 № 3325-07. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. № 1. Ст. 6.

20. Кримінологія: підручник для студентів вищ, навч. закладів / за заг. ред. д.ю.н., проф., заслуженого юриста України О. М. Джужи. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 414 с.

21. Василець В. Б. Правові та кримінологічні проблеми попередження втеч з виправно-трудогих установ: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1996. 20 с.

22. Богатирьов І. Г. Правове і організаційне забезпечення виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Українська акад. внутр. справ, 1996. 24 с.

23. Колб О. Г. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх у слідчих ізоляторах МВС України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 1997. 23 с.

24. Бібліографія (кримінологія та профілактика злочинів): довідник / за заг. ред. Джужи О. М. Київ: Атіка, 2008. 296 с.

25. Голіна В. В. Спеціально-кримінологічне попередження злочинів: теорія і практика: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Українська державна юридична академія, 1994. 44 с.

26. Джужа О. М. Запобігання поширенню СНІДУ: Кримінологічні та кримінально-правові проблеми: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Україн. акад. внутр. справ, 1997. 47 с.

27. Костенко О. М. Воля і свідомість злочинця (дослідження із застосуванням принципу натуралізму): Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1995. 46 с.

28. Лихолоб В. Г. Проблеми ефективності правозастосовної діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю (кримінологічний і теоретико-правовий аспект): Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1992. 41 с.

29. Михайлов О. Є. Кримінологічні проблеми боротьби з некорисливою насильницькою злочинністю серед молоді: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Україн. акад. внутр. справ, 1996. 45 с.

30. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність в Україні: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Нац. юрид. акад. імені Ярослава Мудрого, 1996. 56 с.

31. Бутенко Л. І. Попередження розкрадань та інших корисливих зловживань, що скоюються суб'єктами господарювання при розрахунках за експортно-імпортні операції: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1998. 16 с.

32. Василевич В. В. Боротьба з озброєними формами організованої злочинності корисливо-насильницького спрямування: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1998. 16 с.

33. Всеволодів В. М. Індивідуальна кримінологічна профілактика відносно організованих злочинних груп: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1998. 20 с.

34. Голосніченко Д. І. Кримінологічні проблеми боротьби з порушеннями податкового законодавства України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 1998. 17 с.

35. Гринчак В. М. Кримінологічний аналіз злочинів, що вчиняються у сфері кооперативної діяльності, та їх попередження органами внутрішніх справ: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Україн. акад. внутр. справ, 1994. 24 с.

36. Гумін О. М. Проблеми боротьби з наркотизмом серед засуджених у виправно-трудовах колоніях: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1997. 18 с.

37. Клименко О. П. Кримінологічні наслідки саморуйнівної поведінки молоді: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Україн. акад. внутр. справ, 1996. 22 с.

38. Лановенко І. І. Концепція ранньої профілактики статевих злочинів: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Україн. акад. внутр. справ, 1995. 23 с.

39. Литвак О. М. Злочинність в Україні: стан, тенденції, заходи протидії (1992-1995 роки): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Харк. ун-т внутр. справ, 1997. 26 с.

40. Маноха О. Є. Системний аналіз в кримінології: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Україн. акад. внутр. справ, 1996. 23 с.

41. Мартиненко О. А. Кримінологічні проблеми мотивів та мотивації хуліганства: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Нац. юрид. акад. імені Ярослава Мудрого, 1997. 23 с.

42. Матвійчук В. В. Попередження умисних вбивств апаратами карного розшуку: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1998. 17 с.

43. Мацко А. С. Теоретичні і практичні аспекти діяльності дільничного інспектора міліції органів внутрішніх справ по попередженню рецидиву злочинів серед осіб, засуджених умовно, і тих, до кого застосована відстрочка виконання вироку: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1995. 24 с.

44. Скрибець В. І. Корислива злочинність в сільській місцевості та її попередження органами внутрішніх справ: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1998. 17 с.

45. Тарасенко О. М. Ефективність попередження злочинності органами внутрішніх справ: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Україн. акад. внутр. справ, 1996. 24 с.

46. Філонов О. В. Теоретичні та методологічні основи виникнення і розвитку кримінологічної науки: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1998. 20 с.

47. Шостко О. Ю. Теоретичні передумови й практика розробки та реалізації програм попередження злочинності неповнолітніх у США: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 1997. 20 с.

48. Кримінологічний довідник / за наук. ред. д.ю.н., проф. Джужі О. М. та д.ю.н., проф. Литвинова О. М.: довідкове видання. Харків: Діса плюс, 2013. 412 с.
49. Кримінально виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3-4. Ст. 21.
50. Про концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: Указ Президента України від 08.11.2012 № 631/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 87. Ст. 3531.
51. Бараш Є. Ю. Адміністративно правові засади управління Державною кримінально-виконавчою службою України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків: ХНУВС, 2012. 437 с.
52. Батиргарєєва В. С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010. 588 с.
53. Богатирьов І. Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх використання кримінально-виконавчою інспекцією): Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. 32 с.
54. Колб О. Г. Установа виконання покарань як суб'єкт виконання покарань: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 32 с.
55. Конопельський В. Я. Кримінально-виконавчі засади диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків: ХНУВС, 2015. 36 с.
56. Копотун І. М. Теоретико-прикладні та правові засади запобігання злочинам, що зумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій у виправних колоніях України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Одеса: Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2014. 510 с.
57. Степанюк А. Х. Актуальні проблеми виконання покарань (сутність та принципи кримінально-виконавчої діяльності: теоретико-правове дослідження): Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Нац. юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого, 2002. 34 с.

58. Яковець І. С. Теоретичні та прикладні засади оптимізації процесу виконання кримінальних покарань: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків: ХНУВС, 2013. 36 с.

59. Бадира В. А. Виправлення жінок, засуджених до позбавлення волі, як мета покарання: Львів: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2006. 17 с.

60. Бодюл Є. М. Правові та організаційні засади виконання покарання у кримінально-виконавчих установах відкритого типу: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 18 с.

61. Романенко О. В. Пенітенціарна функція демократичної правової держави та роль громадянського суспільства в механізмі її реалізації: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2004. 19 с.

62. Чеботарьова Ю. А. Правовий статус засуджених до позбавлення волі: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків: ХНУВС, 2005. 22 с.

63. Шулежко Т. А. Особливості карально-виховного впливу на неодноразово судимих до позбавлення волі жінок, які відбувають покарання у виправно-трудовах установах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Україн. акад. внутр. справ, 1996. 24 с.

64. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та реалізація його функцій: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Ін-т держави та права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. 38 с.

65. Меркулова В. О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. 33 с.

66. Рябчинська О. П. Система покарань в Україні: поняття, значення та принципи побудови: монографія. Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2013. 448 с.

67. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 35 с.

68. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 36 с.

69. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
70. Бандурка О. М. Давиденко Л. М. Злочинність в Україні: причини і протидія: монографія. Харків: Держ. спец. вид-во «Основа», 2003. 368 с.
71. Іщук О. С. Кримінологічна діяльність органів прокуратури: монографія. Харків: Золота миля, 2014. 366 с.
72. Кримінологія: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужи. Київ: Прецедент, 2004. 208 с.
73. Богатирьов І. Г. Кримінологія: підручник. Київ: ВД Дакор, 2015. 352 с.
74. Діджиталізація в Україні: електронне врядування та держ. послуги – Головне. URL:<https://week.dp.gov.ua>>pislye.
75. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 6-7. Ст. 18.
76. Бугера О. І. Інтернет-картографування кримінологічної інформації: стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Серія Право. 2018. Вип. 48. Т. 2. С. 45-48.
77. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 51. Ст. 127.
78. Кондратов Д. Джерела кримінологічної інформації. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. URL:<https://visnikka.webnode.com.ua/news/dzherela-kriminologichnoj-informatsiji>.
79. Федоров О. В. Застосування системного підходу у розробці та використанні інформаційних методик вивчення злочинності: *Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове видання*. 2023. С. 425-429.
80. Бучера О. Цифровізація кримінологічних досліджень: стан та перспективи. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 46-52.
81. Оболенцев О. Ф. Системний аналіз та моделювання системи запобігання злочинності в Україні: монографія. Харків: Юрайт, 2021. 192 с.

82. Дрьомін В. М. Сучасні функції кримінології: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2017. № 29. Т. 2. С. 64-67.

83. Бучера О. Використання соціальних Інтернет-мереж для запобігання злочинності. *Підприємництво. Господарство. Право*. 2018. № 5. С. 238-241.

84. Фіалка М. І. Кримінологічне дослідження та кримінологічна інформація: сутність змістів та взаємозв'язок між ними. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 2(23). С. 109-120.

85. Валуйська М. Ю. Криміналізація особистості: сучасний стан вивчення та перспективи застосування цифрових технологій. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 57. С. 34-39.

86. Головкін Б. М. Теперішнє і майбутнє кримінології. *Проблеми законності*. 2020. № 149. С. 168-184.

87. Основи наукових досліджень: методологія, організація, оформлення результатів: навч. посіб. / В. М. Головій, Є. Ю. Кузькін, Л. В. Піддубна, В. М. Кузніченко, О. В. Ярмач. Київ: «Хай-Тек Пресе», 2012. 344 с.

88. Кельман М. С., Котуха О. С., Коваль І. М. Загальна теорія держави і права: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. М. С. Кельмана. Тернопіль: ТОВ Тернограф, 2018. 804 с.

89. Кримінально-виконавче право України: підручник: ТОМ 1 (у 2-х т.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. Ю. Бараша. Київ: Нац. акад. внутр. справ; ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.

90. Степанюк А. Х., Автухов К. А. Процесуальні аспекти доктрини кримінально-виконавчого права. *Правова доктрина України: у 5 т.* Харків: Право, 2013. Т. 5: *Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку* / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргарєєва та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. С. 784-798.

91. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: затверджені наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

92. Методика визначення ступеня виправлення засудженого: затверджена наказом Міністерства юстиції України від 19.01.2023 № 294/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

93. Про затвердження Порядку визначення засудженому виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі та їх переведення, Положення про центральну та міжрегіональну комісії з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі, їх направлення і переведення для відбування покарання: наказ Міністерства юстиції України від 27.02.2017 № 680/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

94. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.

95. Про офіційну статистику: Закон України від 02.09.2021 № 5886. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

96. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 30. Ст. 409.

97. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

98. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

99. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.

100. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020. № 298. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

101. Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія): посіб. / за ред. О. М. Джужи. Київ: НАВС, 2013. 620 с.
102. Кримінологія: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. В. В. Чернея та за наук. ред. д.ю.н., проф. О. М. Джужи. Київ: «Освіта України», 2020. 612 с.
103. Кримінологія: підручник / Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодєд та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2020. 384 с.
104. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності: монографія. Харків: Діса Плюс, 2016. 656 с.
105. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право: наказ Міністерства освіти і науки України від 31.07.2023 № 924. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
106. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
107. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697- VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
108. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
109. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
110. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2013 року: *Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс генерального прокурора: оф. веб-сайт*. URL:<https://gq.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
111. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
112. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2021 року: *Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового*

розслідування. *Офіс генерального прокурора:* оф. Веб-сайт.
URL:<https://gq.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

113. Іванов Ю. Ф. Кримінологія: посіб. для підготов. До іспитів. Київ: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. 164 с.

114. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини): навч. посіб. Київ: Атіка, 2001. 368 с.

115. Тихомиров О. Д., Гусарєв С. Д. Методологія порівняльних досліджень в Україні: філософсько-правовий аспект. *Правова доктрина України: у 5 т.* Харків: Право, 2018. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. С. 218-249.

116. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка: питання доктрини. . *Правова доктрина України: у 5 т.* Харків: Право, 2013. Т. 1: Загальнотеоретична та теоретична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. С. 638-691.

117. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2014. 440 с.

118. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Кримінологія: курс лекцій. Київ: МАУП, 2002. 296 с.

119. Гіда О. Ф. Поняття інформаційного забезпечення профілактики злочинності. *Профілактика злочинів: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. М. Джужі.* Київ: Атіка, 2011. С. 147-155.

120. Кримінологічний аналіз катування: монографія / О. М. Гумін, В. С. Канцір, Р. Л. Сопільник та ін.; за наук. ред. к. ю. н. Р. В. Мигаль. Львів: Вид-во «Львівська політехніка», 2021. 192 с.

121. Щербакова А. К., Литвинов О. М. Механізм індивідуальної злочинної поведінки особи, яка вчиняє бандитизм: характеристика та протидія: монографія. Харків: Панов, 2015. 236 с.

122. Кримінологія: навчально-методичний посібник / за заг. ред. проф. О. М. Джужи. Київ: Атіка, 2008. 316 с.
123. Теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 368 с.
124. Відомості – Вікіпедія. URL:<https://slovnyk.ua.>swdrd=відомості>.
125. Кримінологічна характеристика – Вікіпедія. URL:<https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua>.
126. Про затвердження змін до Порядку організації медичної допомоги засудженим до позбавлення волі: наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 23.09.2021 № 3373/5/2021. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
127. Ягунов Д. Праця засуджених у виправних колоніях та загальнообов'язкове державне соціальне страхування (практика Верховного Суду). URL:<https://www.yagunov.in.ua>.
128. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
129. Оболенцев О. Ф. Актуальні проблеми латентної злочинності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Нац. юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого, 2001. 19 с.
130. Правова статистика: підручник / Джужа О. М., Василевич В. В. та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ: Атіка, 2014. 448 с.
131. Про розвиток соціологічної науки в Україні: Указ Президента України від 25.04.2001 № 275/2001. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
132. Завуалювати – Вікіпедія. URL:<https://slovotvir.org.ua>words>.
133. Про оперативно розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.
134. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукові установи про присудження ступеня доктора філософії: постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

135. Кримінологія: посібник / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. М. Джужи. Київ: Атіка, 2009. 312 с.
136. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
137. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
138. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 6. Ст. 35.
139. Інструкція про порядок розгляду звернень громадян та організацію особистого прийому громадян у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань: затв. наказом Державного бюро розслідувань від 20.05.2021 № 314. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
140. Погребна К. Ф. Щодо змісту поняття «Громадський контроль у сфері виконання покарань». *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. URL:<https://www.suj.oduvs.od.ua>.
141. Правові засади діяльності прокуратури України у сфері виконання покарань: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н. О. М. Джужи та д.ю.н. О. Г. Колба. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 240 с.
142. Кримінально-виконавче право: підручник / за ред. В. В. Голіни і А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2015. 392 с.
143. Василевич В. В. Кримінологічна політика України: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 435 с.
144. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93.
145. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. Т. 1: Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології: довідкове видання. 1231 с.

146. Карманова Н. І. Теорія і практика міжнародної взаємодії ЄС (зовнішньополітичні аспекти європейської інтеграції): монографія. Київ: Вид-во Кандик Т. П., 2017. 176 с.
147. Лисенко О. Предмет порівняльного правознавства. *Право України*. 2001 № 3. С. 148-153.
148. Гусева К. Правове регулювання запобігання злочинам (міжнародний досвід). *Кримінологічний довідник: довідкове видання / за заг. ред. д.ю.н., проф. Джужі О. М. та д.ю.н., проф. Литвинова О. М.* Харків: Діса Плюс, 2013. С. 279-283.
149. Закони Польщі, про які варто знати батькам. URL:<https://spilnoinpl.org.ua>.
150. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність: монографія. Харків: «Право», 2017. 252 с.
151. Шнайдер Г. Й. Кримінологія: перекл. з німец. Berlin/Boston : De Gruyter, 2021, Ver, Reprint 2021. URL:
<https://portal.dnb.de/opac/showFullRecord?currentResultId=%22120744996%22%26any&currentPosition=0>.
152. Клочко А. Досвід зарубіжних країн у сфері боротьби зі злочинністю. URL:<https://essuir.sumdu.edu.ua>.
153. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2020-2024 роки: *Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс генерального прокурора:* оф. веб-сайт. URL:<https://gq.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
154. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
155. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
156. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948 р.). *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1989. № 13. Ст. 108.
157. В російському полоні: що відбувається з українськими військовими за стінами російських тюрем. URL:<https://mipl.org.ua>.

158. Конгреси ООН з питань запобігання злочинності та кримінальному правосуддю: зб. матеріалів: у 3-х т. / Кол. авт.: Голіна В. В., Колодниченко М. Г.; за ред. В. В. Голіни. Київ: Право України, 2013. Т. 1. 188 с.

159. A/CONF.6/1. Доповідь II Конгресу ООН із запобігання злочинності з правопорушниками (Лондон, 8-19 серпня 1960 року). URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

160. A/CONF.6/1. Доповідь III Конгресу ООН із запобігання злочинності й поводженню з правопорушниками (Стокгольм, 9-18 серп. 1965 року). URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

161. Конгрес ООН щодо запобігання злочинності. – Вікіпедія. URL:<https://uk.wikipedia.org>>wiki.

162. Ягунов Д. Доповідь про роботу 14-го Конгресу ООН із запобігання злочинності та кримінального правосуддя (Кіото, 7-12 березня 2021 року). URL:<https://www.yagunon.in.ua>.

163. Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

164. Збірник міжнародно-правових актів та угод з питань діяльності пенітенціарних установ і поводження з в'язнями / упоряд. О. І. Шингальський, В. Г. Неділько, І. О. Артеменко та ін. Київ: Вид-во «Анна-Т», 2008. 502 с.

165. Криминологія: підручник / за ред. І. І. Рогова та Є. О. Алуханова. Алмати: «Міжнародний центр наукових досліджень і правової експертизи РК», 2008. 614 с.

166. Про утворення Академії Державної пенітенціарної служби: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 1111. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

167. Про затвердження Положення про Наукову раду Державної пенітенціарної служби України та її склад: наказ Державної пенітенціарної служби України від 16.08.2011 № 311. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

168. Положення про Міністерство юстиції України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

169. Про затвердження Порядку координаційної діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності: наказ Офісу Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

170. Новосад Ю. О. Прокуратура України як учасник кримінально-виконавчої діяльності: монографія. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2019. 462 с.

171. Пузирьов М. С. Порівняльний аналіз виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні та зарубіжних країнах: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2015. 514 с.

172. Dullumj., Uge lvikt. Exceptional prisons, exceptional soc leties? Penal exceptionalism? Nordic prison pjlicy and practice/ New York: Routledge, 2012 P. 1-10.

173. Act relating to the execution of sentences etc. (The Execution of sentences Act). 19 p. URL:<https://imed3.custompublish.com./getfile.php/2018208.823/>

174. Regulations to the Excution of Sentences Act. 20 p. URL:<https://imed3.custompublish.com/getfile.php/2018212.823>.

175. Богунов С. О., Копотун І. М., Пузирьов М. С. Пенітенціарні системи України та Норвегії: порівняльно-правовий аналіз : посібник / за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Державна пенітенціарна служба України, 2012. 40 с.

176. Європейські Пенітенціарні Правила (Рекомендація № R(2006)2 Комітету Міністрів, держав-учасниць від 11.01.2006). URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

177. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 29.12.1993 № 3781-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.

178. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.

179. Baechtoid A, Switzerland. Imprisjnmnt today and tomorro: International perspectives on prisoners' right s and prison condtions / ed by D. V. Z. Smit, G.Dunkel. 2nd ed. The Hague: Kluwer law International, 2001. P. 653-678.

180. Switzerland//Word Prison Brief data. URL:<https://www.prisionstudies.org/countri/switzerlany>.

181. The execution of sentences and measures in Switzerland for adults and juveniles. Federal Department of Justice and Police FDJP. February 2010. 16 p. URL:<https://www.admin.ch/dam/data/bj/sicherheit/swv/dokumentation/smv-ch-e-pdq>.

182. Яковець І. С. Система виконання покарань Швейцарії. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. праць. 2011. Вип. 21. С. 162-173.

183. Roach K. Canada. The Handbook of comparative criminal law / ed by K. J. Heller; M. Dubber: Stanford University Press; 2011. P. 97-136.

184. Деякі питання забезпечення діяльності Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 № 816. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

185. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. О. Єрошенко. Донецьк: ТОВ «Глорія Трейд», 2012. 864 с.

186. Кримінально-виконавче право: підручник / за ред. В. В. Голіни та А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2011. 328 с.

187. Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів: наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 847/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

188. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 № 9. *Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах* / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. Київ: ПАЛІВОДА А. В., 2011. С. 136-141.

189. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2019 № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.

190. Рішення Конституційного Суду України «У справі за конституційним зверненням Київської міської ради, професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») № 12-пр/98 від 09.07.1998. *Офіційний вісник України*. 1998. № 32. Ст. 1209.

191. Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних: Директива Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу від 24.10.1995. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

192. Про правовий захист баз даних: Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС від 11.03.1996. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

193. Про правову охорону комп'ютерних програм: Директива Ради ЄС від 14.05.1991. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

194. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28.05.1970. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

195. Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людства і воєнних злочинів від 25.01.1974. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

196. Основні принципи застосування програм відновлювального правосуддя в кримінальних справах: Резолюція Економічної та Соціальної Ради ООН від 24.07.2002. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

197. Законодавство та інші організаційні документи. Хавронюк М. І. *Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації*. Київ: Істина, 2005. С. 230-248.

198. Угода про партнерство і співробітництво між Європейським Співтовариством й Україною (УПС) від 14.06.1994. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

199. Статут Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол від 13.06.1956. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

200. Європейське поліцейське бюро. *Юридична енциклопедія: у 6 т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2: Д-Й. 744 с.*

201. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93.

202. Колб І. О. *Забезпечення особистої безпеки засуджених у виправних колоніях: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: НАВС, 2014. 19 с.*

203. *Загальна характеристика кримінально-виконавчої служби України станом на 01.07.2023*. URL: <https://D.K.V.C.gov.ua>

204. Джу́жа О. М. Запобігання злочинам: Кримінологія – віктимологічна парадигма: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 332 с.
205. Громадський контроль у сфері виконання покарань України: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н., проф., засудженого юриста України Топчія В. В. Ірпінь: Державний податковий університет; Вид-во «Терен», 2023. 216 с.
206. Про тимчасові слідчі ізолятори на територіях виправно-трудоxв колоній: постанова Верховної Ради України від 06.05.1993 № 3195-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993 № 24. Ст. 268.
207. Висновки і рекомендації Комітету ООН проти катувань. *Проблеми забезпечення прав засуджених у кримінально-виконавчій системі України* / за заг. ред. Є. Ю. Захарова. Харків: Права людини, 2009. С. 163-167.
208. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
209. Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поxвдження з військовополоненими в особливий період: постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2022 № 721. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
210. Поxребняк С. П. Принципи права: доктринальні питання. у 5 т. Харків: Право, 2013. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція (В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. С. 396-415.
211. Степанюк А. Х. Вибрані праці / уклад. К. А. Автухов. Харків: Право, 2017. 608 с.
212. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 № 15-рп/2004. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
213. Рішення Конституційного Суду України від 20.06.2007 № 5-рп/2007 у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Кіровоградобленерго» про офіційне тлумачення положень частини восьмої статті 5 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання

його банкрутом» (справа щодо кредиторів підприємств комунальної форми власності). URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

214. Кримінально-виконавчий кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. д.ю.н., проф. В. В. Коваленка та д.ю.н., проф. А. Х. Степанюка. Київ: Атіка, 2012. 492 с.

215. Степанюк А. Х. Роль принципів у формуванні кримінально-виконавчого права. *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 1(20). С. 171-181.

216. Костенко О. М. Модернізація доктрини сучасної кримінології у світлі соціального натуралізму (про основи «соціально-натуралістичної кримінології»). *Правова доктрина України: у 5-ти т.* Харків: Право, 2013. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргареева та ін.; / за заг. ред. В. Я. Тація; В. І. Борисова. С. 496-513.

217. Беляков К. І., Брижко В. М. Проблеми системного впорядкування суспільних відносин в інформаційній сфері України. *Правова доктрина України: у 5-ти т.* Харків: Право, 2013. Т. 2: Публічно-правова доктрина України / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, М. П. Кучерявенко та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка. С. 755-779.

218. Жилияєв І. Б., Ландо Д. В. Правові основи розвитку інформаційних технологій і забезпечення інформаційної безпеки. *Правова доктрина України: у 5-ти т.* Харків: Право, 2013. Т. 2: Публічно-правова доктрина України / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, М. П. Кучерявенко та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка. С. 806-831.

219. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 № 5-рп/2005. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

220. Радов Г. О. Першочергові проблеми пенітенціарної політики України на сучасному етапі. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*. 1996. № 1. С. 12- 16.

221. Поняття та зміст прогалин та колізій у кримінально-виконавчому законодавстві України та шляхи їх подолання: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. Г. Колба. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2021. 336 с.

222. Про пенітенціарну систему: проект Закону України від 22.03.2021 № 5293 / авт. колектив: Д. С. Шмигаль, А. Є. Костін, Л. О. Родіна та ін. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

223. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2015 році: Інформ. бюлетень. Київ: ДПтС України, 2016. Кн. 1. 89 с.

224. Запобігання злісній непокорі вимогам адміністрації установ виконання покарань: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. Г. Колба. Луцьк: СПД Гадяк Ж. В. друкарня «Волиньполіграф», 2020. 320 с.

225. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003 № 7. *Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах* / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2011. С. 231-245.

226. Застосування в Україні заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених, позбавлених волі: правові підстави, теорія і практика: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. Г. Колба. Луцьк: СПД Гадяк Ж. В. друкарня «Волиньполіграф», 2020. 696 с.

227. Михайлик О. Г. Насильство в установах виконання покарань України: теорія і практика: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2019. 434 с.

228. Рішення Конституційного Суду України від 29.08.2012 № 16-пр/2012 у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 18, статті 171-1, частини першої статті 180 Кодексу адміністративного судочинства України; 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини четвертої статті 18, частини другої, третьої, п'ятої статті 171-1, частини другої, шостої статті 183-1 Кодексу адміністративного судочинства України та 54 народних депутатів України щодо відповідності

Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 89 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», частини четвертої статті 18, статті 171-1 Кодексу адміністративного судочинства України (справа про підсудність окремих категорій адміністративних справ). URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

229. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

230. Оперативно-службова та виробничо-господарська діяльність органів і установ виконання покарань України у 1999 році: *Інформ. бюлетень*. Київ: ДДУПВП, 2000, 84 с.

231. Кримінологічні та оперативно-розшукові заходи запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній: наукове видання. Київ: Атіка-Н, 2011. 367 с.

232. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидія злочинності: монографія. Харків: Діса Плюс, 2016. 656 с.

233. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С. С. Яценко. Київ: А.С.К., 2006. 848 с.

234. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 № 264/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 52. Ст. 455.

235. Оперативно-службова діяльність установ кримінально-виконавчої системи МВС України у 1992 році: *Інформ. бюлетень*. Київ: УГВП МВС України, 1993. № 4. 46 с.

236. Оперативно-службова та виробничо-господарська діяльність установ кримінально-виконавчої системи у 1993 році: *Інформ. бюлетень*. Київ: УГВП МВС України, 1994. № 10. 88 с.

237. Оперативно-службова і виробничо-господарська діяльність установ кримінально-виконавчої системи у 1995 році: *Інформ. бюлетень*. Київ: УГВП МВС України, 1996. № 16. 98 с.

238. Оперативно-службова і виробничо-господарська діяльність установ кримінально-виконавчої системи у 1997 році: Інформ. бюлетень. Київ: УГВП МВС України, 1998. № 20. 113 с.

239. Про утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань: Указ Президента України від 22.04.1998 № 344/98. *Урядовий кур'єр*. 1998. № 82-83. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

240. Оперативно-службова і виробничо-господарська діяльність органів і установ виконання покарань України у 1998 році: Інформ. бюлетень. Київ: ДДУПВП, 1999. № 2. 83 с.

241. Про виведення Державного департаменту України з питань виконання покарань з підпорядкування МВС України: Указ Президента України від 12.03.1999 № 248/99. *Офіційний вісник України*. 1999. № 11. Ст. 24.

242. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 09.12.2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 94. Ст. 3334.

243. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України: Указ Президента України від 06.04.2011 № 349/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 28. Ст. 1161.

244. Про основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи Української РСР: постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.1991 № 88. *Урядовий кур'єр*. 1991. № 23-24. С. 3-4.

245. Про внесення змін і доповнень у деякі нормативно правові акти з питань виконання кримінальних покарань: Закон України від 16.10.2012 № 5461-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 5. Ст. 62.

246. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2007 році. Інформ. бюлетень. Київ: ДДУ ПВП, 2008. Кн. 2. 53 с.

247. Про затвердження Державної програми покращення умов тримання засуджених та осіб, взятих під варту, на 2006-2019 роки: постанова Кабінету Міністрів від 03.08.2006 № 1090. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

248. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2008 році. Інформ. бюлетень. Київ: ДДУ ПВП, 2009. Кн. 1. 56 с.

249. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2009 році. Інформ. бюлетень. Київ: ДДУ ПВП, 2010. Кн. 1. 63 с.

250. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2010 році. Інформ. бюлетень. Київ: ДПтС України, 2011. Кн. 1. 67 с.

251. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2011 році. Інформ. бюлетень. Київ: ДПтС України, 2011. Кн. 1. 59 с.

252. Закони арифметичних дій – урок математики, 5 клас НУШ. – Мій Клас. URL:<https://www.miyklas.com.ua.5-klas>.

253. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2013 році. Інформ. бюлетень. Київ: ДПтС України, 2014. Кн. 1. 48 с.

254. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2015 році. Інформ. бюлетень. Київ: ДПтС України, 2016. Кн. 1. 65 с.

255. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина у 2023 році. URL:<https://ombudsman.gov.ua>>PDF.

256. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.

257. Шкута О. О. Пенітенціарна система України: теоретико-прикладна модель: монографія. Херсон: Видавн. дім «Гельветика», 2017. 366 с.

258. Науково-практичний коментар до Закону України «Про пробацію» / за заг. ред. доктора юрид. наук., проф., академіка НАН Копиленка О. Л., доктора юрид. наук., проф. Бараша Є. Ю. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2019. 114 с.

259. Хаврук В. О. Використання кримінологічної інформації для оцінки динаміки отримання прогнозу рівня злочинності. *Право і суспільство*. 2018. № 2. Ч. 2. с. 216-224.

260. Іщенко О. Злочинність в Україні: винувата війна чи поліція (частина 2). URL:<https://fact-news.com.ua/zlochinnist-v-ukraini-vinuvata-viyna-chi-politsiya-chastime-2>.

261. Іщенко О. Злочинність та рівень внутрішньої безпеки в Україні: два погляди на одну проблему. URL:<https://fact-news.com.ua>.

262. Фіалка М. І. Документи в КК України: зміст та їх взаємозв'язок між собою. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020, № 2(89). С. 284–298.

263. Спільник С. І. Стан наукових досліджень кримінологічної діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України. *Юридична наука*. 2020. № 11(113). С. 89-97.

264. Плужнік О. І. Кримінальна відповідальність за порушення режиму відбування покарання у виправних колоніях та установах тримання під вартою: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2003. 19 с.

265. Друге дихання. Мертва точка. «Презентаційний проект» – На урок. URL:[https://naurok.com.ua/druqe dihan](https://naurok.com.ua/druqe-dihan).

266. Підсистема КАСАНДРА. Єдиний реєстр засуджених та осіб, узятих під варту, електронна система нотаріату ті інші цифрові новації Мінюсту. URL:https://protocol.ua_ree.

267. Положення про відділення соціально-психологічної служби: затверджено наказом Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

268. Про затвердження порядку формування та ведення Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту: наказ Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2023/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

269. Про затвердження Положення про професійне навантаження працівників Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 02.06.2023 № 922/399/78. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

270. Соціологія права: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 221-248.

271. Інструкція про порядок формування та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи: затверджено наказом МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 23.08.2002. №823/188. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

272. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: затверджена наказом МВС України та ДДУПВП від 04.11.2003 № 1303/203. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

273. Про організацію діяльності прокурорів з протидії порушення прав у правоохоронній та пенітенціарній сферах: наказ Генерального прокурора від 20.12.2021 № 4300. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

274. Ундір В. О. Принципи взаємодії органів державної влади і громадських структур як основа гармонізації суспільства. *Ефективність державного управління* (Efficiency of public admistration). 2022. № 64. URL:<https://epa.nita.edu.ua>view>.

275. Діяльність державної кримінально-виконавчої служби України: адміністративно-правовий аспект: навч. посіб. / ред. колегія: В. П. Петков (голова) та ін. Київ: КНТ, 2011. 648 с.

276. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі: монографія / за заг. ред. д.ю.н., проф. А. Х. Степанюка. Харків: Кроссрууд, 2011. 323 с.

277. Особливості діяльності окремих підрозділів кримінально-виконавчої системи: навч. посіб. / за ред. А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2012.

278. Богатирьов І. Г., Джужа О. М., Ільтяй М. П. Оперативно-розшукова діяльність в установах виконання покарань: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. ун-т внутр. справ, 2009. 188 с.
279. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.
280. Про службу зовнішньої розвідки України: Закон України від 01.12.2005 № 3160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 8. Ст. 94.
281. Про контр розвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 12. Ст. 89.
282. Копотун І. М. Запобігання злочинам, що приводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях: монографія. Київ: ПП «Золоті ворота», 2013. 472 с.
283. Колб І. О. Види заходів вгамування, що застосовуються до засуджених, позбавлених волі в Україні, та їх характеристика. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1. Т. 3. С. 142-147.
284. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.
285. Тагієв С. Р. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України: теорія і практика: монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 512 с.
286. Шаблистий В. В., Якименко Л. Г. Запобігання проникненню заборонених предметів до установ виконання покарань: монографія / за ред. В. В. Шаблистого. Дніпро: Дніпропетр. ун-т внутр. справ, 2017. 168 с.
287. Лукашевич С. Ю. Попередження злочинності засуджених у місцях позбавлення волі: монографія. Харків: Вид. СПД Вапнярчук Н. М., 2006. 104 с.
288. Групи негативної спрямованості в місцях позбавлення волі: проблеми протидії: монографія / за заг. ред. Т. А. Денисової. Запоріжжя: Просвіта, 2012. 292 с.
289. Боровик А. А., Колб О. Г. Тлумачний словник пенітенціарної лексики: науково-довідкове видання. Луцьк: СПД Гадяк Ж. В. друкарня «Волиньполіграф», 2018. 340 с.

290. Віктимологічні засади боротьби зі злочинами, що вчиняються в установах виконання покарань України: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужи та В. В. Коваленка. Хмельницький: ХмЦНП, 2012. 172 с.
291. Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України: навч. посіб. / за ред. проф. А. Х. Степанюка. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 624 с.
292. Балинська О. М. Правова комунікація: вербально-біхевіористський підхід: монографія. Львів: ПАУС, 2008. 212 с.
293. Проблеми забезпечення прав засуджених у кримінально-виконавчій системі України / за заг. ред. Є. Ю. Захарова. Харків: Права людини, 2009. 368 с.
294. Зашторений – Вікіпедія. URL:<https://ru.wikionary.org/wiki>.
295. Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 13.12.2019 № 4011/5. URL:<https://kvs.gov.ua>.
296. Положення про Державну установу «Центр пробації»: затверджено наказом Міністерства юстиції України від 29.03.2024 № 896/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.
297. Запобігання правопорушенням у місцях позбавлення волі: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужи та О. Г. Колба. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2010. 544 с.
298. Використовувати – Вікіпедія. URL:<https://slovotvir.org.ua/words>.
299. Фролова О. Г. Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) / навч. посіб. Київ: Артєк, 1997. 208 с.
300. Кубрак Р. М., Лень В. В. Кримінально-виконавча характеристика засуджених з психічними відхиленнями до позбавлення волі на певний строк: монографія. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2018. 272 с.
301. Про затвердження Інструкції з організаційно-штатної роботи в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, воєнізованих формуваннях, навчальних закладах, інших підприємствах, установах і організаціях, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби

України: наказ Міністерства юстиції України від 05.02.2020 № 412/5.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

302. Семаков Г. С. Кримінологія: Курс лекцій. Київ: МАУП, 2002. 128 с.

303. Розробляти – Вікіпедія. URL:<https://goroh.pp.ua>.

304. Про затвердження Інструкції про організацію планування діяльності в Державній кримінально-виконавчій службі України: наказ Державної пенітенціарної служби України від 21.12.2011 № 615. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

305. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 № 294. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

306. Забезпечити – Вікі-словник. URL:<https://uk.m.wiktionary.org>.

307. Панацея – Вікіпедія. URL:<https://uk.wikipedia.org>.

308. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні: монографія / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний; за заг. ред. В. В. Голіни. Харків: Право, 2012. 304 с.

309. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 № 1621-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 25. Ст. 352.

310. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм: постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 № 106. *Офіційний вісник України*. 2007. № 8. Ст. 313.

ДОДАТКИ

Додаток А

MORGUN & PARTNERS

Адвокатське об'єднання
«МОРГУН ТА ПАРТНЕРИ»
Код ЄДРПОУ: 42767458
вул. Дніпровська набережна,
буд. 23, оф. 179, м. Київ, 02081

+38 (097) 981-11-18 help@morgun.ua

16.07.2024 №2205-1

Голові Комітету Верховної Ради України
з питань правоохоронної діяльності
Іонушасу Сергію Костянтинівичу
вул. Грушевського, 5, м. Київ, 01008

Про направлення пропозицій
щодо внесення змін до деяких
законодавчих актів щодо
кримінально-процесуальних засад
запобігання правопорушенням
у сфері виконання покарань України

Шановний пане Сергію!

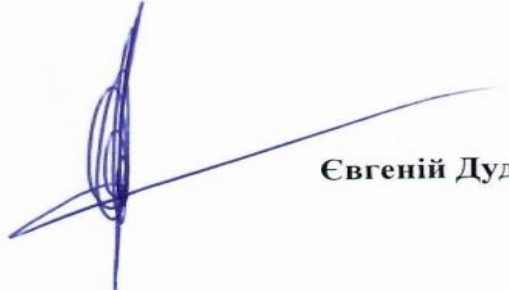
Направляю для використання у роботі Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності науково обґрунтовані пропозиції щодо внесення змін до деяких законодавчих актів щодо кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України, які розроблені у складі робочої групи науковців (Топчій В. В., Колб О. Г., Топчій О. В., Конопельський В. Я., Дудко Є. В., Ковальчук В. С., Дучимінська Л. М., Коваленко В. В., Явтушенко А. М., Дмитрієнко Ю. С., Бусел А. О.).

Про результати впровадження даних пропозицій прошу повідомити у встановлені законом терміни.

Додатки: на 13 арк. у 1-му прим.

З повагою,

Адвокат, керівник Департаменту
захисту прав та інтересів
у кримінальних провадженнях
АО «Моргун та партнери»

Євгеній Дудко

Паперова копія
електронного документа

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
з питань правоохоронної діяльності

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

Адвокатське об'єднання
«МОРГУН ТА ПАРТНЕРИ»

Дудко Є.В.

вул. Дніпровська набережна, буд. 23,
офіс 179, м. Київ,
02081

Шановний Євгенію Вікторовичу!

До Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності (далі – Комітет) надійшло Ваше звернення з пропозицією законодавчих змін щодо вдосконалення кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань, та з інших, пов'язаних із цим, питань.

З приводу зазначеного повідомляємо про наступне.

Наразі на розгляді в Комітеті не перебуває жодного законопроекту щодо запропонованих у Вашому зверненні змін.

Принадгідно повідомляємо, що Ваші пропозиції щодо внесення змін до деяких законодавчих актів у частині законодавчого врегулювання засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань, буде доведено до відома народних депутатів України – членів Комітету з питань правоохоронної діяльності, які як суб'єкти права законодавчої ініціативи мають право підготувати відповідні законопроекти, що законодавчо врегулюють окреслені питання, та внести їх на розгляд Верховної Ради України.

Висловлюємо вдячність та інформуємо, що Комітет вивчає громадську думку та будь-які пропозиції, що свідчать про потребу в прийнятті нових законодавчих актів або у внесенні змін до законодавчих актів, які, в разі необхідності, можуть бути враховані в законодавчій роботі.

З повагою

Голова Комітету

С. Іонушас

ЕАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Іонушас Сергій Костянтинович
Сертифікат: 26B2648ADD30321104000000D05121005F3A4E00
Дійсний до: 20.12.2024 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-27/12-2024/170608 від 01.08.2024

1626726

Паперова копія
електронного документа

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
з питань правоохоронної діяльності

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

Голові Комітету Верховної Ради
України з питань правової політики
Маслову Д.В.

✓ АО «Моргун та партнери»
Адвокату Дудку Є.В.
вул. Дніпровська набережна, буд. 23, оф. 179,
м. Київ,
02081

Шановний Денисе Вячеславовичу!

Відповідно до статті 7 Закону України «Про звернення громадян» та Постанови Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» від 29.08.2019 р. № 19-IX надсилаємо за належністю звернення адвоката Дудка Є.В., оскільки пропозиції до законодавства, викладені у зверненні, відносяться до предмету відання очолюваного Вами Комітету.

Про результати розгляду просимо повідомити автора звернення.

Додаток: на 15 арк.

З повагою

Голова Комітету

С. Іонушас

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Іонушас Сергій Костянтинович
Сертифікат: 26B2648ADD3032E10400000D0512F005F3AAE00
Дійсний до: 20.12.2024 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-27/12-2024/252836 від 14.11.2024

1708828

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
з питань правоохоронної діяльності

Паперова копія
електронного документа

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

**Голові Комітету Верховної Ради
України з питань фінансів, податкової
та митної політики
Гетманцеву Д.О.**

✓ **АО «Моргун та партнери»**
Адвокату Дудку Є.В.

вул. Дніпровська набережна, буд. 23, оф. 179,
м. Київ,
02081

Шановний Даниле Олександровичу!

Відповідно до статті 7 Закону України «Про звернення громадян» та Постанови Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» від 29.08.2019 р. № 19-IX надсилаємо за належністю звернення адвоката Дудка Є.В., оскільки пропозиції до законодавства, викладені у зверненні, відносяться до предмету відання очолюваного Вами Комітету.

Про результати розгляду просимо повідомити автора звернення.

Додаток: на 15 арк.

З повагою

Голова Комітету

С. Іонушас

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Іонушас Сергій Костянтинович
Сертифікат: 26B2648ADD3032E10400000D0512F005F3AAE00
Дійсний до: 20.12.2024 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-27/12-2024/252839 від 14.11.2024

1708839

MORGUN & PARTNERS

Адвокатське об'єднання
«МОРГУН ТА ПАРТНЕРИ»
Код ЄДРПОУ: 42767458
вул. Дніпровська набережна,
буд. 23, оф. 179, м. Київ, 02081

+38 (097) 981-11-18

help@morgun.ua

18.12.2024 №2205-3

Голові Комітету Верховної Ради України
з питань правоохоронної діяльності
Іонушасу Сергію Костянтиновичу
вул. Грушевського, 5, м. Київ, 01008

Про направлення пропозицій
щодо удосконалення чинного
законодавства України

Шановний пане Сергію!

Направляю для використання у роботі Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності науково обгрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України з питань забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, які розроблені у складі робочої групи науковців (Конопельський В. Я., Колб О. Г., Дудко Є. О., Пушкар О. А., Коваленко В. В., Явтушенко А. М., Дмитрієнко Ю. С., Куранда Д. М.).

Про результати впровадження даних пропозицій прошу повідомити у встановлені законом терміни.

Додатки: на 13 арк.

З повагою,

Адвокат, керівник Департаменту
захисту прав та інтересів
у кримінальних провадженнях
АО «Моргун та партнери»

Євгеній Дудко

Паперова копія
електронного документа

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ з питань правоохоронної діяльності

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008. www.rada.gov.ua

Адвокатське об'єднання

«Моргун та партнери»

Адвокату Дудку Є.В.

вул. Дніпровська набережна, буд. 23, оф. 179,
м. Київ,
02081

Шановний Євгене Вікторовичу!

У Комітеті Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності розглянуто пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України з питань забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, які були надіслані для використання в роботі Комітету.

Повідомляємо, що зазначені пропозиції доведені до відома народних депутатів України – членів Комітету з питань правоохоронної діяльності для можливого врахування при подальшому вдосконаленні чинного законодавства.

З повагою

Голова Комітету

С. Іонушас

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Іонушас Сергій Костянтинович
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000D0512F003BA2DC00
Дійсний до: 12.12.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-27/12-2025/13323 від 16.01.2025

1784669

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих
актів що стосуються кримінологічної інформації у правовому механізмі
запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань
України»

Чинна редакція	Редакція проекту Закону
Відсутня норма в ст. 98 КВК	<p><i>Примітка до ст. 98 КВК</i></p> <p><i>Під кримінологічною характеристикою слід розуміти таку кримінологічну інформацію, яка містить сукупність практично значущих показників про явища злочинності та особу кримінального правопорушника, а також про заходи запобіжного характеру, що спрямовані на недопущення вчинення засудженими нових кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань</i></p>
Відсутня норма в ст. 95 КВК	<p><i>Примітка 2 до ст. 95 КВК</i></p> <p><i>При складанні індивідуальної програми соціально-виховної програми засудженого використовуються як національні, так і міжнародно-правові положення, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України</i></p>
Відсутня норма в ст. 95 КВК	<p><i>Примітка 3 до ст. 95 КВК</i></p> <p><i>Для забезпечення об'єктивної та всебічної характеристики особи засудженого адміністрація установи виконання покарань вправі використовувати інформаційні бази відомостей, які сформовані та функціонують в інших правоохоронних органах</i></p>
Відсутня норма в ст. 6 КВК	<p><i>Ч. 5 ст. 6 КВК</i></p> <p><i>Для забезпечення виправно-ресоціалізаційного впливу на особу засудженого органи та установи виконання покарань вправі використовувати будь-які відомості про нього, з урахуванням принципів і критеріїв, що визначені на законодавчому рівні у сфері інформаційної діяльності України</i></p>
Відсутня норма у ч. 1 ст. 94 КВК	<p><i>Речення у ч. 1 ст. 94 КВК</i></p> <p><i>В основу поділу колоній на структурні дільниці покладено критерій суспільної небезпеки</i></p>

	<i>засудженого та ризик вчинення ним кримінальних правопорушень у процесі виконання – відбування покарань</i>
Відсутня норма у ч. 1 ст. 93 КВК	<i>Абзац 2 ч. 1 ст. 93 КВК</i> <i>У визначених у законі випадках органи державної місцевої влади залучаються відповідними управлінськими структурами у сфері виконання покарань і пробації України до реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства, контролю за діяльністю органів і установ виконання покарань, а також до матеріально-технічного та іншого ресурсного забезпечення їх нормального та безперебійного функціонування</i>
Відсутня норма у ч. 1 ст. 8 КВК	<i>Новий абзац у ч. 1 ст. 8 КВК</i> <i>Засуджені мають право на захист їх персональних даних у порядку, визначеному в законі</i>
Відсутня норма у КВК	<i>Ст. 6-2 «Особливості інформаційного забезпечення процесу виконання – відбування покарань» КВК</i> <i>Суб'єкти та учасники процесу виконання – відбування покарань реалізують свої права у сфері інформаційної діяльності на підставі законодавчих актів, які регулюють цей вид суспільних відносин, з урахуванням вимог режиму та інших правообмежень, що визначені у кримінально-виконавчому законодавстві України</i>
Ч. 4 ст. 6 КВК 4. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених застосовуються з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, характеру, ступеня суспільної небезпеки і мотивів вчиненого кримінального правопорушення та поведінки засудженого під час відбування покарання.	<i>Словосполучення у ч. 4 ст. 6 КВК</i> <i>4. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених застосовуються з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, характеру, ступеня суспільної небезпеки і мотивів вчиненого кримінального правопорушення та поведінки засудженого під час відбування покарання, а також іншої кримінологічно значущої інформації, яка отримується у процесі виконання – відбування покарань від інших правоохоронних органів, підприємств, установ і організацій різних форм власності.</i>
Відсутня норма у ст. 91 КВК	<i>Ч. 4 ст. 91 КВК</i> <i>Адміністрація установи виконання покарань зобов'язана забезпечити захист персональних даних засуджених та ув'язнених під варту, як це передбачено відповідними законодавчими</i>

	<i>актами України з означених питань</i>
<p>Ст. 5 КВК Кримінально-виконавче законодавство, виконання і відбування покарань ґрунтуються на принципах невідворотності виконання і відбування покарань, законності, справедливості, гуманізму, демократизму, рівності засуджених перед законом, поваги до прав і свобод людини, взаємної відповідальності держави і засудженого, диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом, участі громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань.</p>	<p>Словосполучення у ст. 5 КВК. Кримінально-виконавче законодавство, виконання і відбування покарань ґрунтуються на принципах невідворотності виконання і відбування покарань, законності, справедливості, гуманізму, демократизму, рівності засуджених перед законом, поваги до прав і свобод людини, взаємної відповідальності держави і засудженого, диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом, участі громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань, <i>а також на принципах інформаційного забезпечення кримінально-виконавчої діяльності, визначених на законодавчому рівні.</i></p>
Відсутня норма у ст. 5 КВК	<p>Ч. 2 ст. 5 КВК <i>Змістовну сутність зазначених у цій статті Кодексу принципів мають складати основоположні, загальні та міжгалузеві принципи діяльності органів та установ виконання покарань, які закріплені в Конституції України та міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також в інших законах України</i></p>
Відсутня норма у ст. 104 КВК	<p>Ч. 3 ст. 104 КВК <i>3. Для забезпечення належного правопорядку, а також процесу виконання – відбування покарань оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань ведуть профілактичні обліки засуджених, з боку яких можна очікувати вчинення нових кримінальних правопорушень. Про постановку особи на профілактичний облік адміністрація установи виконання покарань у випадках, визначених у законі, письмово повідомляє засудженого, а копію рішення з цього питання долучає до особової справи останнього. Аналогічні дії з цього приводу вчиняються відносно персоналу Державної кримінально-</i></p>

	<i>виконавчої служби України та інших осіб відповідними оперативними підрозділами, що визначені в оперативно-розшуковому законодавстві</i>
Відсутня норма у ст. 102 КВК	<i>Примітка у ст. 102 КВК</i> <i>Режим у виправних і виховних колоніях забезпечується всіма, визначеними у цьому Кодексі, видами кримінально-виконавчої діяльності, включаючи й інформаційно-кримінологічного змісту</i>
Відсутня норма у ст. 135 КВК	<i>Ч. 8 ст. 135 КВК</i> <i>8. Рішення про застосування до засудженого заходів стягнення у виді поміщення у дисциплінарний ізолятор, приміщення камерного типу, карцер або одиночну камеру має прийматись у випадках, коли до правопорушника застосовувались передбачені цим Кодексом заходи дисциплінарного впливу, або, коли іншими стягненнями не можна запобігти з її боку вчинення кримінальних та інших правопорушень. При цьому дисциплінарна комісія має враховувати всі кримінологічно значущі відомості про особу правопорушника</i>
Ч. 6 ст. 106 КВК 6. Використання фізичної сили, спеціальних засобів і зброї допускається також в інших випадках, передбачених законами України "Про Національну поліцію" і "Про Національну гвардію України"	<i>Словосполучення у ч. 6 ст. 106 КВК</i> <i>6. Використання фізичної сили, спеціальних засобів і зброї допускається також в інших випадках, передбачених законами України "Про Національну поліцію" і "Про Національну гвардію України" із застосуванням при цьому кримінологічно значущих відомостей про особу правопорушника та про склад інших засуджених, які тримаються у даній установі виконання покарань.</i>
Відсутня норма у ст. 10 КВК	<i>Ч. 6 ст. 10 КВК</i> <i>6. Адміністрація установи виконання покарань, у яку в порядку, визначеному в частині 4 цієї статті Кодексу, переведений засуджений з іншої кримінально-виконавчої установи, зобов'язана захистити його персональні дані та мають право у зв'язку з цим витребувати всю кримінологічно значущу інформацію про вказану особу з попередньої установи.</i>
Відсутня норма у ст. 104 КВК	<i>Ч. 4 ст. 104 КВК</i> <i>4. Керівники установ виконання покарань</i>

	<i>несуть персональну відповідальність за реалізацію завдань оперативно-розшукової діяльності, визначених у ч. 1 ст. 104 вказаного закону з іншими підрозділами установ з питань запобіжної діяльності</i>
Відсутня норма у ст. 104 КВК	Ч. 5 ст. 104 КВК <i>Оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань несуть передбачену законом відповідальність за стан і рівень ефективності запобігання кримінальним правопорушенням у колоніях та взаємодію з цих питань з іншими підрозділами установ</i>
Відсутня норма у ч. 1 ст. 105 КВК	Новий абзац у ч. 1 ст. 105 КВК <i>Для подолання стихійного лиха, епідемії та аварій на важливих для життєзабезпечення систем діяльності УВП начальник установи зобов'язаний організувати спільну діяльність усіх структурних підрозділів та забезпечити при цьому координацію їх дій.</i>
Відсутня норма у ст. 133 КВК	Ч. 2 ст. 133 КВК <i>2. Адміністрація установи виконання покарань зобов'язана вживати необхідні запобіжні заходи, спрямовані на недопущення випадків злісного порушення встановленого порядку відбування покарань та злісної непокори засуджених. При цьому пріоритетними мають бути заходи соціально-виховного і психологічного впливу на правопорушників.</i>
Відсутня норма у ч. 1 ст. 11 КВК	Абзац 2 ч. 1 ст. 11 КВК <i>На органи виконання покарань, що визначені в частині першій цієї статті Кодексу, покладається організація заходів, спрямованих на досягнення мети і реалізацію завдань кримінально-виконавчого законодавства України</i>
Відсутня норма у ст. 5 КВК	Новий принцип у ст. 5 КВК <i>принцип взаємодії органів і установ виконання покарань з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами всіх форм власності, громадськими об'єднаннями та окремими фізичними особами.</i>
Відсутня норма у ст. 11 КВК	Ч. 10 ст. 11 КВК <i>Начальники органів і установ виконання покарань несуть персональну відповідальність за реалізацію завдань кримінально-виконавчого</i>

	законодавства України, що визначені в статті першій даного Кодексу, а також за організацію у зв'язку з цим взаємодії між відповідними підрозділами конкретної установи та між іншими установами і здійснення координаційної діяльності з означених питань.
Відсутня норма у ст. 11 КВК	Ч. 11 ст. 11 КВК <i>Перелік визначених у цій статті Кодексу органів і установ виконання покарань є вичерпним. При цьому жоден орган державної влади та інші учасники кримінально-виконавчої діяльності не вправі виконувати будь-які кримінальні покарання.</i>
Відсутня норма у ч. 2 ст. 1 КВК	Абзац 2 ч. 2 ст. 1 КВК <i>Для забезпечення ефективної реалізації визначених у цьому Кодексі завдань кримінально-виконавчого законодавства органи і установи виконання покарань зобов'язані здійснювати прогнозування розвитку кримінальних та інших правопорушень, що вчиняються у процесі виконання – відбування покарань.</i>
Ч. 1 ст. 12 Закону України «Про інформацію» Інформація довідково-енциклопедичного характеру 1. Інформація довідково-енциклопедичного характеру - систематизовані, документовані, публічно оголошені або іншим чином поширені відомості про суспільне, державне життя та навколишнє природне середовище.	Словосполучення у ч. 1 ст. 12 Закону України «Про інформацію» Інформація довідково-енциклопедичного характеру 1. Інформація довідково-енциклопедичного характеру - систематизовані, науково обґрунтовані, документовані, публічно оголошені або іншим чином поширені відомості про суспільне, державне життя та навколишнє природне середовище.
Ч. 1 ст. 15 Закону України «Про інформацію» Науково-технічна інформація 1. Науково-технічна інформація - будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.	Словосполучення у ч. 1 ст. 15 Закону України «Про інформацію» Науково-технічна інформація у тому числі кримінологічного характеру 1. Науково-технічна інформація - будь-які відомості, у тому числі кримінологічного характеру та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.
Ч. 2 ст. 17 Закону України «Про інформацію» Правова інформація	Словосполучення у ч. 2 ст. 17 Закону України «Про інформацію» Правова інформація

<p>2. Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення медіа, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань.</p>	<p>2. Правовий режим науково-технічної інформації визначається Законом України "Про науково-технічну інформацію", іншими законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України у тому числі кримінологічного характеру та змісту.</p>
<p>Відсутня норма у ст. 10. Закону України «Про інформацію» Види інформації за змістом</p>	<p>Новий вид інформації у ст. 10. Закону України «Про інформацію» Види інформації за змістом</p> <p><i>кримінологічна інформація</i></p>
<p>Відсутня норма у Законі України «Про інформацію»</p>	<p>Ст. 19-2 Закону України «Про інформацію» Кримінологічна інформація</p> <p><i>Кримінологічна інформація – відомості, що стосуються загальної та видової злочинності; особи кримінального правопорушника; причини та умови, що сприяють вчиненню суспільно небезпечних і карних діянь; заходи запобігання злочинності, а також інші кримінологічно значущі показники злочинності (стан, рівень, коефіцієнти тощо).</i></p>
<p>Перше речення ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» Нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство</p> <p>2. Генеральний прокурор, керівники відповідних прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності.</p>	<p>Перше речення ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» Нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство</p> <p>2. Генеральний прокурор, керівники відповідних прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків координують діяльність правоохоронних органів, а також інших органів державної влади та учасників запобіжної діяльності, які в установленому законом порядку залучаються до реалізації заходів, спрямованих на недопущення кримінальних правопорушень.</p>
<p>Відсутня норма у Законі України «Про Кабінет Міністрів України»</p>	<p>П. 3-1 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»</p> <p><i>3-1) Для створення реальних правових гарантій та забезпечення контролю за діяльністю визначених у законі суб'єктів і учасників діяльності, пов'язаної із запобіганням кримінальних правопорушень, у складі Кабінету Міністрів України створюється Державна агенція з питань запобігання злочинам, яка діє на підставі ст. 116 Конституції України, вказаного Закону та відповідного Положення, затвердженого Урядом.</i></p>

<p>Відсутня норма у ст. 1 КК</p>	<p><i>Примітка у ст. 1 КК</i></p> <p><i>У даній статті Кодексу мова ведеться про запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються як умисно, так і з необережності.</i></p>
<p>Ст. 3 Закону України «Про захист персональних даних»</p> <p>Законодавство про захист персональних даних складають Конституція України, цей Закон, інші закони та підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</p>	<p>Ст. 3 Закону України «Про захист персональних даних»</p> <p><i>Законодавство про захист персональних даних складають Конституція України, цей Закон, інші закони, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</i></p>
<p>Відсутня норма у п. 2 розділу IV Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконання судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів</p>	<p>Новий абзац у п. 2 розділу IV Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконання судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів</p> <p><i>До першої частини особової справи засудженого (особи, взятої під варту) долучається й досудова доповідь, яка відповідно до закону складається на особу обвинуваченого.</i></p>
<p>Відсутня норма у Законі України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»</p>	<p>Ст. 23-1 «Правові наслідки судимості для персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України»</p> <p><i>У випадку вчинення особою з числа персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України кримінального правопорушення, безпосередньо пов'язаного з процесом виконання – відбування покарань, а також засудження у зв'язку з цим, суд може позбавити її соціального захисту, передбаченого у ст. 23 даного закону.</i></p>
<p>Відсутня норма у Законі України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»</p>	<p>Ст. 5-1 «Порядок взаємодії та участі Державної кримінально-виконавчої служби України у координаційній діяльності з іншими учасниками процесу виконання – відбування покарань, а також у сфері запобігання і протидії злочинності» КВК</p> <p><i>Порядок взаємодії та участі органів і установ виконання покарань у координаційній діяльності з іншими правоохоронними органами у сфері запобігання і протидії злочинності визначається у спеціальних законодавчих актах України.</i></p>

<p>Відсутня норма у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»</p>	<p><i>Словосполучення у кінці речення ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»</i></p> <p>1. На Державну кримінально-виконавчу службу України покладається завдання щодо здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, а також щодо прогнозування розвитку негативних явищ і процесів та планування запобіжних заходів, спрямованих на їх нейтралізацію, блокування, усунення тощо.</p>
<p>Відсутня норма у ч. 2 ст. 7 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»</p>	<p><i>Словосполучення у кінці речення ч. 2 ст. 7 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»</i></p> <p>2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань узагальнює практику застосування законодавства з питань, що стосуються завдань Державної кримінально-виконавчої служби України, розробляє пропозиції, спрямовані на його вдосконалення, і вносить їх на розгляд Міністерству юстиції України. а також здійснює комплекс заходів, спрямованих на прогнозування розвитку злочинності у зазначеній галузі злочинності та затверджує у зв'язку з цим стратегічні плати щодо її запобігання.</p>
<p>Відсутня норма у ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»</p>	<p><i>Новий принцип 9) у ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»</i></p> <p>9) плановість діяльності органів і установ виконання покарань.</p>
<p>Розділ XXIII ПВР УВП</p>	<p>У розділі XXIII ПВР УВП замість слів «попередження» та «профілактика» <i>вжити термін «запобігання правопорушенням».</i></p>
<p>Відсутня норма у ПВР УВП</p>	<p><i>Розділ XXXV ПВР УВП «Взаємодія органів і установ виконання покарань з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами всіх форм власності, громадськими об'єднаннями»</i></p> <p>Взаємодія органів і установ виконання покарань з іншими учасниками кримінально-виконавчої діяльності здійснюється в порядку, визначеному у відповідних законодавчих актах України, з метою забезпечення реалізації мети і завдань кримінально-виконавчого законодавства, шляхом отримання від них</p>

	<i>кримінологічно значущої інформації про особу засудженого та його оточення, а також для організації заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень особами, які відбувають за це покарання у тій чи іншій установі виконання покарань.</i>
Відсутня норма у п. 1 розділу XXII ПВР УВП	<i>Новий абзац у п. 1 розділу XXII ПВР УВП</i> <i>При переведенні засуджених, які перебувають на профілактичних обліках УВП, в інші установи відповідні, передбачені оперативно-розшуковим законодавством України матеріали, в обов'язковому порядку передаються у ті правоохоронні органи, на території яких дислокуються відповідні установи виконання покарань.</i>
МЕТОДИКА визначення ступеня виправлення засудженого	<i>У всіх розділах та пунктах Методики визначення ступеня виправлення засудженого вжити словосполучення «кримінологічно значуща інформація про особу засудженого»</i>
Стандарти вищої освіти зі спеціальності 081 Право	<i>Внести зміни у Стандарти вищої освіти зі спеціальності 081 Право, закріпивши у переліку обов'язкових навчальних дисциплін курс «Кримінологія», а також у навчальні програми підготовки та підвищення професійної кваліфікації зазначених суб'єктів кримінально-виконавчої діяльності у відповідних центрах ДКВС України.</i>
Відсутня норма у законодавстві України	<i>Прийняти на законодавчому рівні Закон України «Про організаційно-правові засади взаємодії та координаційної діяльності у сфері запобігання і протидії злочинності правоохоронних органів України».</i>
Відсутня норма у підрозділі 2.1. розділу 2 Інструкції про організацію планування діяльності в ДКВС України	<i>Підпункт 2.1.11 підрозділу 2.1. розділу 2 Інструкції про організацію планування діяльності в ДКВС України</i> <i>Плани короткострокового (до одного року), середньострокового (від одного до п'яти років) та довгострокового (від п'яти до десяти років) кримінологічного прогнозування розвитку та запобігання злочинності у сфері виконання кримінальних покарань і пробації України.</i>

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких
законодавчих актів що стосуються кримінологічної інформації у
правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері
виконання покарань України»

1. Обґрунтування необхідності прийняття проєкту

Однією з ключових проблем, що знижує ефективність процесу виконання – відбування покарань, а також рівень реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України, які визначені у ст. 1 КВК, є неналежна організація запобіжної діяльності, у зв'язку з чим щорічно у сфері виконання покарань і пробації вчиняються кримінальні правопорушення як з боку засуджених, так й інших осіб, зокрема персоналу ДКВС України. При цьому, як зазначається у сучасних державних програмах, що стосуються реформування органів та УВП серед низки детермінант, які сприяють зростанню злочинності у галузі кримінально-виконавчої діяльності, особливе місце займає кримінологічна інформація, незадовільне використання якої спричинює і обумовлює наявність вказаного суспільно небезпечного явища та розвиток негативних тенденцій практично на протязі всього періоду функціонування сфери виконання покарань і пробації у часи незалежності України (1991-2025 р. р.).

Так, у 1991 році засудженими до позбавлення волі було вчинено 370 злочинів, а рівень злочинності у розрахунку на 1 тис. осіб склав 3,9 випадки.

У свою чергу, з боку персоналу органів і УВП у зазначеному звітному періоді було зареєстровано 19 таких суспільно небезпечних та карних діянь (ст. 11 КК) (рівень злочинності склав менше 0,001%).

Натомість, у 2016 році (початку проведення активних реформ у сфері виконання покарань і пробації України) засудженими, які відбували покарання у кримінально-виконавчих установах закритого типу (ст. 11 КВК), було вчинено 298 кримінальних правопорушень, а рівень злочинності склав 4,91 випадки, що у 1,3 більше ніж у 1991 році, тобто ріст склав 20%.

Аналогічні тенденції впродовж 1991-2025 р.р. склались і серед персоналу ДКВС України, який лише у 2016 році вчинив 102 кримінальні правопорушення, або ріст становив по зрівнянню з 1991 роком 5,3 рази (тобто на 83%).

При цьому, як свідчать результати вивчення архівних кримінальних справ (проваджень), у детермінаційному комплексі причин і умов, які сприяли вчиненню злочинів засудженими і персоналом органів та УВП, особливу роль відігравали ті із них, що були пов'язані з неефективним використанням у запобіжній діяльності кримінологічної інформації, яка стосувалась характеристики потенційних суб'єктів кримінальних проваджень, а також відображала змістовні елементи процесу виконання – відбування покарань в Україні.

Виходячи з викладеного питання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України потребує додаткового законодавчого вирішення.

Як видається, такий підхід дозволить привести законодавчі акти що стосуються кримінологічної інформації у відповідність до нині діючих в Україні та дасть можливість по-новому зрозуміти зміст і сутність кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань.

2. Мета і завдання прийняття проєкту

Метою законопроєкту є удосконалення змісту і сутності кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань

Завданнями, які покликаний вирішити законопроєкт, є:

- вивести основні напрями удосконалення правового механізму та практики збору і обробки кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України;
- визначити та обґрунтувати принципи реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань;
- створити правові гарантії реалізації даних завдань на законодавчому рівні.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту акта

Пропонується внести зміни в ст.ст. 1, 5, 6, 8, 10, 11, 91, 93, 94, 95, 98, 102, 104, 105, 106, 133, 135, а також доповнити ст. 6-2 Кримінально-виконавчий кодекс України; видозмінити ст. 1 Кримінального кодексу України.

Крім того, пропонується внесення змін до низки законів України та нормативно-правових актів, зокрема законів України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (зміни - ст. ст. 1, 2, 7; доповнення - ст. ст. 5-1, 23-1), «Про інформацію» (зміни – ст. 10, 12, 15, 17; доповнення – ст. 19-2), «Про прокуратуру» (ч. 2 ст. 25), «Про Кабінет Міністрів України» (ст. 20), т. ін.

4. Стан нормативно-правової бази для прийняття законопроєкту

Основними нормативними актами у даній сфері праввідносин є Конституція України, Кримінально-виконавчий кодекс України, Кримінальний кодекс України, «Про прокуратуру», «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про Кабінет Міністрів України».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття та реалізація законопроєкту не потребує виділення додаткових коштів з Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття законопроєкту

Реалізація проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів що стосуються кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України» дозволить удосконалити нормативно-правові підстави

застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань шляхом виправлення існуючих у зв'язку з цим правових прогалин і колізій, здійснення заходів, спрямованих на їх усунення, а також пропозицій щодо автентичного тлумачення у нормах кримінально-виконавчого законодавства України.

Зазначений законодавчий підхід дозволить реалізувати на нормативно-правовому рівні системний метод побудови правових норм, які ґрунтуються на положеннях матеріального права (КК України) та обумовлюють у зв'язку з цим видозміну аналогічних законодавчих актів, що стосуються, зокрема, питань кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Додаток В

Анкета

анонімного опитування здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів юридичного профілю з питань, що стосуються ролі та місця кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарання

1. Всього в опитуванні взяло участь - 697 осіб (100%)

- 1.1. Особи, які мали статус студента - 489 осіб (70%)
 1.2. Особи, які мали статус курсанта - 208 осіб (30%)

2. Структура респондентів:

- 2.1. Студенти (курсанти) I-го курсу - 139 (20%)
 2.2. Студенти (курсанти) II-го курсу - 139 (20%)
 2.3. Студенти (курсанти) III-го курсу - 139 (20%)
 2.4. Студенти (курсанти) IV-го курсу - 139 (20%)
 2.5. Магістри - 141 (20%)

3. Форма навчання респондентів:

- 3.1. Денна - 697 (100%)

4. Питання, які були винесені для анонімного опитування

№ п/п	Зміст питання	Варіанти відповідей	Відповіді в абсолютних цифрах	Питома вага у % відповідей	Примітка
1	2	3	4	5	6
1.	Чи зрозумілим для Вас є зміст поняття «кримінологічна інформація»?	так	388	55%	
		ні	40	7%	
		частково	269	38%	
2.	Чи слід більш активно використовувати кримінологічну інформацію у процесі виконання відбування покарань?	так	468	67%	
		ні	16	3%	
		частково	213	30%	
3.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність процесу виконання – відбування покарань?	так	321	46%	
		ні	43	7%	
		частково	333	47%	

4.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності, спрямованої на досягнення мети покарання?	так	357	51%	
		ні	41	7%	
		частково	299	42%	
5.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності щодо реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України?	так	411	59%	
		ні	38	6%	
		частково	248	35%	
6.	Чи впливає кримінологічна інформація на процедуру розподілу засуджених у кримінально-виконавчі установи закритого типу?	так	351	50%	
		ні	69	11%	
		частково	277	39%	
7.	Чи впливає кримінологічна інформація на забезпечення права засуджених на особисту безпеку?	так	403	57%	
		ні	12	3%	
		частково	282	40%	
8.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності органів і установ виконання покарань з питань переміщення засуджених до позбавлення волі з колонії в колонію?	так	266	38%	
		ні	165	24%	
		частково	266	38%	
9.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності органів і установ	так	309	44%	

	виконання покарань з питань переміщення засуджених до позбавлення волі з колонії в колонію?	ні	89	13%	
		частково	299	43%	
10.	Чи впливає кримінологічна інформація на якість складання індивідуальної програми соціально-виховної роботи з засудженим, яка затверджується начальником колонії?	так	550	78%	
		ні	14	3%	
		частково	133	19%	
11.	Чи впливає кримінологічна інформація на якість складання та реалізації спеціальної індивідуальної програми засудженого?	так	578	83%	
		ні	12	3%	
		частково	107	14%	
12.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність підготовки та виконання заходів, закріплених у спеціальній індивідуальній програмі підготовки засудженого до звільнення з колонії?	так	524	75%	
		ні	39	6%	
		частково	134	19%	
13.	Чи впливає кримінологічна інформація на зміну умов тримання засуджених до позбавлення волі в колонії?	так	380	54%	
		ні	21	4%	
		частково	296	42%	

14.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність застосування індивідуальних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених?	так	434	62%	
		ні	19	3%	
		частково	244	35%	
15.	Чи впливає кримінологічна інформація на вибір та розстановку в колонії технічних засобів нагляду і контролю?	так	294	41%	
		ні	77	13%	
		частково	326	46%	
16.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність оперативно-розшукової діяльності в колоніях?	так	584	83%	
		ні	14	3%	
		частково	99	14%	
17.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо встановлення режиму особливих умов у колоніях?	так	583	83%	
		ні	11	3%	
		частково	103	14%	
18.	Чи впливає кримінологічна інформація на прийняття рішення щодо застосування до засуджених сили та спеціальних засобів?	так	392	56%	
		ні	49	8%	
		частково	256	36%	
19.	Чи впливає кримінологічна інформація на прийняття рішення про короточасні виїзди засуджених за межі колоній?	так	276	39%	
		ні	76	12%	

		частково	345	49%	
20.	Чи впливає кримінологічна інформація на вибір основних напрямів, форм і методів соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі?	так	295	42%	
		ні	13	3%	
		частково	389	55%	
21.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо створення та членство засуджених у самодіяльних організаціях?	так	561	80%	
		ні	18	4%	
		частково	118	16%	
22.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо заохочення чи притягнення засудженого до передбачених законом видів юридичної відповідальності?	так	413	59%	
		ні	11	2%	
		частково	273	39%	
23.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо постановки засудженого на профілактичний облік колонії?	так	355	51%	
		ні	9	2%	
		частково	333	47%	
24.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо встановлення відносно засудженого адміністративного нагляду?	так	444	63%	
		ні	9	2%	
		частково	244	35%	

25.	Чи впливає кримінологічна інформація на залишення чи переведення засуджених з виховних у дорослі колонії?	так	364	52%	
		ні	11	2%	
		частково	322	46%	
26.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо помилування засуджених до довічного позбавлення волі?	так	292	41%	
		ні	39	7%	
		частково	366	52%	
27.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо надання допомоги засудженим до позбавлення волі, які звільняються з колонії?	так	268	38%	
		ні	111	17%	
		частково	318	45%	
28.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення, пов'язані з формуванням та реалізацією у сфері виконання покарань і пробації України відповідних державних програм її реформування?	так	323	46%	
		ні	87	13%	
		частково	287	41%	
29.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність законодавчого процесу виконання – відбування покарань?	так	294	42%	
		ні	89	13%	
		частково	314	45%	
30.	Чи впливає кримінологічна інформація на зміст сучасної державної політики у сфері	так	282	41%	

	виконання покарань і пробації України?	ні	91	13%	
		частково	324	46%	
31.	Чи передбачають міжнародно-правові акти норми, які ґрунтуються на кримінологічній інформації?	так	276	39%	
		ні	4	2%	
		частково	417	59%	
32.	Чи відомою для Вас є зарубіжна практика застосування кримінологічної інформації у законодавстві та у правоохоронній діяльності?	так	375	53%	
		ні	23	6%	
		частково	299	43%	
33.	Чи є відмінності між кримінологічною та іншими видами інформації?	так	579	82%	
		ні	5	2%	
		частково	117	16%	
34.	Чи слід в умовах воєнного стану удосконалювати чинне законодавство України з питань, що пов'язані з використанням кримінологічної інформації у правоохоронній діяльності?	так	476	68%	
		ні	4	2%	
		частково	217	30%	

Аспірант

Ю.С. Дмитрієнко

Аналітична довідка

за результатами анонімного опитування здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів юридичного профілю з питань, що стосуються ролі та місця кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарань

Зазначене наукове дослідження проведено у 2024 році на території тих адміністративно-територіальних одиниць, де функціонували органи та установи виконання покарань (УВП) системи Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України. При цьому анонімне опитування здобувачів вищої освіти було здійснено за тими ж правилами та методологією, за якими це робилось з участю попередніх респондентів – персоналу ДКВС України та працівників Національної поліції, що дало можливість забезпечити відповідний рівень презентабельності отриманих результатів дослідження, а також підтвердити наявність проблем з означених питань наукового пошуку.

В опитуванні на добровільних засадах прийняли участь 697 здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів (ВНЗ) юридичного профілю, тобто стільки ж осіб, як і вказаних вище респондентів. При цьому 70% у структурі опитаних осіб склали студенти (489 з 697 респондентів).

У структурі зазначених респондентів (від I-го до IV-го курсів студентів (курсантів) і магістрів) кількість опитаних осіб для всіх них була однаковою – 20% або по 139 респондентів, що, знову ж таки, було обумовлено необхідністю забезпечення повноти та всебічності дослідження усіх елементів (завдань) даного наукового пошуку.

Цікавим у зв'язку з цим був і такий факт – всі 100% опитаних здобувачів вищої освіти навчались за спеціальністю «Правознавство» на денній формі.

Серед отриманих результатів дослідження до таких, що мають теоретичне і практичне значення, можна віднести наступні із них:

1. Для 7% зазначених респондентів (40 з 697 опитаних осіб) незрозумілим є зміст поняття «кримінологічна інформація» (серед персоналу ДКВС України кількість таких респондентів склала 41% (287 осіб), а працівників поліції 27% (181 особа)).

З означеного результату можна зробити висновок про те, що у структурі практичних працівників поліції та персоналу органів і УВП є значна кількість осіб, які не мають юридичної освіти та не володіють у зв'язку з цим відповідним рівнем правової свідомості та культури щодо змісту і сутності кримінологічної інформації.

Вказану прогалину у знаннях респондентів, без сумніву, варто вирішити шляхом удосконалення професійного рівня вказаних категорій правоохоронців у системі професійної підготовки.

2. У такому ж оціночному варіанті, як видається, можна й підійти до відповідей студентів (курсантів) на питання щодо більш активного використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань.

Зокрема, тільки 3% вказаних респондентів (16 з 697 опитаних осіб) повідомили, що такі дії вчиняти не потрібно (серед персоналу ДКВС України таку позицію зайняли 17% респондентів (109 осіб), а працівників поліції – 15% (193 особи)).

Отже, знову ж таки, звертає на себе увагу чисто практична проблема, сутність якої полягає у відсутності належних знань у вказаних категоріях правоохоронців з питань, що стосуються змісту і ролі кримінологічної інформації у запобіганні та протидії правопорушенням, включаючи й у сфері виконання покарань і пробації України.

3. Тільки 7% опитаних студентів (курсантів) (43 з 697 респондентів) вважають, що кримінологічна інформація впливає на ефективність процесу виконання – відбування покарань.

Натомість, серед персоналу ДКВС України їх кількість склала 16% (106 осіб), а працівників поліції – 17% (113 осіб), тобто і в даному випадку незнання змісту і ролі кримінологічної інформації вказаними правоохоронцями

детермінували їх негативне ставлення до можливостей даного виду відомостей у сфері виконання покарань і пробації України.

4. Практично незмінними були і відповіді «ні» й на питання щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність діяльності, пов'язаної з досягненням мети покарання (ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу (КК) та ч. 1 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК)), а саме:

а) серед здобувачів вищої освіти кількість таких респондентів склала 7% (43 з 697 опитаних осіб);

б) серед персоналу органів і УВП – 15% (101 особа);

в) серед працівників поліції – 14% (88 осіб).

Таким чином, і в цій ситуації в наявності має місце практична проблема, яка лежить у площині завдань службової підготовки зазначених видів респондентів.

5. Лише 6% опитаних студентів (курсантів) переконані, що кримінологічна інформація не впливає на ефективність реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України (38 з 697 респондентів) (ч. 2 ст. 1 КВК).

У той самий час, кількість таких осіб серед персоналу органів і УВП склала 14% (93 респонденти), а працівників поліції – 7% (44 особи).

Отже, у даному випадку можна вести мову про певні прогалини з означеної тематики дослідження, які мають місце в освітньому процесі, що пов'язаний з підготовкою не тільки правоохоронців, але й студентів (курсантів) юридичного профілю.

6. Звертає увагу на себе увагу й той факт, що високим є у цілому рівень респондентів, які переконані, що кримінологічна інформація не впливає на процедуру розподілу засуджених у кримінально-виконавчі установи закритого типу.

Зокрема, відмітку «ні» з цього приводу в анкеті опитування зробили:

а) 11% студентів (69 з 697 респондентів);

б) 28% осіб з числа персоналу ДКВС України (189 респондентів);

в) 28% працівників поліції (196 осіб).

Зазначені відповіді не в повній мірі кореспондуються з положеннями п. 2 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (ПВР УВП) та відповідного Положення про центральну та міжрегіональну комісії, які визначають вид УВП для засуджених до позбавлення волі, а саме – в основу прийняття рішень з цього приводу комісії беруть саме кримінологічну інформацію про особу (зокрема, про рівень суспільної небезпеки засудженого).

7. Тільки 3% опитаних студентів (12 з 697 респондентів) вважають, що кримінологічна інформація не впливає на забезпечення права засуджених до позбавлення волі на особисту безпеку (ст. 10 КВК).

Поряд з цим, серед персоналу органів і УВП кількість таких осіб склала 15% (93 респонденти), а працівників поліції – 11% (77 осіб), тобто, знову ж таки, мову у даному випадку варто вести про проблеми, які мають практичну природу походження, а, отже, удосконалення освітнього процесу серед правоохоронців є об'єктивна обумовленим завданням сьогодення.

8. Деяко алогічними та парадоксальними, з огляду проаналізованих вище відповідей на питання, які були визначені в анкеті анонімного опитування, можна визнати відповіді як студентів (курсантів), так й інших респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність діяльності органів і УВП, пов'язаної з переміщенням засуджених до позбавлення волі з колонії в колонію (ст. ст. 87, 88 КВК).

Зокрема, відмітку «ні» у вказаній анкеті зробили:

- а) 24% опитаних здобувачів вищої освіти (165 з 697 респондентів) ;
- б) 16% осіб з числа персоналу ДКВС України (111 респондентів);
- в) 18% працівників поліції (117 осіб).

Зазначений результат дослідження свідчить про те, що і в освітньому процесі здобувачів вищої освіти юридичного профілю, і в системі професійної підготовки вказаних категорій правоохоронців існує прикладна проблема, яка має бути вирішена шляхом коригування навчальних планів з означених питань як у ВНЗ, так і в спеціалізованих центрах ДКВС України на Національній поліції.

9. У такому ж контексті можна оцінити й відповіді здобувачів вищої освіти, а також інших респондентів на питання про вплив кримінологічної інформації на рішення щодо залишення засудженого в господарській обслузі слідчого ізолятора (ст. 89 КВК), а саме – відмітку «ні» у спеціальній анкеті опитування зробили:

- а) 13% опитаних здобувачів вищої освіти (89 з 697 респондентів);
- б) 16% осіб з числа персоналу органів і УВП (117 осіб);
- в) 27% працівників поліції (188 осіб).

Таким чином, вказаний результат наукового дослідження свідчить про актуальність існуючої на практиці і в навчальному процесі проблеми, яка, без сумніву, має бути вирішена й шляхом активізації наукових пошуків з означеного питання.

10. Лише 3% опитаних здобувачів вищої освіти повідомили, що кримінологічна інформація не впливає на зміст індивідуальної соціально-виховної роботи із засудженими (14 з 697 цих респондентів) (ст. 95 КВК).

Натомість, серед персоналу ДКВС України таку позицію займають 16% респондентів (106 осіб), а працівників поліції – 24% респондентів (159 осіб), що ще раз підтверджує наявність на практиці проблеми, пов'язаної з прогалинами у системі професійної підготовки вказаних категорій правоохоронців.

11. Незмінною (3% респондентів (12 з 697 опитаних осіб, які взяли участь у даному дослідженні)) залишилась позиція здобувачів вищої освіти щодо заперечення впливу кримінологічної інформації на процедуру складання спеціальної індивідуальної програми засудженого (ст. 97 КВК).

У той самий час, аналогічну позицію мають аж 13% опитаних з цього приводу осіб з числа персоналу ДКВС України (93 респондентів) та 15% поліцейських (109 осіб).

Отже, знову ж таки, мову у даній ситуації варто вести про наявність на практиці (у системі службової підготовки вказаних категорій правоохоронців) прикладної проблеми, яка має бути вирішена у тому числі й на науково-навчальному рівні.

12. За такою ж шкалою оцінювання можна узагальнити й відповіді студентів (курсантів) про вплив кримінологічної інформації на формування змісту спеціальної індивідуальної програми підготовки засудженого до звільнення з колонії (ст. 98 КВК).

Зокрема, відмітку «ні» в анкеті опитування зробили:

- а) 6% опитаних здобувачів вищої освіти (39 з 697 респондентів);
- б) 12% осіб з числа персоналу органів і УВП (84 респонденти);
- в) 12% поліцейських (87 осіб).

Таким чином, прогалини в системі професійної підготовки вказаних правоохоронців є очевидними та такими, що потребують вирішення на практичному (навчальному) та доктринальному (науковому) рівнях.

13. Якщо лише 4% опитаних здобувачів вищої освіти (21 з 697 респондентів) вважають, що кримінологічна інформація не впливає на зміну умов тримання в колонії (ст. ст. 100, 101 КВК), то серед персоналу ДКВС України кількість таких респондентів склала 15% (99 осіб), а працівників поліції – аж 23% (162 респонденти).

Зазначений результат дослідження можна віднести до додаткових аргументів, які підтверджують актуальність, теоретичне і практичне значення обраної у цій роботі теми наукового пошуку.

14. Натомість, дещо неочікуваними, у сенсі попередніх результатів опитування, можна вважати відповіді здобувачів вищої освіти та інших респондентів на питання про вплив кримінологічної інформації на ефективність застосування індивідуальних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених (ст. 6 КВК).

Так, відмітку «ні» в анкеті опитування зробили:

- а) 3% здобувачів вищої освіти (19 з 697 цих респондентів);
- б) 7% (43 респонденти) осіб з числа персоналу органів і УВП;
- в) 10% поліцейських (71 респондент).

Отже, у даній ситуації мову слід вести про певні недоліки в організації ВНЗ юридичного профілю та в системі професійної підготовки вказаних категорій

правоохоронців, які мають бути вирішені шляхом удосконалення освітнього процесу.

15. Майже одноставно заперечили вплив кримінологічної інформації на вибір і розстановку технічних засобів охорони та нагляду в колоніях (ст. 103 КВК) всі опитані респонденти, а саме – «ні» відповіли: 13% здобувачів вищої освіти (77 з 697 респондентів); 16% осіб з числа персоналу ДКВС України та 12% (84 респонденти) поліцейських.

Зазначений результат дослідження свідчить у даній ситуації про наявність однотипних проблем зі вказаної тематики як у навчальному процесі у ВНЗ юридичного профілю, так і в системі професійної підготовки правоохоронців.

16. Таким самим чином сформульовані відповіді деяких респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність оперативно-розшукової діяльності (ст. 104 КВК).

Зокрема, 3% опитаних у зв'язку з цим здобувачів вищої освіти в анкеті зробили відмітку «ні» (14 з 697 респондентів).

Аналогічну позицію з даного приводу зайняли й поліцейські (3% респондентів (16 осіб)), які також вважають, що такий вплив відсутній.

У той самий час, суттєво відрізняються у цьому сенсі відповіді опитаних респондентів з числа персоналу ДКВС України, серед яких відмітку «ні» в анкеті поставили аж 15% із них (101 особа).

З огляду цього, слід констатувати, що у службовій підготовці зазначених осіб існують певні прогалини, які детерміновані не тільки низькими знаннями щодо кримінологічної, але й оперативно-розшукової інформації, одним із структурних елементів якої і є перший вид відомостей.

17. 3% опитаних здобувачів вищої освіти (11 з 697 респондентів) переконані, що кримінологічна інформація не впливає на рішення щодо встановлення режиму особливих умов у колоніях (ст. 105 КВК).

Серед поліцейських кількість таких відповідей склала 6% (39 респондентів).

Натомість, серед персоналу органів і УВП відмітку «ні» в анкеті опитування поставили аж 15% респондентів (100 осіб), що знову ж таки можна вважати

наслідком неналежного володіння цими особами знаннями щодо змісту і сутності кримінологічної інформації як у процесі виконання – відбування покарань, так і в правоохоронній діяльності в цілому.

18. Як видається, проблеми аналогічного характеру є у зазначених респондентів і з питань, що стосуються впливу кримінологічної інформації на прийняття рішення щодо застосування до засуджених фізичної сили, спеціальних засобів і зброї (ст. 106 КВК). Так, якщо тільки 8% опитаних з цього приводу студентів (курсантів) в анкеті поставили відмітку «ні», то серед персоналу ДКВС України їх кількість склала вже 24% (169 з 697 опитаних осіб), а серед поліцейських – 16% (107 осіб).

Отже, і в даному випадку мову слід вести про певні організаційно-методологічні прогалини у системі службової підготовки зазначених категорій правоохоронців, які варто враховувати у ході удосконалення даного виду діяльності.

19. Майже однакова кількість всіх респондентів вважає, що відсутній вплив кримінологічної інформації на прийняття рішення про короткострокові виїзди засуджених за межі колонії (ст. 111 КВК), а саме – відмітку «ні» в анкеті опитування поставили:

- а) здобувачі вищої освіти – 12% (76 з 697 респондентів);
- б) персонал органів і УВП – 9% (63 респонденти);
- в) поліцейські – 11% (69 респондентів).

Зазначений результат дослідження можна тлумачити як певний напрям, який має бути врахований в ході удосконалення освітнього процесу у ВНЗ юридичного профілю та у системі службової підготовки зазначених категорій правоохоронців.

20. Проте, у контексті отриманих вище відповідей, дещо неочікуваними стали результати опитування зазначених респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на вибір основних форм і методів соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі (ст. ст. 123-126 КВК).

Зокрема, якщо лише 3% респондентів з числа здобувачів вищої освіти вважають, що такий вплив відсутній (13 з 697 опитаних осіб), то серед персоналу ДКВС України їх кількість склала 11% (67 осіб), а серед поліцейських – 17% (113 осіб).

Таким чином, встановлена у зв'язку з цим проблеми виступає додатковим аргументом щодо актуальності вибраної теми дослідження, а також свідчить про її теоретичну і практичну значущість.

21. З такої ж точки зору можна оцінити позицію вказаних респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на рішення щодо створення та членства засуджених до позбавлення волі у самодіяльних організаціях (ст. 127 КВК), а саме: якщо тільки 4% опитаних здобувачів вищої освіти (18 з 697 осіб) заперечують такий вплив, то серед персоналу органів і УВП кількість зазначених респондентів склала 17% (119 осіб), а серед поліцейських – 16% (101 особа).

З огляду цього можна констатувати, що в правоохоронній діяльності має місце суттєва прогалина, яка має стати предметом підвищення рівня професійної підготовки вказаних категорій респондентів у відповідних спеціалізованих центрах ДКВС України та Національної поліції.

22. Така ж «полярність» поглядів спостерігається у респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на прийняття рішення про заохочення та притягнення засуджених до позбавлення волі до визначених у законі видів юридичної відповідальності (ст. ст. 130-137 КВК), а саме: якщо тільки 2% опитаних здобувачів вищої освіти (11 з 697 респондентів) вважають, що такий вплив є відсутній, то серед персоналу органів і УВП кількість вказаних «скептиків» склала аж 24% (169 осіб), а поліцейських – 15% (97 осіб).

Зазначений результат дослідження можна вважати таким, що вкотре підтверджує висновок, про детермінацію через низький рівень знань про кримінологічну інформацію інших суттєвих проблем інформаційного характеру у певних категоріях правоохоронців, які мають бути вирішені як на навчально-освітньому, так і на доктринальному (науковому) рівнях.

23. У той самий час, звертає на себе увагу той факт, що майже однакова та мінімальна частина респондентів заперечує вплив кримінологічної інформації на прийняття рішення про постановку засуджених до позбавлення волі на профілактичний облік (розділ XXIII ПВР УВП).

Зокрема, відмітку «ні» в анкеті опитування зробили:

- а) тільки 2% опитаних здобувачів вищої освіти (9 з 697 респондентів);
- б) 4% осіб з числа персоналу ДКВС України (18 респондентів);
- в) 1% поліцейських (7 респондентів).

З огляду цього, слід визнати, що отримані результати дослідження додатково підтверджують необхідність активізації наукових пошуків з означеної проблематики.

24. За такою ж шкалою «оцінювання» можна вести мову й про відповіді всіх вказаних вище респондентів про вплив кримінологічної інформації на прийняття рішення про встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі (ст. ст. 158-159 КВК).

Так, відмітку «ні» в анкеті опитування зробили 2% респондентів з числа студентів (курсантів) (9 з 697 осіб, які взяли участь у даному дослідженні) та 5% (27 респондентів) осіб з числа персоналу ДКВС України і 1% опитаних поліцейських (7 осіб).

25. Така ж позиція прослідковується у цих респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на прийняття рішення щодо залишення чи переведення засуджених з виховних у дорослі колонії (ст. ст. 147-148 КВК).

Заперечення про такий вплив висловили 2% опитаних здобувачів вищої освіти (11 з 697 респондентів); 6% осіб з числа персоналу органів і УВП (33 респонденти) та 4% (29 респондентів) поліцейських.

Таким чином, отриманий результат дослідження виступає додатковим аргументом щодо актуальності, ролі та місця кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарань в Україні.

26. У такому ж сенсі сформовані погляди респондентів і щодо впливу кримінологічної інформації на прийняття рішення про помилування засудженого до довічного позбавлення волі.

Зокрема, відмітку «ні» в анкеті поставили:

- а) 7% опитаних здобувачів вищої освіти (39 з 697 респондентів);
- б) 3% осіб з числа персоналу ДКВС України (13 респондентів);
- в) 3% (15 респондентів) поліцейських.

Отже, тільки в освітньому процесі ВНЗ юридичного профілю спостерігаються певні прогалини, які варто враховувати при формування навчальних планів щодо підготовки фахівців за спеціальністю «Правознавство».

27. Майже однакова кількість відповідей про відсутність впливу кримінологічної інформації на рішення про надання допомоги для засуджених. Які звільняються з місць позбавлення волі (ст. ст. 156-157 КВК), зафіксована з боку всіх осіб, які брали участь в анонімному опитуванні, а саме – вказану позицію мають 17% респондентів з числа здобувачів вищої освіти (111 з 697 опитаних осіб); 37% осіб з числа персоналу органів і УВП та 40% (288 респондентів) поліцейських.

У цьому сенсі можна вести мову лише про певні прогалини з питань ролі і місця кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань у студентів (курсантів), що, без сумніву, має стати одним із напрямів удосконалення освітнього процесу у ВНЗ юридичного профілю.

28. Відносно високою та, одночасно, «тривожною» є позиція респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на формування і реалізацію відповідних державних програм у сфері виконання покарань і пробації України.

Зокрема, відмітку «ні» в анкеті опитування поставили:

- а) 13% респондентів (87 з 697 осіб, які взяли участь у даному дослідженні), що відносились до категорії здобувачів вищої освіти;
- б) 11% (77 респондентів) з числа персоналу ДКВС України;
- в) 11% (78 респондентів) поліцейських).

Зазначений результат дослідження свідчить про наявність суттєвої проблеми, яка є наслідком низьких знань суб'єктів законодавчої ініціативи (ст. 93 Конституції України) та нормотворчої діяльності з питань ролі і місця кримінологічної інформації у правоохоронній діяльності.

29. Дещо парадоксальними (нелогічними, неочікуваними, т. ін.) можна вважати відповіді респондентів на питання про вплив кримінологічної інформації на ефективність законодавчого забезпечення процесу виконання – відбування покарань України, якщо до їх оцінки підійти з огляду отриманих вище результатів дослідження.

Так, заперечують вказаний вплив (поставили відмітку «ні» в анкеті опитування) 13% здобувачів вищої освіти (89 з 697 респондентів); 32% осіб з числа персоналу органів і ДКВС (222 респондента) та 21% поліцейських (139 респондентів).

Отже, і в даній ситуації мову слід вести про суттєві прогалини суб'єктів законодавчої ініціативи з питань змісту, ролі та місця кримінологічної інформації у діяльності правоохоронних органів.

30. Ці ж оціночні критерії можна застосувати й до відповідей респондентів, що стосуються впливу кримінологічної інформації на зміст державної політики України у сфері виконання покарань і пробації.

Зокрема, переконані, що такий вплив є відсутній 13% опитаних здобувачів вищої освіти (91 з 697 респондентів); 28% осіб з числа персоналу ДКВС України (197 респондентів) та 26% опитаних поліцейських (177 осіб).

Зазначений результат дослідження свідчить про високий рівень правового «песимізму» з означеної тематики, а також про необхідність удосконалення діяльності усіх суб'єктів формування та реалізації вказаного виду державної політики в Україні, а, отже, – про актуальність, теоретичне і практичне значення цього наукового пошуку.

31. Досить «полярними» та, одночасно, тривожними можна вважати й відповіді всіх респондентів на питання про наявність кримінологічних аспектів (інформації) у міжнародно-правових актах, а саме – тільки 2% опитаних

здобувачів вищої освіти (4 з 697 респондентів) переконані, що такі правові джерела не містять кримінологічно значущої інформації.

Натомість, відмітку «ні» в анкеті опитування поставили аж 20% осіб з числа персоналу органів і УВП (166 респондентів) та 12% поліцейських (81 респондент), що знову ж таки, підтверджує про наявність теоретико-прикладної проблеми, яка має бути вирішена на всіх рівнях, включаючи й доктринальний.

32. За аналогічною методологічною шкалою оцінювання слід підійти до узагальнення відповідей респондентів на питання про рівень їх знань щодо зарубіжної практики застосування кримінологічної інформації у законодавстві та правоохоронній діяльності.

Так, відмітку «ні» з цього приводу поставили 6% опитаних здобувачів вищої освіти (23 з 697 респондентів); 35% осіб з числа персоналу ДКВС України (244 респонденти) та 18% опитаних поліцейських (119 осіб).

Знову ж таки, цей результат дослідження можна віднести до тих, що підтверджують актуальність, теоретичне та практичне значення обраної теми цього дослідження.

33. Хоча тільки 2% опитаних здобувачів вищої освіти переконані, що немає ніяких відмінностей між кримінологічною та іншими видами інформації (5 з 697 респондентів), але висока питома вага заперечуючих з цього приводу відповідей з боку інших респондентів свідчить про наявність суттєвих прогалів у їх знаннях щодо змісту, сутності та ролі кримінологічної інформації у механізмі правоохоронної діяльності.

Так, 20% осіб з числа персоналу ДКВС України (129 з 697 респондентів) вважають, що ніяких відмінностей між зазначеними видами інформації не існує, а серед опитаних поліцейських кількість таких осіб склала 11% (67 респондентів), що, без сумніву, має стати одним із напрямів удосконалення професійної підготовки вказаних категорій правоохоронців у відповідних навчальних центрах.

34. Позитивними та оптимістичними, з огляду існуючих проблем та отриманих вище результатів дослідження, можна визнати отримані відповіді вказаних респондентів на питання про необхідність удосконалення в умовах

воєнного стану чинного законодавства України, яке регулює діяльність щодо використання кримінологічної інформації у правоохоронній діяльності.

Зокрема, відмітку «ні» в анкеті опитування зробили:

- а) 2% здобувачів вищої освіти (4 з 697 респондентів);
- б) 7% осіб з числа персоналу органів і УВП (49 респондентів);
- в) 3% опитаних поліцейських (19 респондентів).

Отже, якщо в цілому узагальнити результати дослідження, то слід констатувати, що в наявності складна прикладна проблема, яка має стати предметом діяльності і вирішення на всіх рівнях (законодавчому, правозастосовчому, науковому, т. ін.), позаяк вона детермінує низку інших прорахунків і недоліків у правоохоронній сфері, включаючи й галузь виконання – відбування покарань і пробації України.

Враховуючи зазначені обставини, вказану аналогічну довідку спрямовано для відому та використання у правоохоронній діяльності керівництву ДКВС України та його міжрегіональних управлінь, а також територіальних органів управління Національної поліції.

Аспірант

Ю.С. Дмитрієнко

Анкета

анонімного опитування працівників поліції з питань, що стосуються ролі та місця кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарання

1. Всього в опитуванні взяло участь	- 697 осіб (100%)
2. Відомості про структуру респондентів:	
2.1. Особи молодшого складу поліції (від рядового до полковника поліції)	- 449 (64%)
2.2. Державні службовці	- 87 (12%)
2.3. Особи, які працюють в органах поліції на підставі трудового законодавства України	- 161 (24%)
3. Відомості про вік респондентів:	
3.1. Особи, віком від 20 до 25 років	- 214 (30%)
3.2. Особи, віком від 26 до 35 років	- 319 (46%)
3.3. Особи, віком від 36 до 45 років	- 125 (18%)
3.4. Особи, віком від 46 років і старші	- 39 осіб (6%)
4. Відомості про освітній рівень респондентів:	
4.1. Особи, які мають повну загальну середню освіту	- 253 (36%)
4.2. Особи, які мають неповну вищу освіту	- 226 (32%)
4.3. Особи, які мають повну вищу освіту	- 218 (32%)
4.4. Особи, які мають науковий ступінь або вчене звання	- 49 (7%)
5. Відомості про професійний стаж респондентів	
5.1. Особи, які мають стаж від 1-го до 3-х років	- 187 (27%)
5.2. Особи, які мають стаж від 4-х до 8-ми років	- 418 (60%)
5.3. Особи, які мають стаж від 8-ми до 15-и років	- 56 (8%)
5.4. Особи, які мають стаж від 16-и до 20-и років	- 23 (3%)
5.5. Особи, які мають стаж від 21 року і більше	- 13 (2%)

6. Питання, які були винесені для анонімного опитування

№ п/п	Зміст питання	Варіанти відповідей	Відповіді в абсолютних цифрах	Питома вага у % відповідей	При мітка
1	2	3	4	5	6
1.	Чи зрозумілим для Вас є зміст поняття «кримінологічна інформація»?	так	199	28%	
		ні	181	27%	
		частково	317	45%	
2.	Чи слід більш активно використовувати кримінологічну інформацію у процесі виконання відбування покарань?	так	238	34%	
		ні	103	15%	
		частково	356	51%	
3.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність процесу виконання – відбування покарань?	так	326	46%	
		ні	113	17%	
		частково	258	37%	
4.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності, спрямованої на досягнення мети покарання?	так	410	58%	
		ні	88	14%	
		частково	199	28%	
5.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності щодо реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України?	так	434	62%	
		ні	44	7%	
		частково	219	31%	
6.	Чи впливає кримінологічна інформація на процедуру розподілу за-суджених у кримінально-виконавчі установи?	так	132	19%	
		ні	196	28%	
		частково	369	53%	
7.	Чи впливає кримінологічна	так	377	54%	

	інформація на забезпечення права засуджених на особисту безпеку?	ні	77	11%	
		частково	243	35%	
8.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності органів і установ виконання покарань з питань переміщення засуджених до позбавлення волі з колонії в колонію?	так	192	27%	
		ні	117	18%	
		частково	388	55%	
9.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо залишення засудженого в господарській обслузі слідчого ізолятора?	так	199	29%	
		ні	188	27%	
		частково	310	44%	
10.	Чи впливає кримінологічна інформація на якість складання індивідуальної програми соціально-виховної роботи з засудженим, яка затверджується начальником колонії?	так	289	41%	
		ні	159	24%	
		частково	249	35%	
11.	Чи впливає кримінологічна інформація на якість складання та реалізації спеціальної індивідуальної програми засудженого?	так	316	45%	
		ні	109	15%	
		частково	272	40%	
12.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність підготовки та виконання заходів, закріплених у спеціальній індивідуальній програмі підготовки засудженого до звільнення з колонії?	так	301	44%	
		ні	87	12%	
		частково	309	44%	
13.	Чи впливає кримінологічна інформація на зміну умов тримання засуджених до позбавлення волі в колонії?	так	369	53%	
		ні	162	23%	
		частково	166	24%	
14.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність застосування індивідуальних	так	313	45%	
		ні	71	10%	

	засобів виправлення та ресоціалізації за-суджених?	частково	313	45%	
15.	Чи впливає кримінологічна інформація на вибір та розстановку в колонії технічних засобів нагляду і контролю?	так	344	50%	
		ні	84	12%	
		частково	269	38%	
16.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність оперативно-розшукової діяльності в колоніях?	так	503	72%	
		ні	16	3%	
		частково	178	25%	
17.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо встановлення режиму особливих умов у колоніях?	так	498	71%	
		ні	39	6%	
		частково	160	23%	
18.	Чи впливає кримінологічна інформація на прийняття рішення щодо застосування до засуджених сили та спеціальних засобів?	так	435	62%	
		ні	107	16%	
		частково	155	22%	
19.	Чи впливає кримінологічна інформація на прийняття рішення про короточасні виїзди засуджених за межі колоній?	так	359	51%	
		ні	69	11%	
		частково	269	38%	
20.	Чи впливає кримінологічна інформація на вибір основних напрямів, форм і методів соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі?	так	395	56%	
		ні	113	17%	
		частково	189	27%	
21.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо створення та членство засуджених у само-діяльних організаціях?	так	243	34%	
		ні	101	16%	
		частково	353	50%	
22.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо заохочення чи притягнення засудженого до передбачених законом видів юридичної відповідальності?	так	332	47%	
		ні	97	15%	
		частково	268	38%	

23.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо постановки засудженого на профілактичний облік колонії?	так	621	89%	
		ні	7	1%	
		частково	69	10%	
24.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо встановлення відносно засудженого адміністративного нагляду?	так	588	84%	
		ні	7	1%	
		частково	102	15%	
25.	Чи впливає кримінологічна інформація на залишення чи переведення засуд-жених з виховних у дорослі колонії?	так	389	56%	
		ні	29	4%	
		частково	279	40%	
26.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо помилування засуд-жених до довічного позбавлення волі?	так	565	81%	
		ні	15	3%	
		частково	117	16%	
27.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо надання допомоги засудженим до позбавлення волі, які звільняються з колонії?	так	80	13%	
		ні	288	40%	
		частково	329	47%	
28.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення, пов'язані з формуванням та реалізацією у сфері виконання покарань і пробації України відповідних державних програм її реформування?	так	349	50%	
		ні	78	11%	
		частково	270	39%	
29.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність законодавчого процесу виконання – відбування покарань?	так	292	41%	
		ні	139	21%	
		частково	266	38%	
30.	Чи впливає кримінологічна інформація на зміст сучасної державної політики у сфері виконання покарань і пробації України?	так	231	33%	
		ні	177	26%	
		частково	289	41%	

31.	Чи передбачають між-народно-правові акти норми, які ґрунтуються на кримінологічні інформації?	так	228	33%	
		ні	81	12%	
		частково	388	55%	
32.	Чи відомою для Вас є за-рубіжна практика застосування кримінологічної інформації у законодавстві та у правоохоронній діяльності?	так	245	35%	
		ні	119	18%	
		частково	333	47%	
33.	Чи є відмінності між кримінологічною та іншими видами інформації?	так	361	51%	
		ні	67	11%	
		частково	269	38%	
34.	Чи слід в умовах воєнного стану удосконалювати чинне законодавство України з питань, що пов'язані з використанням кримінологічної інформації у правоохоронній діяльності?	так	413	59%	
		ні	19	3%	
		частково	265	38%	

Аспірант

Ю.С. Дмитрієнко

Аналітична довідка
за результатами анонімного опитування працівників поліції з питань,
що стосуються ролі та місця кримінологічної інформації у забезпеченні
процесу виконання – відбування покарань

Вказане наукове дослідження проведено у 2024 році на території 9-ти областей, де функціонують установи виконання покарань (УВП) системи Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України, а також відповідні підрозділи Національної поліції.

В анонімному опитуванні взяли участь на добровільній основі, як це, зокрема, визначено в ст. 28 Конституції України, 697 респондентів, які мали відношення до діяльності територіальних органів поліції, а саме:

- 1) 449 або 64% від загальної кількості опитаних, які відносились до осіб молодшого складу поліції (від рядового до полковника поліції включно);
- 2) 87 осіб (12%), які працювали в поліції у статусі державних службовців;
- 3) 161 особа (24%), яка була задіяна в діяльності органів поліції на підставі чинного трудового законодавства України.

При цьому 46% респондентів (319 з 697 опитаних осіб) мали вік від 26 до 35 років, а ще 30% (214 осіб) – від 20 до 25 років. Інші категорії респондентів мали на час проведення даного дослідження незначну (від 6% до 18%) питому вагу в загальній кількості опитаних осіб.

Особливою рисою респондентів було і те, що майже однакова кількість з них мали повну загальну середню освіту, неповну та повну вищу освіту (відповідно 36%, 32% та 32%), а ще те, що 7% серед цих осіб мали або науковий ступінь, або вчене звання (49 з 697 респондентів).

Цікавим у зв'язку з цим був і той факт, що 60% респондентів (418 з 697 опитаних осіб) на час проведення дослідження мали професійний стаж служби (роботи) в органах поліції від 4-х до 8-ми років, а ще 27% (187 респондентів) – від

1-го до 3-х років. Інші групи опитаних осіб у їх загальній структурі мали незначну питому вагу (від 2-х до 8%).

Перед проведенням анонімного опитування за спеціальною, розробленою авторкою цього дослідження, анкетною всім респондентам були доведені правила її заповнення, а саме – з 3-х запропонованих відповідей («так», «ні», «частково») слід обрати лише одну.

Крім цього до учасників зазначеного наукового дослідження вказане конкретне місце вкидання заповнених ними анкет у спеціальну скриньку, яка знаходиться біля чергової частини територіального органу поліції.

Таким чином, як у попередньому випадку, в ході опитування працівників поліції були дотримані однакові для всіх респондентів умови, а саме:

а) кількість респондентів була ж такою, які і при опитуванні персоналу ДКВС України;

б) для респондентів були поставлені одні і ті ж питання, а також однакова їх кількість;

в) для всіх респондентів була гарантована їх добровільна участь в даному науковому дослідженні, а також анонімність опитування.

У цілому, на основі узагальнення всіх анкет та відповідей на питання, були отримані наступні теоретично і практично значущі результати дослідження, а саме:

1. Тільки для 28% респондентів (199 з 697 опитаних осіб) зрозумілим є зміст поняття «кримінологічна інформація», а ще для 45% (317 осіб) – такий вид відомостей зрозумілим є «частково».

З цього можна зробити висновок та припустити, що і при підготовці, і при підвищенні кваліфікації поліцейських у відповідних навчальних центрах МВС України, включаючи національні та державні університети внутрішніх справ, існують певні прогалини у навчальному процесі, що стосуються сутності та змісту кримінологічної інформації.

2. Як видається, одним із наслідків низького рівня знань зазначених респондентів з означених у цьому дослідженні питань можна вважати і їх

відповіді щодо активізації у сучасних умовах використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань.

Зокрема, ствердно з даного приводу повідомили лише 34% опитаних поліцейських (238 з 697 респондентів), а ще 51% (356 осіб) заявили, що такі дії варто здійснювати «частково».

Отже, можна констатувати, що обрана тема дослідження є актуальною та такою, що має не тільки і не стільки теоретичне значення, скільки носить прикладний характер, пов'язаний з наявністю у правоохоронній діяльності суттєвої проблеми, яка, без сумніву, має стати предметом спеціального наукового пошуку.

3. У такому ж контексті можна оцінити відповіді респондентів на питання про вплив кримінологічної інформації на ефективність процесу виконання – відбування покарань, серед яких в анкеті зробили відмітку «так» тільки 46% опитаних поліцейських (326 з 697 у загальній кількості цих осіб).

Таким чином, неповне та неточне розуміння сутності і змісту даного виду відомостей, що використовуються у сфері виконання покарань, детермінували й ще один результат, який додатково підтверджує наявність на практиці конкретної прикладної проблеми.

4. Поряд з цим, цікавими та, одночасно, парадоксальними у сенсі попередніх, можна визнати відповіді зазначених респондентів на питання щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність діяльності, спрямованої на досягнення мети покарання (ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу (КК) України), а саме – 58% опитаних поліцейських (410 з 697 у загальній структурі респондентів) переконані, що такий вплив існує на практиці.

З цього витікає, що на рівні інтуїції працівники поліції розуміють роль і місце будь-якої інформації у правовому впливі на особу злочинця (засудженого), а тому цей потенціал слід закріпити у навчальному процесі цих осіб.

5. Аналогічним чином можна оцінити й відповіді поліцейських на питання щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність реалізації завдань

кримінально-виконавчого законодавства України (ч. 2 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК)).

Зокрема, «так» в анкеті опитування відповіли 62% респондентів (434 з 697 у їх загальній структурі).

Отже, і зазначений результат дослідження можна розцінювати як доконаний факт про те, що у системі службової підготовки, а також у змісті навчального процесу у спеціалізованих вищих навчальних закладах (ВНЗ) МВС України, які готують поліцейських, важливо в якості обов'язкової навчальної дисципліни передбачати курс «кримінології», у структурі якої невід'ємним елементом є кримінологічна інформація.

6. Знову ж таки, як про наявну проблему свідчать і відповіді поліцейських на питання про вплив кримінологічної інформації на розподіл засуджених до позбавлення волі в УВП закритого типу, позаяк тільки 31% цих респондентів (219 з 697 опитаних осіб) переконані, що такий вплив має місце на практиці, а ще 28% із них (196 осіб) повідомили, що вказаний вплив є «частковим».

Таким чином, і зазначений результат виступає додатковим аргументом щодо необхідності активізації наукових пошуків з означеної тематики дослідження, а також підтверджує попередні висновки про те, що вказана проблема на сьогодні має не тільки теоретичну, але й практичну спрямованість.

7. Досить цінним і важливим, у контексті даного наукового дослідження, можна вважати й відповіді респондентів на питання про вплив кримінологічної інформації на забезпечення прав засуджених на особисту безпеку, а саме – 54% опитаних поліцейських (377 з 697 у їх загальній кількості) вважають, що такий вплив існує.

Отже, і в даному випадку можна вести мову про інтуїтивний аспект у діяльності поліцейських, який дозволяє їм робити правильні висновки, навіть при відсутності належних знань щодо сутності та змісту кримінологічної інформації. Тобто акцентування уваги саме на цій проблематиці у системі службової підготовки та навчання поліцейських у ВНЗ є об'єктивно необхідною умовою їх успішної діяльності на практиці у подальшому.

8. У той самий час, відповіді зазначених респондентів на питання щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність і безпечність переміщення засуджених з колонії в колонію (тільки 27% опитаних поліцейських (192 з 697 у структурі всіх респондентів) переконані, що такий вплив існує) зовсім не кореспондується з попереднім результатом дослідження.

З цього можна зробити висновок, що «ключ» проблем лежить у системі підготовки поліцейських, а тому видозміна навчального процесу є очевидною.

9. Тільки 29% опитаних поліцейських (199 з 697 респондентів) вважають, що кримінологічна інформація впливає на прийняття рішення щодо залишення засудженого в господарській обслузі слідчого ізолятора (ст. 89 КВК України), а ще 44% із них повідомили, що такий вплив є «частковим» (310 опитаних осіб).

Таким чином, варто констатувати, що і в даному випадку на відповідь поліцейських на зазначене в анкеті питання має вплив відсутність у них належних знань щодо змісту і сутності кримінологічної інформації та її відмінності від інших видів відомостей, що використовуються у кримінально-виконавчій діяльності.

10. Переважна більшість респондентів переконані, що кримінологічна інформація впливає на якість складання індивідуальної програми соціально-виховної роботи із засудженими, яка затверджується начальником колонії (ст. 95 КВК) («так» – повідомили 41% опитаних осіб (289 з 697 респондентів) та «частково» – 35% (249 опитаних поліцейських)).

З отриманого результату можна зробити висновок про парадоксальність (нелогічність) позиції респондентів щодо ролі і місця кримінологічної інформації у практичній діяльності правоохоронних органів, включаючи роботу поліцейських, що має стати одним із напрямів удосконалення освітнього процесу з даною категорією осіб у ВНЗ або спеціальних навчальних центрах МВС України.

11. Аналогічним чином можна оцінити й відповіді опитаних поліцейських на питання щодо впливу кримінологічної інформації на якість складання та реалізації спеціальної індивідуальної програми засудженого (ст. 97 КВК), а саме з

огляду того, що 45% із них (316 з 697 респондентів) вважають, що такий вплив на практиці має місце, а ще 40% (272 опитані особи) – що зазначений вплив має «частковий» характер.

12. Важливою, у контексті попередніх відповідей, слід визнати позицію зазначених респондентів, що стосується впливу кримінологічної інформації на зміст формування та реалізації в подальшому спеціальної індивідуальної програми підготовки засудженого до звільнення з місць позбавлення волі (ст. 98 КВК).

Зокрема, про такий вплив повідомили ствердно 44% опитаних поліцейських (301 з 697 у їх загальній кількості), а ще 44% (309 респондентів) заявили, що зазначений вплив є «частковим».

З огляду цього, можна констатувати, що поліцейські усвідомлюють у цілому значення будь-якої інформації, включаючи кримінологічну, щодо засудженого, який готується до звільнення з місць позбавлення волі. Проте, як видається, корегування їх знань у цьому напрямі має відбуватись постійно. При цьому вказана діяльність має здійснюватись як у межах спеціалізованих ВНЗ, так і у системі службової підготовки, яка здійснюється у відповідних центрах Національної поліції України.

13. Не менш цікавими, у сенсі завдань даного наукового дослідження, можна вважати й відповіді опитаних поліцейських на питання щодо впливу кримінологічної інформації на зміну умов тримання засуджених до позбавлення волі (ст. ст. 100-101 КВК), а саме – 53% із них (369 з 697 респондентів) в анкеті зробили відмітку «так», а ще 24% (166 осіб) – «частково».

Отже, і в даній ситуації можна припустити, що відповіді поліцейських були «інтуїтивними», а не такими, що ґрунтуються на повноцінних знаннях про зміст і сутність кримінологічної інформації у запобіганні та протидії злочинності. А, це, у свою чергу, обумовлює необхідність удосконалення освітнього процесу з означених питань.

14. Такі ж оціночні судження можна застосувати й при визначенні спрямованості відповідей опитаних поліцейських на питання щодо впливу

кримінологічної інформації на ефективність застосування на практиці індивідуальних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених (ст. 6 КВК).

Зокрема, 45% респондентів переконані, що такий вплив має місце (313 з 697 у загальній їх структурі). Рівно стільки ж – 45% (313 осіб) вважають, що зазначений вплив є «частковим».

15. Як видається, швидше за «інерцією», ніж логічно та обґрунтовано дали відповіді опитані поліцейські на питання про вплив кримінологічної інформації на вибір та розстановку в колонії технічних засобів нагляду і контролю (ст. 103 КВК), а саме – відмітку «так» в анкеті поставили 50% цих респондентів (344 з 697 у їх загальній кількості), а ще 38% (269 респондентів) повідомили, що вказаний вплив є «частковим».

Без сумніву, в даному випадку мова ведеться про аналогію знань і можливостей поліцейських, що пов'язані з використанням технічних засобів у поліцейській діяльності (розділ V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію» (ст. ст. 29-46)). Тобто необхідність підвищення рівня знань цих респондентів щодо змісту і сутності кримінологічної інформації є і в цій ситуації об'єктивно обумовленою.

16. Так само, як видається, можна говорити й про відповіді опитаних поліцейських на питання щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність оперативно-розшукової діяльності в колоніях (ст. 104 КВК).

Зокрема, «так» з цього приводу повідомили 72% респондентів (503 з 697 опитаних осіб), а ще 25% із них (178 осіб) вважають, що вказаний вплив є «частковим».

17. Знову ж таки, за аналогією зі змістом поліцейської діяльності зазначені респонденти дали відповіді на питання щодо впливу кримінологічної діяльності на рішення про встановлення режиму особливих умов у колоніях (ст. 105 КВК), а саме – 71% із них (498 з 697 опитаних осіб) в анкеті зробили відмітку «так», а ще 23% (160 осіб) – «частково».

Такий висновок витікає, принаймні, з того факту, що і в даній ситуації відповіді поліцейських ґрунтувались не на всебічних їх знаннях про зміст і

сутність кримінологічної інформації, а на загальних поліцейських відомостях про явища і процеси, які пов'язані з ускладненням кримінологічної обстановки на певній адміністративно-територіальній одиниці нашої держави (у місті, районі, області).

18. За такою ж методологією побудовані відповіді поліцейських на питання відносно впливу кримінологічної інформації на прийняття рішення про застосування до засуджених, позбавлених волі, фізичної сили, спеціальних засобів і зброї (ст. 106 КВК), а саме – за аналогією дій, визначених у ст. ст. 29-40 Закону України «Про Національну поліцію».

Зокрема, «так» в анкеті опитування зазначили 62% респондентів (435 з 697 у їх загальній кількості), а ще 22% (155 осіб) – «частково».

19. Більшість опитаних респондентів переконані, що кримінологічна інформація впливає на прийняття рішення про короткострокові виїзди засуджених за межі колонії (ст. 111 КВК), а саме – відмітку «так» в анкеті поставили 51% поліцейських (359 з 697 у структурі всіх опитаних), а також – «частково» (38% (269 осіб)).

Прикладне значення даного результату наукового дослідження полягає у тому, що зазначені респонденти усвідомлюють в цілому важливість повної та точної інформації для запобігання правопорушень з боку потенційно небезпечних об'єктів кримінологічної профілактики.

20. Переважна кількість опитаних поліцейських вважає, що кримінологічна інформація має вплив на вибір основних напрямів, форм і методів соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі (ст. ст. 123 – 128-1 КВК).

Зокрема, 56% респондентів (395 з 697 у загальній їх структурі) в анкеті зробили відмітку «так», а ще 27% (189 осіб) – «частково».

З огляду цього, можна констатувати, що у сенсі організації заходів індивідуального запобігання правопорушенням поліцейські мають відповідні теоретико-прикладні знання, хоча й не володіють у зв'язку з цим у повній мірі відомостями про відмінність кримінологічної інформації від інших видів інформації.

21. Дещо хибно, як видається, можна визнати позицію опитаних поліцейських щодо впливу кримінологічної інформації на прийняття рішення про створення та членство засуджених у самодіяльних організаціях (ст. 127 КВК), а саме – тільки 34% цих респондентів вважає, що такий вплив існує на практиці (243 з 697 у загальній кількості респондентів).

Такий висновок витікає зі змісту відповідей на аналогічні питання, що стосувались індивідуально-запобіжної діяльності відносно об'єктів кримінологічної профілактики, які за кількістю респондентів не тільки не співпадають але й різняться з даним результатом дослідження у рази.

Отже, неповнота та поверховість знань поліцейських щодо змісту та сучасності кримінологічної ситуації і в даному випадку обумовили хибність їх відповідей на зазначене в анкеті питання, пов'язане з діяльністю в колоніях самодіяльних організацій засуджених.

22. Як і в попередній ситуації, не можна визнати логічними й відповіді опитаних поліцейських щодо впливу кримінологічної інформації на рішення про заохочення чи притягнення засуджених до передбачених законом видів юридичної відповідальності (ст. ст. 130-137 КВК).

Зокрема, про наявність такого впливу на практиці повідомили у ході опитування лише 47% цих респондентів (332 з 697 у їх загальній структурі).

Вказаний висновок витікає зі змісту поліцейської діяльності, яка передбачає у тому числі прийняття поліцейськими рішень про застосування закону до правопорушників. Тобто у даному випадку відповіді вказаних респондентів свідчать про суттєві прогалини з питань, що стосуються правозастосування та рівня правової культури поліцейських, включаючи й ті із них, які пов'язані з недостатніми знаннями останніх щодо змісту і сутності кримінологічної інформації.

23. Важливою, у контексті вирішення завдань даного наукового дослідження, можна визнати позицію опитаних респондентів з приводу впливу кримінологічної інформації на прийняття рішення про постановки засуджених на профілактичний облік, а саме – 89% із них (621 з 697 у загальній структурі)

переконані, що такий вплив має місце, а ще 10% (69 осіб) вважають, що він є «частковим».

З огляду цього, можна визнати, що в опитаних поліцейських є потенційно необхідні професійні знання, які пов'язані з організацією кримінологічного запобігання правопорушенням, хоча ці знання й не мають певної системності та спрямованості, зокрема в частині відмінностей між різними видами інформації.

24. Такі ж оціночні критерії можна застосувати й щодо відповідей зазначених респондентів на питання про вплив кримінологічної інформації на рішення про встановлення за засудженими адміністративного нагляду.

Зокрема, про наявність такого впливу повідомили 84% опитаних поліцейських (588 з 697 у їх загальній кількості), а ще 15% (9102 особи) вважають зазначений вплив «частковим».

25. У такому ж сенсі можна вести мову й про оцінку відповідей опитаних поліцейських щодо впливу кримінологічної інформації на рішення про залишення чи переведення засуджених з виховних у дорослі колонії (ст. ст. 147-148 КВК), а саме – 56% респондентів (389 з 697 у їх загальній структурі) в анкеті зробили відмітки «так», а ще 40% – «частково».

Отже, і в даному випадку поліцейські застосували до оцінки ситуації свої загальні знання з питань інформаційного забезпечення будь-якої професійної діяльності.

26. Без сумніву, зазначений професійний «штамп» (підхід тощо) застосований опитаними респондентами й при дачі відповідей на питання про вплив кримінологічної інформації на рішення щодо помилування засуджених до довічного позбавлення волі.

Зокрема, «так» з цього приводу повідомили 81% опитаних поліцейських (565 з 697 у структурі респондентів), а ще 16% (117 осіб) вважають вказаний вплив «частковим».

27. Наближеною до реальності та вимог закону можна визнати позицію опитаних поліцейських щодо впливу кримінологічної інформації на рішення про надання допомоги для засуджених, які звільняються з місць позбавлення волі (ст.

ст. 156-157 КВК), а саме – тільки 13% вказаних респондентів переконані, що такий вплив на практиці має місце (80 з 697 опитаних осіб).

З огляду зазначеного отриманого результату дослідження, можна зробити висновок про те, що і в даній ситуації опитані поліцейські застосовували при дачі відповідей на вказане питання свої суто професійні знання.

28. Більшість респондентів (50% повідомили «так» (349 з 697 у їх загальній кількості), а ще 39% (270 осіб) – «частково») про вплив кримінологічної інформації на рішення, пов'язані з формуванням та реалізацією у сфері виконання покарань та пробації України відповідних державних програм її реформування.

Вказаний результат дозволяє стверджувати, що опитані поліцейські бачать причинний зв'язок між кримінологічною інформацією і процесом виконання – відбування покарань, хоча й не в повній мірі володіють знаннями щодо даного виду відомостей в цілому.

29. За такою ж «оціночною шкалою», як видається можна визначити й відповіді опитаних поліцейських про вплив кримінологічної інформації на ефективність законодавчого забезпечення процесу виконання – відбування покарань в Україні.

Зокрема, в анкеті відмітку «так» зробили 41% респондентів (292 з 697 у їх структурі), а ще 21% із них (139 осіб) повідомили, що вказаний вплив є «частковим».

Отже, кримінологічні «очікування» від законодавця у даній категорії осіб є високими, що виступає додатковим аргументом щодо якісної видозміни рівня їх знань відносно змісту та сутності кримінологічної інформації.

30. Майже аналогічною є позиція вказаних респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на зміст сучасної державної політики у сфері виконання покарань і пробації України, а саме – 33% із них (231 з 697 у загальній їх кількості) вважають, що зазначений вплив має місце на практиці, а ще 41% (289 осіб) переконані, що такий вплив є «частковим».

31. У сенсі змісту предмета даного наукового дослідження, а також завдань щодо необхідності підвищення професійних знань поліцейських відносно змісту і

сутності кримінологічної інформації, важливими можна визнати відповіді цих респондентів на питання щодо її місця і передбачення у міжнародно-правових актах.

Зокрема, про наявність її у структурі норм міжнародного права повідомили 33% опитаних поліцейських (228 з 697 респондентів), а ще 55% (388 осіб) вважають, що кримінологічна інформація у вказаних джерелах міжнародного характеру закріплена «частково».

32. Про наявність проблем з питань засвоєння поліцейськими знань про зміст кримінологічної інформації свідчать їх відповіді щодо володіння цими респондентами відомостями про зарубіжну практику її використання, а саме – лише 35% вказаних осіб (245 з 697 респондентів) в анкеті зробили відмітку «так», а ще 47% (333 особи) – «частково».

Таким чином, відсутність належних знань у поліцейських щодо соціально-правової природи кримінологічної інформації породило (як наслідок) низький рівень володіння вказаними респондентами відомостями про зарубіжний досвід з означених питань.

33. Тільки 51% опитаних поліцейських (361 з 697 у структурі всіх респондентів) вважають, що є відмінності між кримінологічною та іншими видами інформації.

Вказаний результат дослідження дозволяє зробити висновок про те, що саме вказана прогалина у знаннях поліцейських детермінує їх хибну позицію й щодо інших відповідей на питання, що були визначені в анкеті анонімного опитування цих осіб, а тому видозміна освітнього процесу в даному напрямі є необхідною умовою та актуальною проблемою сьогодення.

34. Важливими з теоретичної та практичної точки зору, а також з огляду вирішення завдань даної наукової розробки можна визнати й відповіді опитаних поліцейських про необхідність удосконалення в умовах воєнного стану в Україні чинного законодавства, що пов'язане з використанням кримінологічної інформації, а саме – 59% цих респондентів вважають, що такі дії варто

здійснювати у повній мірі, а ще 38% (265 з 697 у структурі респондентів) – переконані, що це робити слід «частково».

Отже, якщо підсумувати всі отримані в ході даного наукового дослідження результати анонімного опитування поліцейських, то слід констатувати, що наявності є складна прикладна проблема, що пов'язана з низьким рівнем знань цих осіб щодо змісту і сутності кримінологічної інформації як у процесі поліцейської, так і кримінологічної діяльності. А, це, у свою чергу, обумовлює необхідність активізації та підвищення ефективності наукових пошуків у вказаному напрямі.

Саме з урахуванням цих обставин зазначена аналітична довідка спрямована для відому та використання у навчально-освітньому процесі поліцейських керівникам Головних управлінь Національної поліції в областях, у яких проводилось вказане анонімне опитування, та міжрегіональних управлінь ДКВС України.

Аспірант

Ю.С. Дмитрієнко

Анкета

анонімного опитування персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України з питань, що стосуються ролі та місця кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарання

1. Всього в опитуванні взяло участь - 697 осіб (100%)

2. Відомості щодо освітнього рівня респондентів:

2.1.	Особи, які мають повну загальну середню освіту	- 276 (39%)
2.2.	Особи, які мають неповну вищу освіту	- 219 (31%)
2.3.	Особи, які мають повну вищу освіту, з них:	- 202 (30%)
	- Особи, які мають науковий ступінь або вчене звання	- 17 (8,4% / 2,4%)

3. Відомості про вік респондентів:

3.1.	Особи, віком від 20 до 30 років	- 223 (32%)
3.2.	Особи, віком від 31 до 40 років	- 394 (56%)
3.3.	Особи, віком від 41 і старші	- 80 (12%)

4. Відомості про професійний стаж служби (роботи) в органах або

установах виконання покарань:

4.1.	Стаж складає від 1-го до 3-х років	- 161 (24%)
4.2.	Стаж від 4-х до 7-ми років	- 333 (47%)
4.3.	Стаж від 8-ми до 15-ти років	- 113 (16%)
4.4.	Стаж від 16-ти до 20-ти років	- 79 (11%)
4.5.	Стаж від 21 року і більше	- 11 (2%)

5. Відомості про структуру респондентів:

5.1.	Особи рядового начальницького складу	- 264 (38%)
5.2.	Особи середнього начальницького складу	- 199 (29%)
5.3.	Особи старшого начальницького складу	- 91 (13%)
5.4.	Державні службовці	- 88 (12%)
5.5.	Особи вільнонайманого складу, які працюють в органах і установах виконання покарань згідно положень трудового законодавства України	- 55 (8%)

6. Питання, які були винесені для анонімного опитування:

№ п/п	Зміст питання	Варіанти відповідей	Відповіді в абсолютних цифрах	Питома вага у % відповідей	Примітка
1	2	3	4	5	6
1.	Чи зрозумілим для Вас є зміст поняття «кримінологічна інформація»?	так	161	23%	
		ні	287	41%	
		частково	249	36%	
2.	Чи слід більш активно використовувати кримінологічну інформацію у процесі виконання відбування покарань?	так	213	30%	
		ні	109	17%	
		частково	375	53%	
3.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність процесу виконання – відбування покарань?	так	464	66%	
		ні	106	16%	
		частково	127	18%	
4.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності, спрямованої на досягнення мети покарання?	так	419	60%	
		ні	101	15%	
		частково	177	25%	
5.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності щодо реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства України?	так	408	58%	
		ні	93	14%	
		частково	196	28%	
6.	Чи впливає кримінологічна інформація на процедуру розподілу за-суджених у кримінально-виконавчі установи?	так	242	34%	
		ні	189	28%	
		частково	266	38%	
7.	Чи впливає кримінологічна інформація на забезпечення права засуджених на особисту безпеку?	так	355	50%	
		ні	93	15%	
		частково	249	35%	

8.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність діяльності органів і установ виконання покарань з питань переміщення засуджених до позбавлення волі з колонії в колонію?	так	188	27%	
		ні	111	16%	
		частково	398	57%	
9.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо залишення засудженого в господарській обслузі слідчого ізолятора?	так	294	42%	
		ні	117	16%	
		частково	286	42%	
10.	Чи впливає кримінологічна інформація на якість складання індивідуальної програми соціально-виховної роботи з засудженим, яка затверджується начальником колонії?	так	378	54%	
		ні	106	16%	
		частково	213	30%	
11.	Чи впливає кримінологічна інформація на якість складання та реалізації спеціальної індивідуальної програми засудженого?	так	366	52%	
		ні	88	13%	
		частково	243	35%	
12.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність підготовки та виконання заходів, закріплених у спеціальній індивідуальній програмі підготовки засудженого до звільнення з колонії?	так	346	50%	
		ні	84	12%	
		частково	267	38%	
13.	Чи впливає кримінологічна інформація на зміну умов тримання засуджених до позбавлення волі в колонії?	так	475	68%	
		ні	99	15%	
		частково	123	17%	
14.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність	так	395	56%	

	застосування індивідуальних засобів виправлення та ресоціалізації за-суджених?	ні	43	7%	
		частково	259	37%	
15.	Чи впливає кримінологічна інформація на вибір та розстановку в колонії технічних засобів нагляду і контролю?	так	484	68%	
		ні	106	16%	
		частково	107	16%	
16.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність оперативно-розшукової діяльності в колоніях?	так	473	67%	
		ні	101	15%	
		частково	123	18%	
17.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо встановлення режиму особливих умов у колоніях?	так	483	69%	
		ні	100	15%	
		частково	114	16%	
18.	Чи впливає кримінологічна інформація на прийняття рішення щодо застосування до засуджених сили та спеціальних засобів?	так	420	60%	
		ні	169	24%	
		частково	108	16%	
19.	Чи впливає кримінологічна інформація на прийняття рішення про короточасні виїзди засуджених за межі колоній?	так	523	75%	
		ні	63	9%	
		частково	111	16%	
20.	Чи впливає кримінологічна інформація на вибір основ-них напрямів, форм і мето-дів соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі?	так	513	73%	
		ні	67	11%	
		частково	117	16%	
21.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо	так	301	43%	

	створення та членство засуджених у само-діяльних організаціях?	ні	119	17%	
		частково	277	40%	
22.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо заохочення чи притягнення засудженого до передбачених законом видів юридичної відповідальності?	так	429	61%	
		ні	169	24%	
		частково	99	15%	
23.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо постановки засудженого на профілактичний облік колонії?	так	380	54%	
		ні	18	4%	
		частково	299	42%	
24.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо встановлення відносно засудженого адміністративного нагляду?	так	394	56%	
		ні	27	5%	
		частково	276	39%	
25.	Чи впливає кримінологічна інформація на залишення чи переведення засуджених з виховних у дорослі колонії?	так	476	68%	
		ні	33	6%	
		частково	188	26%	
26.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо помилування засуджених до довічного позбавлення волі?	так	596	85%	
		ні	13	3%	
		частково	88	12%	
27.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення щодо надання допомоги засудженим до позбавлення волі, які звільняються з колонії?	так	129	19%	
		ні	271	39%	
		частково	297	42%	
28.	Чи впливає кримінологічна інформація на рішення,	так	233	34%	

	пов'язані з формуванням та реалізацією у сфері виконання покарань і пробації України відповідних державних програм її реформування?	ні	77	11%	
		частково	387	55%	
29.	Чи впливає кримінологічна інформація на ефективність законодавчого процесу виконання – відбування покарань?	так	176	26%	
		ні	222	32%	
		частково	299	42%	
30.	Чи впливає кримінологічна інформація на зміст сучасної державної політики у сфері виконання покарань і пробації України?	так	184	27%	
		ні	197	28%	
		частково	316	45%	
31.	Чи передбачають між-народно-правові акти норми, які ґрунтуються на кримінологічній інформації?	так	176	25%	
		ні	166	20%	
		частково	355	55%	
32.	Чи відомою для Вас є зарубіжна практика застосування кримінологічної інформації у законодавстві та у правоохоронній діяльності?	так	164	24%	
		ні	244	35%	
		частково	289	41%	
33.	Чи є відмінності між кримінологічною та іншими видами інформації?	так	235	33%	
		ні	129	20%	
		частково	333	47%	
34.	Чи слід в умовах воєнного стану удосконалити чинне законодавство України з питань, що пов'язані з використанням кримінологічної інформації у правоохоронній діяльності?	так	369	53%	
		ні	49	7%	
		частково	279	40%	

Аналітична довідка

за результатами анонімного опитування персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України з питань, що стосуються ролі та місця кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарань

Зазначене наукове дослідження проведено у 2024 році на території Вінницької, Волинської, Запорізької, Житомирської, Київської, Львівської, Рівненської, черкаської та Харківської областей, у яких дислокувались органи та установи Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України.

В анонімному опитуванні на добровільній основі прийняли участь 697 осіб з числа персоналу ДКВС України, з яких особи рядового начальницького складу у структурі всіх респондентів склали 38% (264 з 697 опитаних осіб) – найбільшу частину респондентів, а особи вільнонайманого складу 8% (найменшу кількість у загальній структурі респондентів).

Серед інших кримінологічно значущих ознак респондентів звертають на себе увагу наступні із них:

а) 39% опитаних осіб мали повну загальну середню освіту (трохи більше, ніж особи з неповною вищою освітою (31%) та повну вищу освіту (30%);

б) 3% респондентів на момент проведення дослідження мали науковий ступінь або вчене звання;

в) найбільшу питому вагу в структурі респондентів мали особи віком від 31 до 40 років (394 особи або 56% у загальній кількості респондентів);

г) 47% опитаних осіб мали стаж роботи (служби) в ДКВС України від 4-х до 7-ми років, а 2% (11 осіб) – стаж від 21 року і більше.

Перед проведенням анонімного опитування для всіх респондентів були доведені наступні правила:

1) положення ст. 28 Конституції України, відповідно до якої їх участь у даному науковому дослідженні має бути виключно добровільною;

2) із 3-х запропонованих відповідей в анкеті опитування респондент має вибрати лише одну, про що зробить відмітку у відповідній графі анкети;

3) після заповнення всіх граф анкети (відповідей на питання, відміток на них, приміток тощо) респондент не проставляє жодних письмових відомостей про свою особу, місце і час проведення дослідження;

4) заповнена анкета опускається у спеціальну скриньку, яка розміщена на території адміністративної будівлі органу чи установи виконання покарань (УВП).

Для проведення анонімного опитування персоналу ДКВС України була розроблена спеціальна авторська анкета, яка містила у собі 34 питання, що були наближені максимально до завдань дисертаційного дослідження, яке стосувалось ролі та місця кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарань.

У ході даного наукового дослідження були отримані наступні результати, які мають теоретичне і практичне значення, з огляду існуючих у сфері виконання покарань і пробації України проблем, а саме:

1. Встановлено, що тільки для 23% респондентів (161 з 697 опитаних осіб) зрозумілим є зміст поняття «кримінологічна інформація».

Зазначений результат дослідження не тільки виступає додатковим аргументом щодо актуальності у сучасних умовах активізації наукових пошуків з означеної проблематики, а також про необхідність посилення вказаної тематики у навчальному процесі персоналу ДКВС України на всіх рівнях (у навчальних центрах підготовки та підвищення кваліфікації цих осіб; на заняттях з службової підготовки персоналу органів і УВП; у спеціалізованих вищих навчальних закладах (ВНЗ) тощо).

2. У такому ж контексті варто також очікувати й отримані результати опитування, які стосувались відповідей на питання про активізацію використання у процесі виконання – відбування покарань кримінологічної інформації.

Зокрема, лише 30% респондентів (213 з 697 опитаних осіб) вважають, що слід активізувати таку діяльність у сфері виконання покарань і пробації України.

З цього можна зробити висновок про те, що однією з детермінант, яка знижує ефективність використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань, є поверховий рівень знань персоналу ДКВС України щодо її ролі і місця у змісті кримінально-виконавчої діяльності.

3. Цікавими та, одночасно, парадоксальними з огляду результатів, зазначених вище, можна вважати відповіді респондентів на питання про вплив кримінологічної інформації на процес виконання – відбування покарань. Так, 66% опитаних осіб (464 з 697 у загальній кількості респондентів) переконані, що такий вплив існує.

Отже, можна констатувати, що на прикладному (інтуїтивно-практичному) рівні у персоналу органів та УВП є потенційна готовність до правильної оцінки ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі виправлення та ресоціалізації засуджених, що, без сумніву, слід використати при складанні відповідних навчальних програм з даними особами як на відомчому рівні, так і у ВНЗ.

4. 60% респондентів (419 з 697 опитаних осіб) переконані, що кримінологічна інформація впливає на ефективність діяльності, спрямованої на досягнення мети покарання (ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу (КК) України).

Така позиція респондентів свідчить про практичне значення наукових пошуків з питань ролі та місця кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань, а також про необхідність їх активізації в умовах реформування сфери виконання покарань України, яке здійснюється на підставі сучасних державних програм (Концепції 2017 року та Стратегії 2022 року).

5. Аналогічним чином можна оцінити й відповіді респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність реалізації на практиці визначених на нормативно-правовому рівні завдань кримінально-виконавчого законодавства України.

Зокрема, 408 з 697 опитаних осіб (58% у загальній структурі респондентів) у відповідній графі анкети зробили відмітку «так».

Отже, і в даному випадку можна стверджувати, що наукові розробки з означеної проблематики є на сьогодні актуальними та такими, що мають прикладне значення.

6. Майже однакова кількість респондентів розділилась у висновках щодо впливу кримінологічної інформації на процедуру розподілу засуджених у кримінально-виконавчі установи закритого типу, а саме: «так» вважає 34% опитаних осіб (242 з 697 респондентів); «ні» – 28% (189 осіб).

Означений результат анонімного опитування додатково підтверджує наявність на практиці суттєвої проблеми, пов'язаної зі знаннями і володінням змістом кримінологічної інформації з боку безпосередніх суб'єктів процесу виконання – відбування покарань.

З огляду цього, можна констатувати, що з цього питання допущені інформаційні прогалини з означеними особами як при отриманні фахових (юридичних) умінь, так і в процесі підготовки та підвищення кваліфікації у відповідних центрах системи ДКВС України.

7. Тривожним можна назвати той факт, що тільки 50% респондентів (242 з 697 опитаних осіб) вважають, що кримінологічна інформація впливає на забезпечення права засуджених на особисту безпеку, позаяк цей результат дещо не кореспондується з теорією безпеки людини і конфліктології, основу якої складають саме кримінологічно значущі відомості.

Таким чином, і у цьому сенсі наукові пошуки з означеної проблематики мають бути активізовані як з огляду її теоретичної, так і з урахуванням практичної значущості для сфери виконання покарань України.

8. Ще більш неочікуваними, з точки зору існуючої у зв'язку з цим практики, є відповіді респондентів на питання щодо переміщення засуджених до позбавлення волі з колонії у колонію.

Зокрема, «так» відповіли тільки 27% респондентів (188 з 697 опитаних осіб).

Отже, і зазначений аспект використання кримінологічної інформації у сфері виконання покарань має стати одним із завдань сучасних наукових досліджень, позаяк має пряме відношення до забезпечення особистої безпеки осіб у процесі

виконання – відбування покарань, що витікає зі змісту ст. 3 Конституції України та ст. 10 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК).

9. Лише 42% респондентів (294 з 697 опитаних осіб) переконані, що кримінологічна інформація впливає на прийняття рішення про залишення засудженого в господарській обслузі слідчого ізолятора, піддаючи таким чином сумніву існуючу у зв'язку з цим практику.

З цього випливає, що і питання такого характеру мають стати предметом більш детального роз'яснення у ході проведення занять зі службової підготовки з персоналом ДКВС України, а також одним із завдань сучасних наукових пошуків у сфері виконання покарань.

10. Не дивлячись на те, що у кримінально-виконавчому законодавстві України (ст. 94 КВК) зазначено положення про те, що кримінологічна інформація відноситься до змістовних елементів програми індивідуальної соціально-виховної роботи із засудженим, тільки 54% респондентів (378 з 697 опитаних осіб) вважають, що такі відомості впливають на якість зазначеної програми.

З огляду цього, можна зробити висновок про суттєві прогалини у професійній підготовці персоналу органів та УВП, що стосуються застосування положень кримінології у процесі виконання – відбування покарань, а також про об'єктивну необхідність повернення даної навчальної дисципліни у ранг обов'язкової для вивчення у галузі юриспруденції.

11. У такому ж сенсі можна вести мову про відповіді респондентів на питання щодо впливу кримінологічної інформації на якість складання спеціальних індивідуальних програм на засуджених.

Зокрема, ствердно на нього дали відповідь лише 52% респондентів (366 з 697 опитаних осіб).

Отже, і в даному випадку слід визнати, що на практичному рівні існує прикладна проблема, яка має бути вирішена і в науковій площині.

12. Аналогічною до попередніх відповідей була й позиція респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на якість реалізації на практиці спеціальних індивідуальних програм підготовки засуджених до звільнення з

колоній, а саме – тільки 50% опитаних осіб (346 з 697 респондентів) вважають, що такий вплив існує.

Такий результат дослідження додатково підтверджує про наявність суттєвих прогалин у професійній підготовці персоналу ДКВС України з питань кримінологічного спрямування та про невідкладне наукове завдання щодо їх вирішення на доктринальному рівні.

13. 68% респондентів (475 з 697 опитаних осіб) переконані, що кримінологічна інформація впливає на зміну умов тримання засуджених до позбавлення волі.

Зазначений результат дослідження, знову ж таки, може свідчити про безсистемність знань персоналу органів і УВП з питань кримінології, а також про обов'язкове вивчення їх у системі службової підготовки вказаних осіб.

14. Лише 56% респондентів (395 з 697 опитаних осіб) вважають, що кримінологічна інформація впливає на ефективність застосування індивідуальних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених.

З цього випливає, що, хоча на практиці зазначений вид відомостей у процесі виконання – відбування покарань є пріоритетним, у персоналу ДКВС України немає стійких системних знань про соціально-правову природу кримінологічної інформації та про її роль і місце у процесі виконання – відбування покарань.

Крім цього, вказаний результат дослідження додатково актуалізує необхідність активізації наукових пошуків з означеної проблематики.

15. Цікавими, з огляду отриманих вище відповідей та пов'язаних з ними проблем підготовки персоналу ДКВС України, є й результати та позиція респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на вибір і розстановку в колонії технічних засобів нагляду і контролю.

Зокрема, на це питання ствердно відповіли 68% респондентів (484 з 697 опитаних осіб), що, знову ж таки, підтверджує висновок про те, що певна частина осіб з числа персоналу органів і УВП не володіє відмінностями між різними видами інформації, включаючи й кримінологічну.

Отже, і в цьому випадку наукові дослідження з означеної проблематики є обґрунтованими та необхідними у силу існуючих на практиці проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності кримінально-виконавчої діяльності в Україні.

16. Позитивним можна вважати результати опитування персоналу ДКВС України щодо впливу кримінологічної інформації на ефективність оперативно-розшукової діяльності (ОРД) в колоніях, а саме – 67% респондентів (473 з 697 опитаних осіб) відповіли на це питання «так».

З огляду зазначеного, можна стверджувати, що у даному випадку респонденти ототожнили два види відомостей, що застосовуються у процесі виконання – відбування покарань (кримінологічної та оперативно-розшукової), позаяк перша складає основу для отримання другої.

З іншого боку, варто мати на увазі, що у навчальному процесі з персоналом органів і УВП слід більш детально та змістовно пояснювати сутність і соціально-правову природу вказаних видів інформації, з урахуванням сучасних наукових досліджень у даному напрямі.

17. За такими ж критеріями можна оцінити й відповіді респондентів на питання щодо впливу кримінологічної інформації на рішення про введення режиму особливих умов у колоніях.

Зокрема, враховуючи, що на це питання ствердно відповіли 69% опитаних осіб (483 з 697 респондентів), можна зробити висновок про те, що у такій ситуації персоналом ототожнені два види інформації, мова про які велась вище, а також про необхідність активізації наукових пошуків з означеної тематики дослідження, з огляду існуючих у сфері виконання покарань України проблем.

18. 60% респондентів (420 з 697 опитаних осіб) переконані, що кримінологічна інформація впливає на прийняття рішення про застосування до засудженого сили і спеціальних засобів.

Зазначений результат підтверджує висновок про те, що на практиці персонал ДКВС України і з цих питань ототожнює різні види відомостей про особу правопорушника, зводячи їх до кримінологічної інформації.

Саме тому, проводячи відповідні заняття з персоналом органів і УВП, керівникам підрозділів варто акцентувати увагу на тому, що при прийнятті рішення про застосування сили чи спецзасобів до засуджених пріоритетною має бути не лише кримінологічна інформація, але й відомості про емоційно-психологічний стан цих осіб та про їх реальну готовність здійснити посягання на об'єкти правової охорони, що визначені в ст. 106 КВК.

19. Враховуючи ризики, які потенційно виникають при прийнятті рішення про надання для засудженого короткострокового виїзду за межі колонії, досить наближеними до практики є відповіді респондентів щодо впливу кримінологічної інформації з цього приводу.

Зокрема, 75% опитаних осіб (523 з 697 респондентів) зазначили в анкеті відповідь «так».

З цього отриманого результату дослідження можна також зробити висновок про те, що персонал органів і УВП у деякій мірі володіє знаннями щодо практичного застосування кримінологічної інформації у сфері виконання покарань, але вони потребують систематизації та упорядкування, у тому числі шляхом самопідготовки та підвищення рівня організації занять професійного спрямування у відповідних центрах ДКВС України.

20. Не викликають у цілому сумніву відповіді респондентів на питання щодо впливу кримінологічної інформації на вибір основних напрямів, форм і методів соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі.

Зокрема, 73% опитаних осіб (513 з 697 респондентів) вважають, що такий вплив на практиці існує.

З огляду цього, можна стверджувати, що не володіючи у цілому знаннями про соціально-правову природу кримінологічної інформації, персонал ДКВС України на рівні «інтуїції» застосовує її у своїй професійній діяльності, що, без сумніву, варто враховувати у ході удосконалення навчального процесу із зазначеною категорією осіб.

21. Знову ж таки, парадоксальною та нелогічною, з точки зору попередніх відповідей, можна вважати висловлену респондентами позицію щодо впливу

кримінологічної інформації на рішення щодо створення та членства засуджених у самодіяльних організаціях, а саме – лише 43% опитаних осіб (301 з 697 респондентів) в анкеті зробили відмітку «так».

Такий висновок ґрунтується на положеннях ст. ст. 36, 37 Конституції України та інших законодавчих актів, що регулюють порядок створення і функціонування громадських об'єднань, а також вводять у зв'язку з цим певні правообмеження і заборони, що витікають при цьому із змісту кримінологічної інформації про членів таких об'єднань.

22. Наближеною до істини можна вважати відповідь респондентів щодо впливу кримінологічної інформації на прийняття рішення на заохочення чи притягнення засуджених до передбачених законом видів юридичної відповідальності.

Зокрема, 61% опитаних осіб (429 з 697 респондентів) переконані, що такий вплив існує.

Зазначений результат дослідження у повній мірі кореспондується з положеннями кримінально-виконавчого законодавства України (ст. ст. 130-136 КВК), які регулюють це питання.

23. Тільки 54% опитаних осіб (389 з 697 респондентів) повідомили, що кримінологічна інформація впливає на рішення про постановку засуджених до позбавлення волі на профілактичний облік УВП.

З цього можна зробити висновок про поверхневі знання персоналом органів і УВП основ кримінологічного запобігання правопорушенням та необхідність посилення вказаної складової у системі професійної підготовки цих осіб.

Безсумнівним є й інший висновок з даного приводу: у ВНЗ кримінологія для юристів має стати обов'язковою для вивчення.

24. Аналогічні критерії можна застосувати й при оцінці результатів відповідей респондентів на питання про вплив кримінологічної інформації на прийняття рішення про встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, а саме – 56% опитаних осіб (394 з 697 респондентів) вважають, що такий вплив на практиці має місце.

У той самий час, у ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» визначений виключний перелік таких об'єктів державного примусу, який здійснюється лише за формальними ознаками, а не, власне, на підставі кримінологічної інформації.

Отже, і в даному випадку мову слід вести про змістовні прогалини у персоналу ДКВС України з питань, що стосуються соціально-правової природи і призначення різних видів відомостей, їх відмінностей та особливостей застосування на практиці.

25. 68% опитаних осіб (476 з 697 респондентів) переконані, що кримінологічна інформація впливає на рішення щодо залишення та переведення засудженого з виховної у дорослу колонію.

Якщо вказаний результат дослідження співставити з положеннями кримінально-виконавчого законодавства України (ст. ст. 147-148 КВК), то можна констатувати, що персонал органів і УВП, у силу практичних навичок і умінь, правильно визнає роль і місце кримінологічної інформації зі вказаного вище приводу.

Без сумніву, що такі знання мають бути систематизовані у формі самопідготовки та підвищення професійної майстерності вказаних респондентів у відповідних навчальних центрах ДКВС України.

26. Як видається, наближеною до практики є відповідь осіб з числа персоналу органів і УВП на питання про вплив кримінологічної інформації на прийняття рішення щодо помилування засуджених до довічного позбавлення волі, а саме – 85% респондентів (596 з 697 опитаних осіб) повідомили, що, на їх думку, такий вплив існує.

Таким чином, отриманий результат дослідження дозволяє констатувати, що зазначені респонденти на практичному рівні усвідомлюють роль і місце, а також соціально-правову природу кримінологічної інформації, а тому систематизація та поглиблення таких знань є необхідною умовою їх отримання у ході підвищення професійної майстерності персоналу ДКВС України.

27. З огляду предметної спрямованості використання кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України, критично можна оцінити відповіді опитаних осіб на питання про вплив даного виду відомостей на прийняття рішення про надання для засуджених, які звільняються з УВП, передбаченої законом допомоги (ст. ст. 156-157 КВК).

Зокрема, 19% респондентів (129 з 697 опитаних осіб) переконані, що такий вплив має місце на практиці, хоча на законодавчому рівні за формальними ознаками право на допомогу мають всі, без винятку, засуджені.

Отже, і в даному випадку мова ведеться про поверхневі знання персоналу органів і УВП щодо соціально-правової природи кримінологічної інформації, які мають бути підвищену у відповідних центрах підготовки цих респондентів у системі ДКВС України.

28. Тільки 34% респондентів (233 з 697 опитаних осіб) переконані, що кримінологічна інформація впливає на формування та реалізацію державних програм з питань реформування сфери виконання покарань України.

Зазначений результат дослідження свідчить про певний скептицизм персоналу органів і УВП до рішень суб'єктів формування державної політики у вказаній галузі суспільної діяльності, які у державних програмах досить обмежено використовують даний вид відомостей для якісної видозміни процесу виконання – відбування покарань в нашій державі.

З іншого боку, з цього приводу можна зробити висновок про те, що і в апараті Міністерства юстиції України, яка готує відповідні проекти державних програм щодо реформування сфери виконання покарань, і в Кабінеті Міністрів України, який їх затверджує, і у Верховній Раді України є низьким рівень правової культури, що стосується кримінологічних аспектів їх діяльності.

А, це, у свою чергу, ще раз доводить виведений у цій роботі постулат про необхідність обов'язкового включення кримінології у зміст навчального процесу по підготовці юристів.

29. Вкрай низькими є погляди респондентів та їх відповіді на питання про вплив кримінологічної інформації на ефективність законодавчого забезпечення

процесу виконання – відбування покарань в Україні, а саме – тільки 26% опитаних осіб (176 з 697 респондентів) вважають, що такий вплив існує на практиці.

Як видається, зазначена позиція персоналу ДКВС України обумовлена змістом сучасних законодавчих актів у сфері виконання покарань України, а також поверхневим знаннями цих респондентів щодо ролі кримінології у запобіганні правопорушенням та іншим пригодам в УВП.

Отже, і в даному випадку підвищення професійного рівня зазначених респондентів є об'єктивно обумовленою обставиною.

30. У такому ж контексті можна оцінити й результати відповідей респондентів на питання вплив кримінологічної інформації на зміст сучасної державної політики у сфері виконання покарань України.

Зокрема, тільки 27% опитаних осіб (184 з 697 респондентів) переконані, що такий вплив має місце.

Поряд з цим, варто зазначити, що серед детермінант, які обумовлюють низький рівень правової свідомості та культури суб'єктів законодавчої ініціативи (ст. 93 Конституції України), є відсутність у них системних і всебічних знань кримінологічного характеру, що у тому числі є характерним й на правозастосовному рівні, включаючи персонал ДКВС України.

31. Тривожним можна визнати той факт, що лише 25% респондентів (176 з 697 опитаних осіб) володіють відомостями про наявність у змісті міжнародно-правових актів кримінологічної інформації.

З огляду цього, слід на всіх рівнях (організаційному, навчально-методичному та науковому) підвищити ефективність діяльності, спрямованої на оволодіння персоналом органів і УВП максимально можливих знань з означеної проблематики.

Зазначений результат дослідження виступає також додатковим аргументом щодо обов'язковості вивчення у ВНЗ юридичного профілю кримінології – як базової навчальної дисципліни для фахівців у галузі юриспруденції.

32. Аналогічні критерії оцінювання можна застосувати при аналізі відповідей респондентів на питання про володіння ними відомостями про

зарубіжний досвід застосування кримінологічної інформації у законодавстві та на практиці.

Зокрема, тільки 24% опитаних осіб (164 з 697 респондентів) повідомили, що для них є відомим такий досвід.

Як видається, в умовах інтеграційних процесів, пов'язаних з включенням України у Європейський Союз і НАТО, а також спрямованості у зв'язку з цим вітчизняних державних програм, вказаний результат дослідження свідчить про серйозної проблеми, яка виступає однією з детермінант, що знижує ефективність євроінтеграційних намірів нашої держави, у тому числі у сфері виконання покарань.

33. Надзвичайно важливим з огляду теорії і практики та предмета даного дослідження, слід визнати й відповіді респондентів на питання про відмінність кримінологічної інформації від інших видів відомостей, а саме – тільки 33% опитаних осіб (235 з 697 респондентів) вважають, що такі відомості на практиці мають місце, вказаний результат опитування є ключовим у поясненні інших відповідей, позаяк незнання відмінностей між різними видами інформації, яка використовується у сфері виконання покарань (оперативно-розшукової, адміністративної, кримінально-виконавчої, т. ін.) детермінує наявність інших прогалин пізнавального характеру, що проявляються у правозастосовній діяльності персоналу ДКВС України.

34. Оптимістичним та, одночасно, перспективним у контексті підвищення правової культури персоналу органів і УВП з питань кримінологічної обізнаності можна вважати відповіді респондентів на питання щодо удосконалення чинного законодавства України, що стосується використання кримінологічної інформації, в умовах воєнного часу. Зокрема, 53% опитаних осіб (369 з 697 респондентів) переконані, що такі дії слід вчиняти.

Зазначений результат дослідження свідчить про готовність персоналу ДКВС України до підвищення рівня своїх кримінологічних знань, а також про актуальність, теоретичну і практичну цінність у сьогоденні вказаної прикладної проблематики.

Узагальнені результати даного анонімного опитування у виді аналітичної довідки спрямовані для керівників міжрегіональних управлінь ДКВС України, на підпорядкованих територіях яких проводилось вказане наукове дослідження, для відома та використання у роботі, а також застосовані у відповідному дисертаційному пошуку щодо ролі та місця кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань як емпіричний матеріал, зібраний по суті даної проблематики.

Аспірант

Ю.С. Дмитрієнко

Аналітична довідка
за результатами вивчення архівних кримінальних проваджень за фактами
вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань
України у 2013-2024 р. р.

Зазначене дослідження проведено у 2024 році на території тих областей, де дислокуються органи та установи виконання покарань України (Вінницької, Волинської, Запорізької, Житомирської, Київської, Львівської, Рівненської, Черкаської та Харківської областей).

Предметом вивчення стали 237 архівних кримінальних проваджень, порушених за фактами вчинення кримінальних правопорушень засудженими у 2013-2024 р. р., які тримались у кримінально-виконавчих установах закритого типу (виховних і виправних колоніях, арештних домах і слідчих ізоляторах).

10-ти річний період аналізу кримінальних проваджень, а також розширена «географія» пенітенціарної злочинності (ст. 34 Кримінального кодексу (КК)) України та застосування методу вивчення офіційних документів дозволили у зв'язку з цим забезпечити репрезентативність отриманих з цього приводу результатів дослідження. При цьому офіційними джерелами отримання відповідної кримінологічної інформації стали Інформаційні бюлетні Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України, матеріали Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, статистичні дані Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), відомості Офісу Генерального прокурора, Верховного Суду, Міністерства юстиції України та Національної поліції.

Основним завданням даного аналізу стало встановлення ролі і місця кримінологічної інформації у запобіганні пенітенціарної злочинності.

У ході проведеного дослідження встановлено наступні кримінологічно значущі факти, явища і події, а саме:

1. Структура 237 архівних кримінальних правопорушень, які стали предметом вивчення мали такий вигляд:

1.1. Умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК) – 20 випадків (8,4% від їх загальної кількості);

1.2. Замах на умисне вбивство (ст. 15 та ч. 1 ст. 115 КК) – 9 (3,8%);

1.3. Умисне тяжке тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 121 КК) – 16 (6,8%);

1.4. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 122 КК) – 23 (9,7%);

1.5. Втеча з місць позбавлення волі – (ст. 393 КК) – 11 (4,6%);

1.6. Замах на втечу з місць позбавлення волі (ст. ст. 15, 393 КК) – 17 (7,2%);

1.7. Злісна непокоря вимогам адміністрації УВП (ст. 391 КК) – 26 (11%);

1.8. Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК) – 10 (4,2%);

1.9. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я (ст. 307 КК) – 89 (37,5%);

1.10. Ухилення від відбування покарання (ст. 390 КК) – 16 (6,8%).

2. Суб'єктами вчинення кримінальних правопорушень стали наступні категорії засуджених до позбавлення волі:

2.1. Особи, які перебували на профілактичних обліках кримінально-виконавчих установ закритого типу, мова про які велась у цій довідці вище засуджених (розділ XXIII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (ПВР УВП)) – 93 (39,2% у загальній структурі).

2.2. Злісні порушники встановленого порядку відбування покарання (ст. 133 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК) України) – 115 (48,6%).

2.3. Інші особи – 29 засуджених (12,2%).

3. У загальній кількості кримінальних правопорушень використання кримінологічної інформації було встановлено лише у 82 кримінальних провадженнях (34,6% у структурі всіх проваджень).

4. У цілому заходами кримінологічного запобігання злочинам було охоплено 208 засуджених з 237 суб'єктів кримінальних правопорушень (87,8% у загальній структурі злочинців).

Таким чином, поза межами запобіжної діяльності щорічно знаходиться 12,2% потенційних кримінальних правопорушників, що свідчить про неефективне використання у даній галузі суспільних відносин кримінологічної інформації, а з урахуванням даних щодо її використання у конкретних випадках, з огляду результатів вивчення архівних кримінальних проваджень (а, це лише 34,6% у їх структурі), зазначена проблема набуває рис актуальності та теоретичної і практичної значущості.

Враховуючи отримані результати дослідження та їх прикладну цінність, дану аналітичну довідку направлено в Адміністрацію ДКВС України та її міжрегіональні управління для відому та використання в процесі удосконалення змісту запобіжної діяльності в органах і УВП.

Аспірант

Ю.С. Дмитрієнко

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Конопельський В. Я., Дмитрієнко Ю. С. Роль кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024 р. №1. С.527-529.;
2. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація у системі основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. *Юридичний бюлетень*. 2024. Випуск 32. С.94-99.
3. Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація – необхідний елемент забезпечення процесу виконання – відбування покарань. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. №1. С.43-47. <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.1.7>
4. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України. *Аналітичне порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 3. С.446-449- DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.77>
5. Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на ефективність запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 3.С.50-54.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на забезпечення правопорядку в установах виконання покарань України. *Кримінологічна теорія і практика : досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідомчого науково-практичного круглого столу, 2 листопада 2023 р. Київ :НАВС, 2023.С.43-44.
7. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у запобіганні злочинам у сфері виконання покарань. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі: Матеріали III Міжнародного*

- пенітенціарного форуму, м. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С.177-178.
8. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у запобіганні злочинам у сфері виконання покарань. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі*: Матеріали III Міжнародного пенітенціарного форуму, м. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С.177-178.
  9. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у змісті основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. *Наука і вища освіта* : тези доповідей XXXII Міжнар. наук. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Запоріжжя, 8 листопада 2023 р. Класичний приватний університет. Запоріжжя : КПУ, 2023. Т. 2. С. 79-80.
  10. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація у механізмі запобіжної діяльності установ виконання покарань. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 листопада 2023 року. Одеса : ОДУВС. 2023. С.93-95;
  11. Дмитрієнко Ю.С. Підвищення ролі кримінологічної інформації в умовах воєнного стану в Україні – необхідна умова реформування сфери виконання покарань. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2024 року) / упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С.288-291.
  12. Дмитрієнко Ю.С. Шляхи підвищення ефективності використання кримінологічної інформації правоохоронними органами України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану*: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 14 березня 2024). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ. 2024 С.256-258.

- 13.Дмитрієнко Ю. С. Роль кримінологічної інформації у запобіганні протиправній поведінці злочинних авторитетів у місцях позбавлення волі. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали XVI міжнар. наук.-практ. Інтернет конф., м. Одеса, 29 березня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. С.221-223.
- 14.Дмитрієнко Ю.С. Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України у контексті існуючих проблем, пов'язаних з колабораціонізмом. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. С. 39-41.
- 15.Дмитрієнко Ю. С. Кримінологічна інформація у системі заходів запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації України. *Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє* : матеріали наукових читань пам'яті генерал-полковника внутрішньої служби Штанька Івана Васильовича (м. Чернігів, 13 вересня 2024 р.) / голов. ред. В. Ф. Пузирний ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. С.135-137.
- 16.Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобіжної діяльності правоохоронних органів. *Кримінологічна теорія і практика: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 7 листоп. 2024 р.) Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 102-104.
- 17.Дмитрієнко Ю. С. Рецидив злочинів: кримінально-правові та кримінологічні проблеми запобігання. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XV Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 28 листоп. 2024 р.) / Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С.104-106.
- 18.Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на ефективність запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації в умовах воєнного стану. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності в період воєнного стану*:

матеріали Всеукраїнської наук.-прак. конф. 29 лист. 2024 р.- Одеса : ОДУВС, 2024. С.98-100.

- 19.Дмитрієнко Ю.С. Інформаційно-кримінологічні аспекти кримінально-виконавчої діяльності в Україні. *Деліктологія*: монографія. за загальною редакцією І.М. Копотуна, С.В. Петкова, Р/ Роліан. Куновіце: Академія ГУСПОЛ : 2024. Т.10. 274с. Р. VI С.152 – 171.

Додаток І

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор Одеського
державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Максим КОРНІЄНКО

« 02 » 02 2026 р.

А К Т

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Дмитрієнко Юлії Сергіївни за темою: «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України» у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ

м. Одеса

« 02 » 02 2026 р.

Комісія у складі:

- 1) начальника відділу організації наукової діяльності ОДУВС, к.ю.н., доцента Домброван Н.В.
- 2) начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури ОДУВС, к.ю.н. Теслюк І.О.;
- 3) професора кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права та безпеки ОДУВС, д.ю.н., професора Меркулової В.О.

склала цей акт про те, що комісією вивчені наукові положення, пропозиції і рекомендації Дмитрієнко Ю.С. щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження за темою: «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність», у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ при проведенні наукових досліджень за темою НДР ОДУВС за комплексною темою «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773) та кафедральної теми «Сучасні тенденції запобігання кримінальним правопорушенням: кримінально-правові, кримінологічні, кримінально-виконавчі аспекти» (державний реєстраційний номер 0124U004181).

Комісія дійшла висновку, що дисертаційне дослідження Дмитрієнко Ю.С. за темою: «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України» становить цінність для наукової діяльності, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень та суттєву практичну значущість.

Використання матеріалів дисертаційного дослідження в науковій діяльності, зокрема опублікованих праць:

Статті у фахових виданнях:

1. Конопельський В. Я., Дмитрієнко Ю. С. Роль кримінологічної інформації у забезпеченні процесу виконання – відбування покарання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024 р. №1. С.527-529.
2. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація у системі основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. *Юридичний бюлетень*. Випуск 32. 2024 С.94-99.
3. Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація – необхідний елемент забезпечення процесу виконання – відбування покарань. *Південноукраїнський правничий часопис* №1. 2024. С.43-47. <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.1.7>
4. Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на ефективність запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 3. 2024. С.50-54.
5. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України. *Аналітичне порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 3. С.446-449- DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.77>

які засвідчують апробацію дисертації:

6. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Джерела кримінологічної інформації, які використовуються для запобігання злочинам у сфері виконання покарань. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XIV Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 23 листопада 2023 року. Київ: НАВС, 2023. С. 112-113.
7. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація у механізмі запобіжної діяльності установ виконання покарань. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 листопада 2023 року. Одеса : ОДУВС. 2023. С.93-95;
8. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на забезпечення правопорядку в установах виконання покарань України. *Кримінологічна теорія і практика : досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідомчого науково-практичного круглого столу, 2 листопада 2023 р. Київ :НАВС, 2023.С.43-44.
9. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у запобіганні злочинам у сфері виконання покарань. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі*: Матеріали III Міжнародного пенітенціарного форуму, м. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С.177-178.

10. Дмитрієнко Ю.С. Шляхи підвищення ефективності використання кримінологічної інформації правоохоронними органами України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану*: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 14 березня 2024). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2024 С.256-258.
11. Дмитрієнко Ю. С. Роль кримінологічної інформації у запобіганні протиправній поведінці злочинних авторитетів у місцях позбавлення волі. Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XVI міжнар. наук.-практ. Інтернет конф., м. Одеса, 29 березня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. С.221-223.
12. Дмитрієнко Ю.С. Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України у контексті існуючих проблем, пов'язаних з колабораціонізмом. Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. С. 39-41.
13. Дмитрієнко Ю.С. Деліктологія: Монографія. Під загальною редакцією І.М. Копотуна, С.В. Петкова, Р/ Polian. Куновіце: Академія ГУСПОЛ : 2024, Т.10. 274с. (Розділ VI Інформаційно-кримінологічні аспекти кримінально-виконавчої діяльності в Україні. С.152-171.)
14. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у змісті основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених Наука і вища освіта : тези доповідей XXXII Міжнар. наук. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Запоріжжя, 8 листопада 2023 р. Класичний приватний університет. Запоріжжя : КПУ, 2023. Т. 2. С. 79-80.
15. Дмитрієнко Ю.С. Підвищення ролі кримінологічної інформації в умовах воєнного стану в Україні – необхідна умова реформування сфери виконання покарань. Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2024 року) / упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С.288-291.
16. Дмитрієнко Ю. С. Кримінологічна інформація у системі заходів запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації України. Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє: матеріали наукових читань пам'яті генерал-полковника внутрішньої служби Штанька Івана Васильовича (м. Чернігів, 13 вересня 2024 р.) / голов. ред. В. Ф. Пузирний ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. С.135-137.
17. Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на ефективність запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації в умовах воєнного стану. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності в період воєнного стану: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 29 лист. 2024 р.- Одеса : ОДУВС, 2024. С.98-100.
18. Дмитрієнко Ю. С. Рецидив злочинів: кримінально-правові та кримінологічні проблеми запобігання. Актуальні проблеми кримінального права [Текст] :

матеріали XV Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 28 листоп. 2024 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С.104-106.

19. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобіжної діяльності правоохоронних органів. Кримінологічна теорія і практика: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення [Текст] : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 7 листоп. 2024 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 102-104.

Результати дисертаційного дослідження Дмитрієнко Ю.С. щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження за темою: «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України» впровадженні у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ.

Зазначені праці підтвердили високий теоретичний і навчально-методичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами використання під час підготовки та проведення усіх видів занять, а також були використані у науково-дослідній роботі профільних кафедр, наукових лабораторіях та перемінного складу.

Члени комісії:

**Начальник відділу організації
наукової діяльності ОДУВС, к.ю.н.,
доцент**

Наталія ДОМБРОВАН

**Начальник відділу аспірантури (ад'юнктури)
і докторантури ОДУВС,
к.ю.н.**

Ірина ТЕСЛЮК

**Професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
Інституту права та безпеки ОДУВС,
д.ю.н., професор**

Валентина МЕРКУЛОВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Перший проректор Одеського
державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Максим КОРНІЄНКО

02 02 2026 р.

А К Т

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Дмитрієнко Юлії Сергіївни за темою: «Кримінологічна інформація у
правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері
виконання покарань України» у освітній процес Одеського державного
університету внутрішніх справ**

м. Одеса

«02» 02 2026 р.

Комісія у складі:

- 1) начальника відділу забезпечення якості освіти ОДУВС, кандидата історичних наук, доцента Камінської О.А.;
- 2) начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури ОДУВС, кандидата юридичних наук Теслюк І.О.;
- 3) завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права та безпеки ОДУВС, доктора юридичних наук, професора Бабенка А.М.

склала цей акт про те, що науково-методичні та практичні результати сформовані в дисертаційному дослідженні Дмитрієнко Юлії Сергіївни на тему: «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність», вважаються актуальними.

Комісія дійшла висновку, що результати дисертаційного дослідження Дмитрієнко Ю.С. можуть бути використані при підготовці навчально-методичних матеріалів, зокрема: підручників, навчальних посібників,

навчальних програм, робочих навчальних програм, текстів лекцій із дисциплін: «Кримінальне право», «Кримінологія», «Актуальні проблеми сучасної кримінології».

Положення дисертаційного дослідження враховують сучасні досягнення науки кримінального права, кримінології, останніх змін у законодавстві, що стосуються порядку запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарання України.

Комісія відзначила високу актуальність результатів дослідження Дмитрієнко Ю.С., теоретичний досвід, практичну і методологічну значущість висновків дисертанта для впровадження у освітній процес.

Емпіричні дані, практичні рекомендації та висновки, отримані Дмитрієнко Ю.С. в процесі дослідження, використовуються в ОДУВС при проведенні лекційних та семінарських занять, при підготовці курсових робіт, при проведенні міжкафедральних наукових семінарів присвячених актуальним проблемам запобігання злочинності.

Члени комісії:

**Начальник відділу забезпечення
якості освіти ОДУВС
кандидат історичних наук, доцент**

 Олена КАМІНСЬКА

**Начальник відділу аспірантури (ад'юнктури)
і докторантури
кандидат юридичних наук**

 Ірина Теслюк

**Завідувач кафедри кримінально-правових
дисциплін Інституту права та безпеки ОДУВС
доктор юридичних наук, професор**

 Андрій БАБЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник 2 відділення слідчого відділу
Управління СБ України в Одеській області
підполковник юстиції

Євгеній ВОЙЦЕХОВСЬКИЙ

«19» 03 2026

Акт

**впровадження в практичну діяльність органів Управління СБ України в
Одеській області результатів дисертаційного дослідження
Дмитрієнко Юлії Сергіївни «Кримінологічна інформація у правовому
механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання
покарань України»
(спеціальність 262 – Правоохоронна діяльність)**

Комісія у складі :

Голови: начальника 2 відділення слідчого відділу Управління СБ України в Одеській області підполковника юстиції Войцеховського Євгенія Миколайовича;

Членів комісії: старшого слідчого в особливо важливих справах 2 відділення слідчого відділу Управління СБ України в Одеській області підполковника юстиції Тригубенка Тараса Вікторовича, слідчого в особливо важливих справах 2 відділення слідчого відділу Управління СБ України в Одеській області капітана юстиції Альбрехта Ігоря Сергійовича, склали зазначений акт про те, що результати дисертаційного дослідження Дмитрієнко Юлії Сергіївни «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України» впроваджені в практичну діяльність органів служби безпеки та використовуються в Управління СБ України в Одеській області як методологічне

підгрунття для підвищення рівня ефективності запобіжної діяльності у протидії злочинності, а саме – наступні праці здобувача:

Статті в наукових фахових виданнях

1. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на забезпечення правопорядку в установах виконання покарань України. *Кримінологічна теорія і практика : досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідомчого науково-практичного круглого столу, 2 листопада 2023 р. Київ : НАВС, 2023. С.43-44.
2. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у запобіганні злочинам у сфері виконання покарань. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі: Матеріали III Міжнародного пенітенціарного форуму*, м. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С.177-178.
3. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у запобіганні злочинам у сфері виконання покарань. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі: Матеріали III Міжнародного пенітенціарного форуму*, м. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С.177-178.
4. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у змісті основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. *Наука і вища освіта* : тези доповідей XXXII Міжнар. наук. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Запоріжжя, 8 листопада 2023 р. Класичний приватний університет. Запоріжжя : КПУ, 2023. Т. 2. С. 79-80.
5. Конопельський В.Я., Дмитрієнко Ю.С. Кримінологічна інформація у механізмі запобіжної діяльності установ виконання покарань. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 листопада 2023 року. Одеса : ОДУВС. 2023. С.93-95;
6. Дмитрієнко Ю.С. Підвищення ролі кримінологічної інформації в умовах воєнного стану в Україні – необхідна умова реформування сфери виконання покарань. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки* : збірник тез

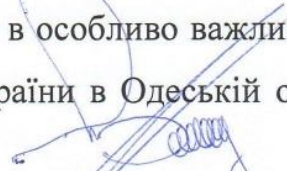
- Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2024 року) / упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С.288-291.
7. Дмитрієнко Ю.С. Шляхи підвищення ефективності використання кримінологічної інформації правоохоронними органами України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану*: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 14 березня 2024). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2024 С.256-258.
  8. Дмитрієнко Ю. С. Роль кримінологічної інформації у запобіганні протиправній поведінці злочинних авторитетів у місцях позбавлення волі. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали XVI міжнар. наук.-практ. Інтернет конф., м. Одеса, 29 березня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. С.221-223.
  9. Дмитрієнко Ю.С. Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України у контексті існуючих проблем, пов'язаних з колабораціонізмом. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. С. 39-41.
  10. Дмитрієнко Ю. С. Кримінологічна інформація у системі заходів запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації України. *Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє* : матеріали наукових читань пам'яті генерал-полковника внутрішньої служби Штанька Івана Васильовича (м. Чернігів, 13 вересня 2024 р.) / голов. ред. В. Ф. Пузирний ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. С.135-137.
  11. Дмитрієнко Ю.С. Роль і місце кримінологічної інформації у правовому механізмі запобіжної діяльності правоохоронних органів. *Кримінологічна теорія і практика: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 7 листоп. 2024 р.) Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 102-104.

12. Дмитрієнко Ю. С. Рецидив злочинів: кримінально-правові та кримінологічні проблеми запобігання. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XV Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 28 листоп. 2024 р.) / Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С.104-106.
13. Дмитрієнко Ю.С. Вплив кримінологічної інформації на ефективність запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації в умовах воєнного стану. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності в період воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської наук.-прак. конф. 29 лист. 2024 р.- Одеса : ОДУВС, 2024. С.98-100.
14. Дмитрієнко Ю.С. Інформаційно-кримінологічні аспекти кримінально-виконавчої діяльності в Україні. *Деліктологія*: монографія. за загальною редакцією І.М. Копотуна, С.В. Петкова, Р/ Polian. Куновіце: Академія ГУСПОЛ : 2024. Т.10. 274с. Р. VI С.152 – 171.

Монографії, навчальні посібники

1. Дмитрієнко Ю.С. Інформаційно-кримінологічні аспекти кримінально-виконавчої діяльності в Україні. *Деліктологія*: монографія. за загальною редакцією І.М. Копотуна, С.В. Петкова, Р/ Polian. Куновіце: Академія ГУСПОЛ : 2024. Т.10. 274с. Р. VI С.152 – 171.

Члени комісії:

1. Старший слідчий в особливо важливих справах 2 відділення слідчого відділу Управління СБ України в Одеській області підполковник юстиції Тригубенко Тарас Вікторович.

2. Старший слідчий 2 відділення слідчого відділу Управління СБ України в Одеській області капітан юстиції Альбрехт Ігор Сергійович.